

Yazışma Adresi / Mailing Address

Harp Akademileri Komutanlığı
Stratejik Araştırmalar Enstitüsü
Yenilevent / İstanbul

Telefon / Phone: + 90 212 398 01 00 -3842 Faks / Fax: + 90 212 398 01 00 - 3802

E-Posta / E-mail: saren@harpak.edu.tr - guvenlikstratejileri@gmail.com

Web: www.harpak.edu.tr/saren

Güvenlik Stratejileri Dergisi

• The Journal of Security Strategies

Güvenlik Stratejileri Dergisi

The Journal of Security Strategies

STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ
STRATEGIC RESEARCH INSTITUTE

Yıl / Year : 11
Sayı / Issue : 21
Nisan / April 2015

- Dünya Ordularında Yeniden Yapılanmanın Kaynakları Üzerine Bir İnceleme
Cem Harun MEYDAN
- Toplumsal Kimliğe Dayalı Güvenikleştirmelerin Siyasal Sorunlar Bağlamında İrdelenmesi: Belucistan Örneği
Göktürk TÜYSÜZOĞLU
- Bilimsel Araştırma Yöntemlerinin İstihbarat Analizinde Kullanılması
Mutlu KÖSELİ
- Terör Kavramı, Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul Özelinde Birleşmiş Milletler'in 2001 Sonrası Terör Yaklaşımı
Halis AYHAN
- Rumeli Müfettişliği Döneminde (1902-1908) Makedonya'da Yunan Komitecileri ve Osmanlı Devleti
Hasip SAYGILI
- Yetenek Temelli Stratejik Yönetim Anlayışının ABD Silahlı Kuvvetlerinin Teşkilat Yapısına Etkisi
Serdar GENÇ

Güvenlik Stratejileri Dergisi

The Journal of Security Strategies

STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ
STRATEGIC RESEARCH INSTITUTE

Yıl/Year: 11

Sayı/Issue: 21

Nisan/April 2015

DERGİMİZİ TARAYAN VERİ TABANLARI
DATABASES INDEXING OUR JOURNAL

EBSCO Publishing - Academic Complete Search

International Security and Counter-Terrorism Reference Center

Central and Eastern European Online Library

STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK STRATEJİLERİ DERGİSİ

Yıl 11 • Sayı 21 • ISSN 1305-4740

Uluslararası Hakemli Dergidir.

Stratejik Araştırmalar Enstitüsü adına Sahibi

Dr. Zekeriya TÜRKMEN

EDİTÖR

Dr. Zekeriya TÜRKMEN

EDİTÖR YARDIMCISI

Doç. Dr. Nesip ÖĞÜN

Dr. Engin AVCI

YAYIN KURULU

Prof.Dr. Ercüment TEZCAN

Prof.Dr. Gülden AYMAN

Prof.Dr. Esra HATIPOĞLU

Doç.Dr. Fuat AKSU

Doç.Dr. Hikmet KIRIK

YAZI KURULU

M. Ercan ABBASOĞLU

Dilek KARABACAK

DÜZELTMEN

Dilek KARABACAK

BASKI

Harp Akademileri Basımevi

YAZIŞMA VE HABERLEŞME ADRESİ

Harp Akademileri Komutanlığı
Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü
Yenilevent / İSTANBUL

Telefon: 0 212 398 01 00 Dâhili: 3842

Faks: 0 212 398 01 00 – 3802

E-posta: saren@harpak.edu.tr

Web: www.harpak.edu.tr/saren

Stratejik Araştırmalar Enstitüsü yayını olan Güvenlik Stratejileri Dergisi, yılda iki kez Nisan ve Ekim aylarında yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir. Makalelerdeki düşünce, görüş, varsayım, sav veya tezler eser sahiplerine aittir; Harp Akademileri Komutanlığı ve Stratejik Araştırmalar Enstitüsü sorumlu tutulamaz.

STRATEGIC RESEARCH INSTITUTE
THE JOURNAL OF SECURITY STRATEGIES
Year 11 • Issue 21 • ISSN 1305-4740
International Peer-Reviewed Journal

Owner on behalf of Strategic Research Institute
Zekeriya TÜRKMEN, Ph. D.

EDITOR
Zekeriya TÜRKMEN, Ph.D.

VICE EDITOR
Assoc. Prof. Nesip ÖĞÜN, Ph.D.
Engin AVCI, Ph.D.

EDITORIAL BOARD
Prof. Ercüment TEZCAN, Ph.D.
Prof. Gülden AYMAN, Ph.D.
Prof. Esra HATİPOĞLU, Ph.D.
Assoc. Prof. Fuat AKSU, Ph.D.
Assoc. Prof. Hikmet KIRIK, Ph.D.

PUBLICATION BOARD
M. Ercan ABBASOĞLU
Dilek KARABACAK

PROOFREAD
Dilek KARABACAK

PRINTED BY
Turkish War Colleges Publishing House

CORRESPONDENCE AND COMMUNICATION

Harp Akademileri Komutanlığı
Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü
Yenilevent / İSTANBUL
TÜRKiYE

Phone: +90 212 398 01 00 ext: 3842
Fax: +90 212 398 01 00 ext: 3802
E-mail: saren@harpak.edu.tr
Web: www.harpak.edu.tr/saren

The Journal of Security Strategies is an international peer-reviewed journal and published biannually in April and October. The opinions, thoughts, postulations or proposals within the articles are but reflections of the authors and do not, in any way, represent those of the Turkish War Colleges Command or of the Strategic Research Institute.

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Yücel ACER
Prof. Dr. Ayşe Nüket ADIYEKE
Prof. Dr. Önder ARI
Prof. Dr. Esat ARSLAN
Prof. Dr. Sertaç BAŞEREN
Prof. Dr. Luciano BOZZO (İTALYA)
Prof. Dr. Yaşar GÜRBÜZ
Prof. Dr. Nakanishi HISAE (JAPONYA)
Prof. Dr. Göksel İŞYAR
Prof. Dr. Kamer KASIM
Prof. Dr. Ulvi KESER
Prof. Dr. Mustafa KİBAROĞLU
Prof. Dr. Ayőegöl KİBAROĞLU
Prof. Dr. Wang LI (ÇİN HALK CUMHURİYETİ)
Prof. Dr. Jean-Sylvestre MONGRENIER (FRANSA)
Prof. Dr. Masanori NAITO (JAPONYA)
Prof. Dr. Maqsudul Hasan NURI (PAKİSTAN)
Prof. Dr. Yaşar ONAY
Prof. Dr. Mustafa ÖZBİLGİN
Prof. Dr. Murat ÖZGEN
Prof. Dr. Ziya ÖNİŞ
Prof. Dr. Fırat PURTAŞ
Prof. Dr. Hasan SAYGIN
Prof. Dr. Hale ŞIVGIN
Prof. Dr. Füsun TÜRKMEN
Prof. Dr. Tolga YARMAN
Prof. Dr. Türel YILMAZ
Doç. Dr. Fuat AKSU
Doç. Dr. Mitat ÇELİKPALA
Doç. Dr. Ali Faik DEMİR
Doç. Dr. Ahmet HAN
Yrd. Doç. Dr. Victoria CLEMENT (ABD)
Dr. Giovanni ERCOLANI (İTALYA)
Dr. Muhammad KHAN (PAKİSTAN)

BU SAYININ HAKEMLERİ

Prof. Dr. Ali ARSLAN
Prof. Dr. Selçuk ÇOLAKOĞLU
Prof. Dr. Ömer Göksel İŞYAR
Prof. Dr. Yaşar ONAY
Doç. Dr. Niyazi EKİCİ
Doç. Dr. M.Hakan KESKİN
Doç. Dr. Mustafa POLAT
Doç. Dr. Ömer TURUNÇ
Doç. Dr. Gültekin YILDIZ
Doç. Dr. Serdar YILDIZ
Yrd. Doç. Dr. Öner AKGÜL
Yrd. Doç. Dr. İbrahim MAZLUM

ADVISORY BOARD

Prof. Yücel ACER, Ph.D.
Prof. Ayşe Nüket ADIYEKE, Ph.D.
Prof. Önder ARI, Ph. D.
Prof. Esat ARSLAN, Ph.D.
Prof. Sertaç BAŞEREN, Ph.D.
Prof. Luciano BOZZO Ph.D. (ITALY)
Prof. Yaşar GÜRBÜZ, Ph.D.
Prof. Nakanishi HISAE, Ph.D. (JAPAN)
Prof.. Göksel İŞYAR, Ph.D.
Prof. Kamer KASIM, Ph.D.
Prof. Ulvi KESER, Ph.D.
Prof. Mustafa KİBAROĞLU, Ph.D.
Prof. Ayşegül KİBAROĞLU, Ph.D.
Prof. Wang LI, Ph.D. (P.R.C.)
Prof. Jean-Sylvestre MONGRENIER, Ph.D. (FRANCE)
Prof. Masanori NAITO, Ph.D. (JAPAN)
Prof. Maqsudul Hasan NURI, Ph.D. (PAKISTAN)
Prof. Yaşar ONAY, Ph.D.
Prof. Mustafa ÖZBİLGİN, Ph.D.
Prof. Murat ÖZGEN, Ph.D.
Prof. Ziya ÖNİŞ, Ph.D.
Prof. Fırat PURTAŞ, Ph.D.
Prof. Hasan SAYGIN, Ph.D.
Prof. Hale ŞIVGIN, Ph. D.
Prof. Füsün TÜRKMEN, Ph.D.
Prof. Tolga YARMAN, Ph.D.
Prof. Türel YILMAZ, Ph.D.
Assoc. Prof. Fuat AKSU, Ph.D.
Assoc. Prof. Mitat ÇELİKPALA, Ph.D.
Assoc. Prof. Ali Faik DEMİR, Ph.D.
Assoc. Prof. Ahmet HAN, Ph.D.
Asst. Prof. Victoria CLEMENT, Ph.D. (USA)
Giovanni ERCOLANI, Ph.D. (ITALY)
Muhammad KHAN (PAKISTAN)

REFEREES FOR THIS ISSUE

Prof. Ali ARSLAN, Ph.D.
Prof. Selçuk ÇOLAKOĞLU, Ph.D.
Prof. Ömer Göksel İŞYAR, Ph.D.
Prof. Yaşar ONAY, Ph.D.
Assoc. Prof. Niyazi EKİCİ, Ph.D.
Assoc. Prof. M.Hakan KESKİN, Ph.D.
Assoc. Prof. Mustafa POLAT, Ph.D.
Assoc. Prof. Ömer TURUNÇ, Ph.D.
Assoc. Prof. Gültekin YILDIZ, Ph.D.
Assoc. Prof. Serdar YILDIZ, Ph.D.
Asst. Prof. Öner AKGÜL, Ph.D.
Asst. Prof. İbrahim MAZLUM, Ph.D.

İÇİNDEKİLER

Editörden

Dünya Ordularında Yeniden Yapılanmanın Kaynakları Üzerine Bir İnceleme	1
Cem Harun MEYDAN Toplumsal Kimliğe Dayalı Güvenikleştirmelerin Siyasal Sorunlar Bağlamında İrdelenmesi: Belucistan Örneği	39
Göktürk TÜYSÜZOĞLU Bilimsel Araştırma Yöntemlerinin İstihbarat Analizinde Kullanılması	87
Mutlu KÖSELİ Terör Kavramı, Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul Özelinde Birleşmiş Milletler'in 2001 Sonrası Terör Yaklaşımı	117
Halis AYHAN Rumeli Müfettişliği Döneminde (1902-1908) Makedonya'da Yunan Komitçileri ve Osmanlı Devleti	147
Hasip SAYGILI Yetenek Temelli Stratejik Yönetim Anlayışının ABD Silahlı Kuvvetlerinin Teşkilat Yapısına Etkisi	185
Serdar GENÇ	

Kitap Tanıtları

Türk Esirlerine Manevi Heykel, [1914-1924 Yılları Arasında Rusya'daki Askeri ve Sivil Türk Esirleri. Belgeler, Olgular, Araştırmalar]	227
Teşkilat-ı Mahsusa (Umur-ı Şarkıyye Dairesi) Tarihi Cilt 1: 1914-1916	233
Bilinmeyen Lozan	239
Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Ulusal Kalkınma ve Güvenlik Politikası	245
Kimlik ve Tarih / Kimliğin İnşasında Tarihin Kullanımı	249
Yayım Esasları	255
Kitap İnceleme ve Kitap Tanıtımı Esasları	260

CONTENTS

Editör's Note

An Investigation on the Sources of the Restructuring of the World Armies (in Turkish)	1
Cem Harun MEYDAN Examining the Societal Securitization in the Context of Political Problems: Balochistan as an Instance (in Turkish)	39
Göktürk TÜYSÜZOĞLU Using Research Methods for Intelligence Analysis (in Turkish)	87
Mutlu KÖSELİ The Terror Concept and Approach of United Nations on Terrorism after 2001 in the Framework of Security Council and General Assembly (in Turkish)	117
Halis AYHAN In Rumeli Inspectorate Period (1902-1908) Greek Bands in Macedonia and Ottoman Empire (in Turkish)	147
Hasip SAYGILI Effect of Competency Based Strategic Management Approach on Organizational Structure of US Military	185
Serdar GENÇ	

Book Reviews

Türk Esirlerine Manevi Heykel, [1914-1924 Yılları Arasında Rusya'daki Askerî ve Sivil Türk Esirleri. Belgeler, Olgular, Araştırmalar] (in Turkish)	227
Teşkilat-ı Mahsusa (Umur-ı Şarkıyye Dairesi) Tarihi Cilt 1: 1914-1916 (in Turkish)	233
Bilinmeyen Lozan (in Turkish)	239
Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Ulusal Kalkınma ve Güvenlik Politikası (in Turkish)	245
Kimlik ve Tarih / Kimliğin İnşasında Tarihin Kullanımı (in Turkish)	249

Publishing Principles	261
Guidelines for Book Reviews and Review Essays	266

Editörden

Değerli “Güvenlik Stratejileri Dergisi” okuyucuları,

Dergimizin 21’inci sayısında sizlerle yeniden birlikte olmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Okuyucu kitlemizdeki artış ile birlikte daha fazla akademisyen ve araştırmacının dergimize gösterdiği ilgi, dergimizin ulaştığı standartların korunmasında ve geliştirilmesinde bizlere önemli görevler yüklemektedir. Bunun bilincinde olarak 14’üncü sayımızdan itibaren uluslararası bir nitelik kazanan ve ULAKBİM Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanı, EBSCO-Academic Complete Search, International Security and Counter-Terrorism Reference Center (ISCTRC), Central and Eastern European Online Library, Index Copernicus, ASOS Sosyal Bilimler İndeksi ve ARASTIRMAX Bilimsel Yayın İndeksi tarafından taranan dergimizin en kısa sürede SSCI (Social Science Citation Index) kapsamında yayın hayatına devam edebilmesi için gerekli olan hazırlıklara titizlikle devam etmekteyiz.

Bu vesileyle, geldiğimiz noktaya ulaşmamızda dergimize gönderdikleri makale, kitap incelemesi ve tanıtımlarıyla katkı sağlayan değerli akademisyen ve araştırmacılar ile makale inceleme ve derginin yayına hazırlanmasında desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen hakem heyetine, dergi yayın ve danışma kurulu üyelerine, yazı kuruluna ve emeği geçen herkese teşekkürü borç biliriz.

21’inci sayımızda altı makale yer almaktadır. Cem Harun Meydan’ın “*Dünya Ordularında Yeniden Yapılanmanın Kaynakları Üzerine Bir İnceleme*” başlıklı çalışmasında tehdit algılamaları ile teknolojik gelişmelerin askerî sistemler üzerine etkileri incelenerek orduların ne tür değişimler yaşadıkları konusuna odaklanılmaktadır. Göktürk Tüysüzoğlu “*Toplumsal Kimliğe Dayalı Güvenlikleştirmelerin Siyasal Sorunlar Bağlamında İrdelenmesi: Belucistan Örneği*” başlıklı makalesinde, Kopenhag Okulu’nun güvenlikleştirme yaklaşımı çerçevesinde, Beluci ulusal kimliğinin Pakistan ve İran’ın toprak bütünlüğü açısından yarattığı durumu ele almaktadır. Mutlu Köseli’nin çalışması ise “*Bilimsel Araştırma Yöntemlerinin İstihbarat Analizinde Kullanılması*” başlığını taşımaktadır. Yazar, çalışmasında, istihbarat analizinde bilimsel yöntemlerin kullanılmasının günümüzün bir gerekliliği olduğunu vurgulamakta; ABD istihbarat teşkilatlarının tarihsel gelişiminden hareketle analiz kabiliyetlerinin bilimsel

yöntemlerle nasıl geliştirildiği hususunu ortaya koymaktadır. Bu sayımızdaki dördüncü makale “*Terör Kavramı, Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul Özelinde Birleşmiş Milletler’in 2001 Sonrası Terör Yaklaşımı*” başlığını taşımaktadır. Halis Ayhan tarafından kaleme alınan bu makalede terörizm olgusu uluslararası hukuk bağlamında ve Birleşmiş Milletler çerçevesinde ele alınmaktadır. Hasip Saygılı’nın “*Rumeli Müfettişliği Döneminde (1902-1908) Makedonya’da Yunan Komitecileri ve Osmanlı Devleti*” başlıklı makalesinde; 1902-1908 döneminde Balkan coğrafyasında Yunan çetelerinin çalışma yöntemleri ve sonuçları ile Osmanlı Devletinin bunlara karşı takip ettiği politika incelenmektedir. Bu sayımızdaki son makale ise Serdar Genç’in “*Yetenek Temelli Stratejik Yönetim Anlayışının ABD Silahlı Kuvvetlerinin Teşkilat Yapısına Etkisi*” başlıklı makalesidir. Bu makalede koşul bağımlılık kuramı kapsamında, çevresel değişimlere bağlı olarak amaç ve stratejideki değişimin ABD ordusunun teşkilat yapısı üzerindeki etkisi ele alınmaktadır. Bu sayımızda ayrıca beş kitap tanıtımı yazısı yer almaktadır.

Bir sonraki sayıda buluşmak umuduyla saygılar sunarım.

Dr. Zekeriya TÜRKMEN
Editör

Editor's Note

Dear readers of the Journal of Security Strategies

We are happy to be with you again by presenting our 21st issue. Besides the increase in the number of our readers, the ever-growing interest of academics and researchers towards our journal puts a great responsibility on our shoulders to sustain and develop the standards which our journal has reached. Taking full account of this fact, we continue diligently our preparation in order to apply the Social Science Citation Index (SSCI) for the acceptance of our journal which has become an international peer-reviewed journal with the 14th issue and which is indexed in the ULAKBIM Social and Humanitarian Sciences Database, EBSCO-Academic Search Complete, International Security and Counter-Terrorism Reference Center (ISCTRC), Central and Eastern Online Library, Index Copernicus, ASOS Social Sciences Index and ARASTIRMAX Scientific Index.

On this occasion, we owe many thanks to the academics and researchers who has contributed to our journal by sending their articles, book essays and book reviews, and to the referees, members of our advisory, editorial and publication boards who provided their support in the process of peer-reviewing and editing, and to all the staff who has contributed to our journal.

We have six articles in our 21st issue. Written by Cem Harun Meydan, the first article titled as "*An Investigation on the Sources of the Restructuring of the World Armies*" focuses the changes through which the armies has passed by examining the effects of threat perceptions and technological developments on the military systems. In his article titled as "*Examining the Societal Securitization in the Context of Political Problems: Balochistan as an Instance*", Gökürk Tüysüzoğlu studies the situation created by the Balochi national identity on the territorial integrity of Pakistan and Iran within the framework of securitization approach of Copenhagen School. The article written by Mutlu Köseli has the title of "*Using Research Methods for Intelligence Analysis*" and the author emphasizes the contemporary need for using the scientific methods in intelligence analysis, puts forth the ways in which the capabilities of analysis have been developed through the scientific methods by examining the historical development of US intelligence agencies. In his article titled

as *“The Terror Concept and Approach of United Nations on Terrorism after 2001 in the Framework of Security Council and General Assembly”*, Halis Ayhan examined the notion of terrorism in the framework of international law and in the context of United Nations. The article with the title of *“In Rumeli Inspectorate Period (1902-1908) Greek Bands in Macedonia and Ottoman Empire”*, which is written by Hasip Saygılı, analyses the operating methods of the Greek bands in the Balkans, the outcomes of these actions, and the policies of Ottoman Empire against these actions in the period of 1902-1908. The last article in this issue with the title of *“Effect of Competency Based Strategic Management Approach on Organizational Structure of US Military”* is written by Serdar Genç and studies the effects of the change in the goal and strategy on the organizational structure of the US military based on the environmental changes and within the framework of contingency theory. This issue also involves five book reviews.

Hoping to meet again in our next issue, I offer my deepest respect to all of you.

Zekeriya TÜRKMEN, Ph.D.
Editor

Dünya Ordularında Yeniden Yapılanmanın Kaynakları Üzerine Bir İnceleme

An Investigation on the Sources of
the Restructuring of the World Armies

Cem Harun MEYDAN*

Öz

Askerî güç, daima ulusal gücün önemli belirleyici unsurlarından biri olmuştur. Bu nedenle birbirlerine karşı güçlü olmak isteyen devletler askerî güçlerini sürekli geliştirme ve büyütme çabası içinde olmuşturlar. Bu çabada devletlerin tehdit algılamaları etkili olmuştur. Bununla birlikte devletlerin tehdidi algılamaları zaman içinde değişmiş ve değişen algıları ile birlikte askerî gücü geliştirme çabası ekonomik, teknolojik, siyasal ve sosyal faktörlerce sürekli etkilenmiştir. Özellikle teknolojik gelişmelerin askerî sistemler üzerinde önemli etkisinden bahsedilebilir. Sonuçta muharebe alanına farklı boyutlar dâhil olarak, alanın sürekli değişmesine ve büyümesine neden olmuştur. Bu çalışmada son yüzyılda dünyada yaşanan savunma planlama yaklaşımlarındaki değişimler ile bu değişimlerde etkili olan faktörler ele alınmakta; özellikle tehdit algılamaları ile teknolojik gelişmelerin askerî sistemler üzerine etkileri incelenerek orduların ne tür değişimler yaşadıkları, ayrıca son dönemde yaşanan değişimlerin gelecekte olabilecek yansımaları üzerine odaklanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Askerî Güç, Teknolojik Değişim, Yeniden Yapılanma.

1

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 11

Sayı: 21

* Doç. Dr. P.Yb., Kara Kuvvetleri Komutanlığı, e-posta: chmeydan@gmail.com.

Abstract

Military power has always been one of the important determinants of national power. Therefore, states, which want to be strong against each other, have been in continuous effort to develop and enhance their military forces. Threat perception of the states was effective in this effort. However, threat perception of the states has changed over time and the effort to develop military power has been constantly affected by economic, technological, political and social factors. Especially the influence of technological developments on the military systems can be mentioned. As a result, different dimensions have been added to the battlefield and the field has continuously changed and grown. In this study, the changes on the defense planning approaches in the last century and the factors, which have affected these changes, are discussed. The effects of threat perception and technological developments on military systems and on the army changes are analyzed. In addition, possible future implications of the recent changes are discussed.

Key Words: *Military Power, Technological Change, Restructuring.*

2

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 21

1. Giriş

Devletlerin savunma politikalarının belirlenmesinde çevresel etkilerin büyük önemi bulunmaktadır. Savunma politikaları ve askerî güçlerin belirlenmesinde en önemli çevresel etken, diğer ülkelerin savunma yaklaşımları ve askerî güçleri olmakla beraber, teknolojik, ekonomik ve siyasi değişimlerin de etkisi bulunmaktadır. Bu çerçevede düşünüldüğünde ülkelerin savunma politikaları değişen koşullara göre sürekli değişime uğramaktadır. Hatta bu değişimin örneklerinden biri, değişimin kaçınılmaz olduğu gören ABD gibi ülkelerin değişime uyum sağlamak amacıyla Savunma Bakanlığı'na bağlı bir "Savunma Değişim Ofisi"nin (Defense Transition Office) bulunmasıdır.

Değişimin sürekliliği nedeniyle güçlü olmayı ön planda tutan dünya ordularında tarih süreci içinde sürekli bir yeniden yapılanma olmuş; bu sayede ordular daha etkin olmayı hedeflemiştir. Özellikle

hayatta kalmasını ordusunun gücüne ve katıldığı savaşlarda başarılı olmasına bağlayan devletlerin askerî sistemlerin önemini çoğunlukla üst düzeyde tuttuğu görülmektedir.

Geçmişte devletler birbirlerine karşı askerî güçlerini kullanarak istediklerini gerçekleştirirken; bugün hem askerî güç değişime uğramakta, hem de askerî gücün devletler tarafından uygulanışı değişmektedir.¹ Geçmişte devletler güçlerinin büyük bölümünü askerî güçlerinden alırken; bugün bir devletin ulusal gücünü belirlemede askerî gücün yanı sıra, ekonomik, sosyal, bilgi ve teknolojik güçler de etkili olmaktadır.² Bu nedenle devletler tarafından askerî gücün yapısı da, uygulanışı da değişmiş ve değişmeye devam etmektedir. Her ne kadar değişime uğrasa da, askerî güç hâlen ulusal gücün temel belirleyicilerinden biri olmakta ve ulusal güvenliğin merkezinde durmaktadır.³

Bu çerçevede, bu çalışmada devletlerin askerî güçlerinin değişimi ile ilgili olarak son yüzyıldaki eğilimler ele alınmakta; Soğuk Savaş döneminden sonraki dönüşümlere odaklanılmakta ve dünyadaki genel değişimler ile teknoloji, tehdit algılaması ve değişikliğe neden olabilecek diğer değişimler incelenmektedir. Bunun sonucunda dünya ordularında yeniden yapılanmanın nedenlerinin ortaya konması amaçlanmaktadır.

2. Son Yüzyıldaki Genel Değişimler

Özellikle son yüzyıl içinde, Soğuk Savaş sonrası dönem “barıştan kaynaklanan kazanç (peace dividend)” olarak nitelendirilmiş⁴;

¹ Rappai M.V., Changes in Chinese Military Doctrine and Their Implications, Strategic Analysis, 23, 4, Haziran 1999.

² Taylor Grady Scott, The Efficacy Of The Instruments Of National Power In Winning Insurgent Warfare: A Case Study Focused On Peru And Sendero Luminoso, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, United States Military Academy, Leavenworth, Kansas, 2004.

³ Rappai, age, s. 3.

⁴ Gupta, S., B. Clements, R. Bhattacharya, ve S. Chakravarti, “The Elusive Peace Dividend”, Finance & Development, A Quarterly Magazine Of The IMF, 2002, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2002/12/gupta.htm>, Erişim Tarihi: 09.12.2011.

bu nedenle bazı devletler askerî harcamaları kısma yoluna gitmiş ve ellerindeki askerî güç, karmaşık ve detayları içeren değişimlere uğramıştır⁵. Askerî gücün yapısı ve uygulanışı ile ilgili son yüzyıl içinde gerçekleşen siyasal, sosyal, teknolojik ve ekonomik gelişmelerin askerî sistemler üzerinde değişimlere de neden olduğu görülmektedir. Bu süre içinde, devletlerin savunma stratejileri ve askerî güçleri sıcak savaşlar dönemi, savaşlar sonrası Soğuk Savaş dönemi ve Soğuk Savaş sonrası dönemde değişimler göstermiştir. Bahse konu dönemler ile ilgili ayrıntıları bilmek, devletlerin savunma stratejileri ve askerî güçlerindeki değişimlerin nedenlerinin daha kolay anlaşılmasını sağlamaktadır. Bahse konu dönem aralıkları aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir:⁶

- Sıcak Savaş Dönemi (Dünya Savaşları) (1914-1945)
- Soğuk Savaş Dönemi (1945-1990)
- Soğuk Savaş Sonrası Dönem (1990-2001)
- 11 Eylül 2001 Sonrası Dönem (2001-...)

Bu dönemleri kendi içinde de alt bölümlere ayırmak mümkündür. Örneğin Soğuk Savaş dönemi kendi içinde dokuz bölüme ayrılabilir.⁷ Ancak savunma planlaması ve buna bağlı olarak askerî yapılanma süreçlerindeki ayırım, yukarıda ifade edilen ana dönemler temel alındığında daha net görülebilmektedir.

Bu dönemler dünyadaki genel eğilimleri görmek açısından önemlidir. Ancak devletlerin buldukları özel şartlar her devletin kendine özgü savunma planlamaları yapmasını beraberinde getirmiştir.⁸ Örneğin Soğuk Savaş döneminin bitmesiyle bazı ülkelerde savunma harcamaları azaltılmaya başlanırken, bunun aksine bazı ülkelerde bu

4

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 21

⁵ Rappai, age, s. 4.

⁶ Korkmaz, H., Stratejik Savunma Yönetimi Ders Notları, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, 2011.

⁷ Maier C. S., The Phases of the Cold War, 1945-1990. Princeton: Markus Weiner, 1996.

⁸ Milaz, 2008, <http://milaz.info/en/news.php?id=6662>, Erişim Tarihi: 02.12.2011

harcamaların arttığı görülmektedir.⁹ Ayrıca dünyada zaman zaman bölgesel savaşlar ve gerginlikler yaşanmaktadır. Her devlet kendi çıkarları doğrultusunda tehdit değerlendirmesi yapmaktadır. Bu nedenle, yukarıda ifade edilen dönemler genel bir çerçeve çizmekle beraber, orduların dönüşümleri ile ilgili bölgesel farklılıklar bulunmaktadır.

Tablo 1: Savunma Planlamasını Etkileyen Faktörler

Etkileyen Ana Faktörler	Savunma Planlaması Üzerine Olası Etkileri
Teknolojik Gelişmeler	<ul style="list-style-type: none"> -Bilgi savaşları, -Doktrin, konsept ve teşkilata etkisi, -Muharebe sahasında yeni boyutlar, -Yüksek maliyetli, uzun süreli tedarik projeleri, -İlave eğitim ihtiyacı, -Askeri ihtiyaçların teknoloji yatırımlarını yönlendirmesi.
Ekonomik ve Siyasi Gelişmeler	<ul style="list-style-type: none"> -Siyasi belirsizlikler, -Çevre ülkelerin siyasi durumlarındaki değişimler, -İttifaklar ve iş birliği anlaşmaları, -Devlet dışı kuruluşlar (sivil toplum örgütleri) ve uluslararası şirketler, -Kamuoyu oluşturmada artan etki, -Ülke ekonomisinde miktar ve çeşit olarak artan pay. <ul style="list-style-type: none"> -Azalan savunma bütçeleri, -Ekonomik belirsizlikler ve krizler, -Savunma projelerinin gittikçe büyüyen ekonomik boyutu, -Gelişen teknolojiye dayalı savunmanın ekonomi üzerindeki artan yükü.
Küreselleşme	<ul style="list-style-type: none"> -Ülkeler arası ortak harekât, -Sınır ötesi askerî harekât.

⁹ Dünya Bankası Veri Tabanı, <http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS>, Erişim Tarihi: 12.08.2014.

Etkileyen Ana Faktörler	Savunma Planlaması Üzerine Olası Etkileri
Değişen Değerler ve İnsan Hakları	-Silahlanmada azalma beklentisi, -Refahın artırılması beklentisi, -Azalan doğal kaynaklar ve artan ihtiyaçlar, -Kaynak dağılımında değişen öncelikler, -Askerî harekâta ölüm oranının azaltılması, -Nüfus artışı.
Belirsizlik Ortamı ve Terörizm	-Yeni tehdit tanımları (asimetrik).
Su ve Enerji Kaynaklarının Kullanımı	-Günümüzün ve geleceğin kritik anlaşmazlık konuları.

Kaynak: Korkmazyürek, a.g.e., s. 8. ve Korkmazyürek, H. ve K. Varoğlu (2006), The Defense Planning for Turkey and the Lessons Learned for Developing Corporate Strategies, International Journal of Business, Management and Economics, 2, 7, 2006, s. 13-28.

6

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 21

Bahse konu genel dönemler içinde gerçekleşen olaylar, ulusal ve uluslararası çevredeki tehditler, fırsatlar, şartlar-kısıtlar ve belirsizlikler ile bunları etkileyen ana faktörler (Tablo 1) devletlerin askerî yapılarının ve savunma stratejilerinin belirlenmesi açısından öneme sahip olmaktadır.¹⁰

Devletlerin savunma planlamalarına ve askerî yapılarına doğrudan etkisi bulunan ve yukarıda ifade edilen genel dönemler içinde, devletlerin savunma planlaması ve askerî yapılanmasına yönelik genel eğilimleri bulunmaktadır. Buna göre *Sıcak Savaş döneminde* görev temelli-statik (kadroya dayalı), büyük-kalabalık ordular; *Soğuk Savaş döneminde* tehdit ve caydırıcılık temelli-tehdide dayalı planlamayı esas alan büyük-profesyonel ordular; *Soğuk Savaş sonrası dönemde* yetenek temelli-yeteneğe dayalı planlamayı esas alan küçük-profesyonel ordular, 11 Eylül sonrası dönemde yetenek (senaryo

¹⁰ Korkmazyürek, age, s. 8.

uzayı) temelli-göreve/amaca dayalı planlamayı esas alan küçük, hafif ve çok yönlü yeteneklere sahip birlikler askerî yapılanmaya esas olmuştur.¹¹ Bu dönemlerde ayrıca belirsizlik düzeyi, ekonomik baskı düzeyi, algılanan tehditte de değişiklikler olmuştur (Tablo 2).

Soğuk Savaş öncesi dönemde savunma planlama anlayışının temelinde değişmesi pek beklenmeyen, iyi tanımlanmış ve bilinen tehdit, yeri ve zamanı tahmin edilebilen ya da belirlenebilen savaş alanı ve kitlesel harp ve buna göre oluşturulmuş sabit bir kuvvet yapısına (kadroya) dayalı yapılanma anlayışı hâkimdir.¹²

Soğuk Savaş döneminde iki kutupta gruplaşmış devletlerden oluşan bir dünya bulunmaktaydı. NATO ve Varşova Paktı altında gruplaşmış olan devletlerin algıladıkları tehdit belliydi. Buna göre Varşova Paktı ülkelerine karşı, NATO, savunan taraf olarak belirlemiştir.¹³ Tehdidin ne olduğu ve nereden geleceği bellidir. Bu nedenle, bu dönemde savunma planlama ve kuvvet yapılanmasının temelinde tehdide dayalı planlama anlayışı vardır.

---

¹¹ Korkmazyürek, age, s. 10.

¹² Korkmazyürek, age, s. 10.

¹³ Büyükanıt, Y., New Approaches to Security and the Transformation of the Turkish Military, 2010, <http://www.eurasiacritic.com/category/author/yasar-buyukanit>, Erişim Tarihi: 05.12.2012.

Tablo 2: Dönemlere Göre Savunma Planlama Yaklaşımları

	Soğuk Savaş Öncesi Dönem (1900-1945)	Soğuk Savaş Dönemi (1945-1990)	Soğuk Savaş Sonrası (Postmodern) Dönem (1990-2001)	11 Eylül Sonrası Yeni Dönem (2001-...)
Algılanan Tehdit	Düşman işgali	Nükleer savaş	Alt kimlikler (etnik köken, şiddet ve terör olayları)	Simetrik ve asimetrik
Esas Görev Tanımı	Ülkenin savunulması	Müttefiklerin desteklenmesi	Yeni görevler (barışı koruma, insani yardım, vb.)	Ortak güvenlik ve stratejik çevreyi şekillendirme
Kamuoyunun Orduya Karşı Tutumu	Destekleyici	Kararsız	Kayıtsız	Destekleyici
Belirsizlik Düzeyi	Düşük	Oldukça düşük	Yüksek	Oldukça yüksek
Ekonomik Baskı Düzeyi	Oldukça düşük	Düşük	Yüksek	Oldukça yüksek
İkaz Süresi	Uzun	48 saat	Birkaç hafta	Çok kısa
Benimsenen Kuvvet Yapısı	Büyük ve sayıca kalabalık ordular	Büyük ve profesyonel ordular	Küçük ve profesyonel ordular	Küçük, hafif ve çok yönlü yeteneklere sahip birlikler
Kuvvet Planlama Yaklaşımı	Kadroya dayalı	Tehdide dayalı	Yeteneğe dayalı	Göreve/amaca dayalı
Savunma Planlama Yaklaşımı	Görev temelli	Tehdit ve caydırıcılık temelli	Yetenek temelli	Yetenek temelli (senaryo)

Kaynak: Öztürk, Y., Savunma Planlamasında Yeni Yaklaşımlar ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nde Bir Senaryo Uzaı Çalışması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, KHO, 2005'ten uyarlanmıştır

Soğuk Savaş sonrası dönemde küresel sistem iki kutuplu sistemden tek kutuplu sisteme evrilmiş, NATO'nun karşısında ikinci bir kutup kalmamıştır. Tehdit algısının değişmesi ve daha güvenli bir yapının oluşması ile askerî harcamalar sorgulanmaya başlanmıştır. Bu nedenle, devletler askerî harcamaların azaltılmasına çabalamışlardır. Buna bağlı olarak, NATO'nun varlığı da sorgulanmıştır. Bunun sonucu olarak, NATO tehdit değerlendirmelerine Afrika'daki radikal dinî hareketler dâhil edilmiştir.¹⁴

Soğuk Savaş sonrası dönemde düşmanlar teröristler, gerillalar, yerel güçler ve iç savaşlardaki küçük ordular olmuş; bu nedenle geleneksel silahlı kuvvetlerin etkisiz olacağı değerlendirilmiştir.¹⁵ Hem ekonomik baskılar, hem de yeni tehdit algılamaları nedeniyle savunma planlamasında “yetenek paketleri geliştirilmesi ve ihtiyaç duyulan yer ve zamanda en uygun yetenek karmasının oluşturularak görevin yapılması” şeklinde ifade edilebilecek “yeteneğe dayalı planlama” anlayışının gelişmesi söz konusu olmuştur.¹⁶

Soğuk Savaş dönemi sonrası ve özellikle 11 Eylül sonrasında, güvenlik algılamalarında ve tehdit değerlendirilmelerinde önemli değişiklikler yaşanmaya,¹⁷ belirsizlikler artmaya devam etmiş ve artan belirsizlikler savunma planlamasında yeni stratejilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Ortaya çıkan bu yeni planlama stratejileri, belirsizliğe dayalı bilgi eksikliğinin kapatılmak istenmesinden kaynaklanmaktadır.¹⁸ Bu

¹⁴ Büyükantı, agm.

¹⁵ Yalçinkaya, H., Savaş, Uluslar arası İlişkilerde Güç Kullanımı, Ankara: İmge, 2008, s. 228.

¹⁶ Korkmazyürek, age, s. 11.

¹⁷ Tuncel, F. “Tarihsel Süreç İçerisinde Güvenlik, Askeri Yönetim ve Savaş Kavramlarının Değişen Yüzü”, Uluslararası Yönetim ve Askerlik Sempozyumu, 26-27 Mayıs 2005, s. 5.

¹⁸ Meydan, C.H., A. Demirel, “Savunma Planlamasında Belirsizlik ve Belirsizliğin Giderilmesinde Esnek Yaklaşımlar”, Savunma Bilimleri Dergisi, 9, 1, 2010, s. 13-27.

durum tehditlere göre geliştirilen senaryolara karşı görevlerini yerine getirebilecek birden çok yeteneğe sahip kuvvetlere sahip olmaya yönelik planlamayı beraberinde getirmektedir. Yetenek temelli planlama anlayışının kökeni “belirsizlik altında planlama; ekonomik kaygıları da dikkate almak suretiyle, gelecekte karşılaşılabilecek tehdit ve belirsizlik durumları ile baş edebilecek yetenekler oluşturmak”¹⁹ anlayışına dayanmaktadır.²⁰ Soğuk Savaş sonrası dönemde simetrik (benzer, belirli) tehdit tamamen yok olmamıştır ve savunma planlamalarında hâlâ dikkate alınmaktadır. Bu nedenle, askerî gücün barış zamanı görevleri dâhil olmak üzere, küçük çapta çatışma ihtimallerinden topyekûn savaşa kadar her türlü savaşa hazır olması istenmektedir.²¹ Bir yandan belirli tehdide karşı hazır olmak durumu söz konusu iken, diğer yandan tehdidin kimden ya da nereden gelebileceğinin ortaya konulamaması ve düşük seviyede kuvvet ya da teknoloji ile etkin olabilen tehditlerin (asimetrik tehdit) olması, bunlarla baş edebilecek yeteneklerin artırılması ihtiyacını doğurmaktadır. Asimetrik tehditler terörist saldırılar ile birlikte siber savaş, politik, ekonomik baskılar, uluslararası yaptırımlar, etnik-dini ya da sosyal kışkırtmaları içinde barındırmaktadır.²² Özellikle 1980’li yıllardan sonra gelişen teknoloji; bilgi, elektronik, iletişim sistemleri ve istihbarat toplamaya yönelik yeni tip savaşları beraberinde getirmiştir.²³

Soğuk Savaş sonrasında askerî güçlerin değişimine odaklanıldığında bazı eğilimlerin ön plana çıkmakta olduğu görülmektedir. Bu eğilimler, profesyonelleşme (zorunlu olmayan, tamamı gönüllü askerlerden oluşan ücretli askerlik sistemi), profesyonelleşmeye bağlı olarak kalifiye personel ile ilgili konularda askerî gücün sivil işletmelerle

¹⁹ Davis, P.K., “Planning Under Uncertainty Then and Now: Paradigms Lost and Paradigms Emerging”, Ed. P. K. Davis, New Challenges for Defense Planning: Rethinking How Much is Enough, Santa Monica, CA: RAND, 1994, s. 15-57.

²⁰ Korkmazyürek, age, s. 13.

²¹ Jablonsky, D., Army Transformation: A Tale of Two Doctrines, Parameters, Autumn 2001, s. 43-62.

²² Büyükanıt, agm.

²³ Yalçınkaya, age, s. 253.

rekabet haline girmesi, farklı görevlerin yapılması (ülke topraklarının korunmasının haricindeki geleneksel olmayan görevler), görevlerin uluslararası düzlemde gerçekleşmesi, askerî güçlerin sivillerle birlikelikleri ve karmaşıklaşan sivil-asker iş birliği olarak görülmektedir.²⁴ Bu çerçevede askerî birliklerin görev ve rolleri değişmiştir. Bunlar

- Ülkenin korunması,
- Seferberliğin yürütülmesi,
- Barışı destekleme harekâtı ve insani yardım,
- Savunma diplomasisi,
- Yurt içi askerî yardım,
- Ülke içi güvenlik görevleri olarak sıralanmaktadır.²⁵

Görüldüğü üzere, savunma planlaması dönemlere ve bölgelere göre farklılaşabilmektedir. Bunun farklı nedenleri bulunmaktadır. Bunun en önemli nedeninin devletlerin algılamalarındaki farklılaşma olduğu görülmektedir. Özetle devletler tehdit algılarına ve tanımlamalarına göre savunma planlama anlayışı geliştirmişler ve kuvvet yapılarını buna göre oluşturmuşlardır.²⁶

3. Tehdit Algılamasındaki Değişimler

Devletlerin savunma planlama ve kuvvet yapılandırmasının temelini oluşturan algılarının devletlerin yayımladığı güvenlik strateji belgeleri (beyaz kitap) incelenerek tespit edilebileceği ve devletlerin ortaya konulan tehditlere tedbir getirmek için oluşturdukları askerî güç konusunda bu belgelerin belirleyici olabileceği değerlendirilmektedir.

²⁴ Malešić, M, Introduction: the Challenge of Defence Transformation in Europe, Edmunds T. and M. Malešić (Eds.) Defence Transformation in Europe: Evolving Military Roles, IOS Pres: 2005, s. 1-8.

²⁵ Edmunds, T., “A New Security Environment? The Evolution of Military Roles in Post-Cold War Europe”, Edmunds T. and M. Malešić (Eds.) Defence Transformation in Europe: Evolving Military Roles, IOS Pres: 2005, s. 9-18.

²⁶ Gregory, G., “Threats And Threat Perceptions In The Persian Gulf Region”, Journal Compilation, Middle East Policy Council, 2007, s. 119-124.

Avrupa ülkelerinden bazılarının güvenlik strateji belgeleri incelendiğinde, kuvvet indirimlerinin hedeflendiği, bununla birlikte daha küçük, esnek ve ateş gücü yüksek kuvvet yapılarını içeren modernizasyon hareketlerinin olduğu görülmektedir.

Bununla birlikte, ABD, Çin, İngiltere ve Rusya gibi devletlerin açık kaynak olarak genel ağ üzerinden yayımladığı güvenlik strateji belgeleri bu çalışma kapsamında incelenmiştir. Bahse konu ülkelerin güvenlik strateji belgeleri tehdit algılamalarına yönelik bazı değişikliklerin olduğunu göstermektedir. Asimetrik savaş ve terör yeni dönemin tehditleri olarak ele alınmakla birlikte, geleneksel ve nükleer savaşın da hâlen bir tehdit olarak ele alındığı; bununla birlikte dış uzay, siber ortam ve bu çerçevede bilgi güvenliği gibi tehditlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Buna göre aşağıda belirtilen tehdit konuları öne çıkmaktadır:

- Dış uzay,
- Siber ortam,
- Nükleer tehdit,
- Asimetrik savaş,
- Terörizm.

Yeni eğilimler ve tehditler dikkate alındığında, bazı devletlerdeki savunma planlama ve kuvvet yapılanma hareketleri örnek olarak aşağıda ifade edilmektedir.

Örnek olarak bu çalışma kapsamında güvenlik strateji belgesi üzerinden incelenen ülkelerden ilki, Çin'dir. Çin, nükleer tehdidi değerlendirmelerine almaya başlamıştır. Bunun yanı sıra, hem bilişim alanının kendisi hem de bilişim ve konvansiyonel harbin yakından ilişkili olduğu düşüncesiyle, bilişim Çin tarafından bir tehdit olarak ele alınmaktadır. Çin'in dış uzayda bulunan bir meteoroloji uydusunu kendi silahlarıyla imha etmesi, dış uzayı bir tehdit olarak alan Çin'in bu alanda yaptığı hazırlığın bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Çin konvansiyonel savaşı da hâlen bir tehdit olarak görmekte ve düşmanın sınırından geçmesini önlemekle birlikte, karmaşık uluslararası ortamda karşılaşılabileceği birden fazla tehdide karşı durabilmeyi

hedeflemektedir. Bu nedenle yüksek teknolojiye sahip kuvvete sahip olmayı ve bu tür harbe yönelik hazırlık yapmaktadır.²⁷ Ayrıca Çin bölgesel savunma gücü olmaktan çıkmayı ve her yerde harekât yapabilecek esnek kuvvete sahip olmak istemektedir²⁸. Bununla birlikte, siber saldırıları da tehdit olarak gören Çin, İnternet güvenlik gücü oluşturmuştur.²⁹

Çalışma kapsamında ikinci örnek ülke olarak Belçika incelenmiştir. Belçika'nın seçilmesinin nedeni, hem bir Avrupa ülkesi olması hem de nispeten küçük ve tarafsız bir ülke görünümü vermesidir. Belçika, soğuk savaş döneminin bitmesi ile birlikte tehdit değerlendirmesi yapmış ve yeniden yapılanmaya giderek ordusunu küçültmeye karar vermiştir. Bu, azalan tehdit, teknolojik, sosyal, ekonomik, politik nedenlere bağlanmaktadır. Ancak uluslararası operasyonlarda ve insani yardım ve barışı destekleme harekâtlarında kullanılabilecek ordu yeteneğinin korunması esas alınmıştır.

Belçika, yaptığı değerlendirme sonunda, ordusunun aşamalı olarak küçülmesine ve askerî gücün 80.000'den 42.500'e düşürülmesine karar vermiştir. Sonuçta zırhlı araçlarla donatılmış mekanize yeteneği olan iki tümene, uçar birlik harekâtı yapabilecek bir komando tugayına ve zırhlı araçlar, tanksavar kabiliyeti olan birliklere sahip olmayı hedeflemiştir. Hava kuvvetlerinde değişikliğe gidilmemiş, ancak 2015 yılından sonra F-16'ların daha modern savaş uçakları ile değiştirilmesi hedeflenmiş, C-130 tipi uçakların A400-M'lerle değiştirilmesi planlanmıştır.³⁰

²⁷ FlorCruz, J., China's military modernization a cause for concern?, June 17, 2011, CNN, http://articles.cnn.com/2011-06-17/world/china.military.modernization_1_aircraft-carrier-military-modernization-chen-bingde?_s=PM:WORLD, 2011. Erişim Tarihi: 12.12.2011.

²⁸ Defense News, Chinese Military Build-Up No Threat: Official, 1 Jun 2011, <http://www.defensenews.com/story.php?i=6688765>, Erişim Tarihi: 12.12.2011.

²⁹ Defense News, agm.

³⁰ The Modernization Plan 2000–2015 of the Belgian Armed Forces, http://www.mocr.army.cz/images/Bilakniha/ZSD/Belgian%20Modernisation%20Plan%202000_2015%20of%20the%20Armed%20Forces.pdf, Erişim Tarihi: 09.11.2012 ve NATO Allied Command Operations, BELGIAN DEFENCE at a glance, February 2013, <http://aco.nato>.

İncelenen diğer ülke, ABD'dir. ABD dünya üzerinde savunma ve güvenlik alanında politikaları belirlemesi nedeniyle incelemeye alınmıştır. ABD'de hem küçük hem de topyekûn savaşta kullanılabilir, ayrıca savaş dışı diğer görevlerde kullanılabilir şekilde hem küçük görevleri yapabilecek kadar hafif, hem de imha gücü yüksek askerî gücün oluşturulması için kaynak ayrılmış ve 2015 yılından itibaren her türlü görevi yapabilecek bir gücün oluşturulması hedeflenmiştir.³¹ Bu gücün yönetimi tüm kuvvetlerin bir arada kullanılmasını içermektedir. Bu nedenle, tüm kuvvetlerin bir arada kullanılmasını yönetebilecek, birleşik harekât liderleri yetiştirmeyi hedeflemiştir.

ABD 2010 yılında siber ortamda savunma ve saldırı yapabilecek bir siber ordu oluşturmuştur.³² Geleceğin savaşlarının insanlı ve insansız araçların bir karışımıyla olacağı görüşüne dayanarak,³³ ABD, yıllar geçtikçe daha fazla insansız savaş uçağı pilotu yetiştirmeye çalışmaktadır³⁴. Bu durum (predator tipi silahlı olanlar da dâhil) insansız hava araçlarının kullanımının ön plana çıkacağını göstermektedir. Tüm bunlara ek olarak, Çin'in test ettiği anti-uydu silahlı ABD tarafından tehdit olarak algılanmıştır.³⁵

Askerî sistemlerdeki değişimlerin nedenlerinden bir diğeri de, teknolojiye bağlı değişimler ve bunların askerî sistemlere yansımalarıdır. Bu çerçevede aşağıda teknolojik değişimler incelenmektedir.

---

int/systems/file_download.ashx?pg=10627&ver=1, Erişim Tarihi: 11.09.2014.

³¹ Jablonsky, age.

³² Çelik, Ş., Stuxnet Saldırısı ve ABD'nin Siber Savaş Stratejisi: Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanmaktan Kaçınma İlkesi Çerçevesinde Bir Değerlendirme, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 15, Sayı: 1, 2013, s. 137-175.

³³ Sapolsky, H.M., US Military Doctrine since the Cold War, <http://www.e-ir.info/?p=1136>, May 6, 2009, Erişim Tarihi: 02.12.2011.

³⁴ Gates, R. M. Secretary of Defense, March 04, 2011, Remarks by Secretary Gates at the United States Air Force Academy, <http://www.defense.gov/transcripts/transcript.aspx?transcriptid=4779>, Erişim Tarihi: 12.12.2011.

³⁵ Yılmaz, S., Savunma Teknolojileri Karşısında Dünya Orduları Yol Ayırımında, 2008, <http://www.beykent.edu.tr/WebProjects/Web/egitim.php?CategoryId=897&ContentId=586&phpMyAdmin=26b1ab37aa748d52c4747d623bec741b>, Erişim Tarihi: 11.09.2014.

4. Teknolojideki Değişimler

Teknolojik alandaki gelişmeler, birbirini izleyen buluşlar ile sürekli devam etmektedir. Bu gelişmelerin değişik alanlarda meydana geldiği, bu alanların bazen birbirleriyle kesiştiği ve birbirlerinden faydalandığı, bazen birbirlerinden bağımsız ve ilişkisiz olarak gerçekleştiği görülmektedir. Geçmişten bugüne teknolojik gelişimler incelendiğinde, her dönemde kullanılan ya da geliştirilen temel aletler ve araçlar bulunduğu görülmektedir (Tablo 3). Gelişen teknoloji ise tarım, tekstil, inşaat, ulaşım, askerî ve tıp gibi farklı alanlarda, alan bazında kullanım yerini bazen bulmakta, bazen ise bulmamaktadır.³⁶ Bu çerçevede, bazı gelişmelerin askerî alanda kullanım yeri bulmadığı görülmektedir.

Bu çalışmada teknolojideki genel değişimler ve buluşlar ile askerî alandaki değişimlere ve buluşlara yer verilmekte; aralarındaki örtüşme ve farklılıklar ortaya konmaya çalışılmaktadır. Ayrıca gelişen askerî teknolojinin dönemlere göre gruplandırılması yapılarak hangi dönemde hangi askerî yeniliğin ön plana çıktığı belirtilmektedir. Zira teknoloji ve teknolojinin askerî alana yansımaları sonucunda askerî güç dengesi değişebilmekte ve bunun sonucunda siyasi ve/veya ekonomik sonuçlar yaşanabilmektedir. Örneğin x-ray lazerin bulunması sonucunda, ABD, Strategic Defense Initiative programını ilan etmiş; bunun sonucunda Rusya ile yaptığı silahsızlanma anlaşması bozulmuş ve Rusya ekonomisinin büyük bölümünü askerî alana kaydırmıştır.³⁷ Rusya'nın bu kararının daha sonra ülkenin parçalanmasına ve Doğu Bloğu'nun dağılmasına önemli katkısının olduğu değerlendirilmektedir.

---

³⁶ Wilson, Patrick. "Unused relevant information in research and development." *Journal of the American society for Information Science*, 46(1), 1995, s. 45-51 ve Bostrom, N., "Astronomical Waste: The Opportunity Cost of Delayed Technological Development", *Utilitas*, 15, 2003, s. 308-314.

³⁷ Lazzari, L. L., *The Strategic Defense Initiative and the End of the Cold War*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, NPS, Monterey, California, 2008.

Tablo 3: Teknolojik Gelişmeler ve Silah Sistemlerine Etkileri

Buluşlar	Tarih	Askerî Gelişme / Yenilik	Dönemler
Barut	800'ler	Barut	
	800-1300	Barutla kullanılan oklar (ateşli oklar ve mızraklar) Basit bombalar	
	1260	Ayn-ı Calut Savaşı: Küçük top	
	1324	Metz-Fransa Muharebesi: Barutun Avrupa'da ilk defa topta kullanılması	Ortaçağ
	15 yy	Zırh-Şövalyeler	• Şövalyeler
	15 yy	Barutun daha istikrarlı yanması-Elde taşınan silahlarla kullanılması	• Kaleler
	15 yy	Toplarda beton yerine demir top mermisi kullanılması	• Basit toplar
	1453	İstanbul'un fethi-Topun en kalın duvarları bile yıkması	• Kuşatma silahlarının gelişmesi ve yeni savunma yollarının bulunması
	16 yy	Üst grup açısıyla atış yapan top (uzun mesafede istikrarlı atış)-(Nicolo Tartaglia- Matematikçi)	
İlk buharlı motor	1712		
Yüksek basınçlı buhar motoru	1800-01		
	1840	Konik mermi çekirdeği-Fransa	Sömürge Dönemi
	1849	İlk İHA-Balon-Avusturya'nın Venedik'e patlayıcı dolu balonlar göndermesi	• Rönesans (1400-1600) sonrası
			• Barut temelli silahların ana silahlar olması.

Dünya Ordularında Yeniden Yapılanmanın Kaynakları Üzerine Bir İnceleme

Buluşlar	Tarih	Askerî Gelişme / Yenilik	Dönemler
	1860	İlk makineli tüfek	
	1860	Radyo Dalgaları	Sömürge Dönemi (devamı)
	1861-65	İnsansız bomba taşıyan balonlar–Amerikan İç Savaşı	<ul style="list-style-type: none"> • Basit olarak ateşli silahların barut ile kullanımının geliştirilmesi
	1862	Antietam Savaşı–Bir günde 23.000 kayıp, makineli tüfeğin ve kolay dolan silahların etkili olması–Yüz yüze savaş taktiklerinin bırakılması ve savunma hendeklerinin kazılması	<ul style="list-style-type: none"> • Silah ve roketlerde en önemli gelişmelerin sağlanması • ABD İç Savaşı sırasında makineli tüfeğin geliştirilmesi • Balonun bir İHA olarak savaşlarda kullanılmaya başlanması
Lambanın icadı	1878		
	1881	Maxim makineli tüfeği–Hızlı istikrarlı atışın 1. Dünya Savaşı'nda kullanılması	
	1890	75 mm çekili top–Fransa	
X-ray, röntgen	1896		
İlk radyo yayını	1906		
	1912	İlk tank patenti–(Avustralyalı De La Mole)	
Gaz maskesi (Garrett A. Morgan)	1914		
	1915-16	İlk tank–İngiltere	Dünya Savaşları
Farklı istasyonları algılayan radyo alıcıları	1916		<ul style="list-style-type: none"> • Makineli tüfeğin tanınması • Tankların muharebe alanına girmesi

Buluşlar	Tarih	Askerî Gelişme / Yenilik	Dönemler
	1914-18	Dikenli tel	
	1918	Almanların Paris'i 75 mil öteden bombalaması	
Superheterodyne radyo devresi	1918		Dünya Savaşları (devam)
	1920	Yarı makineli tüfek (Thompson)	• Uçağın düşmanı bombalaması ve muharebe sahasına hava boyutunun katılması;
İlk robot	1921		muharebelerin havaya da taşınması
İlk televizyon yayını	1925		• Kimyasal ve biyolojik silahların kendini göstermeye başlaması ve toplu imha silahı olarak kullanılmaya başlanması
	1926	Sıvı yakıtla giden roket	
Tam elektronik TV sistemi	1927		• Sıvı yakıtla giden roketin yapılması
Jet motoru	1930		• Atom bombasının savaşın doğasını değiştirmesi
	1930	Savaş başlığı taşıyan ve sıvı yakıtla giden roket	
Elektron mikroskobu	1931		
Frequency modulation (FM radyo)	1933		
Robert Watson-Watt radar patentini alması	1936		
Fotokopi	1937		
İlk helikopter (Sikorski-ABD)	1939		
Modern renkli televizyon sistemi	1940		

Dünya Ordularında Yeniden Yapılanmanın Kaynakları Üzerine Bir İnceleme

Buluşlar	Tarih	Askerî Gelişme / Yenilik	Dönemler
	1940	Tankların ve piyadenin birlikte kullanımı	
	1940	Jeep-Hafif motorlu askerî araç	
	1941	Süspansiyon sistemli ilk tank-Rus	
Elektronik bilgisayar (ABD-Almanya-İki farklı cihaz)	1941-42		
İlk nükleer reaktör	1942		
	1942	Uzun namlulu (yüksek isabet güçlü) tank-Almanya	
	1943	ABD Deniz kuvvetlerine helikopterin girişi	
	1944	Zırhlı Alman tankı (O güne kadarkilerin en ağırı)	
	1944	Radyo sinyallerini algılayan füze	
	1945	Atom bombası	
Mikrodalga fırın	1947		
Taşınabilir telefonlar (1983'den önce pazarlanmadı)	1947		Soğuk Savaş
	1947	AK-47 P.Tf. (hafif)	• Nükleer başlıklı füzeler
			• Fiberoptik
			• Gelişmekte olan kablosuz iletişim
Transistör	1947		
Nükleer enerji	1950		
	1952	Hidrojen Bombası	

Buluşlar	Tarih	Askerî Gelişme / Yenilik	Dönemler
	1953	Mikrodalga silahı MASER (Silah olarak kullanımı kolay değildir)	
Transistörlü radyo	1953		
Güneş pili	1954		
TV uzaktan kumandası	1955		
Optik fiber	1955		
İlk bilgisayar sabit diski	1956		Soğuk Savaş (devam) • MASER (Microwave Amplification by Stimulated Emission of Radiation) • Lazer (başlangıç) • Bilgisayar alanındaki gelişmeler
Fortran (Bilgisayar dili)	1957		
İlk mikroçip	1958		
Jet yolcu uçağı	1958		
Modem	1958		
Lazer (Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation)	1958		
Nano seviyedeki ilk çalışmalar (Feynman)	1959		
Düz cam (Pilkington)	1959		
Programlanabilir ilk endüstriyel robot	1961		
İlk aktif iletişim uydusu	1962		

Dünya Ordularında Yeniden Yapılanmanın Kaynakları Üzerine Bir İnceleme

Buluşlar	Tarih	Askerî Gelişme / Yenilik	Dönemler
LED (Light Emitting Diode)	1962		
	1964	İHA (Uçak-Drone)	
	1965	Çelik yelek	
	1967	M-16 P.Tf.	
	1970	Tank üzerinde reaktif zırh-İsrail Merkava	
	1980	Silah, zırh ve elektroniği birleştiren tTank-ABD Abrams	
	1980	X-ray lazer	
	1983	Strategic Defense Initiative'in ilan edilmesi	Modern Silahlar • Yeni nesil nükleer silahların gelişmeye devam etmesi • Balistik füzeler • Güdümlü füzelerin geliştirilmesi, bilgisayar teknolojisiyle hedeflerin vuruş doğruluğunun artması
İnternet (www)	1990lar		
	1991	Gece görüş sistemlerinin savaş alanına girmesi	
	1997	Anti-uydu lazer silahı	
	2001	ABD ulusal füze kalkanı	
	2002	Yüksek enerjili lazer (top mermisinin havada imha edilmesi)	• İnsansız hava araçlarının geliştirilmesi • Lazer silahlarının gelişmeye devam etmesi
	2002	Öldürücü olmayan lazer silahı-Pulsed Energy Projectile (PEP)	
	2008	Havada kullanılan lazer sistemi-uçaktan balistik füze vurulması	

Buluşlar	Tarih	Askerî Gelişme / Yenilik	Dönemler
	2009	Neuroscience ve yeteneği geliştirilmiş askerler	Modern Silahlar (devam) • Siber savaşın belirmesi • Nanoteknoloji ve silahlar
	2010	Düşman radarını yanıltan, termal izi azaltılmış tank	
	2010	Kendi kendini dolduran top-155 mm, ABD	
	2016	Silahlı robot, ABD	

Kaynak: Chase, K., Firearms: A Global History to 1700, Cambridge University Press. 2003. Serafina, C., Niccoló tartaglia, mathematics, ballistics and the power of possession of knowledge, Endeavour, 22, 1, 1998, s. 31-35.

Unat, Y., “Osmanlı Teknolojisine Genel Bir Bakış”, Osmanlı, Cilt 8, Yeni Türkiye Yayınları, Ed. Eren, G. Ankara 1999, s. 627-654.

National Research Council. “Introduction”, Opportunities in Neuroscience for Future Army Applications. Washington, DC: The National Academies Press, 2009.

Timeline: Weapons technology, <http://www.newscientist.com/article/dn17423-timeline-weapons-technology.html?full=true>.

http://inventors.about.com/od/timelines/a/twentieth_2.htm, Erişim Tarihi: 15.2.2012.

http://inventors_1900_to_1999, Erişim Tarihi: 15.2.2012.

http://www.historylearningsite.co.uk/inventors_1900_to_1999.htm, Erişim Tarihi: 15.2.2012.

<http://www.pbs.org/wnet/ground-war/featured/6/6/>, Erişim Tarihi: 15.2.2012.

http://inventors.about.com/od/timelines/a/modern_2.htm, Erişim Tarihi: 15.2.2012.

Görüldüğü üzere teknolojik değişimler askerî teknolojik gelişmeler üzerinde etkili olmuş ve bu da yeni muharebe alanlarının belirmesini beraberinde getirmiştir. Özellikle 1750-1900 yılları arasındaki gelişmeler dikkate alındığında, buharlı makinelerin icadı ya da elektriğin bulunması gibi teknolojik keşifler askerî sistemleri (denizcilik haricinde) kısa zamanda etkilememiştir; bu dönem içinde askerî sistemler üzerinde daha ziyade ateşli silahlar ve zırhlar etkili olmuştur. Ancak dünya savaşları dönemine gelindiğinde savaşların

ön ayak olduğu iki önemli değişim, daha sonra dünya tarihinde çok büyük etkiye sahip olmuştur. Bunlardan birincisi sıvı yakıtla giden roket, diğeri ise atom bombasıdır.³⁸

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde askerî alanda birçok teknolojik yenilik olduğu; bazen askerî alanın teknolojik yeniliklere ön ayak olduğu ve bazen de diğer alanlardaki teknolojik yeniliklerin askerî alanda kullanıldığı görülmektedir. Bu geçiş bazı konularda daha uzun süre almıştır. Örneğin nano seviyede çalışmalar ilk defa 1959'da yapılmış olmasına karşın, ABD ulusal nanoteknoloji çalışmalarını 2000'de başlatmıştır.³⁹ Tüm bu yenilikler muharebe alanına değişik şekillerde yansımakta ve muharebe alanının genişlemesine neden olmaktadır.

5. Diğer Değişim Kaynakları

Devletlerin tehdit algılamalarında ve askerî güçlerini yapılandırmasında pek dikkate almadıkları önemli bir değişim kaynağı da iklim değişikliğidir. Özellikle gelişmiş ülkelerde iklim değişikliği ile mücadele ve uyum politikaları bulunmaktadır; hatta bazı ülkeler iklim değişimini ulusal güvenlik tehdidi olarak algılamaktadır.⁴⁰ Ancak çoğunda iklim değişikliğinin güvenlik üzerine etkisi üzerine araştırmalara rastlanmamaktadır.

İklimdeki değişiklik sürekli ısınmanın bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır ve sıcaklığın önümüzdeki 50-100 yıl içinde 1,7 ilâ 3,9°C artması beklenmektedir. Dünyanın en sıcak döneminin 18 milyon yıl önce bugünden ortalama 10°C sıcak olarak ve en soğuk döneminin 10.000 yıl önce sona eren buzul çağında bugünden ortalama 5,5°C daha soğuk olduğu⁴¹ düşünüldüğünde, sıcaklık artışının boyutunun

³⁸ Britannica Online Encyclopedia, age.

³⁹ Altmann, J., *Military Nanotechnology Potential Applications and Preventive Arms Control*, New York: Routledge, 2006, s. 38.

⁴⁰ The New York Times, *Climate Change Seen as Threat to U.S. Security*, 09 Ağustos 2009, <http://www.nytimes.com/2009/08/09/science/earth/09climate.html?hp>, Erişim Tarihi: 18.01.2012.

⁴¹ Blaine, T.W., *Global Climate Change*, Ohio State University Fact Sheet, <http://ohioline.osu.edu/cd-fact/0186.html>, Erişim Tarihi: 14.01.2012

büyüklüğü daha da belirginleşmektedir. Sıcaklıktaki artışın bir sonucu olarak doğada su kaynaklarının azalması, bitki örtüsünün değişmesi, arazinin kuraklaşması, deniz seviyesi değişimleri (yükselmesi), yerkabuğu üzerinde meydana gelebilecek doğal felaketler, dağlarda eriyen kar miktarı gibi farklılıklar beklenmektedir.⁴² Sıcaklık artışının ayrıca malzemelerin genleşmesi, radyo sinyallerinin iletimi, çalışan cihazların ısınması gibi etkilerden kaynaklı olarak yapay sistemler üzerinde etkili olması söz konusu olacaktır. Bu değişimlerin askerî sistemler üzerindeki etkisi irdelendiğinde personel, silah ve teçhizat üzerinde farklı etkileri görülmesi olması kaçınılmazdır. Su seviyesinin yükselmesi denizlerin kullanımını farklılaştıracak ve bazı deniz üslerinin kullanılamaz olmasına neden olacaktır. Sıcaklıktan dolayı değişen hava basıncı nedeniyle hava kuvvetlerine ait silahlar ile hava savunma ve füze sistemlerinin etkilenmesi söz konusu olabilecektir. Radyo sinyalleri ve buna bağlı olarak telsiz iletişimi değişen hava ve sıcaklık şartlarından etkilenecektir. Çalışan araçlarda (hem mekanik, hem de elektronik) ısınma/soğutma problemleri oluşacaktır. Sıcaklık artışının personelin psikolojisi üzerinde etkili olması beklenmektedir. Bu nedenle kıyafetlerin bu duruma uygun olarak yeni teknolojilerle tekrar tasarlanması gerekecektir. Azalan su kaynakları su ikmalinin önemini artıracak; askerî birliklerin farklı ülkelerdeki harekâta kullanılması şartları daha da güçleştirebilecektir.⁴³

6. Değerlendirme ve Sonuç

Dünya orduları çevresel ve bölgesel etkilerden etkilenerek değişimlere uğramaktadır. Orduların yakın dönemdeki, özellikle son yüzyıldaki değişimlerinin nedenlerine odaklanıldığında, bu değişimleri

---

⁴² NASA, Küresel Isınma İnternet Sayfası, <http://climate.nasa.gov/effects>; Global Warming Forecasts/Climate Change, <http://www.global-warming-forecasts.com>; Erişim Tarihi: 14.01.2012.

⁴³ USACE Climate Change Adaptation Plan And Report, Submitted to the Executive Office of the President's Council on Environmental Quality Office of the Federal Environmental Executive, 03.06.2011, http://www.corpsclimate.us/docs/usace_climate_change_adaptation_report_03_june_2011.pdf, Erişim Tarihi: 12.02.2012.

etkileyen ana olaylar olduğu görülmektedir. Özellikle son 20 yıl ele alındığında değişim hareketinin daha da hızlandığı göze çarpmaktadır.

Bu çerçevede, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile oluşan tek kutuplu dünyada, NATO orduları karşılarında alternatif bir güç olmadığı duruma göre değişimler gerçekleştirmekte ve artık “düşman yok” algısıyla ve orduların gereksiz yere büyük olduğu düşüncesinden hareketle küçülmeye gitmektedirler. Bir diğer değişim de, NATO'ya dâhil edilen eski Varşova Paktı ülkelerinde yaşanmakta ve bu ülkelerin orduları NATO'ya uyumlu hale gelmek için değişim gayreti sergilemektedir.⁴⁴ Ancak, her coğrafyanın kendine özgü tehditlerinin bulunması, dünya ordularının, aynı doktrini benimseseler de, farklılaşmalarına neden olmaktadır.

Orduların küçülmesi, bazı ihtiyaçların siviller tarafından karşılanabileceğini göstermekte; bu nedenle ordular siviller ile birlikte çalışmaya başlamaktadır. Artık sadece askerler değil; devletlerin diğer kamu kurumları, sivil işletmeler (kontratlı iş yapanlar) ve sivil toplum kuruluşları birlikte hareket etmeyi hedeflemektedir.⁴⁵ Bu çerçevede ordular ihtiyaçlarını dış kaynaktan temin etmeye çalışmaktadır. Bunun nedeni ve ana hedefi, artık orduların temel yetkinliklerinin artırılmasına odaklanmak istenmesidir.⁴⁶ Dış kaynaktan temin edilen ihtiyaçlar ise çoğunlukla muharebe hizmet desteğine yöneliktir.⁴⁷

Soğuk Savaş sonrası yaşanan değişimlerin temelinde hem teknolojiye hem de tehdit değerlendirmelerindeki değişimin etkisinin

⁴⁴ Moskos C., “Military Systems in the 21st Century: Changes and Continuities”, Edmunds T. and M. Malešić (Eds.) *Defence Transformation in Europe: Evolving Military Roles*, IOS Pres: 2005, s. 9-19.

⁴⁵ Cusumano, E. “Outsourcing Military Training: The Role of Security Networks in Foreign Military Assistance”, Annual meeting of the International Studies Association Annual Conference, Montreal, March 2011, p. 16.

⁴⁶ Woon, L. J., “The New Zealand Defence Force--how does it stack up?”, *Army Logistician*, Mar 1, 2004, http://www.thefreelibrary.com/_/print/PrintArticle.aspx?id=114487528, Erişim Tarihi: 27.11.2011.

⁴⁷ Isom, R.G., *Contractors in Support of Joint Vision 2020 Focused Logistics: Perspectives and Possibilities*, Strategy Research Project, 09 April 2002.

büyük olduğu görülmektedir. Devletlerin tehdit değerlendirmeleri toplam güç, niyet algısı, savunma-saldırı dengesi ve coğrafi yakınlık değişkene bağlı olarak değişmektedir.⁴⁸ Devletlerin güvenlik ve strateji belgeleri (beyaz kitapları) tehdit değerlendirmeleriyle ilgili incelendiğinde; dış uzay, siber ortam, nükleer tehdit, asimetrik savaş ve terörizm konularının ön plana çıktığı görülmektedir.

Bununla birlikte Soğuk Savaş sonrasında orduların kullanım alanlarına yönelik değişimlerin de olduğu görülmektedir. Devletlerin güvenlik ve strateji belgeleri bu konuyla ilgili incelendiğinde ise ülkenin korunmasının yanı sıra, seferberliğin yürütülmesi, barışı destekleme harekâtı ve insani yardım, savunma diplomasisi, yurt içi askerî yardım ve ülke içi güvenlik görevleri⁴⁹ gibi alanların belirdiği görülmektedir.

Orduların farklı görev ve bölgelerde kullanımının mümkün olabilmesi, farklı ülkelerin bir arada harekât yapabilmesini ve aynı zamanda farklı kuvvetlerden birliklerin birlikte kullanılmasını, diğer bir deyişle, birleşik ve müşterek harekâtı beraberinde getirmektedir.

Son dönemde yaşanan değişikliklere hız kazandıran diğer bir önemli faktörün de teknolojik değişimler olduğu görülmektedir. Özellikle İnternetin çok hızlı yayılımı, bağlantı hızlarının artması ve gizlilik dereceli bilgiler de dâhil birçok bilginin İnternet erişimli bilgisayar ve sunucular üzerinde bulunması, sanal ortamı da güvensizleştirmiştir. Bunun bir sonucu olarak ABD, Çin ve İngiltere gibi ülkeler savaş ortamına siber ortamı da bir boyut olarak ekleyerek siber kuvvetler oluşturmuştur.⁵⁰ Hatta ABD’de siber ordunun yedeklerinin olması gerekliliği tartışılmaktadır.⁵¹ Bu durumun savaşa yansması Rusya’nın Gürcistan’ı işgalinde açıkça görülmüştür. Rusya

---

⁴⁸ Haacke J. ve P. D. Williams, “Regional Arrangements, Securitization, and Transnational Security Challenges”, *Security Studies*, 17, 2008, s. 776.

⁴⁹ Edmunds, agm., s. 15.

⁵⁰ Dias, D., *Partnering With Private Networks: The Dod needs a reserve cyber corps*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, U.S. Army War College, Carlisle, PA, 2008.

⁵¹ Dias, age., s. 3.

kara işgalinden önce siber saldırıda bulunmuş ve Gürcistan'ın hem resmî, hem sivil internet ağ altyapısını çökertmiştir.⁵²

İnternet ile paralel şekilde elektronik iş istasyonları arasındaki bağlantı hızlarının artması, Ağ Merkezli Harp ve Ağ Destekli Yetenek gibi kavramları da beraberinde getirmiştir. Ağ Merkezli Harp ve Ağ Destekli Yetenek bilginin/istihbaratın hızla toplanması, işlenmesi, analiz edilmesi ve tek bir askerden her seviyedeki karar vericilere kadar zamanında paylaşılmasını öngörmektedir.⁵³

Gelişen karar destek ve silah sistemleri atılan tek mermiyle hedefi imha edebilecek şekilde gelişmeye devam etmektedir.⁵⁴ Bu sayede orduların muharebe alanında etki üstünlüğü sağlayabilmeleri ve bu konuda avantajlı duruma geçebilmeleri öngörülmektedir.⁵⁵

Gelişen teknoloji insansız araçlarının ortaya çıkmasını ve son dönemde önemi artan insansız hava araçlarının gelişmesini ve bu araçların harekât alanında hem muharebe destek, hem de muharip olarak kullanımını beraberinde getirmektedir.⁵⁶ Gelişen teknolojinin bir diğer yönü, nanoteknoloji alanındaki gelişmelerdir. Nanoteknolojik gelişmeler askerî alanı elektronik, bilgisayar, malzeme, patlayıcılar, askerî araçlar, zırh/koruma, konvansiyonel silahlar, kendi kendine çalışan robotlar, mikro robotlar, küçük uzay araçları, kamuflaj ve nükleer-kimyasal-biyolojik silahlar açılarından etkilemeye başlamıştır.⁵⁷

⁵² Georgia Update, Russian Invasion of Georgia, Russian Cyberwar on Georgia 10 November, 2008, http://georgiaupdate.gov.ge/doc/10006922/CYBERWAR-%20fd_2_.pdf, Erişim Tarihi: 29.12.2011.

⁵³ Nitshke, S., "Network-Centric Warfare-The European Initiatives", Military Technology, 3, 2004, s. 18-26.

⁵⁴ Mahnken, T.G., "Weapons: The Growth & Spread of the Precision-Strike Regime", American Academy of Arts & Sciences, 2011, 140, 3, s. 45-57.

⁵⁵ Meiter J.S., "Network Enabled Capability: A Theory Desperately in Need of Doctrine", Defence Studies, 6, 2, 2006, s. 189-214.

⁵⁶ Greenemeier, L., "Drone Wars: 9/11 Inspired Advances in Robotic Combat", ScientificAmerican.com, 03 September 2011, <http://www.livescience.com/15908-drone-wars-september-11-anniversary.html>, Erişim Tarihi: 18.12.2011.

⁵⁷ Altmann, J., Military Nanotechnology Potential Applications and Preventive Arms

Nanoteknolojinin hâkim olduğu sistemler konvansiyonel alanda yeni silahları, teçhizatı, taşıma araçlarını ortaya çıkarırken asimetrik bir tehdidi beraberinde getirmektedir. Çünkü bu teknolojiye sahip ordular insanlar yerine kullanılan yapay zekâ sistemlerinden düşmanın yerini kendi bulan ve imha eden mikro robotlara kadar farklı sistemlere sahip olabilecektir. Ayrıca imha edilmesi çok önemli olan yeni nanoteknolojik hedefler ortaya çıkacaktır.

Bu değişim kaynaklarının yanı sıra, muhtemel iklim değişimi de hem silah ve teçhizat, hem de personel üzerinde etkili olabilecek bir etken olarak belirmektedir.

Yukarıda sıralanan gelişme ve değişimler neticesinde savaş ve savaş alanı karmaşıklaşmıştır. Bu çerçevede ordu yapıları değişmekte ve değişen ordu yapıları değişen askerî eğitimi ve askerî okulları da beraberinde getirmektedir.⁵⁸

Bu gelişim ve değişimler insan gücü açısından değerlendirildiğinde orduların siber savaşı gerçekleştirebilecek, insansız hava araçları kullanabilecek, ağ yapılarını anlayan ve kullanabilecek personele ihtiyaç duyduğu ve duyacağı görülmektedir. Ayrıca, hem bu personeli yönetebilecek, hem müşterek/birleşik görüş ve harekât zihniyetine sahip,⁵⁹ hem de ağ merkezli harekât konseptini kavramış liderlere ihtiyaç bulunmaktadır.

Sanayi devrimiyle başlayan ve gelişen silah teknolojileri silahların menzilini gün geçtikçe artırmış ve bunun bir sonucu olarak muharebe sahası genişlemiştir. Silahların ve ordu yapılarının değişmesinin sonucunda, 1800'lü yılların başından itibaren subayların daha nitelikli olması gereği ön plana çıkmıştır. Bunun sonucunda ise dünyada nitelikli subay yetiştirmeyi hedefleyen harp okullarının

---

Control, New York: Routledge, 2006, s.71.

⁵⁸ Shanley, M.G., J.C. Crowley, M.W. Lewis, R. Masi, S.G. Straus, K.J. Leuschner, S. Hartman, S. Stockly, Transformation and the Army School System, Pittsburgh: RAND, 2005, s. 32.

⁵⁹ NWC (Naval War College), Joint Military Operations, <http://www.usnwc.edu/Departments---Colleges/Joint-Military-Operations.aspx>, Erişim Tarihi: 12.12.2011.

birbirinin peşi sıra açıldığı görülmektedir. Buna öncülük eden ülke olan Fransa'da, o dönemde, Napolyon, subaylarının en az 3R'yi (Reading, wRiting, aRithmetic) bilmesi gerektiğini belirtmektedir.⁶⁰

Subayların bir ya da birkaç ana merkezden yetişmesi, sanayi devrimi öncesinde yapılarında büyük çeşitlilik olan orduların merkezileşmesi ve çeşitliliğin azalması yönünde atılmış bir adım olarak görülmektedir. Bu noktadan sonra dünya ordularının yapılarında çeşitliliğin azaldığı, bir eşbiçimlilik olduğu göze çarpmakta ve bu eşbiçimliliğin konvansiyonel harbin hâkim olduğu Soğuk Savaş sonrası döneme kadar devam etmiş olduğu görülmektedir. Ancak Soğuk Savaş sonrası dönemin muharebe sahasında yarattığı etki, ordu yapılarında değişime neden olmaktadır. Bu nedenle birkaç yüzyıl önce Napolyon'un 3R'yi bilmesini istediği subayların bugün çok daha karmaşık hal alan savaş ortamını yönetebilmek için daha da nitelikli olmaları gerekliliği kaçınılmaz olarak kabul edilmektedir.

Bu noktaya kadar değinilen değişim, değişimin kaynağı, değişimin yarattığı etki, bu etkinin ordu yapılarına ve savaş alanına yansması ve orduların istihdam ettiği personelin değişiminin Tablo 4'deki gibi özetlenebileceği değerlendirilmektedir.

Buna göre, teknolojik gelişmelerden sonucunda meydana gelen değişim kaynakları, muharebe sahasını genişletmiş; muharebeler değişmiş; hibrid savaşlar belirmiş; siber savaş ve ağ merkezli harekâtı ortaya çıkarmıştır. Ekonomik ve siyasi gelişmeler, orduların bütçesini küçültmüştü; temel yetkinliklere odaklanma ile dış kaynak kullanımı ön plana çıkmıştır.

Küreselleşme, muharebe sahasının ve harekât türlerinin yönetimini karmaşık hale getirmiş; farklı ülkeler ve farklı kuvvetler ile birlikte harekât icrası ortaya çıkmıştır. Belirsizlik ortamı ve terörizm ile baş edebilmek için çok yetenekli, esnek, küçük, vurucu gücü yüksek birliklere olan ihtiyaç anlaşılmıştır. İklim değişimleri ve nitelikli personele duyulan ihtiyaç, değişen iklime yönelik silah, araç

⁶⁰ Bertaud, J-P., "Napoleon's Officers", Past & Present, 112, 1986, s. 91-111.

ve teçhizat geliştirilmesine olan ihtiyacın anlaşılmasına ve ordulardaki yapılanmanın değişmesine ön ayak olmuştur.

Tablo 4: Değişimin Kaynakları ve Sonuçları

	Değişim kaynağı	Yarattığı etki	Personel üzerine etkisi	Ordu Yapısına ve Savaş Alanına Yansıması
Teknolojik Gelişmeler	-İnternet ve ağ yapılarının gelişmesi	-İnternet, bilişim ve karar destek sistemleri kullanımı	-Yazılım uzmanları, -KDS'lerini kullanabilecek personel	-Muharebelerin değişimi -Hibrid savaşlar -Siber savaş -Ağ merkezli harekât
	-Malzeme yapılarında değişiklik -Savaş alanında genişleme	-İnsansız araçlar -Nanoteknoloji -Dış uzaya çıkış -Genetik	-Personel çeşitliliğinin artması	-Büyüyen muharebe sahası ve savaş alanı
Ekonomik ve Siyasi gelişmeler	-Azalan savunma bütçeleri -Ülkelerin siyasi durumlarındaki değişimler -İttifaklar ve iş birliği anlaşmaları - Sivil Toplum Örgütleri	-Azalan yatırım -Siyasi belirsizlikler -Değişen kamuoyu	-Sivil ve askerî çalışanların birlikteliği	-Temel yetkinliklere odaklanma -Dış kaynak kullanımı -Bütçesi küçülen ordular
Küreselleşme	-Ülkeler arası ortak harekât -Sınır ötesi askerî harekât	-Barışı destekleme harekâtı -Yardım harekâtı -Birleşik/müşterek harekât	-Karmaşık harekâtı yönetebilecek birleşik/müşterek zihniyete sahip lider ihtiyacı	-Yönetimi karmaşık hale gelen muharebe sahası, harekât türleri (farklı ülkeler ve farklı kuvvetler ile birlikte harekât icrası)

	Değişim kaynağı	Yarattığı etki	Personel üzerine etkisi	Ordu Yapısına ve Savaş Alanına Yansıması
Belirsizlik Ortamı ve Terörizm	-Asimetrik savaş	-Bilinmezlik -Öngörülemeyen tehdit	-Müşterek harekât ile birlikte asker-sivil karışık personel	-Çok yetenekli, esnek, küçük, vurucu gücü yüksek birlikler
Diğer Nedenler	-Değişen iklim	-Araç, silah ve teçhizatın çalışmasına olumsuz etki	-Artan stres -Uyum problemleri	-Değişen iklime yönelik gelişebilecek silah, araç ve teçhizat
	-Eğitim ihtiyacı	-Daha iyi yönetim	-Kaynakların etkin kullanımı	-Yapılanma değişimi

Dünya ordularının hem karşı karşıya kaldığı mevcut tehditlere, hem de belirme ihtimali olan tehditlere karşı savunma planlaması ve kuvvet planlaması oluşturduğu ya da mevcut politikalarını geliştirdiği değerlendirilmektedir. Buna göre yakın komşular ile girilebilecek konvansiyonel harpten, siber saldırılara, nükleer tehdit değerlendirmelerine kadar tehditler değerlendirilmekte, ayrıca barışı destekleme harekâtı ve insani yardım hareketleri türünde harekâtların da orduların kuvvet yapılanmalarında değerlendirmeye alındığı görülmektedir.

Summary

Environmental variables play important role to determine the defense policies of the countries. The changing environment drives countries to restructure their armies as a part of defense policies. Even the countries like the U.S. try to adapt the change with transition offices (i.e. Defense Transition Office).

The military power has always changed due to the threat perception of the nations. Threat perception can be said to be the main drive to build and change the military power. According to this

perception, nations determine the military needs; and they try to develop the needed army according to the prevailing economic conditions, political developments, and technological developments of those days. In short, the changes and restructuring of the armies were derived from the continuous change of technology, policy and economy, globalization, changing values, decreasing resources, and climate change.

The threat perception of the nations made them restructure their militaries to meet the needs of different military roles. The military roles are defense of national territory as a core organizing principle, peacekeeping operations, defense diplomacy, internal security issues, internal military aid and execution of mobilization.

The influence of technological developments on the military systems is of high importance. In this article, we inspected the technological developments from the invention of gunpowder in 800s to the expected developments of nanotechnology and neuroscience. The parallel developments in the military equipment and guns were also inspected to identify the effect of technological developments on the military.

The drivers of change have different effects on human resources and on military structures. Technologic developments have changed the nature of the war, increased and transferred the place of battlefield, brought in hybrid conflicts and network centric warfare. Due to the economic and political change, the defense budgets were decreased, outsourcing began and armies started to focus on core competencies. Globalization, as another drive of change, brought international joint operations, which resulted in the complexity and difficulty of management of the battlefield. Uncertain environment and terrorism brought the asymmetric warfare and highly capable, flexible, compact and powerful units began to appear. The expected climate change let the military research and development units try to develop equipment and guns compatible with the changing climate. The main body of the military power is human resources. Therefore, for the better management of resources and restructured military units, effective management is of high importance.

As a result of the change, different dimensions have been added to the battlefield and the field has continuously changed and grown. The battlefield has changed and expanded. The war now can take place either in a territorial place, or in the space or in the virtual environments.

KAYNAKLAR

Altmann, J., *Military Nanotechnology Potential applications and preventive arms control*, New York: Routledge, 2006.

Bertaud, J., "Napoleon's Officers", *Past & Present*, No. 112, 1986, s. 91-111.

Blaine, T.W., "Global Climate Change", Ohio State University Fact Sheet, <http://ohioline.osu.edu/cd-fact/0186.html>, Erişim Tarihi: 14.01.2012.

Bostrom, N., "Astronomical Waste: The Opportunity Cost of Delayed Technological Development", *Utilitas*, 15, 2003, s. 308-314. doi:10.1017/S0953820800004076.

Britannica Online Encyclopedia, *History of Technology*, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1350805/history-of-technology.htm>, Erişim Tarihi: 14.02.2013.

Büyükanıt, Yaşar, "New Approaches to Security and the Transformation of the Turkish Military", 2010, <http://www.eurasia-critic.com/category/author/yasar-buyukanit>, Erişim Tarihi: 05.12.2011.

Çelik, Ş., Stuxnet Saldırısı ve ABD'nin Siber Savaş Stratejisi: Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanmaktan Kaçınma İlkesi Çerçevesinde Bir Değerlendirme, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 1, 2013, s.137-175

Çevikalp, M., *2020'den Önce Ay'a Yolculuk Hayal*, <http://aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-15437-36-2020den-once-aya-yolculuk-hayal.html>, Sayı: 700/05-05-2008, Erişim Tarihi: 12.12.2013.

Chase, K., *Firearms: A Global History to 1700*, Cambridge University Press. 2003.

Cusumano, E. "Outsourcing Military Training: The Role of Security Networks in Foreign Military Assistance" *Annual Meeting of the International Studies Association Annual Conference*, Montreal, Quebec, Canada, March 2011, p. 16.

Davis, P.K., "Planning under Uncertainty Then and Now: Paradigms Lost and Paradigms Emerging", *New Challenges for Defense Planning: Rethinking How Much is Enough*, Ed. P.K. Davis, (RAND), 1994, s. 15-57.

Defense News, Agence France-Presse, *Chinese Military Build-Up No Threat*, Official, 2011, <http://www.defensenews.com/story.php?i=6688765>, Erişim Tarihi: 12.12.2011.

Dias, D., Partnering with Private Networks: The Dod Needs a Reserve Cyber Corps, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, U.S. Army War College, Carlisle, PA, 2008.

Dünya Bankası Veri Tabanı, <http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS>, Erişim Tarihi: 12.08.2014

Edmunds, T. "A New Security Environment? The Evolution of Military Roles in Post-Cold War Europe", Edmunds T. and M. Malesic (Eds.) *Defence Transformation in Europe: Evolving Military Roles*, IOS Press: 2005, s. 9-18.

FlorCruz, J., *China's Military Modernization a Cause for Concern?*, June 17, 2011, CNN, http://articles.cnn.com/2011-06-17/world/china.military.modernization_1_aircraft-carrier-military-modernization-chen-bingde?_s=PM:WORLD, 2011, Erişim Tarihi: 12.12.2011.

Gates, R., M., *Secretary of Defense, Remarks by Secretary Gates at the United States Air Force Academy*, 2011, <http://www.defense.gov/transcripts/transcript.aspx?transcriptid=4779>, Erişim Tarihi: 12.12.2013.

Georgia Update, *Russian Invasion of Georgia, Russian Cyberwar on Georgia*, 2008, http://georgiaupdate.gov.ge/doc/10006922/CYBER-WAR%20fd_2_.pdf, Erişim Tarihi: 29.12.2011.

Greenemeier, L., *Drone Wars: 9/11 Inspired Advances in Robotic Combat*, ScientificAmerican.com, 2011, <http://www.livescience.com/15908-drone-wars-september-11-anniversary.html>, Erişim Tarihi: 18.12.2011.

Gregory, G., “Threats and Threat Perceptions in the Persian Gulf Region, Journal Compilation”, *Middle East Policy Council*, 2007, s. 119-124.

Gupta, S., Clements, B., Bhattacharya, R., and Chakravarti S. “The Elusive Peace Dividend”, *Finance & Development, A quarterly magazine of the IMF*, 2002, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2002/12/gupta.htm>, Erişim Tarihi: 09.05.2012.

Haacke, J. and Williams, P.D., “Regional Arrangements, Securitization, and Transnational Security Challenges”, *Security Studies*, 17, 2008, s. 776.

http://inventors.about.com/od/timelines/a/modern_2.htm, Erişim Tarihi: 15.2.2012.

http://inventors.about.com/od/timelines/a/twentieth_2.htm, Erişim Tarihi: 15.2.2012.

<http://www.pbs.org/wnet/ground-war/featured/6/6/>, Erişim Tarihi: 15.2.2012.

Inventors_1900_to_1999, http://www.historylearningsite.co.uk/inventors_1900_to_1999.htm, Erişim Tarihi: 15.2.2012.

Isom, R.G., “Contractors in Support of Joint Vision 2020 Focused Logistics: Perspectives and Possibilities”, *Strategy Research Project*, April 2002.

Jablonsky, D., Army Transformation: A Tale of Two Doctrines, *Parameters*, Autumn 2001, s. 43-62.

Korkmazyürek, H. ve Varoğlu, K., “The Defense Planning for Turkey and the Lessons Learned for Developing Corporate Strategies”, *International Journal of Business, Management and Economics*, 2, 7, 2006, s. 13-28.

Korkmazyürek, H., *Stratejik Savunma Yönetimi Ders Notları*, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, 2011.

Mahnken, T.G., “Weapons: The Growth & Spread of the Precision-Strike Regime”, *American Academy of Arts & Sciences*, 2011, 140, 3, s. 45-57.

Maier C.S., *The Phases of the Cold War, 1945-1990*. Princeton: Markus Weiner, 1996.

Malesic, M, "Introduction: the Challenge of Defence Transformation in Europe", Edmunds T. and M. Malesic (Eds.) *Defence Transformation in Europe: Evolving Military Roles*, IOS Press: 2005, s. 1-8.

Meiter J.S., USAF, "Network Enabled Capability: A Theory Desperately in Need of Doctrine", *Defence Studies*, 6, 2, 2006, s. 189-214.

Meydan, C.H. ve A. Demirel, "Savunma Planlamasında Belirsizlik ve Belirsizliğin Giderilmesinde Esnek Yaklaşımlar", *Savunma Bilimleri Dergisi*, 9, 1, 2010, s. 13-27.

Milaz, 2008, <http://milaz.info/en/news.php?id=6662>, Erişim Tarihi: 02.05.2013

Moskos, C., "Military Systems in the 21st Century: Changes and Continuities", Edmunds T. and M. Malesic (Eds.) *Defence Transformation in Europe: Evolving Military Roles*, IOS Press: 2005, s. 9-19.

NASA, Küresel Isınma İnternet Sayfası, <http://climate.nasa.gov/effects>, Erişim Tarihi: 14.01.2012.

Global Warming Forecasts/Climate Change, <http://www.global-warming-forecasts.com>, Erişim Tarihi: 14.01.2012.

National Research Council. "1 Introduction", *Opportunities in Neuroscience for Future Army Applications*. Washington, DC: The National Academies Press, 2009.

NATO Allied Command Operations, Belgian Defence at a glance, February 2013, http://aco.nato.int/systems/file_download.ashx?pg=10627&ver=1.

New York Times, *Climate Change Seen as Threat to U.S. Security*, 09 Ağustos 2009, <http://www.nytimes.com/2009/08/09/science/earth/09climate.html?hp>, Erişim Tarihi: 18.01.2012.

Nitcshe, S., "Network-Centric Warfare-The European Initiatives", *Military Technology*, 3, 2004, s.18-26.

NWC (U.S. Naval War College), *Joint Military Operations*, <http://www.usnwc.edu/Departments---Colleges/Joint-Military-Operations.aspx>, Erişim Tarihi: 12.12.2011.

- Öztürk, Y., *Savunma Planlamasında Yeni Yaklaşımlar ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nde Bir Senaryo Uzağı Çalışması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, KHO, 2005.
- Rappai, M.V., "Changes in Chinese Military Doctrine and Their Implications", *Strategic Analysis*, 23, 4, 1999.
- Sapolsky, H. M., *US Military Doctrine since the Cold War*, <http://www.e-ir.info/?p=1136>, May 6, 2009, Erişim Tarihi: 02.12.2012.
- Serafina, C., "Niccolò tartaglia, mathematics, ballistics and the power of possession of knowledge", *Endeavour*, Volume 22, Issue 1, 1998, p. 31-35.
- Shanley, M G., Crowley J.C., Lewis M.W., Masi R., Straus S.G., Leuschner K.J., Hartman S., and Stockly S., *Transformation and the Army School System*, Pittsburgh, PA: RAND, 2005.
- Taylor, G. S., *The Efficacy of the Instruments of National Power in Winning Insurgent Warfare: A Case Study Focused on Peru and Sendero Luminoso*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, United States Military Academy, Leavenworth, Kansas, 2004.
- The Modernization Plan 2000–2015 of the Belgian Armed Forces, http://www.mocr.army.cz/images/Bilakniha/ZSD/Belgian%20Modernization%20Plan%202000_2015%20of%20the%20Armed%20Forces.pdf, Erişim Tarihi: 11.09.2012.
- Timeline: Weapons technology, <http://www.newscientist.com/article/dn17423-timeline-weapons-technology.html?full=true>
- Tuncel, F. "Tarihsel Süreç İçerisinde Güvenlik, Askeri Yönetim ve Savaş Kavramlarının Değişen Yüzü", *Uluslararası Yönetim ve Askerlik Sempozyumu*, Bildiriler, 26-27 Mayıs 2005, s.5.
- Unat, Y., "Osmanlı Teknolojisine Genel Bir Bakış", *Osmanlı*, Cilt 8, Yeni Türkiye Yayınları, Ed. Güler Eren, Ankara 1999, s. 627–654. (Yeni Türkiye, 701 Osmanlı Özel Sayısı III, 6, 33, 2000, s. 724–742.
- USACE Climate Change Adaptation Plan and Report, 03.06.2011, http://www.corpsclimate.us/docs/usace_climate_change_adaptation_report_03_june_2011.pdf, Erişim Tarihi: 12.02.2012.
- Wilson, Patrick. "Unused relevant information in research and development." *Journal of the American society for Information Science*, 46(1), 1995, p. 45-51.

Woon, L. J., The New Zealand Defence Force--How Does It Stack Up?, *Army Logistician*, Mar 1, 2004, http://www.thefreelibrary.com/_/print/PrintArticle.aspx?id=114487528, Erişim Tarihi: 27.11.2011.

Yalçinkaya, H., *Savaş, Uluslararası İlişkilerde Güç Kullanımı*, Ankara: İmge, 2008.

Yılmaz, S., Savunma Teknolojileri Karşısında Dünya Orduları Yol Ayırımında, 2008, <http://www.beykent.edu.tr/WebProjects/Web/egitim.php?CategoryId=897&ContentId=586&phpMyAdmin=26b1ab37aa748d52c4747d623bec741b>, Erişim Tarihi: 11.09.2014.

Toplumsal Kimliğe Dayalı Güvenikleştirmelerin Siyasal Sorunlar Bağlamında İrdelenmesi: Belucistan Örneği

Examining the Societal Securitization in the Context of
Political Problems: Balochistan as an Instance

Göktürk TÜYSÜZOĞLU*

Öz

Bu çalışmada Belucilerin ulusçu istemlerini meşrulaştıran toplumsal faktörler değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmenin yapılmak istenmesinin esas nedeni, Pakistan ve İran topraklarında bölünmüş halde yaşayan bu halkın yükselen ulusçu istemleriyle küresel/bölgesel aktörlerin stratejileri arasında yakın bir ilişkinin olmasıdır. Beluci ulusçuluğunun değerlendirilmesi hususunda ise Kopenhag Okulu'nun öngördüğü güvenikleştirme yaklaşımı kullanılmıştır. Ulusçuluk girişimleri genel itibarıyla devletler arası ilişkiler üzerinden ve realist kuram bağlamında anlamlandırıldığı için, Beluci kimliğinin konsolide olmasında etkili toplumsal faktörlerin sosyal inşacılık üzerine temellendirilmiş bir yaklaşım olan güvenikleştirme çerçevesinde ele alınması önemli bir farklılık oluşturmaktadır. Çalışmanın vardığı sonuç ise, Beluci ulusal kimliğinin Pakistan ve İran'ın toprak bütünlüğünü tehdit edebilecek ve bölgesel dengelere etki edebilecek şekilde kullanılabilir bir toplumsal meşruiyete sahip olduğudur.

Anahtar Sözcükler: Pakistan, Beluci, Gwadar, Ole Waever, Güvenikleştirme.

---

* Yrd. Doç. Dr., Giresun Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü,
e-posta: gktrkt@gmail.com.

Abstract

Societal factors that legitimize the nationalist volition of Baloch people are evaluated in this study. Main reason for making this evaluation is the close relation between the rising nationalist volition among the Baloch people and the strategies of the global/regional actors. The approach of securitization that the Copenhagen School has provided is used in analyzing the Baloch nationalism. Assessing the societal factors, which are influential in consolidating the Baloch identity by using the approach of securitization, constitutes an important difference. This is because the nationalist attempts are generally interpreted via interstate relations and by implying on the theoretical frame of realism. The study has attained that the Baloch national identity possesses a societal justification that threatens the territorial integrity of Pakistan and Iran and also influences the regional balances.

Key Words: *Pakistan, Baloch, Gwadar, Ole Waever, Securitization.*

40

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 21

Giriş

Güvenliğe ilişkin meseleler daha çok devlet güvenliği çerçevesinde ele alınmaktadır. Öyle ki klasik ve neo-klasik uluslararası ilişkiler teorileri, çıkarımlarını genel itibarıyla devletlerin stratejilerine, politikalarına ve birbirleriyle olan ilişkilerine göre yapmaktadır. Devletleri rasyonel birer bireye indirgeyen ve devlet güvenliğini her şeyin üzerine yerleştiren bu anlayış, son dönemde ciddi eleştirilere uğramaktadır. Bu eleştirilerden en önemlisi, devletlerin kendilerini oluşturan toplumlardan bağımsız düşünülmemeyeceği ve toplumların güvenliğinin devletlerin güvenliğine doğrudan ya da dolaylı olarak etki edeceğini belirten Kopenhag Okulu'ndan gelmektedir. Bu okulun öngördüğü güvenikleştirme yaklaşımı; sosyal inşacılık (konstrüktivizm), dil kuramı ve siyaset teorisini bir araya getirerek

toplum tabanlı bir güvenlik yaklaşımı oluşturmaya çalışmıştır.¹

Çalışma bağlamında odaklanılacak olan Belucistan, Pakistan, İran ve Afganistan arasına sıkışmış, büyük bölümü Pakistan ve İran'a bağlı ve farklı toplumsal/ulusal grupları içerisinde barındıran bir bölge olarak dikkat çekmektedir.² Başta Beluciler, Peştunlar, Hazaralar ve Pencaplılar olmak üzere çok sayıda toplumsal/ulusal grubun yaşadığı bölge, gerek bu toplumsal gruplar arasındaki sosyo-kültürel, ekonomik ve siyasal anlaşmazlıklar, gerekse de ekonomik az gelişmişlik bağlamında merkezi yönetimlere duyulan tepki nedeniyle, ciddi bir toplumsal/siyasal çatışma alanı haline gelmiştir.

Belucistan, aynı zamanda, stratejik önemi oldukça yüksek bir bölge konumundadır. Hürmüz Boğazı'nı kontrol imkânı sağlayan ve Arap Denizi aracılığıyla Hint Okyanusu'na açılan Belucistan, başta Çin ve Hindistan olmak üzere, küresel güçlerin dış politika ajandalarına nüfuz edilmesi gereken bir coğrafya olarak girmiş durumdadır. Bölge aynı zamanda Taliban ile El Kaide unsurlarının mevzilendiği bir alan olarak bilinmektedir. Pakistan-Hindistan rekabetine “ayrılıkçılık” özelinde eklenilebilecek; İran'a karşı uygulanabilecek caydırma stratejilerinin uygulama alanı bulabileceği; Çin'in enerji bağımlılığının manipüle edilebileceği;³ yani Asya'daki istikrar ve iş birliği olanaklarını derinden etkileme potansiyeline sahip olan Belucistan'daki toplumsal anlaşmazlıklar ve bu anlaşmazlıkların siyasal arenaya olan/olabilecek yansımaları irdelenmesi gereken önemli bir husustur.

Bu çalışmada, öncelikle Belucistan'ın toplumsal/siyasal görünümüne ve statüsüne dair bilgi verilecek ve bölgenin bölgesel/küresel dengeler açısından taşıdığı anlam anlatılmaya

¹ Sinem Akgül Açıkmeşe, “Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri”, *Uluslararası İlişkiler*, 2008, Vol: 8, No. 30, 43-73, s. 46.

² “Pakistan: The Worsening Conflict in Balochistan”, *International Crisis Group Asia Report*, 2006, No. 119, 1-39, p. 3.

³ Robert G. Wirsing, “Baloch Nationalism and the Geopolitics of Energy Resources: The Changing Context of Separatism in Pakistan”, *Strategic Studies Institute*, 2008, 1-55, p. 15-20.

çalışılacaktır. Daha sonra, Kopenhag Okulu'nun öngördüğü güvenlikleştirme yaklaşımının siyasal anlaşmazlığı toplumsal anlamda meşrulaştıran kuramsal içeriği üzerinde durulacaktır. En sonunda ise, Belucistan'daki huzursuzluk ve çatışma-yoğun toplumsal/siyasal ilişkiler ağı, güvenlikleştirme yaklaşımı çerçevesinde irdelenecektir. Çalışmanın ana fikri, ulusal/etnik temelde gerçekleştirilen kimliğe dayalı güvenlikleştirmelerin, Belucistan'da yaşanan siyasal gerginliği tırmandırdığı, çözümsüzlüğe ittiği ve devletlerarası düzlemde var olan bölgesel gerginliğin Belucistan özelinde karşılık bulmasını kolaylaştırdığı hususudur.

Belucistan'ın Siyasal Statüsü, Toplumsal Görünümü ve Bölgesel/Küresel Dengelerdeki Yeri

Belucistan'a ismini veren Beluciler, (Sistaniler, Peştunlar, Hazaralar, Pencaplılar ve Sindhiler ile birlikte) Orta Doğu'da kendisine ait ulus devleti olmayan az sayıda halktan biridir.⁴ Belucistan, Pakistan'ın toprak bakımından en büyük eyaletidir. Ülke topraklarının neredeyse yarısını (%48) oluşturan bölge, bu büyüklüğüne karşın, Pakistan'ın en az nüfusa sahip olan parçası konumundadır.⁵ Belucistan, aynı zamanda ekonomik gelişim ve sosyal refah düzeyi açısından da Pakistan'ın en geri eyaletidir. Sanayi altyapısına sahip olmayan, gerekli ulaştırma ve haberleşme imkânlarından yoksun ve önemli bölümü çöl ya da dağlarla kaplı olan Belucistan, eğitim olanakları açısından da oldukça geri kalmış durumdadır. Buna karşın, Belucistan'daki enerji kaynaklarının Pakistan'ın enerji ihtiyacının %40'ını karşıladığını ve özellikle ülkede üretilen doğalgazın yarısının Belucistan'dan elde edildiğini de belirtmek gerekir.⁶ Bölge yeraltı kaynakları açısından zengindir. Kömür, bakır,

⁴ "Balochis of Pakistan: On the Margins of History", *The Foreign Policy Centre*, London, November 2006, 1-76, p. 5.

⁵ Bölge nüfusunun toplam nüfusa olan oranı %5'tir. Bkz. Muhammed Saleem Mazhar et. al., "Balochistan: From Strategic Significance to US Involvement", *Journal of Political Studies*, 2012, Vol: 19, 113-127, p. 113.

⁶ *What Future For Balochistan? Global and Regional Challenges*, UNPO Report, The Hague, 2013, p. 21.

altın, gümüş, uranyum gibi çok değerli mineral rezervlerine sahiptir. Belucistan'da çok büyük petrol rezervlerinin bulunduğu da bilinmektedir. Ne var ki, çıkarılmasının oldukça maliyetli oluşu ve sahip olunan enerji kaynaklarından yeterince pay alınmadığını ifade eden Beluci ulusçularının karşı çıkması nedeniyle, bu rezervler henüz kullanılamamıştır. Dünyanın keşfedilmiş en önemli bakır ve altın rezervlerinin Belucistan'da olduğu ifade edilmektedir. Avustralyalı bir madencilik şirketi olan *Tethyan*,⁷ Belucistan bölge yönetimi ile yaptığı anlaşma neticesinde 1990'lı yıllardan bu yana *Reqo Diq* adlı bakır havzasındaki çalışmalarını sürdürmektedir.⁸ *Reqo Diq*, aynı zamanda, altın rezervleri açısından da dünyanın en zengin havzalarından biridir. Ne var ki, sahip olunan bu zenginliğe karşın, özellikle Beluci halkının sosyal refah seviyesi Pakistan ortalamasının oldukça altındadır.⁹ Özellikle son yıllarda, bölgenin sahip olduğu enerji kaynaklarının aktarımı noktasında önemli bir işlev görmesi beklenen ulaştırma yatırımları hız kazanmıştır. Zaten özellikle 2003 yılı sonrası Pakistan Ordusu ile başta Belucistan Kurtuluş Ordusu (BLA) olmak üzere Beluci ulusçuluğuna yaslanan silahlı örgütler arasında süregelen silahlı çatışmaların en önemli nedeni de, Pakistan'ın Belucistan'da yapmak istediği enerji ve ulaştırma yatırımlarına Pakistan'ın bölgeyi sömürgeleştirdiğini düşünen Beluci ulusçularının karşı çıkmasıdır.¹⁰ Bölgenin kuzeybatısında yer alan *Quetta* şehri, Belucistan eyaletinin merkezidir ve bölgesel parlamento da burada bulunmaktadır.¹¹

⁷ *Antofagasta Group* ve *Barrick Gold Corporation* ortaklığında kurulmuş bir şirkettir. Daha fazla bilgi için bkz. Mir Muhammed Ali Talpur, "Requiem For Gold Peak", *UNPO*, 2009, http://www.unpo.org/images/requiem_for_gold_peak.pdf.

⁸ *Reqo Diq* havzasından elde edilen gelirin %75'i *Tethyan*'a, %25'i de Belucistan Yönetimi (Pakistan Hükümeti)'ne gitmektedir. *Reqo Diq* ile ilgili daha fazla bilgi için bkz. "Rego Diq: Great Future Prospects", *Yaqaen*, 2010, Vol: 1, No. 2, 1-12, p. 1-3.

⁹ Alok Bansal, "Factors Leading to Insurgency in Balochistan", *Small Wars & Insurgencies*, 2008, Vol:19, No. 2, 182-200, p. 186-188.

¹⁰ Mickey Kupez, "Pakistan's Baloch Insurgency: History, Conflict Drivers and Regional Implications", *International Affairs Review*, 2012, Vol: 20, No. 3, 95-111, p. 100.

¹¹ Adeel Khan, "Renewed Ethnonationalist Insurgency in Balochistan, Pakistan: The Militarized State and Continuing Economic Deprivation", *Asian Survey*, 2009, Vol:

Belucistan, Pakistan'ın bağımsızlığı esnasında bu ülkeye bağlanma noktasında ciddi bir tereddüt göstermiştir. Belucistan, Hindistan'ın bölünmesi ve Pakistan'ın kurulmasından önce dört ayrı devlet tarafından (Kalat, Makran, Khalan ve Lasbela) paylaşılmıştı. Hatta bölgede yer alan ve *serdar* ya da *nawab* olarak adlandırılan aşiret liderleri,¹² kendi toplumsal/siyasal egemenliklerini yaşatabilmek amacıyla Pakistan'a bağlanmaya karşı çıkmıştır. Tarihsel anlamda Belucistan'ın en önemli siyasal gücü olarak bilinen *Kalat Hanlığı*, bağımsızlığını ilan ederek, Pakistan ile özel bir siyasal statü çerçevesinde ortaklık kurabileceğini açıklamıştır. Ne var ki, toplumsal kimliklere, aşiret/klan bağlılıklarına ve serdar/nawab gibi geleneksel toplumsal/siyasal önderlerin isteklerine dayalı Beluci talepleri Pakistan

---

49, No. 6, 1071-1091, p. 1075.

¹² Hint-İran kökenli bir unvan olan Sardar, toplumsal/siyasal anlamda soyluluğun ve otorite sahibi olma hakkının altını çizen bir sözcüktür. Aynı zamanda klan ya da aşiret liderleri de olan prensler bu unvanı kullanırlar. Emir sözcüğü ile bir arada kullanıldığı da görülmektedir. Feodal bağlılıkların oldukça güçlü olduğu ve toplumsal kastlara yaslanan tarihsel Hint-İran toplumlarında toplum hayatının düzenlenmesinde çok önemli bir rolü olan Sardar unvanlı kişiler, feodal bağlılıkların gerilemiş olmasına karşın bugün de etkinliklerini sürdürmektedir. Benzer bir role sahip olan Nawab da Moğol İmparatorları tarafından Güney Asya'da kendisine bağlı olan Müslüman Prenslere verilmiş bir unvandır. Nawabların görevi, kontrol ettikleri bölgede Moğol İmparatorları adına düzeni ve adaleti sağlamaktır. Bu kullanım, tıpkı Sardar unvanında olduğu gibi, İngiliz egemenliği zamanında da devam etmiş ve bugüne kadar ulaşmıştır. Ne var ki Pakistan hükümetinin Belucistan'ı merkezi kontrole almaya yönelik hamleleri, kontrolleri altında tuttıkları bölgelerde siyasal özerkliklerini korumuş ve bu bölgelerin öncelikle kendi egemenliklerine tabi olması gerektiğini ifade eden Sardar ve Nawab unvanlı bu feodal beyler ile merkezi hükümetin anlaşmazlığa ve siyasal yetki paylaşımı mücadelesine sürüklenmelerine neden olmuştur. Bu mücadelede, Belucistan halkının genel olarak Sardar ve Nawablar ile birlikte hareket ettiği söylenebilir. Zira bu feodal beyler, Belucilerin kimlik odaklı farkındalıklarını kendi yönetsel/toplumsal rolleri ile eşleyerek hem kendi meşruiyetlerini/varlıklarını korumaya çalışmış, hem de Pakistan Hükümeti'ne gerektiği takdirde Beluci ulusçuluğunu yönlendirebileceklerini göstermek istemişlerdir. Bkz. Rabia Aslam, "Greed, Creed and Governance in Civil Conflicts: A Case Study of Balochistan", *Contemporary South Asia*, 2011, Vol: 19, No. 2, 189-203, p. 193.

tarafından kabul edilmemiştir.¹³ Pakistan Ordusu, 1948 yılında Belucistan'ı kontrolü altına almış ve daha sonra 1956, 1962, 1973-1977 ve 2003 yılından bugüne değin olmak üzere olmak üzere birçok kez bölgeye askerî operasyon düzenlemiştir. Belucistan 1970'den bu yana Pakistan'a bağlı bir eyalet statüsündedir. Federal hükümet ve özellikle Pakistan siyasetinde özerk bir role sahip olan ordu, Belucistan'daki toplumsal/siyasal işleyişi kontrol altında tutmakta ve bölgesel hükümete neredeyse hiçbir yetki ve inisiyatif alma şansı bırakmamaktadır. Hatta 1973 yılındaki askerî müdahale esnasında, bölgesel parlamentonun kapatıldığını ve bölgenin o dönem en güçlü partisi olan Ulusal Halk Partisi'nin (*National Awami Party*) dahi feshedilerek, liderlerinin tutuklandığını görüyoruz.¹⁴ Bugün de çok farklı bir görünüm yoktur. Pakistan Ordusu bölgedeki Beluci ulusçularını yakın takip altında tutmakta, gerektiği noktada onlara karşı operasyon düzenlemekte ve ekonomik/siyasal işleyişi yönlendirmektedir.

İran'da kalan Belucistan toprakları ise Sistan-Belucistan Eyaleti adı altında bir eyalet statüsündedir.¹⁵ Merkezi *Zahedan* olan bu eyalette iki ayrı toplum yaşamaktadır. İran'ın toprak bakımından en büyük, ancak, ekonomik açıdan en gelişmemiş bölgesi olan Sistan-Belucistan'da Sünni Müslüman olan Beluciler çoğunluğu oluştururken; Şii Müslüman olan *Sistaniler* azınlıktadır. İran'ın hedefi, çoğunluğu oluşturan ve gerek sınır aşan ulusçu istemleri, gerekse de Sistaniler ve genel itibarıyla İran toplumundan mezhep temelinde ayrılan Belucilerin siyasal ayrılıkçılık yönünde ortaya çıkabilecek toplumsal istemlerini bastırabilmektir.¹⁶ Tıpkı Pakistan'a bağlı Belucistan eyaletinde olduğu

¹³ Muhammad Ishaque Fani et al., "The Resurgence of Baluch Ethnicity and Nationalism in Baluchistan", *European Journal of Social Sciences*, 2011, Vol: 20, No. 4, 656-673, p. 661.

¹⁴ Imtiaz Ali, "The Balochistan Problem", *Pakistan Horizon*, 2005, Vol: 58, No. 2, 41-62, p. 48.

¹⁵ Zahid Ali Khan, "Balochistan Factor in Pak-Iran Relations: Opportunities and Constraints", *South Asian Studies*, 2012, Vol: 27, No. 1, 121-140, p. 122.

¹⁶ Nasser Boladai, "The Baloch in Iran", Haziran 2012, <http://www.europalevante.eu/wp-content/uploads/2012/06/Baloch-In-iran-a-national-question.pdf>.

gibi, bu bölgede de aşiret ve klanlara dayalı grup kimlikleri ön plana çıkmıştır. Sistan-Belucistan, İran'ın Arap Denizi'ne (Umman Denizi) açılan ve Hürmüz Boğazı'nı kontrol altında tutabilme anlamında çok önemli bir role sahip olan *Çabahar* Limanı'nı da bünyesinde barındırmaktadır.¹⁷ Afganistan'da kalan Belucistan toprakları ise Pakistan ve İran'a kıyasla oldukça küçüktür ve bu bölgede yaşayan Belucilerin, İran ve Pakistan'da yaşayan Beluciler ile toplumsal/siyasal ilişkileri çok güçlü değildir. Dağlık bir görünüme sahip olması ve Taliban unsurlarının da bölgede konuşlanmış oluşu, Afganistan'da yaşayan Belucilerin, toplumsal taleplerini dillendirmeleri noktasında fazlaca görünür olamamalarına yol açmaktadır. Zira Taliban'ın kontrol altında tuttuğu ve oldukça dağlık/engebeli bir görünüme sahip Afganistan-Pakistan-İran sınırı, Belucistan ile Afganistan'da Belucilerin yaşadığı topraklar arasına doğal bir sınır örmekte ve iletişimi engellemektedir. Bunun yanı sıra, Taliban'ın mevzilendiği bu topraklarda, örgütün kendi ideolojisi ve dünya görüşüne uymayan hiçbir gruba ya da anlayışa alan ya da imkân tanımamaya çalıştığı da söylenebilir. Nitekim Afganistan ve Pakistan güvenlik güçleri ile çatışan ve "hava saldırıları (drone)" ile karşı karşıya kalan Taliban, kontrol altında tutmaya çalıştığı bölgede Beluci ulusçuluğunun da kendisi ile rekabet etmeye başlaması halinde çok daha zor bir durumda kalacağını görmektedir.

Oldukça geniş bir toprak parçası olan Belucistan'da yalnızca Beluciler yaşamamaktadır. Farklı toplumsal/ulusal kimliklerin varlığı, Beluci kimliğine dayalı siyasal ayrılıkçılık girişimlerini bir yandan konsolide ederken, diğer yandan da başarıya ulaşmasına ciddi bir engel teşkil etmektedir. Örneğin, Sistan-Belucistan eyaletinde Beluciler çoğunluk durumunda olmalarına karşın (bölge nüfusunun yaklaşık %70'i), Sistanilerin İran rejimi ile mezhepsel bir ortaklığa sahip olmaları ve İran'a bağlı kalmayı istemeleri nedeniyle,¹⁸ Beluci

¹⁷ Aryaman Bhatnagar and Divya John, "Assessing Afghanistan and Central Asia: Importance of Chabahar to India", *Observer Research Foundation Special Report*, October 2013, No. 4, 1-16.

¹⁸ Houriyeh Khodayousefi, "A Study of the Sistani People's Culture in Iran", *Afro-*

ulusçuluğu daha çok Sistaniler ile yaşanan toplumsal/siyasal rekabet ekseninde anlaşılmaktadır. Sistaniler ile Belucilerin birbirleriyle bölgesel bir rekabet içerisine girmeleri ve bu rekabetin özellikle Belucilerin kaynaklarını tüketmelerine neden olması, İran'ın Beluci ulusçularını daha rahat ve maliyetsiz şekilde kontrol altında tutmalarını beraberinde getirmektedir. Zaten Sistan-Belucistan topraklarında gerçekleşen silahlı çatışmaların çok büyük bir bölümü, Pakistan ve Afganistan'dan İran topraklarına sızan *Cundullah* örgütü kaynaklıdır.¹⁹ Etnik milliyetçi bir temelde kurgulanmış olmasına karşın, mezhepsel arka planı da toplumsal bir meşruiyet aracı olarak kullanan ve Pakistan topraklarında örgütlenmiş olan Cundullah, İran topraklarında yaşayan Beluci ulusçularının en önemli destekçisi konumundadır. Bu örgüt, Belucilerin ulusçu taleplerinin sınır aşan bir nitelik gösterdiğini kanıtlaması açısından sembolik bir öneme sahiptir.²⁰

Pakistan'a bağlı Belucistan eyaleti ise toplumsal anlamda ciddi bir çeşitlilik göstermektedir. Öyle ki, bölge nüfusunun yarısını Beluciler oluşturmakla birlikte, bölgenin kuzeybatısında, *Khyber Pakhtunkhwa* (ya da eski adıyla Kuzey-Batı Sınır Bölgesi) eyaletine ve Afganistan topraklarına komşu olan bölgede ciddi bir *Peştun* nüfusu bulunmaktadır.²¹ Belucistan'daki Peştun nüfusunun, eyalet nüfusunun %38'ini oluşturduğunu belirten analizler mevcuttur. Eyalet merkezi Quetta da kuzeybatı Belucistan'da, nüfusun neredeyse tamamının Peştunlardan oluştuğu bölgede bulunmaktadır. Belucistan'ın Peştunların konumlandığı kuzeybatı bölgesi, gerek nüfus yoğunluğu, gerekse de ekonomik kalkınmışlık anlamında bölgenin geri kalanından ayrılmaktadır. Pakistan'dan Afganistan'a ve oradan da Orta Asya'ya giden tarihsel ticaret güzergâhının üzerinde bulunan bu bölge, sınırın

---

Asian Journal of Anthropology and Social Policy, 2013, Vol: 4, No. 1, 38-42, p. 40.

¹⁹ Salim Çevik, "Pakistan Siyasetini Anlama Kılavuzu", *SETA Rapor*, Mayıs 2013, 1-140, s. 67-68.

²⁰ Frédéric Grare, "Pakistan: The Resurgence of Baluch Nationalism", *Carnegie Papers*, 2006, No. 65, 1-20, p. 4.

²¹ Kupecz, op. cit., p. 99-100.

Afganistan tarafında kalan kısmı, yani *Kandahar* ve çevresi de Peştunlardan oluştuğu için, siyasal sınırlardan bağımsız ve Peştun kimliğine yaslanmış bir bölgesel görünüme sahiptir.²² Kuzeybatı Belucistan, aynı zamanda, Pakistan Ordusu'na ve devlet kurumlarına karşı savaştan *Tehrik-i Taliban Pakistan*'ın (*Pakistan Talibanı*) ciddi bir toplumsal etkinliğe ve görünürlüğe sahip olduğu bir bölgedir.²³ Aynı şekilde, Afganistan ve Pakistan'ın çeşitli bölgelerinden gelen Taliban ile El Kaide unsurlarına doktriner eğitim verildiği belirtilen *Quetta Şurası* da bölgede konumlanmıştır.²⁴ Peştunların egemen olduğu, nüfus yoğunluğunun Belucistan genelinden yüksek, ekonomik ve ticari hayatın oldukça canlı olduğu kuzeybatı Belucistan, adeta Belucistan'dan ayrı bir bölge gibidir. Bu çerçevede, Belucistan'ın yönetsel merkezinin ve bölgenin sahip olduğu ekonomik, teknolojik ve haberleşme imkânlarının da genel itibarıyla Peştunların elinde olduğu ve Peştunların Belucistan'ın siyasal özerkliğinden/bağımsızlığından daha çok Afganistan'daki mücadeleye eklenen bir görünüm arz ettiği söylenebilir. Genel itibarıyla seküler bir görünüm sergileyen Beluci ulusçuluğunun, önemli bir bölümü Selefilik anlayışını içselleştirmiş olan Peştunlar ile siyasal/bölgesel anlamda aynı paydada birleşebilmesi de mümkün değildir. Hatta ekonomik güç Peştunların elinde olduğu için, Beluci ulusçuluğu, aynı zamanda Peştunlar ile rekabet/anlaşmazlık çerçevesinde kendisini inşa etmiştir.²⁵

Belucistan'da yaşayan ve Beluci ulusçuları ile aynı paydada birleşmesi pek mümkün olmayan bir diğer toplumsal/ulusal grup da *Hazaralardır*. Moğol ya da Türk kökenli oldukları düşünülen Hazaralar

²² Farhan Hanif Siddiqi, "Security Dynamics in Pakistani Balochistan: Religious Activism and Ethnic Conflict in the War on Terror", *Asian Affairs: An American Review*, 2012, Vol: 39, No. 3, 157-175, p. 160.

²³ "Pakistan: The Militant Jihadi Challenge", *International Crisis Group Asia Report*, 2009, No. 164, 1-39, p. 12.

²⁴ Jeffrey Dressler and Carl Forsberg, "The Quetta Shura Taliban in Southern Afghanistan: Organization, Operations and Shadow Governance", *Institute For the Study of War Backgrounder*, December 2009, 1-11.

²⁵ Farhan Hanif Siddiqi, op. cit., p. 166-167.

Farsça konuşmaktadır.²⁶ Afganistan, İran, Pakistan ve genel itibarıyla Orta Asya'da dağınık bir şekilde yaşayan Hazaralar, Belucistan topraklarının ekonomik açıdan zengin olan kuzeybatısında özellikle de bölgenin yönetim merkezi Quetta'da konumlanmışlardır. Hazaralar, Şii oldukları için özellikle Selefilik anlayışını içselleştirmiş Pencaplıların ve Peştunların hedefi haline gelmişlerdir. Militanlarının büyük bölümünü Pencaplı Selefilere oluşturduğu ve Şii'lere karşı saldırılar düzenleyen *Lashkar-e-Jhangvi* adlı terörist grubun²⁷ hedefinde yer alan en önemli toplumsal grup da Hazaralardır. Hazaralar, Belucilerden ayrı bir toplumsal/ulusal kimliğe sahip oldukları, Pakistan hükümetleri ile genel itibarıyla iyi geçindikleri ve Belucistan'ın ekonomik işleyişine Belucilerden çok daha etkin şekilde dâhil oldukları için, Belucistan'ın geleceği konusunda Beluci ulusçuları ile aynı noktada buluşmaları söz konusu değildir.

Belucistan'da az sayıda Pencaplı da yaşamaktadır. Pencaplıların çoğu devlet görevlileri, askerler ve aileleri, Quetta ve çevresinde yaşayan tüccarlar (Quetta nüfusunun yaklaşık %30'u), Çin-Pakistan iş birliği ile *Gwadar*'da inşa edilen liman ve yol inşaatlarında çalışan mühendis ve işçilerdir. Pencaplılar, Pakistan'daki en kalabalık toplumsal grup olarak devletin ve ordunun en üst düzey pozisyonlarına konumlanmış durumdadır. Ulusal gelirden en büyük payı da Pencaplılar almaktadır. Bu nedenle, Beluciler, Pencaplı kimliğinin Pakistan ulusal kimliği ile eşdeğer olduğunu ve Belucistan'ı sömürenlerin esasen Pencaplılar olduğunu düşünmektedir.²⁸ Bu çerçevede, Beluci ulusçuluğunun en önemli örgütlenmeleri olan *Belucistan Özgürlük Ordusu (Balochistan Liberation Army-BLA)*, *Belucistan Halkın Kurtuluşu Cephesi (Balochistan People's Liberation Front-BPLF)* ve *Belucistan Kurtuluş Cephesi (Balochistan Liberation Front-BLF)* gibi

²⁶ Niamatullah İbrahimi, "Shift and Drift in Hazara Ethnic Consciousness: The Impact of Conflict and Migration", *Crossroads Asia Working Paper*, 2012, No. 5, 1-25, p. 7.

²⁷ Mahrukh Han, "Balochistan: The Forgotten Frontier", *Strategic Studies*, 2012, Vol: 32-33, No. 4/1, 200-223, p. 211.

²⁸ Siddiqi, op. cit., p. 166.

örgütler²⁹ daha çok Belucistan'daki Pencaplıları hedef alan saldırılarda bulunmaktadır. *Beluci Öğrenci Örgütü (Baloch Students Organization)* ve 1970'lerde kapatılan Ulusal Halk Partisi'nin devamı olarak kurulan *National Party (Ulusal Parti)*, yasal zeminde hareket eden Beluci ulusçuluğunun en önemli temsilcileri olarak bilinmektedir.³⁰

Beluci, Peştun, Hazara ve Pencaplıların dışında Belucistan'da yaşayan bir diğer grup da Sindh eyaletine komşu bölgelerde (özellikle Kalat ve çevresinde) yaşayan Sindhliiler (*Brahuiler*) idir. Bu toplumsal gruptan gelenler ile Beluciler arasında herhangi bir problem bulunmamaktadır. Zira Sindh (Brahui) toplumsal kimliğinin oluşumunda Belucilerin de önemli bir payı bulunmaktadır.³¹ Hatta Beluci kökenli Sindhliilerin oranının Sindhliilerin toplam nüfusuna oranının %30'u bulunduğu dahi ifade edilmektedir.

Belucistan, bölgesel/küresel aktörler için de çok önemlidir. Pakistan-Çin iş birliği ile inşa edilen Gwadar Limanı, bu çerçevede ele alınması gereken en önemli örnektir. Belucistan'ın güneybatısında, Arap Denizi kıyısında ve İran sınırına 120 km. mesafede yer alan Gwadar, Hürmüz Boğazı'nın tam karşısındaki konumu çerçevesinde özellikle Çin için çok değerli bir liman ve ticaret merkezi projesine ev sahipliği yapmaktadır. Pakistan-Çin iş birliği ile 2003 yılında başlayan Gwadar Projesi çerçevesinde, eski bir balıkçı kasabası olan Gwadar'a, maliyetinin çok büyük bir bölümünü Çin'in karşıladığı büyük ve modern bir liman inşa edilmiştir.³² 2007 yılında açılan bu limanın yanı sıra, Gwadar'ı bir serbest ticaret bölgesi haline getirerek cazibesini arttırabilmek için çalışmalar sürdürülmektedir. Bölge, gerek sahip

²⁹ Khuram Iqbal, "Counter Insurgency in Balochistan: Pakistan's Strategy, Outcome and Future Implications", *PAK Institute for Peace Studies*, 2008, 1-6, p. 2.

³⁰ Aasim Sajjad Akhtar, "Balochistan versus Pakistan", *Economic&Political Weekly*, 2007, Vol: 42, No. 45-46, 73-79, p. 75.

³¹ "The Baluch and the Brahui and Their Rebellions", *Tribal Analysis Center*, September 2009, p. 1-2.

³² Zahid Anwar, "Gwadar Deep Sea Port's Emergence As Regional Trade and Transportation Hub: Prospects and Problems", *Journal of Political Studies*, 2010, Vol: 1, No. 2, 97-112, p. 101-106.

olduğu liman, gerekse de Gwadar'ın doğusuna kurulan endüstri tesisleri ve özellikle rafineriler çerçevesinde dünyanın en önemli liman şehirlerinden biri haline gelecektir. Pakistan ve Çin Gwadar'da bölgesel bir ticaret ve finans merkezi kurmak için çalışmalarını sürdürürken; aynı zamanda Gwadar'ı Pakistan'ın geri kalan bölgelerine ve Çin'e bağlayabilmek için çok ciddi altyapı yatırımları yapmakta ve özellikle otoyollar ve demiryolları inşa etmektedir.³³ 2013 yılı itibarıyla, Gwadar Limanı ve çevresinde sürdürülen altyapı inşaat/projelerinin kontrolü Çin'e ait bir devlet şirketi olan *China Overseas Port Holdings Limited* isimli şirkete devredilmiştir.³⁴ Çin'in Belucistan topraklarına ve özelde Gwadar'a bu denli ilgi göstermesinin en önemli nedeni, Arap Denizi üzerinden Hint Okyanusu'na açılan ve dünyanın enerji merkezi diye bilinen Hürmüz Boğazı'nı kontrol altında tutmak ve Ortadoğu ile Afrika'dan Çin'e aktarılacak petrol ve doğalgazın tankerlerle *Malakka Boğazı*'ndan geçmesi riskini ortadan kaldırarak Gwadar limanına bağlanacak boru hatları üzerinden enerji kaynaklarının doğrudan Çin'e aktarılmasını sağlamaktır. Böylece Çin, özellikle ABD'nin Malakka Boğazı ve çevresindeki ülkeler üzerinden kendisine yönelttiği enerji aktarım tehdidini bertaraf edebileceği (enerji güvenliğini sağlayabileceği) gibi, ihtiyaç duyduğu enerjiye çok daha az maliyetli bir şekilde ve kısa zamanda kavuşabilecektir.³⁵ Bu iş birliğinin en önemli bölgesel yansıması ise Hindistan'ın yalnızlaşması olacaktır. Bu nedenle, Çin, an itibarıyla 500'ün üzerinde mühendis ve işçisini

---

³³ 2002 yılında inşaatına başlanan, 2004'te bitirilen ve Gwadar'ı Karaçi'ye bağlayan Makran Otoyolu, 2004'te yapımına başlanan ve Gwadar Limanı'nı Sindh Eyaleti'ne ve Pakistan'ın geri kalan bölgelerine bağlayan M8 Otoyolu ve yine 2007 yılında yapımına başlanan ve oldukça büyük ve modern bir havaalanı olması beklenen Gwadar Uluslararası Havalimanı Projesi gibi girişimler, Pakistan tarafından yapılan, ancak gerek ekonomik kaynak, gerekse de mühendis ve işçi desteği anlamında Çin'in ön planda olduğu ulaştırma projelerine işaret etmektedir.

³⁴ Louis A. Delvoie, "Pakistan and China: An All-Weather Friendship", *The Kingston Whig-Standard*, January 2014, 1-3.

³⁵ Hasan Yaser Malik, "Strategic Importance of Gwadar Port", *Journal of Political Studies*, 2012, Vol: 19, No. 2, 57-69, p. 61-63.

Belucistan topraklarındaki Gwadar'a konumlandırmıştır ve Gwadar projesinin milyarlarca dolara ulaşan maliyetinin neredeyse %80'lik bölümünü karşılamaktadır. Ne var ki, Gwadar Projesi çerçevesinde bölgede yaşayan Belucilere iş olanaklarının sağlanmaması, yabancı mühendis ve işçilerin bölgede konumlandırılmaları ve Pakistan hükümeti eliyle bölgede yaşayan insanların evlerinden uzaklaştırılmaları, Belucilerde ciddi bir tepkiye yol açmaktadır.³⁶

Pakistan ile kimliğe dayalı ve bölgesel bir rekabetin içerisinde olan Hindistan, tıpkı Bangladeş'in bağımsızlığına fiili olarak destek verdiği gibi,³⁷ Belucilerin ayrılıkçı istemlerine de sıcak yaklaşmaktadır. Hatta Hindistan'ın Beluci ulusçuluğuna eklenmiş silahlı gruplar olan BLA, BPLF ve BLF gibi örgütlere perde arkasından ekonomik destek verdiği de Pakistan hükümeti tarafından iddia edilmektedir. Pakistan'ın siyasal bütünlüğünü tehdit edecek, Gwadar ve çevresinde istikrarsızlık yaratarak Çin'i tedirgin edecek ve Çin ile Pakistan arasında gelişen bölgesel iş birliğine zarar verebilecek olan Beluci ulusçuluğu, Hindistan'ın işine yarayabilecek bir faktör olarak görülmelidir. Hindistan, Belucistan'a kendi enerji çıkarları açısından da yaklaşmak zorundadır. Zira Hindistan'ın büyüyen enerji ihtiyacını karşılayabilmek için öngörülen İran-Pakistan-Hindistan ve Türkmenistan-Afganistan-Pakistan-Hindistan doğalgaz botu hatları Belucistan topraklarından geçmektedir.³⁸ Bu nedenle, Hindistan hükümetinin Beluci ulusçularına verilecek destek noktasında çok daha tedbirli hareket etmesi beklenmelidir.

İran Orta Doğu'ya (Suriye, Irak, Körfez ülkeleri ve Lübnan özelinde yaşananlar) bu denli fazlaca müdahil olmaya devam eder ve İran'ın nükleer programına ilişkin kriz yeniden tırmandırılırsa, özellikle ABD, Suudi Arabistan, İsrail ve Körfez ülkeleri gibi küresel/bölgesel

³⁶ Fani et. al., op.cit., p. 665.

³⁷ Zaglul Haider, "A Revisit to the Indian Role in the Bangladesh Liberation War", *Journal of Asian and African Studies*, 2009, Vol: 44, No. 5, 537-551.

³⁸ "The Iran-Pakistan-India Gas Pipe-Dream", *The Hindu Business Line*, 29 Kasım 2013, <http://www.thehindubusinessline.com/economy/the-iranpakistanindia-gas-pipe-dream/article5405591.ece>.

aktörlerin Beluci ulusçuluğunun sınır aşan niteliğini destekleme yönünde bir strateji izlemeleri beklenebilir. Belucilerin Sünni olmaları ve Pakistan topraklarında yaşayan soydaşları ile iletişimlerinin sürüyor oluşu, onların İranlı (Fars) ulusal kimliğine entegre olmama yönünde irade beyanında bulunmalarına neden olmaktadır. Beluci ulusçuluğunu sahiplenmiş ve Pakistan ile Afganistan topraklarını lojistik üssü olarak kullanan Cundullah, İran'a karşı silahlı saldırılar gerçekleştiren ve ABD tarafından da desteklendiği iddia edilen bir örgüt olarak³⁹ İran'ı tehdit etmeye devam etmektedir.

Belucistan, Afganistan'da ABD liderliğindeki müttefik güçlere karşı mücadele veren Taliban ve El Kaide unsurlarının lojistik üssü haline gelmiştir.⁴⁰ Bölgenin kuzeyindeki dağlık yapı Taliban'a ciddi avantajlar sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, var olduğu söylenen Quetta Şurası, Taliban'a insan kaynağı sağlayan ve Taliban unsurlarına doktriner eğitim verilen önemli bir üs olarak görülmektedir. Pakistan Talibanı (Tehrik-i Taliban Pakistan) da Belucistan'ın kuzeyi/kuzeybatısında özellikle Peştunlar arasında toplumsal meşruiyete sahiptir. ABD, bu örgütün etkinliğini kırabilmek ve Afganistan ile Pakistan Taliban'ı arasındaki organik ilişkiyi engelleyebilmek için Belucistan'da etkinlik göstermek zorundadır. ABD'nin Belucistan topraklarında bulunan Quetta ve Omara hava üsleri, Taliban/El Kaide unsurlarına müdahale anlamında değerlidir. Ne var ki, ABD'nin insansız hava araçları (drone) ile gerçekleştirdiği operasyonlarda çok sayıda masum sivilin de hayatını kaybetmesi, gerek Belucistan hakkında, gerekse de Pakistan yönetiminde büyük bir rahatsızlığa yol açmaktadır.⁴¹

³⁹ "Iran Jundullah Leader Claims US Military Support", *BBC News*, 26 Şubat 2010, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8537567.stm>.

⁴⁰ Bansal, op. cit., p. 193-195.

⁴¹ "US Drone Attacks in Balochistan won't be Tolerated: Jamali", *The News*, 25 Eylül 2011, <http://www.thenews.com.pk/TodaysPrintDetail.aspx?ID=69363&Cat=2>. David A. Jaeger and Zahra Siddique, "Are Drone Strikes Effective in Afghanistan and Pakistan? On the Dynamics of Violence Between the United States and the Taliban",

Güvenikleştirme Yaklaşımı ve Toplumsal Güvenlik

Toplumsal güvenlik, siyasal güvenlik ile bağlantılı olmasına karşın ondan farklılaşmaktadır. Zira siyasal güvenlikle vurgulanmaya çalışılan, toplumların siyasallaşması neticesinde beliren devletlerin kurumsal istikrarı ve geleceği ile yönetimlerin meşruiyet kaynağı olarak gördükleri ideolojiler olmaktadır.⁴² Toplumsal güvenlik ise kimlikler ile ilintilidir. Bir kimliğin algılanan bir tehdide ya da tehlikeye karşı korunması, ya da daha geniş bir kapsamda ele alırsak, bir topluluğun kimliğine yönelik olarak algıladığı bir tehdide karşı kendisini savunması ya da savunulması toplumsal güvenlik olarak betimlenmektedir. Toplumsal güvenliğin ne olduğu ve nasıl anlamlandırılabilceği konusunda ön plana çıkan husus, Kopenhag Okulu'nun öncülerinden Barry Buzan'ın tanımlamaya çalıştığı “güvenikleştirme” kavramıdır.⁴³ Konstrüktivist kuramın öncülerinin üzerine temellendirilen güvenikleştirme yaklaşımı, belli bir durumun nasıl bir güvenlik sorunu haline geldiğini ya da getirildiğini açıklamaya çalışır.⁴⁴ Amaç, sorunların ve ilişkilerin güvenlik meselesi olmaktan çıkarılması (desecuritization) ve yalnızca devletin varlığını çok yakından ilgilendiren ve aciliyet taşıyan hususların güvenlik meselesi olarak görülebilmesidir.⁴⁵ Kopenhag Okulu'na göre, önemsiz görünen herhangi bir kamusal problem dahi, öncelikle siyasal alanın merkezine oradan da güvenlik alanına taşınabilir. Alınan kararlar ve aktarılan kaynak devlet tarafından yürürlüğe konduğu için, mesele toplumun tamamını ilgilendirir hale gelmekte, aciliyet taşıyan ve kendisine özgü

IZA Discussion Paper Series, December 2011, No. 6262, 1-38, p. 1-14.

⁴² Ole Waever, “Toplumsal Güvenliğin Değişen Gündemi”, *Uluslararası İlişkiler*, 2008, Cilt: 5, No. 18, 151-178, s. 153-154.

⁴³ Barry Buzan, “New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century”, *International Relations*, 1991, Vol: 67, No. 3, 431-451.

⁴⁴ Nebi Miş, “Güvenikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenikleştirmesi”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 2011, Cilt: 6, No. 2, 345-381, s. 348.

⁴⁵ Rita Floyd, “Human Security and the Copenhagen School's Securitization Approach: Conceptualizing Human Security as a Securitizing Move”, *Human Security Journal*, 2007, No. 5, 38-49, p. 38-43.

önlemler gerektiren bir problem olarak etkin bir şekilde güvenikleştirilmektedir. Yani Ken Booth'un söylemiyle ele alırsak, bir sorun devletin güvenlik ajandasına yerleştiği an toplumsal ve siyasal anlamda öncelikli bir konuma yükselmektedir.⁴⁶

Güvenikleştirme yaklaşımı, bir konunun siyasallaştırılması sürecinin ileri bir aşaması olarak görülebilir.⁴⁷ Nitekim bu yaklaşım bağlamında, normal bir husus/konu öncelikle siyasal alana taşınmakta, sonrasında ise varoluşsal bir tehdit olarak kabul edilerek güvenikleştirilmektedir. Güvenikleştirme yaklaşımı çerçevesinde değerlendirdiğimizde, tehdit unsuru, toplumsal ve siyasal süreçler eliyle biçimlendirilen öznel anlamlandırmaların bir sonucu olarak belirmektedir.⁴⁸

Buzan ve Waeber, ideal olanın meselelerin güvenlikdışılaştırılması (desecuritization) olduğunu belirtir.⁴⁹ Kopenhag Okulu, güvenlik kavramını olumsuzlar ve güvenikleştirme yaklaşımını uzak durulması gereken bir uygulama olarak betimler. Zira güvenikleştirme yaklaşımı ön plana çıkarıldığında özgürlüklerin alanı daralır, otorite algısı güçlendirilir ve toplumsal/siyasal şiddet de meşru bir hale getirilir. Toplumsal/siyasal elitler güvenlik konusunda konuşma, karar alma yetkisini/tekelini ellerinde bulundurdukları sürece, güvenliğe ilişkin farklı metinlerin/algıların ortaya çıkmasına da engel olur. Bu yaklaşımlarının ardında yatan ana unsur ise, farklı güvenlik yaklaşımlarının belirmesi ile siyasetin işleyişi bağlamında kontrolü kaybetme ve gücü yitirme endişesidir.⁵⁰ Sorunların güvenikleştirilmesi

⁴⁶ Ken Booth, "Security and Self: Reflections of a Fallen Realist" *Critical Security Studies: Concepts and Cases*, Keith Krause and Michael C. Williams (ed.), University of Minnesota Press, Minnesota, 1998, p. 83-120.

⁴⁷ Miş, op.cit., s. 356.

⁴⁸ Gencer Özcan, "Türkiye'de Siyasal Rejim ve Güvenikleştirme Sorunsalı", *İktisat, Siyaset, Devlet Üzerine Yazılar*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2006, s. 356.

⁴⁹ Ole Waeber, "Securitization and Desecuritization", *On Security*, R.D. Lipschutz (ed.), Columbia University Press, New York, 1995, p. 56.

⁵⁰ Pınar Bilgin, "Making Turkey's Transformation Possible: Claiming Security Speak, Not Securitization!", *Southeast European and Black Sea Studies*, 2007, Vol: 7, No. 4,

sonucu demokrasi kesintiye uğradığı ve değişik çözüm yolları üzerinde tartışmak imkânsız hale geldiği için, toplumsal/siyasal elitler, güvenlikleştirme silahını etkin bir şekilde kullanmaktadırlar.

Kopenhag Okulu, telaffuz etmenin güvenlikleştirmenin kendisi olduğunu ve bu sürecin de söylem (söz edimi) yoluyla gerçekleştiğini belirtir. Devleti yöneten kişi/gruplar, güvenlik kelimesini belli bir husus ile bağlantılandığı/andığı anda, o konu özel bir alana yerleştirilir ve konuya ilişkin karar alıp uygulama yetkisi de devleti yönetenlerin eline geçmiş olur. Anlaşılacağı üzere, güvenlikleştirme yaklaşımında, söylem (söz edimi) aracılığıyla sosyal olarak inşa edilen bir tehdit anlayışı geçerlidir.⁵¹ Güvenliğe ilişkin tehditler öznelere bilgisi dışında yok hükmündedirler ve güvenlik sorunları ancak biz ‘bildiğimiz’ ya da ‘istediğimiz’ takdirde ortaya çıkabilirler. Zaten güvenlikleştirme yaklaşımının en önemli unsuru da söylem boyutudur. Özneler arası geçirgenliği kurgulayan söylem ne denli etkin kullanılırsa, meselelerin öncelikle siyasetin gündemine gelmesi daha sonra da güvenlikleştirilmesi o kadar kolay olmaktadır. Güvenlikleştirmenin etkinleştirilebilmesi için güvenlikleştirici bir aktör (devlet/hükümet), güvenliğinin tehlikeye düştüğü ifade edilen bir referans nesnesi (ulusal çıkar) ve güvenlikleştirmeyi kabul edecek alımlayıcı bir kitle (halk/ulus) gerekli olan unsurlardır.⁵² Güvenlikleştirmenin öznelere arası geçirgenliğini yönlendiren söz edimi bağlamında öncelikle bir husus varoluşsal bir tehdit olarak ortaya atılır. Bu bağlamda, güvenlikleştirici aktörlerin de dâhil olmasıyla o husus siyasetin gündemine alınarak güvenlikleştirme süreci başlatılır. Daha sonra ise varoluşsal tehdit olarak betimlenerek siyaset alanının merkezine çekilen husus, aciliyet taşıyan bir içeriğe sahip olduğu gerekçesiyle, alımlayıcı kitlenin de rızasıyla siyaset alandan soyutlanır ve güvenlikleştirilir. Böylece o konuyla/meseleyle ilgili olağanüstü önlemler/politikalar toplum nezdinde meşru kılınmış olur. Ne var ki, bahsettiğimiz süreç

555-571, p. 557-558.

⁵¹ Waever, 1995, op. cit., p. 55.

⁵² Miş, op.cit., s. 350.

bağlamında en önemli olan nokta, alımlayıcı kitlenin bahsedilen meseleye ilişkin olağanüstü önlemlerin alınmasını, yani güvenlikleştirme girişimini kabul etmesi ya da rıza göstermesidir. Başarılı bir güvenlikleştirme için en önemli unsur toplumsal rıza ya da kabul hususudur.⁵³ Özneler arası geçirgenliğin konsolide edilmesi aşamasında görsellik de söylem (söz edimi) unsurunu güçlendirecek bir katalizör olarak değerlendirilebilir. Örneğin, *11 Eylül Saldırısı*'nın canlı yayınlanmasının ABD halkının toplumsal tehdit algısını nasıl derinden etkilediği ya da Danimarka'da *Jyllands Posten* gazetesinde yayınlanan *Hz. Muhammed* karikatürlerinin İslam dünyasında nasıl algılandığı ortadadır.⁵⁴

Kopenhag Okulu, güvenlikleştirme yaklaşımının kullanılması noktasında her zaman demokratik bir sürecin işletilmeyebileceğini, toplumsal/siyasal baskı aracılığıyla da etkin bir güvenlikleştirme yapılandırılabilceğini belirtmektedir. Bu durum, daha çok çoğulcu demokrasi anlayışını benimseyememiş, otoriter yönetsel anlayışına sahip ülkeler için geçerlidir. Güvenlikleştirme bağlamında en etkili aktör devlet imkânlarını kullanma hakkına haiz olan hükümetlerdir.⁵⁵ Nitekim bürokratları ve özellikle medyayı kontrol altında tutma ve diğer aktörleri de etkileyip yönlendirme imkânına sahiptir.

Devletlerin siyasal sınırlarıyla toplumların sınırlarının çok ender olarak birbirleriyle örtüşüyor olması, Kopenhag Okulu'nun toplumsal güvenlik yaklaşımını ön plana çıkaran en önemli nedenlerden biridir.⁵⁶ Zira güvenliği yalnızca devlet güvenliği ile sınırlamak, devletsiz halkların ve ulusal azınlıkların güvenlik endişelerini gidermemektedir. Bu gruplar, çok kültürlü bir devlette yaşayan ırk tabanlı azınlıklar

⁵³ Barry Buzan et. al., *Security: A New Framework For Analysis*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, London, 1998, p. 21.

⁵⁴ Lene Hansen, "Theorizing the Image For Security Studies: Visual Securitization and the Muhammad Cartoon Crisis", *European Journal of International Relations*, 2011, Vol: 20, No. 10, 1-24.

⁵⁵ Buzan et al., 1998, op. cit., p. 40-41.

⁵⁶ Waever, 2008, op. cit., p. 153-155.

olabileceği gibi, bölge tabanlı bir kimlik benimsemiş gruplar da olabilir.

Kopenhag Okulu, toplumsal güvenlik bağlamında sosyal değişim, statü farklılaşması ve bireysel güvensizlik gibi unsurlara da büyük bir önem atfetmektedir.⁵⁷ Nitekim sosyal değişimin hızlanması ve statü anlamında dramatik bir değişimin yaşanması, bireysel güvensizlikleri konsolide eder. Böyle bir durumda toplumsal kimlik de aynı süreci yaşayan bireylerden etkilenerek devamlılık gösteren bir güvenlikleştirmeye eklenir.

Ole Waever'e göre güvenlikleştirme, devlet seçkinlerinin ve topluma yön veren aktörlerin bilinçli olarak yaptığı bir tercihtir. Güvenleştirme yaklaşımı, toplumsal/siyasal seçkinler tarafından, belli hedeflere ulaşabilmek, belli değerleri, ideolojileri meşru kılabilmek ve izlenmek istenen politikaları topluma kabul ettirebilmek için kullanılır.⁵⁸ Güvenleştirmenin bütünleştirici ve meşrulaştırıcı karakteri hükümetler, siyasal iktidarlar ve topluma yön vermek isteyen elitlere kolaylık sağlamaktadır. Eğitim, siyasal partiler, sivil toplum kuruluşları, ideolojiler ve doktrinler gibi sosyal/iletişimsel yönü ağır basan ve kapsayıcı bir içeriğe sahip araçlar/unsurlar da birer güvenlikleştirme aracı olarak ele alınmalıdır.

Göç ile yatay ve dikey rekabet gibi unsurlar, Ole Waever'in toplumsal güvenliğe tehdit olarak anladığı en önemli faktörler olarak değerlendirilmelidir. Göç önemlidir; zira bir bölgeye göç ile yerleşen bir halk, sahip olduğu nüfus bağlamında, belli bir sürecin sonunda o bölgenin siyasal ve ekonomik kontrolünü ele alabilir.⁵⁹ Yatay rekabet durumunda, coğrafi ve siyasal görünürlüğü artan bir toplumun etkinliğinin genişlemesi ve kendi dil ve kültür unsurları ile diğerlerini etkilemeye başlaması söz konusudur. Dikey rekabet durumunda ise, belli bir grubun bir bölgesel entegrasyon girişimi (AB gibi) ya da

⁵⁷ Ibid., p. 157.

⁵⁸ Michael C. Williams, "Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics", *International Studies Quarterly*, 2003, Vol: 47, 511-531.

⁵⁹ Waever, 2008, op. cit., p. 158-159.

ayrılıkçı bir proje sonucu önceki toplumsal/siyasal kimliğini terk etmesi ve daha geniş (AB vatandaşlığı gibi) ya da dar kapsamlı (Iraklı Kürt, Abhaz, vb.) kimliklere eklenmesi söz konusudur.

Bir toplumun doğurganlık oranı düşerken başka bir toplumsal grubun nüfus artış oranının hızlanması, doğurganlık oranı düşen toplumsal grubun güvenikleştirmeye gitmesini beraberinde getirebilir.⁶⁰ Doğurganlık oranı artan toplumsal grup azınlık konumundaysa, hâkim grubun kontrolünde olan devletin/siyasal iktidarın zorunlu göç baskısı ya da o grubun nüfus artışını azaltmayı hedefleyen politikalarıyla da karşılaşabilir. Bu da azınlık grubu için bir güvenikleştirme nedeni olarak görülmektedir.⁶¹ Çok kültürlü toplumlar için büyük önem arz eden devlet-ulus yaklaşımının ortadan kalkması ya da böyle bir siyasal anlayışın kurgulanamaması durumunda da kimlik ve kültüre dayalı problemler kolaylıkla güvenikleştirilebilmektedir.

Dini gruplar/topluluklar da toplumsal güvenlik için bir referans nesnesi olarak gösterilebilir. Nitekim bu topluluklar kimlik tabanlı bir sürekliliğe sahip ve onlar-biz ayrımının kolaylıkla sahiplenilebileceği bir niteliğe haizdirler. Toplumlar arasında herhangi bir çatışmanın yaşanması durumunda, din, bir turnusol kâğıdı ya da işaretleyici görevini üstlenebilmekte ve bir referans nesnesi olarak algılanmaktadır.⁶²

Belucistan'daki Siyasal İstikrarsızlığın Güvenikleştirme Yaklaşımı Çerçevesinde Anlandırılması

Belucistan, Pakistan'ın güvenlik ajandasının en önemli bileşenlerindedir. Belucilerin Pakistan'ın bağımsızlık ilanının ardından bu devletin siyasal egemenliğini en geç tanıyan toplum olması, bu bağlamda önemlidir. Beluci toplumuna dair sosyal ve

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Jef Huysmans, *The Politics of Insecurity: Fear, Migration and Asylum in the EU*, Routledge Publishing, New York, 2006, p. 44-62.

⁶² Carsten Bagge Laustsen and Ole Waever, "In Defence of Religion: Sacred Referent Objects For Securitisation", *Millennium Journal of International Studies*, 2000, Vol: 39, No. 3, 705-739.

ekonomik işleyiş bağlamında çok önemli bir payı olan *sardar* ve *nawab* gibi feodal önderlerin Pakistan'ın siyasal hâkimiyetini tanımama yolunda bir tavır benimsemesi de Pakistan hükümetinin Belucilere ve Belucistan'a bakış açısının siyasal güvenlik çerçevesinde şekillenmesine neden olmaktadır. Belucistan'ın, Pakistan'ın enerji ihtiyacının karşılanması anlamında çok değerli olması, Hindistan'ın Belucileri Pakistan'a karşı kullanma olasılığının bulunması ve Pakistan'ın Çin ile geliştirdiği bölgesel müttefiklik anlamında Belucistan'ın birincil öncelik haline gelmesi,⁶³ Pakistan'ın Belucileri ve Belucistan'ı bir siyasal güvenlik meselesi olarak görmesine katkıda bulunmaktadır. Zira Beluci ulusçuluğunun yükselişi, Pakistan'ın toprak bütünlüğüne ve enerji ihtiyacı bağlamında ekonomik görünümüne bir tehdit oluşturduğu gibi, aynı zamanda, bu ülkenin izlemeye çalıştığı dış politikaya ve bölgesel rolüne olumsuz anlamda etki edebilecek bir gerçeklik olarak görülmektedir. Pakistan'da siyaset, bürokrasi ve ordu içerisinde en önemli pozisyonları ellerinde tutan Pencaplılar,⁶⁴ Belucilerin ayrılıkçı girişimlerinin Pakistan'da yaşayan tüm toplumsal grupların (Peştun, Sindhli-Brahui, Hazara, vb.) yaşantısına ve özellikle ekonomik görünümüne zarar vereceğini ifade ederek Belucilere karşı çoklu bir toplumsal güvenikleştirme uygulamasına gidilmesini sağlamaya çalışmaktadır. Bu bağlamda, Belucistan Parlamentosu'nda Beluci kökenlilerin sayısı ve etkinliği düşük düzeyde tutulmakta, federal parlamento ve başta ordu olmak üzere bürokrasi içerisindeki Beluci temsilinin artması yönünde herhangi bir çaba sarf edilmemekte,⁶⁵ merkezi bütçeden Belucistan'a olan kaynak aktarımı oldukça sınırlı olmakta⁶⁶ ve Pakistan Ordusu Belucistan topraklarında

⁶³ Rosheen Kabraji, "The China-Pakistan Alliance: Rhetoric and Limitations", *Chatham House Asia Programme Paper*, 2012, No. 1, 1-29, p. 9-10.

⁶⁴ Yasmin Roofi and Khawaja Alqama, "Ethnic Dilemma in Pakistan and Division of Punjab: End or Beginning of the New Era of Conflict", *Journal of Politics and Law*, 2013, Vol: 6, No. 1, 156-162, p. 157-158.

⁶⁵ Malik Siraj Akbar, *The Redefined Dimensions of Baloch Nationalist Movement*, Washington, Xlibris Corporation, 2011, p. 170-172.

⁶⁶ "Parliament is Chief Umpire: Baloch", *Daily Times*, 6 Eylül 2014, <http://www.daily>

sürekli olarak operasyonlar yaparak federal hükümet ile anlaşmazlık yaşayan sardar ve nawablar ile mücadele etmektedir.⁶⁷ Bu strateji çerçevesinde Pakistan devletinin siyasal egemenliği, aktardığı kaynaklar ve kurumsal organları da toplumsal/siyasal bir güvenlikleştirme aracı olarak kullanılmaktadır. Pakistan ve İran'ın siyasal güvenlikleştirmeyi meşru kılabilmek için kullandığı ve Beluci kimliğini tehdit olarak sunan yaklaşımın işe yaradığını, ancak, aynı zamanda Belucileri de kendi toplumsal/ulusal kimlikleri özelinde bir güvenlikleştirmeye gitmeye ittiği, dolayısıyla Beluci ulusçuluğunun güçlenmesine neden olduğu söylenmelidir. Son dönemde özellikle eğitim ya da iş gibi nedenlerle Pakistan'dan ayrılarak yurtdışına ve özellikle de Batılı ülkelere yerleşen Belucilerin yaşadıkları ülkeler nezdinde Belucilerin sorunlarını dile getirmeye başlaması ve bu yönde uluslararası bir farkındalık yaratması,⁶⁸ sayısı ve etkinliği gittikçe artan örgütler (BLA, BPLF, Cundullah, vb) eliyle Beluci ulusçuluğunun sardar ve nawabların Pakistan Hükümetiyle olan konjonktürel temaslarından ve toplumsal/siyasal vesayetinden uzaklaştırılmaya başlanması ve Belucistan topraklarının “teröre karşı savaş” adı altında insansız hava araçları ile bombalanması,⁶⁹ Beluci kimliğinin tehdit altında olduğu ve korunması gerektiğine dair bir ön kabul yaratmakta ve bu da etkin bir güvenlikleştirmeyi beraberinde getirmektedir.

Beluci kimliği ve ulusçuluğunun konsolide edilmesinde en büyük pay sahipleri, daha önce de bahsetmiş olduğumuz ve bölgenin feodal yapısını yansıtan aşiret/kabile liderleri olan sardar ve nawab

---

times.com.pk/national/06-Sep-2014/parliament-is-chief-umpire-baloch.

⁶⁷ Malik Siraj Akbar, “Nawab Marri: The Steadfast Baloch”, *The Baloch Hal*, 10 Haziran 2014, <http://thebalochhal.com/2014/06/10/nawab-marri-the-steadfast-baloch-nationalist>.

⁶⁸ “Balochistan: Important London Meeting For UK Baloch”, *Unrepresented Nations and Peoples Organization*, 15 Şubat 2013, <http://unpo.org/article/15513>. Chidanand Rajghatta, “Balochistan Resolution in US Congress Drives Pakistan Crazy”, *The Times of India*, 18 Şubat 2012, <http://timesofindia.indiatimes.com/world/pakistan/Balochistan-resolution-in-US-Congress-drives-Pakistan-crazy/articleshow/11942550.cms>.

⁶⁹ “Pakistan’s Drone Operations in Balochistan”, *The Baloch Hal*, 6 Haziran 2013, <http://thebalochhal.com/2013/06/07/editorial-pakistans-drone-operations-in-balochistan>.

unvanlarına sahip kişilerdir.⁷⁰ Bu aktörler, toplumsal manada ön plana çıkmış, sosyo-kültürel ve tarihsel arka plan anlamında da belli bir meşruiyeti içselleştirmiş siyasal önderler olarak görülmektedir. Kendi toplumsal/siyasal özerkliklerini korumak isteyen ve Belucistan özelinde işletilecek siyasal bir ortaklık çerçevesinde kendi otoritelerini sarsmadan Pakistan'a bağlı kalmayı arzulayan sardar ve nawab'lar, Pakistan hükümetinin onların otoritesini tanımak istememesi ve gücü paylaşmayı reddetmesi nedeniyle çıkmaza sürüklenmektedir. Bu çıkmazı aşabilmek ve kendi toplumsal meşruiyetlerini koruyabilmek için ise Beluci kimliğini güvenlikleştirme yönünde bir strateji izlemektedirler. Pakistan'ın Belucistan'ın kaynaklarını sömürdüğü, buna karşın Beluci toplumsal/ulusal kimliğinin siyasal/yönetimsel manada temsil edilebilmesi noktasında herhangi bir adım atmadığı gerekçesinden hareket eden ulusçu örgütler de güvenlikleştirme noktasında önemli bir rol oynamaktadır. Sardar ve nawab'ların aksine seküler bir içeriğe sahip ve sol söylemden yararlanan⁷¹ bu gruplara örnek olarak Belucistan Özgürlük Ordusu (BLA), Belucistan Halkın Kurtuluşu Cephesi (BPLF), Belucistan Kurtuluş Cephesi (BLF), Beluci Öğrenci Örgütü ve Ulusal Parti gösterilebilir. Geleneksel ve modern dönem yaratıları olan bu aktörlerin çabaları, Beluci kimliğinin güvenlikleştirilmesinde önemli bir role sahiptir. Pakistan hükümeti ise, Beluci ulusçularını ülkenin toprak bütünlüğünü ve ekonomik gelişimini baltalamaya çalışan gruplar olarak göstererek⁷² Pencaplı, Peştun, Sindh (Brahui) ulusal kimliklerine eklenmiş Pakistanlı toplumsal/siyasal elitleri Belucilere karşı kurgulamaya çalıştığı güvenlikleştirme anlayışına entegre etmeye çalışmaktadır. Benzer bir yaklaşımı İran'ın da kendi topraklarında yaşayan Belucilere karşı uyguladığı söylenebilir.

Belucistan Pakistan'ın toprak bütünlüğü ve ekonomik gelişimi

⁷⁰ Syed Ali Shah, "Sardars, Nawabs Continue to Dominate Balochistan Cabinet", *The Dawn*, 14 Ekim 2013, <http://www.dawn.com/news/1049721/sardars-nawabs-continue-to-dominate-balochistan-cabinet>.

⁷¹ Siddiqi, op. cit., p. 164-166.

⁷² "Balochistan: Civil-Military Relations", *PILDAT Issue Paper*, Mart 2012, p. 19-23.

üzerinden güvenlikleştirildiği için, Pakistan Ordusu Belucistan'da sürekli olarak operasyon yapmakta ve bölgenin hemen her yerinde garnizon inşa etmektedir.⁷³ Ordunun hedefi, Pakistan'ın siyasal otoritesinin altını çizmektir. Benzer bir durum, Sistan-Belucistan eyaletinde konuşlanmış Devrim Muhafızları için de geçerlidir.⁷⁴ Bu durum, ordu faktörünün Belucistan'da baskın siyasal/yönetimsel faktör haline gelmesine, sivil özgürlüklerin kullanılamamasına ve hemen hiçbir konuda protesto hakkının işletilememesine neden olmaktadır. Örneğin, Pakistan'da yer alan Belucistan bölge yönetimi, özellikle *Zülfikar Ali Butto* döneminden itibaren (1973'ten sonra), merkezden alınan kararları tasdik eden bir kurum haline dönüştürülmüştür. Üstelik yerel yönetimde de Beluciler yeterli oranda temsil edilmemekte ve üst düzey pozisyonlar çoğunlukla Pencaplı ya da Peştunlara verilmektedir. Bu durum, kendi kimliklerinin baskılanmasından rahatsız olan Belucileri Beluci kimliğini güvenlikleştirerek silahlı eylemler gerçekleştiren grupların saflarına katılmaya itmektir. Yani toplumsal güvenliğin tehlikeye düştüğüne dair bir algı oluştuğunda başvurulan güvenlikleştirme yaklaşımı, şiddet yanlısı aktörlerin otoritesini meşrulaştırmaktadır. Zira toplumsal/siyasal anlamda neyin güvenlik sorunu olup olmadığını yorumlama yetkisi, şiddet ile özdeşleşmiş olan ordu ya da Beluci kimliğine dayalı silahlı örgütler gibi aktörlerin eline geçmiştir.

Cundullah, Sünniliği Beluci kimliğinin bir parçası olarak görmekte ve İran'ın benimsediği Şii mezhebine karşı Belucileri yanına çekebilmek için kullanmaktadır.⁷⁵ Güvenlikleştirme esnasında, varlığının tehlikede olduğu ifade edilen referans nesnesi ise Beluci toplumsal/etnik kimliğidir. Yani güvenlikleştirme eyleminde atf Beluci kimliğine yapılmaktadır.

Beluci ulusçuluğunun gelişimini engellemek isteyen Pakistan ve

⁷³ Grare, op. cit., p. 13.

⁷⁴ "Iranian Commanders Assassinated", *BBC News*, 18 Ekim 2009, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8312964.stm>.

⁷⁵ "Profile: Iran's Jundullah Militants", *BBC News*, 20 June, 2010, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8314431.stm.

İran'da, devlet/hükümet güvenlikleştirici aktör olarak belirlemektedir. Güvenliğinin tehlikeye düştüğü referans nesnelere olarak ise devletin toprak bütünlüğü bağlamında siyasal, Belucistan'ın enerji rezervleri ile özellikle Gwadar (Pakistan), Reço Diq (Pakistan) ve Çabahar (İran) projeleri özelinde ekonomik ve Belucistan'da yaşayan Beluciler dışındaki toplumsal/ulusal gruplar açısından da toplumsal güvenlik unsurları ele alınmaktadır. Dolayısıyla Beluciler dışındaki tüm toplumsal gruplar alımlayıcı kitleyi teşkil eder hale gelmektedir.

Güvenlikleştirme yaklaşımının en önemli yapı taşlarından biri olan alımlayıcı kitlenin rızasının alınması noktasında ise; Beluciler, Pakistan ile İran ordularının düzenlediği silahlı saldırıları, ekonomik az gelişmişliği ve buldukları ülkelerin siyasal/yönetimsel kurumlarında kendilerine çok düşük seviyede temsil hakkı verilmemesini kullanmaktadır.⁷⁶ Pakistan ve İran ise BLA, BPLF ve BLF ve Cundullah tarafından düzenlenen silahlı eylemler ile Belucistan'ı kaybetmenin doğuracağı ekonomik, ticari ve genel itibarıyla stratejik kayıpları ön planda tutmaktadır.

Söylem tabanlı bir görünüm arz eden ve öznelere arası bir sürece işaret eden toplumsal güvenlikleştirmenin hayata geçirilmesi anlamında görsellik de önemli bir rol oynamaktadır. Pakistan ve İran ordularının ulusçu Beluci örgütlerine karşı gerçekleştirdiği saldırıların ardından yayınlanan katliam ve yıkım görüntüleri ya da fotoğrafları çok önemli bir toplumsal güvenlikleştirme aracıdır. Derin bir yoksulluk içerisinde yaşayan Belucilerin durumu ortada iken, gerek Belucistan topraklarında, gerekse de bağlı olunan ülke içerisinde yaşayan diğer toplumsal grupların zenginliğini gösterir yayınlar da ciddi bir farkındalık yaratmaktadır. Gwadar, Reço Diq ve Çabahar⁷⁷

⁷⁶ Khan, op. cit., p. 1075-1076.

⁷⁷ İran'ın Hint Okyanusu'na açılan limanı olan ve bu ülkenin en güneydeki şehri olarak bilinen Çabahar'ın nüfusunun neredeyse tamamı Beluci kökenlidir. İran Hükümeti tarafından "serbest ticaret ve endüstriyel gelişim bölgesi" olarak ilan edilen Çabahar'da en önemli yatırımı yapan ülke Hindistan'dır. Hindistan, İran ve Orta Asya'dan Çabahar'a ulaştırılacak İran ve Orta Asya petrol/doğalgazını, bu liman şehri üzerinden

gibi büyük projelerde çalışanların çok büyük bir bölümünün yabancı uyruklu (özellikle Çinli)⁷⁸ ya da Beluci kökenli olmayan Pakistanlı (Pencaplı, Peştun vb.) ve İranlılardan oluştuğuna dair görsel yayınlar da yoksulluğun çok yüksek olduğu Belucistan'da, Beluci kimliğine dayalı güvenikleştirme çerçevesinde görselliğin bir katalizör olarak kullanıldığını kanıtlamaktadır.⁷⁹

İran'ın en büyük eyaleti olan Sistan-Belucistan'da, gerek bürokratik, gerekse de siyasal temsil noktasında Beluci olmayan ya da devletle barışık ve Beluci ulusçuluğuna karşı çıkan kişiler/gruplar ön plandadır. Beluci kökenlilerin İran Meclisi'ndeki varlığı da oldukça zayıftır.⁸⁰ İran Belucilerinin yakındığı en önemli meselelerden biri, Beluci karşıtı isimlerin devlet tarafından bölgeye yönetici (vali) olarak atanmasıdır. Pakistan'da da benzer bir durum söz konusudur. *Zafarullah Khan Jamali*, *Pervez Müşerref* döneminde başbakanlık koltuğuna oturana dek hiçbir Beluci federal hükümette kilit pozisyonlara gelememiştir.⁸¹ Pakistan'ın bağımsızlığından itibaren geçen sürede yalnızca dört Beluci bakanlık koltuğuna oturabilmiştir. Pakistan Ordusu'nun tabi olduğu kota sistemine uygun olarak ordu personelinin yalnızca %0,6'sı Beluci kökenli olabilmektedir ve

---

kendi topraklarına taşımayı planlamaktadır. Hatta Afganistan'dan Çabahar'a ulaşacak bir demiryolu projesi de Hindistan'ın ekonomik desteğiyle hayata geçirilmeye çalışılmaktadır. İran, Çabahar'da bir rafineri inşa etmenin yanı sıra, bu limanı Bender Abbas'a alternatif bir hale sokmaya çalışmaktadır. Bender Abbas, Avrupa'ya ihraç edilecek petrol ve doğalgaz için kullanmayı amaçlayan İran, Çabahar'ı da Doğu/Güneydoğu Asya'ya yönelik olarak kullanmak istemektedir. Çabahar özelinde görülen İran-Hindistan iş birliği, esasen Gwadar'da görülen Pakistan-Çin iş birliğine verilmek istenen bir cevaptır. Bkz. "As China Offers Funds to Iran, India Set to Fast-Track Chabahar Pact", July 1, 2013, http://www.cuhk.edu.hk/hkiaps/iarc/pdf/sino_indian/article235.pdf.

⁷⁸ Ziad Haider, "Baluchis, Beijing and Pakistan's Gwadar Port", *Georgetown Journal of International Affairs*, Winter/Spring 2005, 95-103, p. 95.

⁷⁹ "China Workers Killed in Pakistan", *BBC News*, February 15, 2006, http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/4716820.stm.

⁸⁰ Boladai, op. cit., p. 3.

⁸¹ Bansal, op. cit., p. 185.

ordunun komuta kademesinde Beluci kökenli bir isim yer almamaktadır. Belucistan'daki polis gücünün de yalnızca %25'i Beluci toplumsal grubundan gelmektedir. 2002 yılında Quetta'daki bölge hükümetinde görev yapan 14 bakandan yalnızca dördü Beluci kökenliydi. Belucilerin İslamabad'daki federal hükümette temsil oranları çok daha düşüktür. Örneğin Pakistan'ın dış politika temsilciliklerinde Beluci kökenli bir isim yer almamaktadır.⁸² Siyasal ve bürokratik temsil noktasında ortaya çıkan bu tablo, Beluci ulusçularının kendi toplumsal kimliklerini güvencileştirmeleri ve taraftar toplamaları anlamında çok ciddi bir etki yaratmaktadır.

Pakistan'ın temelde beş büyük grup tarafından yönlendirilen medya sektöründe⁸³ Beluci dilinde yayın yapan yalnızca iki gazete bulunmaktadır.⁸⁴ Hâlbuki yönetim ve eğitim dili olarak kabul edilmese de gazete, radyo ve TV organlarının Beluci dilinde yayın yapmasının önünde herhangi bir yasal engel bulunmamaktadır. Buna rağmen, Pakistan tarafından finanse edilen ve devletin resmî görüşünü yansıtan,

⁸² Ibid., p. 185-186.

⁸³ Pakistan medyası, *Jang*, *Dawn*, *Nawa-i Waqt*, *Express* ve *Daily Times* adlı medya grupları eliyle şekillendirilmektedir. *Jang*, Pakistan'ın en büyük medya grubudur. Hem İngilizce, hem de Urdu dilinde yayın yapan bu grubun sahip olduğu en önemli medya organları *Daily Jang*, *The News International*, *Mag Weekly* ve *Awam*'dir. Pakistan'ın ikinci büyük medya grubu olan *Dawn*'a bağlı olarak yayın yapan gazeteler *The Dawn*, *Dawn News*'tir. *Nawa-i Waqt*, üçüncü sırada gelen medya grubudur. Aynı isimli ve Urduca yayın yapan bir gazetenin yanı sıra, *The Nation* adlı gazete de bu gruba aittir. *Express* medya grubu *Daily Express* adlı Urduca yayın yapan bir gazete ile *Express Tribune* adlı İngilizce yayın yapan bir yayın organına sahiptir. *Daily Times*'in de aynı isimle İngilizce yayınlanan bir gazetesi ile *Daily Aaj Kal* adlı Urduca yayınlanan bir yayın organı bulunmaktadır. TV kanalları olarak ise çok büyük bir bölümü yine aynı gruplara bağlı birer iştirak olan 40'ın üzerinde yayın organı bulunmaktadır. *Dawn News*, *Express*, *PTV*, *Geo News* önemli haber ve aktüalite kanalları olarak bilinmektedir. Daha fazla bilgi için bkz. Marco Mezzera and Safdar Sial, "Media and Governance in Pakistan: A Controversial Yet Essential Relationship", *Initiative For Peace Building Country Case Study: Pakistan*, October 2010, 1-48, p. 15-17.

⁸⁴ Carina Jahani, "State Control and Its Impact on Language in Balochistan", *The Role of the State in West Asia*, Annika Rabo and Bo Utas (ed.), Swedish Research Institute, Stockholm, 2004, 1-14, p. 5.

1961 yılından bu yana aralıklarla yayınlanan *Ulus*⁸⁵ ile Beluci ulusçuluğunu güçlendireceği düşüncesiyle, Kasım 2010'dan itibaren basılı olarak yayınlanması yasaklanan ve yalnızca internet üzerinden yayınlanmasına izin verilen *Baloch Hal*⁸⁶ dışında, Beluci kimliğine yaslanan ve yayınlanmasına izin verilen herhangi bir medya organı bulunmamaktadır.⁸⁷ Beluci ulusçuları tarafından kurulan ve yurtdışından yayın yapan TV, gazete, dergi ve internet siteleri, Pakistan tarafından tespit edilerek engellenmeye çalışılmaktadır. İran'da ise devletin resmî dili olan Farsça'nın yanı sıra bölgesel ve ulusal dillerin yazılı ve görsel basında kullanılması, okullarda öğretilmesi ve bu dillerde kitap yayınlanması serbest bırakılmıştır. Ne var ki, İran'da Beluci dilinde yayın yapan medya kuruluşu bulabilmek ve bu dilde yayınlanan kitaba rastlayabilmek pek mümkün değildir. İslam Devrimi sonrası Beluci dilinde yayın yapan birçok gazete ve dergi ortaya çıkmış olmasına karşın, bunların tamamı bir süre sonra ekonomik yetersizlik ve devlet sansürü nedeniyle kapanmıştır. Zahedan ve *İranşehr*'de Farsça ve Beluci dilinde yayın yapan (iki dilli) iki ayrı dergi bulunmaktadır. *Radyo Zahedan* 1960'lı yıllardan bu yana (Şah döneminden beri), Beluci dilinde yayın yapmaktadır.⁸⁸ Ne var ki, hem Radyo Zahedan hem de iki dilli olarak yayınlanan dergiler, Beluci ulusçuları tarafından devletin propaganda araçları olarak görülmektedir. İran ve Pakistan'da Beluci dilinde yayın yapan TV kanalı ise bulunmamaktadır. Devletin Beluci dilinde yayın yapacak medya organlarını çok sıkı bir şekilde denetlemesi ve ekonomik yetersizlikler, Beluci dilinde yayın yapacak bağımsız TV, radyo ve gazete yayınlarının gelişimini engellemektedir. Bu durum, Beluci çocukları ve gençlerinin Pakistan'da resmî dil olan Urduca'nın, İran'da ise Farsça'nın etkisinde

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ "Editorial: Don't Panic; We are Liberals", *The Baloch Hal*, November 9, 2010, <http://thebalochhal.com/2010/11/09/editorial-dont-panic-we-are-liberals>.

⁸⁷ Jahani, op. cit., p. 5.

⁸⁸ Harold Schiffman, *Language Policy and Language Conflict in Afghanistan and Its Neighbors: The Changing Politics of Language Choice*, Brill Publishing, Leiden, 2011, p. 330.

kalmasına ve kendi dillerini unutmalarına, öğrenememelerine ya da iyi bir şekilde konuşamamalarına neden olmaktadır.⁸⁹ Beluci ulusçuları bu durumun önüne geçmek ve Beluci dili ile kültürünü yaşatabilmek için yurtdışından (özellikle Avrupa, Hindistan, vb.) yasadışı olarak yayın yapma imkânlarına ulaşmaya çalışmaktadır. Bu yayınlar Pakistan ya da İran tarafından engellenene dek Beluci kimliğine dayalı güvenlikleştirme duvarını tahkim etmeye devam etmektedir.

Belucilerin üç ayrı devletin egemenliğinde yaşamak zorunda bırakılması, Beluci kimliğine dayalı ulusçu girişimlerin yekvücut olarak hareket etmesini zorlaştırmaktadır. Beluci nüfusunun ve Belucistan topraklarının önemli bir bölümünün bulunduğu Pakistan, sınır aşan bir niteliğe sahip olan Beluci ulusçuluğunun merkezi konumundadır.⁹⁰ İran topraklarına yönelik silahlı eylemler gerçekleştiren ve İran'daki Belucilerin ulusçu dürtülerini kamçulamayı arzulayan Cundullah'ın Pakistan'da mevzilenmesi bu duruma güzel bir örnek teşkil etmektedir. Yani Belucistan topraklarının bölünmüş bir görünüm arz etmesi Beluci kimliğine yönelik tehdidin çok yönlü olduğunu ortaya koyarak toplumsal güvenlikleştirmeyi meşrulaştırırken, aynı toplumsal bölünmüşlük nedeniyle tek bir paydada birleşmek ve senkronize bir güvenlikleştirme eylemi gerçekleştirmek zorlaşmaktadır. Pakistan ve İran'ın Belucilerin kimlik tabanlı istemlerini yalnızca devlet güvenliği çerçevesinde yorumlamaları ve bu istemleri kendi siyasal güvenliklerine bir tehdit olarak görmeleri, kendi ulusal/toplumsal kimliğine yaslanan bir devleti olmayan ve ırk tabanlı bir azınlık olarak da görülebilecek Belucileri kendi kimliklerini güvenlikleştirmeye itmektedir.

Sardar ve nawab'ların toplumsal/siyasal kontrolü elde tuttuğu, toplumsal ayırım çizgilerinin aşiretler/klanlar üzerinden çizildiği ve

---

⁸⁹ Jahani, op. cit., p. 5-10.

⁹⁰ Muhammad Ijaz Laif and Muhammad Amir Hamza, "Ethnic Nationalism in Pakistan: A Case Study of Baloch Nationalism During Musharraf Regime", *Pakistan Vision*, 2002, Vol: 10, No. 1, 49-81, p. 59-60.

geleneksel üretim biçimlerine yaslanan feodal bir görünüm arz eden⁹¹ Belucistan'ın bu görüntüsü, bölge Pakistan'a bağlandıktan sonra değiştirilmek istenmiştir. Siyasal statüsü değişen ve buna bağlı olarak sosyal anlamda da farklılaşması gereken Belucilerin, hâlen korumakta oldukları feodal toplumsal yapıları ile yeni duruma ayak uydurmaları oldukça zordur. Bunun yanı sıra, İran ve Pakistan'da kalan Belucistan topraklarında iş imkânlarının, siyasal gücün ve otoritenin özellikle Sistani, Fars, Pencaplı ve Peştun gibi diğer toplumsal grupların kontrolünde olması, Belucistan özelinde ve bağlı bulunulan ülkeler bazında Belucilerin bireysel tatminsizliklerini ve güvensizliklerini arttırmaktadır.

Beluci ulusçularının en çok üzerinde durdukları hususlardan biri, dil ve eğitim sektörüdür. Pakistan'ın bağımsızlığı ve Urdu dilinin ulusal dil olarak tercih edilmesinin ardından⁹² bu ülkeye bağlı olan Belucistan topraklarında “Özgür Belucistan” düşüncesinin gelişimine paralel olarak Beluci dilini kullanma ve anadilin öğretilmesine dair girişimlerde de bulunulmuştur. Eğitimli genç kesim, özellikle de şair ve yazarlar tarafından yürütülen ve Beluci ulusçuluğuna eklemlenmesi gereken bu girişimler 1950'lerin ortalarından itibaren kayda değer bir görünüm kazanmıştır.⁹³ Beluci dilinde birçok kitap ve dergi basılmış ve yayınlanmıştır. Ne var ki bu girişimler oldukça sınırlı kalmıştır. Zira dağıtım olanakları yetersiz ve okuyucu kitlesi çok düşüktür.⁹⁴ Eğitimli Belucilerin daha çok Urduca, Farsça ve İngilizce yayınları takip etmesi ve bu dilleri kullanması, Beluci dilinin gelişimini daha da güçleştirmiştir. Yani Beluci toplumsal elitleri kendi dillerine yabancılaşmış ve dil-toplum örtüşmesi üzerinden şekillendirilebilecek bir

⁹¹ Noor ul Haq et al., “Balochistan: Facts and Fiction”, *IPRI Factfile*, 2012, 1-120, p. 10-12.

⁹² Mussarat Jabeen, “Language Controversy: Impacts on National Politics and Secession of East Pakistan”, *South Asian Studies*, 2010, Vol: 25, No. 1, 99-124.

⁹³ Jahani, op. cit., p. 5.

⁹⁴ Pakistan'a bağlı Belucistan eyaletinde okur-yazarların toplam nüfusa oranı %26-27 seviyesindedir. Belirtilen oran, öğrenilmesi/öğretilmesi için her türlü imkânın yaratıldığı resmî dil olan Urduca için geçerlidir. Bkz. “PDMA (Provincial Disaster Management Authority) Balochistan”, April 11, 2012, <http://www.pdma.gob.pk/?p=39>.

güvenlikleştirme girişimini sabote eder bir görünüme bürünmüşlerdir. Beluci dilinde yapılan yayınlara devlet tarafından destek verilmemesi ve bu faaliyetlere şüpheyle yaklaşılması da önemli bir olumsuzluk olmuştur. Bugün itibarıyla Beluci dilinin Pakistan’da eğitim ve yönetim dili olarak kullanılmadığını ancak Beluci ulusçularının Beluci dilini eğitim dili haline getirebilmek için çabaladıklarını biliyoruz. Beluci dili resmî olarak yalnızca Quetta’daki *Belucistan Üniversitesi*’nde *Beluci Akademisi*’nde öğretilmektedir.⁹⁵ Beluci dilinin farklı lehçelerden oluşması ve bu lehçelerden hangisinin öğretileceği noktasında beliren kafa karışıklığı önemli bir anlaşmazlık unsurudur. Nitelikli öğretmen eksikliği ve Beluci kökenlilerin önemli bir bölümünün dahi kendi ulusal dillerini “geri ve kırsal” bir yaratı olarak görerek ekonomik ve sosyal anlamda kendilerine hiçbir katkı sağlamayacağını düşünmeleri, Pakistan’daki Beluci ulusçularının kimliğe dayalı güvenlikleştirme yaklaşımı açısından ciddi bir olumsuzluktur.⁹⁶

Ulusal Halk Partisi’nin (National Awami Party) ortaya koyduğu toplumsal/ulusal talepler ve ayrılıkçı istemler nedeniyle, Zülfikar Ali Butto döneminde bölgeye düzenlenen askerî müdahale esnasında kapatılması sonrasında kurulan Ulusal Parti, çok etkin olmasa da, Belucistan bölge yönetimi çerçevesinde Beluci kimliğinin temsilini sağlamaktadır. 1967 yılında kurulmuş olan Beluci Öğrenci Örgütü⁹⁷ ise önceleri Ulusal Halk Partisi, şimdi ise Ulusal Parti’nin en önemli destekçisi konumundadır. Ne var ki, bu parti ve örgütün topyekûn bir toplumsal güvenlikleştirme bağlamında etkin bir görünüm sergiledikleri söylenemez. Bu minvalde BLA, BPLF ve BLF gibi silahlı mücadeleyi yadsımayan ve esas hedefleri Beluci toplumsal kimliğini güvenleştirerek Belucilerin ulusal varlığını siyaset arenasına yansıtmak olan örgütlerin ortaya çıkması doğal karşılanmalıdır.

⁹⁵ “Welcome to Balochi Academy Quetta”, *Balochi Academy*, <http://www.balochiacademy.org>.

⁹⁶ Jahani, op. cit., p. 5.

⁹⁷ Iqbal Haider Butt, *Revisiting Student Politics in Pakistan*, Heinrich Böll Stiftung, Bargad, 2009, p. 28.

Belucistan'a olan Peştun ve Pencaplı göçü ve özellikle son dönemde Gwadar ve Reço Diq gibi projeler eliyle bölgeye yerleşen yabancıların sayıca artıyor oluşu da Belucilerin toplumsal/ulusal kaygılarını arttırmaktadır. Nitekim göçler sonucu bölgeye yerleşen farklı toplumsal grupların Belucilerin yaşadıkları topraklardaki ekonomik, ticari ve sosyo-kültürel etkinlikleri artmaktadır. Pakistan'a bağlı Belucistan eyalet yönetiminin genel itibarıyla bölgedeki nüfusları giderek artan Peştun ve Pencaplıların kontrolünde olması, Beluci ulusçularının kimliğe dayalı güvenlik tedbirlerini gündeme getirmesini kolaylaştırmaktadır. Aynı durum, bölge ve ülke yönetiminde çok düşük düzeyde temsil edilen ve Çabahar Projesi sonrası bölgeye yerleşen farklı toplumsal gruplardan kendi toplumsal kimliğine yönelik tehdit algılamaya başlayan İran Belucileri için de geçerlidir. Pencaplı, Fars ve Peştunların Belucistan özelinde sürekli olarak konsolide olan görünürlükleri, gündelik yaşam, dil (Pencap dili, Urduca, Farsça, Peştunca) ve kültür (özellikle eğitim, basım-yayın ve medya olanakları) gibi unsurlar üzerinden ifadesini bulduğu için, Belucilerin bu gruplar tarafından geliştirilen yatay rekabete cevap veremediği söylenebilir. Gerek Pakistan, gerekse de İran, Belucilerin kendi toplumsal kimliklerini terk ederek Pakistanlı ve İranlı ulusal kimliklerini içselleştirmelerini istemektedir. Yani Beluci kimliğinin Pakistanlı ve İranlı kimlikleri ile dikey bir rekabet içerisinde olduğu söylenebilir. Bahsedilen bu durum, Beluciler için önemli bir güvenikleştirme vesilesidir.

Hem Pakistan, hem de İran, topraklarında barındırdıkları farklı toplumsal/ulusal kökenlerden gelme insanları belli bir devlet-ulus yaratısı içerisinde bir arada tutmak istemektedir. Ne var ki, bu konuda çok başarılı oldukları söylenemez. Zira devlet-ulus yaratısı farklı toplumsal grupların ittifakı ve katılımıyla değil, belli ulusal grup/grupların sahip olduğu toplumsal kimlik unsurları üzerine temellendirilmeye çalışılmaktadır. Türk, Kürt, Arap, Ermeni ve Beluci toplumsal gruplarını bünyesinde barındıran İran, devlet kimliğini Fars toplumunun dili ve kültürü üzerine inşa etmiştir. Pakistan ise, özellikle Pencaplı kimliğinin kültürel özelliklerine yaslanan ve Sindhli ile Peştunları da devlet-ulus kimliğine entegre etmeyi hedefleyen bir yapı

yaratmaya çalışmıştır. Ne var ki, Pakistanlı kimliği daha çok nüfusun çoğunluğunu oluşturan Pencaplılar tarafından sahiplenilmektedir.⁹⁸ Bu ahval içerisinde, Belucilerin devlet-ulus yaratisı içerisinde kendilerinin temsil edilmediği hususundan hareketle güvenleştirmeye başvurması ve ulusçu dürtülere yönelmesi anlaşılır bir tutumdur.

Pakistan ve İran, Belucilerin eklemlediği ayrılıkçı girişimleri kendi toprak bütünlükleri ve siyasal egemenliklerine bir tehdit olarak görmekteirler. Ancak Belucilerin toplam nüfusunun ve nüfus artış hızının her iki devlet için de ciddi bir tehlike öngörmediği çok açıktır. İran topraklarında kalan Belucistan, ülkenin en büyük eyaleti olmasına karşın en düşük nüfuslu bölgesi konumundadır.⁹⁹ Üstelik bölge nüfusunun %30 kadarı da İran ile herhangi bir meselesi olmayan Şii mezhebine entegre olmuş Sistani toplumundan oluşmaktadır. Pakistan'da kalan Belucistan toprakları ise, 1998-2011 yılları arasında kapsayan bir araştırma çerçevesinde ülkenin nüfusu en hızlı artan bölgesi olarak betimlenmiştir. Ne var ki, tıpkı İran'da olduğu gibi, Pakistan'da kalan Belucistan bölgesi de ülkenin en düşük nüfuslu bölgesidir. 1998-2011 yıllarını esas alan ve Pakistan nüfusunun bu tarihler arasında %46,9 arttığını kaydeden araştırma çerçevesinde Belucistan nüfusunun hızlı bir şekilde artmakta olduğunun ortaya çıkması ise, Beluci toplumsal grubu ile ilgili değildir. Bu artışın en önemli nedeni, Afganistan'daki savaştan kaçan ve çok büyük bir bölümü Peştun asıllı olan mültecilerin sınırı geçerek Belucistan'a sığınmasıdır. Öyle ki, bugün Belucistan'da dört milyon kadar mülteci olduğu ifade edilmektedir.¹⁰⁰ Beluciler nüfusları itibarıyla buldukları ülkelere tehdit olabilecek bir görünüm arz etmemektedir. Tam tersine, Beluci ulusçuları, kendi toplumsal kimliklerinin buldukları ülkeler

⁹⁸ Gulshan Majeed, "Ethnicity and Ethnic Conflict in Pakistan", *Journal of Political Studies*, 2013, Vol: 1, No. 2, 51-63, p. 59.

⁹⁹ Rasmus Christian Elling, *Minorities in Iran: Nationalism and Ethnicity After Khomeini*, Palgrave Macmillan Publishing, London, 2013, p. 38.

¹⁰⁰ "The Tricky Demographics of Balochistan", *The Dawn*, January 31, 2014, <http://www.dawn.com/news/708123/the-tricky-demographics-of-balochistan>.

tarafından asimile edilmeye çalışıldığını iddia ederek Beluci etnik/ulusal kimliğini güvenikleştirmeye çalışmaktadır.

Din/mezhep farklılığı da toplumsal güvenikleştirme bağlamında öne çıkan unsurlardan biridir. Beluci toplumunun hemen tamamı Sünni İslam inancına bağlıdır. Bu yönüyle, Pakistan’da yaşayan Belucilerin toplumun geneli ile uyum içerisinde olduğu söylenebilir. Ne var ki, özellikle Afganistan sınırına paralel uzanan ve Peştun kökenlilerin çoğunluğu oluşturduğu Belucistan’ın kuzey/kuzeybatısında görünür bir toplumsal etkinlik kurmuş olan Tehrik-i Taliban Pakistan ve Quetta Şurası gibi El Kaide şemsiyesi altında görülebilecek Selefi örgütlerin varlığı,¹⁰¹ Belucileri tedirgin etmektedir. Pakistan’da gelişen Beluci ulusçuluğu, genel itibarıyla dini söylemi kullanmaktan kaçınmaktadır. Hatta Beluci ulusçuluğunun Pakistan özelindeki temsilcilerinin seküler bir anlayışa sahip olduğunu ve sol söylemler üzerinden toplumsal bir güvenikleştirmeye gittiğini söyleyebiliriz. Bunun en önemli nedeni, din/mezhep unsurunun kendilerini Pakistan devleti ile aynı potada erimeye zorlayacağı düşüncesidir. İran’da ise daha farklı bir durum söz konusudur. İran’ın Şii İslam inancı üzerine temellendirilmiş teokratik bir siyasal örgütlenmeye yaslanması, hem Sünni mezhebinden gelen, hem de farklı bir etnik/toplumsal kimliğe sahip olan Belucilerin bağlı buldukları devlete/sisteme yabancılaşmalarına yol açmaktadır.¹⁰² Bu çerçevede bir değerlendirme yapıldığında, güvenikleştirme bağlamında beliren Beluci ulusçuluğunun Pakistan’da daha çok etnik bir görünüm

¹⁰¹ Mukhtar A.Khan, “Quetta: The Headquarters of the Afghan Taliban”, *Combating Terrorism Center*, May 15, 2009, <https://www.ctc.usma.edu/posts/quetta-the-headquarters-of-the-afghan-taliban>. Malik Siraj Akbar, “Taliban Consolidating Grip on Quetta: Sanaullah Baloch”, *The Baluch*, November 29, 2008, http://www.thebaluch.com/010509_report.php?page=2009%5C01%5C05%5Cstory_5-1-2009_pg1_11.

¹⁰² Abubakar Siddique, “Iran’s Sunni Baloch Extremists Operating From Bases in Pakistan”, *The Jamestown Foundation Terrorism Monitor*, March 20, 2014, http://www.jamestown.org/programs/tm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=42118&cHash=3b135dae6ca968cd4f33b77e4df629e6#.VOpVIHysXzc. “Iran Escalating the Persecution of Sunni Muslims”, *Freedom Declared*, January 26, 2015, <https://freedomdeclared.org/news/iran-escalating-persecution-sunni-muslims>.

sergilediğini ve seküler bir anlayışa sahip olduğunu, İran'da ise öncelikle mezhep ayırımından beslendiğini söylemek gerekir.

Sonuç

Konumlanmış olduğu coğrafya nedeniyle küresel/bölgesel aktörlerin çıkarlarının kesiştiği bir bölge olarak bilinen Belucistan, bu yönüyle, iş birliğinden çok çatışma unsuru olması üzerinden değerlendirilebilir. Bölgenin görünümünü devletlerarası ilişkiler bağlamından çıkarıp toplumsal bağlamda ele aldığımızda da çatışmayı yadsımayan, hatta çağrıştıran bir altyapı ortaya çıkmaktadır. Kopenhag Okulu'nun ortaya koyduğu güvenlikleştirme yaklaşımı çerçevesinde Belucistan'daki toplumsal yapıyı değerlendirdiğimizde de, gerek küresel/bölgesel aktörlerin bölge odaklı politikalarından etkilenen, gerekse de farklı toplumsal gruplar arasındaki anlaşmazlıklar ekseninde bu politikaların altyapısını oluşturan yadsınamaz bir çatışma gerçekliği açığa çıkmaktadır.

Sosyal inşacı (konstrüktivist) kuramın öngörülleri üzerine temellendirilen güvenlikleştirme yaklaşımı, güvenlik isteminin analiz edilmesinde toplumların talepleri ve güvenlik istemleri üzerinde durduğu için, farklı toplumsal (ulusal/etnik) grupların gerek birbirleriyle, gerekse de Pakistan ve İran ile ilişkilerinde beliren arızaların değerlendirilmesi bağlamında önemli bir rol oynamaktadır. Güvenlikleştirme yaklaşımının altını çizdiği söz edimi (söylem) boyutu ve özneler arası etkileşimin kimliğe dayalı unsurları ve rekabeti kuşaktan kuşağa aktarma noktasında ne kadar etkin bir unsur olduğu Belucistan özelinde rahatlıkla anlaşılabilir. Belucistan'da yaşayan farklı toplumsal gruplar, birbirlerine yönelik bakış açılarını güvencikdışlaştıramadıkları için ortak bir bölgesel kimlik geliştirememekte ve bağlı oldukları devletlere karşı tek ses olarak hareket edememektedirler.

Beluci toplumunun, bölgeye sonradan gelen ve bazıları bölgenin bağlı bulunduğu devletin ekonomik, sosyal ve siyasal desteğine sahip olan etnik/ulusal/toplumsal grupları (Peştun, Pencaplı, Sistani, Fars, vb.) kendi kimliğine/varlığına yönelik bir tehdit olarak benimsemesi, Beluci ulusal/toplumsal kimliğini korumaya ve Belucilerin taleplerini

siyasal anlamda meşrulaştırmaya yönelik bir güvenikleştirme anlayışının kurumsallaştırılmasını sağlamaktadır. Sardar ve nawab gibi Beluci toplumunun geleneksel toplumsal yapısını yansıtan feodal önderler ile seküler temelde hareket eden ulusçu aktörler, güvenikleştirme yaklaşımının üzerinde durduğu toplumsal elitler olarak, Beluci kimliğinin güvenikleştirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Ne var ki, Beluci kimliğinin hem Belucistan'ı siyasal anlamda kontrol eden Pakistan ve İran'a, hem de Peştun (Pakistan) ve Sistani (İran) gibi toplumsal gruplara karşı güvenikleştirilmeye çalışılması, toplumsal güvenikleştirme anlayışının tek bir hedefe odaklanmasını ve gücünü/dikkatini tek bir noktada yoğunlaştırmasını engellemektedir. Kopenhag Okulu'nun güvenikleştirme yaklaşımı çerçevesinde üzerinde durduğu medya, dil, din, göç, nüfus artış hızı gibi hususlar, Belucistan özelinde gözler önüne serilen toplumsal güvenlik taleplerini pekiştirmektedir. Pakistan ve İran özelinde yaratılmak istenen devlet-ulus anlayışını kendi toplumsal/ulusal kimliklerinin farklı toplumsal/ulusal kimlikler temelinde inşa edilen devlet kimliğine entegre edilmesi olarak gören Beluciler, bu durumu da bir güvenikleştirme vesilesi olarak kullanmaktadır. Belucilerin, kendi ulusal/toplumsal kimliklerine dayalı bir devletleri olmaması ve siyasal anlamda Pakistan, İran ile Afganistan gibi ülkelerin egemenliği altında yaşamak zorunda kalmaları, onların kimlik taleplerinin sınır aşan bir güvenikleştirme anlayışına yaslanmasına neden olmuştur. Cundullah'ın varlığı bu bağlamda değerlendirilmesi gereken bir husustur.

Belucilerin kendi kimliklerini güvenikleştirmeleri ve bu kimliğe dayalı toplumsal/ulusal talepler ileri sürmeleri, bölgenin bağlı olduğu devletleri (Pakistan ve İran) yöneten ve Belucistan'ın coğrafî, ekonomik ve bölgesel/sistemsel değerinin farkında olan toplumsal grupları, toplumsal güvenikleştirme eliyle konsolide olan Beluci ulusçuluğuna karşı askerî/siyasal/yönetimsel önlemler almaya itmektedir. Bu yönüyle, güvenikleştirme yaklaşımının, kimliğe dayalı anlaşmazlıkları ve bu anlaşmazlıkların siyasal alana olan çatışma tabanlı yansımalarını değerlendirerek, güvenliği devlet merkezli olarak yorumlayan gelenekselci kuramlara kullanabilecekleri bir altyapı hazırladığı söylenebilir.

Güvenikleştirme teorisi, konumlandıkları stratejik öneme haiz coğrafya, sınır aşan kimlik toplumsal/ulusal kimlik vurgusu ve genel itibarıyla toplumsal/siyasal özerkliğe yaslanan tarihsel arka plan nedeniyle, Pakistan ve İran tarafından ulusal güvenlik ekseninde değerlendirilen Beluci ulusçuluğunun gelişiminin toplumsal dinamikler bağlamında nasıl şekillendiğini açıklayabilme noktasında önemli bir referans olmaktadır. Belucilerin, kendi kimliklerine ait gördükleri topraklarda yaşayan diğer toplumlar ve bu toprakları egemenliği altında bulunduran devletler ile olan ilişkilerinin çatışmacı boyutunu devlet merkezli değil de, toplum merkezli bir bakış açısıyla değerlendiren güvenikleştirme yaklaşımı, etnik kimliğe dayalı siyasal taleplerin toplumsal altyapısının nasıl oluşturulabildiğini göstermektedir. Bu bağlamda, Beluci ulusçuluğunun gelişimi çerçevesinde toplumsal elitler olarak değerlendirilebilecek sardar ve nawablar gibi feodal önderler, yani aile, aşiret aidiyetleri ve Sünni İslam'ı bağdaştıran geleneksel yapı ile İran özelinde Sünni-Şii ayrımına da atıfta bulunan, ancak Pakistan'da seküler bir ulusçuluk anlayışına yaslanan ve bu çerçevede gerek feodal önderler, gerek Belucistan'da yaşayan diğer toplumsal/etnik gruplar, gerekse de Pakistan Ordusu ile çatışan BLA gibi örgütsel yapılanmalar arasındaki farklılık ve anlaşmazlıklar da güvenikleştirme yaklaşımı çerçevesinde açıklanabilmektedir.

Sonuç olarak, güvenikleştirme yaklaşımının sınır aşan bir mahiyet taşıyan Belucistan'da yaşanan siyasal gerginliğin ve siyasal arenaya yansıyan çözümsüzlüğün arka planını değerlendirebilme hususunda önemli bir dayanak noktası oluşturduğu ve devletlerarası rekabet ve anlaşmazlıklara referansla gündeme gelen Beluci ulusçuluğunun toplumsal meşruiyetinin nasıl inşa edildiğini anlamlandırılması bağlamında değerli bir katkı sunduğu söylenebilir.

Summary

Balochistan purports one of the most important breaking points in Asia. This region, which constitutes nearly half of Pakistan's territory and the biggest province of Iran, enables to control the land that is mentioned with energy due to the Strait of Hormuz. Pakistani

Balochistan also provides significant energy reserves and natural resources like the natural gas, petroleum, copper and gold. Balochistan is also important for the evolving regional cooperation between Pakistan and China in terms of energy. This entire region also presents an opportunity for India to put Pakistan into a political trouble via the Baloch nationalism. Balochistan is also a particular concern for the stability of Afghanistan and the territorial integrity of Iran.

Balochistan, which is known to be a breaking point of the interests of global/regional actors, could be analyzed through the dynamics of conflict rather than collaboration. In addition, when we reclaim the societal structure towards the approach of securitization, an incontrovertible type of scrimmage comes to light within the frame of disagreements between the separate societal groups that are also affected from the regional strategies of global/regional actors.

Approach of securitization, which has grounded over the foresights of social constructivism, plays a significant part in evaluating the defects at the relations of different societal (ethnic/national) groups. Speech act (discourse) interaction concerning the convection of components from generation to generation would be understood specific to Balochistan. Since the societal groups who live in this region could not desecuritize their relations with each other, a common regional identity cannot be ameliorated.

Baloch people adopt the ethnic/national groups (Pashtun, Punjabi, Sistani and Persian) that come to region later as a threat. This ensures an understanding of securitization that institutionalizes the societal demands of the Baloch people in political terms and also to protect the national/societal identity of the Baloch. Feudal leaders that reflect the traditional societal structure of the Baloch people like *sardar* and *nawabs* and also the nationalist actors that act on secular terms play an important part in securitizing the Baloch identity. However, securitizing the Baloch identity against Pakistan and Iran and also contrary to the societal groups like Pashtuns and Sistanis, avoid the concept of securitization to focus on a fixed target. Media, language, religion, migration and population growth that the Copenhagen School insists on the context of securitization consolidate the demands

of societal security specific to Balochistan. Balochis consider the insight of nation state at Pakistan and Iran as an attempt to integrate their societal/national identity to a state identity that has been constructed over another societal/national group. Baloch nationalists dispose this reality as an occasion of societal securitization. Due to Balochis' lack of state that based upon their national/societal identity and because they are obliged to live under Pakistan and Iran's authority, Baloch nationalism reposes a trans-boundary character. The existence of Jundallah should be regarded in this context.

Societal/national groups that rule Iran and Pakistan are being pushed to take military, political and economical measures against the securitization motives of the Balochis. These groups are aware of the geographical, economical, regional/systemic significance of Balochistan. Advance of securitization evaluates the conflicts that based on identities and also the impact of these conflicts over the political arena. Theory of securitization prepares an applicable infrastructure to classical theories that deal security as state centric.

To conclude, securitization constitutes an important mainstay in evaluating the background of the deadlock, which is being reflected to the political arena. This approach also contributes to understand how societal legitimacy of the Baloch nationalism, which generally gains currency by the reference to interstate rivalries and conflicts, could be built.

KAYNAKÇA

Kitaplar

AKBAR, Malik Siraj, *The Redefined Dimensions of Baloch Nationalist Movement*, Washington, Xlibris Corporation, 2011.

BUTT, Iqbal Haider, *Revisiting Student Politics in Pakistan*, Heinrich Böll Stiftung, Bargad, 2009.

BUZAN, Barry, *Security: A New Framework For Analysis*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, London, 1998.

ELLING, Rasmus Christian, *Minorities in Iran: Nationalism and Ethnicity After Khomeini*, Palgrave Macmillan Publishing, London, 2013.

HUYSMANS, Jef, *The Politics of Insecurity: Fear, Migration and Asylum in the EU*, Routledge Publishing, New York, 2006.

SCHIFFMAN, Harold, *Language Policy and Language Conflict in Afghanistan and Its Neighbors: The Changing Politics of Language Choice*, Brill Publishing, Leiden, 2011.

Makaleler

“Balochis of Pakistan: On the Margins of History”, *The Foreign Policy Centre*, London, November 2006.

“Balochistan: Civil-Military Relations”, *PILDAT Issue Paper*, March 2012.

“Pakistan: The Militant Jihadi Challenge”, *International Crisis Group Asia Report*, 2009, No. 164.

“Pakistan: The Worsening Conflict in Balochistan”, *International Crisis Group Asia Report*, 2006, No. 119.

“Reço Diq: Great Future Prospects”, *Yaqeen*, 2010, Vol: 1, No. 2.

“The Baluch and the Brahui and Their Rebellions”, *Tribal Analysis Center*, September 2009.

AÇIKMEŞE, Sinem Akgül, “Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri”, *Uluslararası İlişkiler*, 2008, Vol: 8, No. 30.

AKHTAR, Aasim Sajjad, “Balochistan versus Pakistan”, *Economic&Political Weekly*, 2007, Vol: 42, No. 45-46.

ALI, Imtiaz, “The Balochistan Problem”, *Pakistan Horizon*, 2005, Vol: 58, No. 2.

ANWAR, Zahid, "Gwadar Deep Sea Port's Emergence As Regional Trade and Transportation Hub: Prospects and Problems", *Journal of Political Studies*, 2010, Vol: 1, No. 2.

ASLAM, Rabia, "Greed, Creed and Governance in Civil Conflicts: A Case Study of Balochistan", *Contemporary South Asia*, 2011, Vol: 19, No. 2.

BANSAL, Alok, "Factors Leading to Insurgency in Balochistan", *Small Wars&Insurgencies*, 2008, Vol:19, No. 2.

BHATNAGAR, Aryaman and JOHN, Divya, "Accessing Afghanistan and Central Asia: Importance of Chabahar to India", *Observer Research Foundation Special Report*, October 2013, No. 4.

BİLGİN, Pınar, "Making Turkey's Transformation Possible: Claiming Security Speak, Not Securitization!", *Southeast European and Black Sea Studies*, 2007, Vol: 7, No. 4.

BOOTH, Ken, "Security and Self: Reflections of a Fallen Realist" *Critical Security Studies: Concepts and Cases*, Keith Krause and Michael C. Williams (ed.), University of Minnesota Press, Minnesota, 1998.

BUZAN, Barry, "New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century", *International Relations*, 1991, Vol: 67, No. 3.

ÇEVİK, Salim, "Pakistan Siyasetini Anlama Kılavuzu", *SETA Rapor*, Mayıs 2013.

DELVOIE, Louis A., "Pakistan and China: An All-Weather Friendship", *The Kingston Whig-Standard*, January 2014.

DRESSLER, Jeffrey and FORSBERG, Carl, "The Quetta Shura Taliban in Southern Afghanistan: Organization, Operations and Shadow Governance", *Institute For the Study of War Background*, December 2009.

EL HAQ, Noor et al., "Balochistan: Facts and Fiction", *IPRI Factfile*, 2012.

FANI, Muhammed Ishaque, "The Resurgence of Baluch Ethnicity and Nationalism in Baluchistan", *European Journal of Social Sciences*, 2011, Vol: 20, No. 4.

- FLOYD, Rita, “Human Security and the Copenhagen School’s Securitization Approach: Conceptualizing Human Security As a Securitizing Move”, *Human Security Journal*, 2007, No. 5.
- GRARE, Frédéric, “Pakistan: The Resurgence of Baluch Nationalism”, *Carnegie Papers*, 2006, No. 65.
- HAIDER, Zaglul, “A Revisit to the Indian Role in the Bangladesh Liberation War”, *Journal of Asian and African Studies*, 2009, Vol: 44, No. 5.
- HAIDER, Ziad, “Baluchis, Beijing and Pakistan’s Gwadar Port”, *Georgetown Journal of International Affairs*, Winter/Spring 2005.
- HAN, Mahrukh, “Balochistan: The Forgotten Frontier”, *Strategic Studies*, 2012, Vol: 32-33, No. 4/1.
- HANSEN, Lene, “Theorizing the Image For Security Studies: Visual Securitization and the Muhammad Cartoon Crisis”, *European Journal of International Relations*, 2011, Vol: 20, No. 10.
- IBRAHIMI, Niamatullah, “Shift and Drift in Hazara Ethnic Consciousness: The Impact of Conflict and Migration”, *Crossroads Asia Working Paper*, 2012, No. 5.
- IQBAL, Khuram, “Counter Insurgency in Balochistan: Pakistan’s Strategy, Outcome and Future Implications”, *PAK Institute for Peace Studies*, 2008.
- JABEEN, Mussarat, “Language Controversy: Impacts on National Politics and Secession of East Pakistan”, *South Asian Studies*, 2010, Vol: 25, No. 1.
- JAEGER, David A. and SIDDIQUE, Zahra, “Are Drone Strikes Effective in Afghanistan and Pakistan? On the Dynamics of Violence Between the United States and the Taliban”, *IZA Discussion Paper Series*, December 2011, No. 6262.
- JAHANI, Carina, “State Control and Its Impact on Language in Balochistan”, *The Role of the State in West Asia*, Annika Rabo and Bo Utas (ed.), Swedish Research Institute, Stockholm, 2004.
- KABRAJI, Rosheen, “The China-Pakistan Alliance: Rhetoric and Limitations”, *Chatham House Asia Programme Paper*, 2012, No. 1.

KHAN, Adeel, “Renewed Ethnonationalist Insurgency in Balochistan, Pakistan: The Militarized State and Continuing Economic Deprivation”, *Asian Survey*, 2009, Vol: 49, No. 6.

KHAN, Zahid Ali, “Balochistan Factor in Pak-Iran Relations: Opportunities and Constraints”, *South Asian Studies*, 2012, Vol: 27, No. 1.

KHODAYOUSEFI, Houriyeh, “A Study of the Sistani People’s Culture in Iran”, *Afro-Asian Journal of Anthropology and Social Policy*, 2013, Vol: 4, No. 1.

KUPECZ, Michael, “Pakistan’s Baloch Insurgency: History, Conflict Drivers and Regional Implications”, *International Affairs Review*, 2012, Vol: 20, No. 3.

LAIF, Muhammad Ijaz and HAMZA, Muhammad Amir, “Ethnic Nationalism in Pakistan: A Case Study of Baloch Nationalism During Musharraf Regime”, *Pakistan Vision*, 2002, Vol: 10, No. 1.

LAUSTSEN, Carsten Bagge and WAEVER, Ole, “In Defence of Religion: Sacred Referent Objects For Securitisation”, *Millennium Journal of International Studies*, 2000, Vol: 39, No. 3.

MAJEED, Gulshan, “Ethnicity and Ethnic Conflict in Pakistan”, *Journal of Political Studies*, 2013, Vol: 1, No. 2.

MALIK, Hasan Yaser, “Strategic Importance of Gwadar Port”, *Journal of Political Studies*, 2012, Vol: 19, No. 2.

MAZHAR, Muhammed Saleem Mazhar et al., “Balochistan: From Strategic Significance to US Involvement”, *Journal of Political Studies*, 2012, Vol: 19.

MEZZERA, Marco and SIAL, Safdar, “Media and Governance in Pakistan: A Controversial Yet Essential Relationship”, *Initiative For Peace Building Country Case Study: Pakistan*, October 2010.

MİŞ, Nebi, “Güvenlikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenliklestirmesi”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 2011, Cilt: 6, No. 2.

ÖZCAN, Gencer, “Türkiye’de Siyasal Rejim ve Güvenlikleştirme Sorunsalı”, *İktisat, Siyaset, Devlet Üzerine Yazılar*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2006.

ROOFI, Yasmin and ALQAMA, Khawaja, “Ethnic Dilemma in Pakistan and Division of Punjab: End or Beginning of the New Era of Conflict”, *Journal of Politics and Law*, 2013, Vol: 6, No. 1.

SIDDIQI, Farhan Hanif, “Security Dynamics in Pakistani Balochistan: Religious Activism and Ethnic Conflict in the War on Terror”, *Asian Affairs: An American Review*, 2012, Vol: 39, No. 3.

WAEVER, Ole, “Securitization and Desecuritization”, *On Security*, R.D. Lipschutz (ed.), Columbia University Press, New York, 1995.

WAEVER, Ole, “Toplumsal Güvenliğin Değişen Gündemi”, *Uluslararası İlişkiler*, 2008, Cilt: 5, No. 18.

WILLIAMS, Michael C., “Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics”, *International Studies Quarterly*, 2003, Vol: 47.

WIRSING, Robert G., “Baloch Nationalism and the Geopolitics of Energy Resources: The Changing Context of Separatism in Pakistan”, *Strategic Studies Institute*, 2008.

Raporlar

What Future For Balochistan? Global and Regional Challenges, UNPO Report, The Hague, 2013.

İnternet Kaynakları

“As China Offers Funds to Iran, India Set to Fast-Track Chabahar Pact”, July 1, 2013, http://www.cuhk.edu.hk/hkiaps/iarc/pdf/sino_indian/article235.pdf.

“Editorial: Don’t Panic; We are Liberals”, *The Baloch Hal*, 9 Kasım 2010, <http://thebalochhal.com/2010/11/09/editorial-dont-panic-we-are-liberals>.

“Iran Jundullah Leader Claims US Military Support”, *BBC News*, 26 Şubat 2010, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8537567.stm>.

“PDMA (Provincial Disaster Management Authority) Balochistan”, 11 Nisan 2012, <http://www.pdma.gob.pk/?p=39>.

“The Iran-Pakistan-India Gas Pipe-Dream”, *The Hindu Business Line*, 29 Kasım 2013, <http://www.thehindubusinessline.com/economy/the-iranpakistanindia-gas-pipedream/article5405591.ece>.

“US Drone Attacks in Balochistan won’t be Tolerated: Jamali”, *The News*, 25 Eylül 2011, <http://www.thenews.com.pk/TodaysPrintDetail.aspx?ID=69363&Cat=2>.

“Welcome to Balochi Academy Quetta”, *Balochi Academy*, <http://www.balochiacademy.org>.

“Pakistan’s Drone Operations in Balochistan”, *The Baloch Hal*, 6 Haziran 2013, <http://thebalochhal.com/2013/06/07/editorial-pakistans-drone-operations-in-balochistan>.

“Balochistan: Important London Meeting For UK Baloch”, *Unrepresented Nations and Peoples Organization*, 15 Şubat 2013, <http://unpo.org/article/15513>.

“Iran Escalating the Persecution of Sunni Muslims”, *Freedom Declared*, January 26, 2015, <https://freedomdeclared.org/news/iran-escalating-persecution-sunni-muslims>.

AKBAR, Malik Siraj, “Nawab Marri: The Steadfast Baloch”, *The Baloch Hal*, 10 Haziran 2014, <http://thebalochhal.com/2014/06/10/nawab-marri-the-steadfast-baloch-nationalist>.

AKBAR, Malik Siraj, “Taliban Consolidating Grip on Quetta: Sanaullah Baloch”, *The Baluch*, November 29, 2008, http://www.thebaluch.com/010509_report.php?page=2009%5C01%5C05%5Cstory_5-1-2009_pg1_11.

KHAN, Mukhtar A., “Quetta: The Headquarters of the Afghan Taliban”, *Combating Terrorism Center*, May 15, 2009, <https://www.ctc.usma.edu/posts/quetta-the-headquarters-of-the-afghan-taliban>.

RAJGHATTA, Chidanand, “Balochistan Resolution in US Congress Drives Pakistan Crazy”, *The Times of India*, 18 Şubat 2012, <http://timesofindia.indiatimes.com/world/pakistan/Balochistan-resolution-in-US-Congress-drives-Pakistan-crazy/articleshow/11942550.cms>.

SHAH, Syed Ali, “Sardars, Nawabs Continue to Dominate Balochistan Cabinet”, *The Dawn*, 14 Ekim 2013, <http://www.dawn.com/news/1049721/sardars-nawabs-continue-to-dominate-balochistan-cabinet>.

SIDDIQUE, Abubakar, “Iran’s Sunni Baloch Extremists Operating From Bases in Pakistan”, *The Jamestown Foundation Terrorism Monitor*, March 20, 2014, http://www.jamestown.org/programs/tm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=42118&cHash=3b135dae6ca968cd4f33b77e4df629e6#.VOPVIHysXzc.

Toplumsal Kimliğe Dayalı Güvenikleştirmelerin
Siyasal Sorunlar Bağlamında İrdelenmesi: Belucistan Örneği

TALPUR, Mir Muhammed Ali, “Requiem For Gold Peak”, *UNPO*, 2009, http://www.unpo.org/images/requiem_for_gold_peak.pdf .

“China Workers Killed in Pakistan”, *BBC News*, February 15, 2006, http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/4716820.stm.

“Iranian Commanders Assassinated”, *BBC News*, 18 Ekim 2009, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8312964.stm>.

“Profile: Iran’s Jundullah Militants”, *BBC News*, 20 Haziran 2010, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8314431.stm.

BOLADAI, Nasser, “The Baloch in Iran”, Haziran 2012, <http://www.europalevante.eu/wp-content/uploads/2012/06/Baloch-In-iran-a-national-question.pdf>.

“The Tricky Demographics of Balochistan”, *The Dawn*, 31 Ocak 2014, <http://www.dawn.com/news/708123/the-tricky-demographics-of-balochistan>.

“Parliament is Chief Umpire: Baloch”, *Daily Times*, 6 Eylül 2014, <http://www.dailytimes.com.pk/national/06-Sep-2014/parliament-is-chief-umpire-baloch>

Bilimsel Araştırma Yöntemlerinin İstihbarat Analizinde Kullanılması

Using Research Methods for Intelligence Analysis

Mutlu KÖSELI*

Öz

Mevcut çalışma istihbarat analizinde bilimsel yöntemlerin kullanılmasının günümüzün bir gerekliliği olduğunu vurgulamaktadır. İstihbarat teşkilatlarında analizin zaman içerisinde gelişmesini örneklendirebilmek amacıyla ABD istihbarat teşkilatlarında istihbarat analizinin gelişmesini incelemiştir. Çalışmadan anlaşılmaktadır ki, ABD'de değişik istihbarat zaafalarının ardından istihbarat teşkilatlarının analiz kabiliyetleri sorgulanmış; daha yerinde analizler yapabilmesi için bilimsel tekniklerin kullanılmasının yaygınlaştırılması her dönem için önerilen çözüm olmuştur. Bu kapsamda uygulayıcılara fikir verebilmesi açısından çalışmada bilimsel uygulamaların ne olduğu ve nasıl yapılabileceği anlatılmış, uygulayıcılar için bir model ortaya konulmaya çalışılmıştır. İstihbarat teşkilatlarının analiz kapasitesini arttırmak için bilimsel çalışmalar yapabilecek bilgi ve kabiliyeti olan akademisyenlerden faydalandığı ve analizcilerin bilimsel teknikleri de içeren, sistematik, yapılandırılmış analizleri üretebilme becerisi verilen eğitimlerin önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İstihbarat, istihbarat analizi, bilimsel araştırmalar metodu.

87

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 11

Sayı: 21

---

* Dr., Bingöl Emniyet Müdürlüğü, e-posta: mutlukoseli@yahoo.com.

Abstract

This present study emphasized that use of scientific methods in intelligence analysis is a necessity of today. To be able to illustrate the development of intelligence analysis, the study examines the development of US intelligence agencies in the history. It is understood from the study that, after various intelligence failure in the US, the capabilities of intelligence analysis were questioned and it is figured out that development of capabilities of intelligence analysis is vital and use of scientific techniques is a necessity. From this perspective, this study tells what these scientific methods are and how they can be implemented, so that a model can be developed for the practitioners in the field. It is also emphasized that, in order to be able to boost the capacity of intelligence analysis, intelligence organizations hire academicians, besides teaching their scientific methods to their analysts.

Key Words: *Intelligence, intelligence analysis, scientific methods.*

Giriş

İstihbarat analizi; pek çok ilgisiz, karmaşık, belirsiz, önemli ve aşırı miktardaki verilerle karar verme sürecidir.¹ Bu süreçte istihbarat teşkilatlarının görevlerini tam olarak yerine getirebilmeleri için gelişen bilgi teknolojilerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan inanılmaz oranlardaki verileri doğru olarak analiz edebilmeleri gerekir ve bunu sağlayabilmek için ancak bilimsel yaklaşımların ortaya koyduğu ve belirli kurallar çerçevesinde uygulanan sistematik yaklaşımları kullanmaları gerekir.^{2,3}

Bilimsellik genellikle fen bilimlerinde geçerli bir yaklaşım olarak algılanmaktayken; sosyal bilimlerin 20. yüzyılın başında gelişmeye

---

¹ Eran Zohar. Intelligence Analysis as a Manifestation of a Grounded Theory, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, (2013). 26:1, 130-160.

² Julian Richards, *The Art & Science of Intelligence Analysis*, Oxford University Press, USA, 2010.

³ Stephen Marrin, *Improving Intelligence Analysis: Bridging The Gap Between Scholarship And Practice*. New York: Routledge, 2011.

başlamasıyla bu alanda çalışan araştırmacılar fen bilimlerinin ilke ve yöntemlerini kullanarak insan, toplum ve kültürleri araştırmaya başlamıştır.⁴ Aynı şekilde istihbarat alanında da bilimsel açıdan yaklaşımlarda bulunmak ve bu vasıtayla daha sistemli, sonuç verici çalışmalar yapmak mümkündür⁵, ancak bilimsel araştırma tekniklerinin kullanılması yaygın bir uygulama olarak görülmemektedir.⁶

İstihbarat alanı; gizliliği nedeniyle üzerinde çok az konuşulan ve yazılan, bu nedenle de kaynak bulmanın, dolayısıyla da bilimsel çalışma yapmanın oldukça zor olduğu bir alandır. Bir de bu istihbarat analizi gibi daha spesifik bir alt konu olduğunda işin zorluğu daha da katlanmaktadır. Bu alanda nicel ve nitel araştırma teknikleri ile yapılabilecek çalışmaları da hayata geçirmek oldukça zordur. Bu zorluğun da farkında olarak, mevcut çalışma, istihbarat analizinin bilimsel yöntemler ışığında ele alınmasının önemi vurgulanarak, diğer istihbarat kuruluşlarında meydana gelen gelişmeler ve bu gelişmeleri tetikleyen hususlar ele alınarak daha sistemli çalışmalara yol açabilecek bilimsel araştırma yöntemlerinin istihbarat analizinin de kullanılmasının getireceği avantajlar tartışılarak bir model önerisinde bulunulacaktır.

İstihbarat ve İstihbarat Analizi

En genel tanımıyla, istihbarat, bilginin toplanması ve kullanıma hazır hale getirilmesi olarak görülmektedir. İstihbarat kelimesi; bilgiyi üretmek için yapılan faaliyetler ve tüm sürece verilen addır ve bu süreçte elde edilen bilgilerin hepsi, bu bilgileri toplayan kurum, bu kurumlar tarafından üretilen raporlar ve brifinglerin hepsi olarak tanımlanabilmektedir.⁷

⁴ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*, 7, 1996. Ankara: Araştırma, Eğitim, Danışmanlık Ltd. Şti. 1995.

⁵ Robert D. Folker, Jr., *Intelligence analysis in theater joint intelligence centers: An experiment in applying structured methods*. Joint Military Intelligence College Washington, DC. 2000, s. 6.

⁶ Hank Prunckun, *Handbook of scientific methods of inquiry for intelligence analysis*. The Scarecrow Press, Inc. Londra, 2010.

⁷ Peter Gill, *What is Intelligence Theory?* in *Toward a Theory of Intelligence*

İstihbarat, yönetenlerin mevcut bir durum üzerinde gücü dolayısıyla da kontrolü elde etmesini sağlar.⁸ Yönetenlerin gücü olmadan güvenliği sağlayabilmeleri ve dolayısıyla da varlığını koruyabilmesi zorlaşır, çünkü elinde güç olmadan kendi üzerinde olumsuz planları olanların caydırılması konusunda başarısız olur. Elde ne kadar güç olursa aynı zamanda o kadar çok farklı seçeneklerin olması anlamına gelir ve bunun neticesinde de daha çok güvenlik sağlamak mümkün olur.⁹ Bahsedilen bu gücün elde bulundurulmasında önemli rol oynayan istihbarat analizi nicel ve nitel araştırma yöntemlerine bağlı olarak yapılan bir bilim olarak da kabul edilmektedir. İstihbarat analizi, analitik metotlar ışığında ham bilgiyi gerçek istihbarata dönüştürebilmektedir.¹⁰

İstihbarat analizi, ilgi alanlarındaki konularda muhtemel sonuçların ortaya çıkmasının ne kadar mümkün olduğunu araştırır.¹¹ İstihbarat analizi; stratejik, ekonomik, taktik veya operasyonel önemi olan yapılar ve durumlarla ilgili bilgileri işlemekten geçirerek mevcut durum ve gelecekte meydana gelebilecekleri ifade eden sonuçlar çıkarma sürecidir. İstihbarat analizi, çok karmaşık ve birden fazla manalar ifade eden durumlarda bu karmaşanın giderilme yöntemidir. Dr. Rob Johnston'un¹² tanımına göre ise "gizli sosyo kültürel kontekst

---

Workshop Report. [Gregory F. Treverton, Seth G. Jones, Steven Boraz, Phillip Lipsy, Eds.] 2006, www.rand.org/pubs/conf_proceedings/2006/RAND_CF219.pdf (Erişim Tarihi: 11.11.2008)

⁸ Marina Caparini, *Challenges of control and oversight of intelligence services in a liberal democracy*, 2002, http://www.dcaf.ch/_docs/WP103.pdf (Erişim Tarihi: 11.11.2008)

⁹ David Kahn, "What is Intelligence Theory?", in *Toward a Theory of Intelligence Workshop Report*, [Gregory F. Treverton, Seth G. Jones, Steven Boraz, Phillip Lipsy, Eds.] www.rand.org/pubs/conf_proceedings/2006/RAND_CF219.pdf. (Erişim Tarihi: 30.01.2008).

¹⁰ Josh Kerbel, *Lost for Words: The Intelligence Community's Struggle to Find its Voice*, Parameters, 102, 112, 2008.

¹¹ Lisa Krizan, *Intelligence essentials for everyone*. Joint military intelligence college occasional paper number 6. <http://www.ndic.edu/press/8342.htm> (Erişim Tarihi: 03.04.2010)

¹² Rob Johnston, *Analytic culture in the us intelligence community: An Ethnographic Study*. Center for the Study of Intelligence Central Intelligence Agency, Washington,

içerisinde kişilerce ve kolektif metotlarca veriler kullanılarak hipotezlerin test edilmesidir.”

İstihbarat Analizi Bilim mi?

Bilimsel yöntemlerinin istihbarat analizine gerçek anlamda nasıl katkı sunabileceğini daha iyi anlayabilmek için istihbarat analizinin bir sanat olarak mı, yoksa bir bilim olarak mı ele alınması gerektiği yönündeki tartışmalara da bakmakta fayda görülmektedir.¹³ Webster sözlüğüne göre, sanat “*herhangi bir insan aktivitesini yerine getirme becerisi*” olarak; bilim ise “*herhangi bir olgunun belirli kurallar, yöntemler çerçevesinde gerçekleştirilmesi tekniği*” şeklinde tanımlanmaktadır. Buradaki iki tanımda öne çıkan bilimde hassasiyet ve kesinliğin varlığı ve bunu sağlayabilmek için izlenmesi gereken standart yolların var olmasıdır. Bilimsel yaklaşıma göre istihbarat analizinde, analizci yapılacakları belirleyen, sonuca götürecek standart bilgileri ve yöntemleri kullanmalıdır.¹⁴ Diğer taraftan bunu sanat olarak ele alan yaklaşımda, belirtilen şekilde standart bir yol izlemekten ziyade, istihbarat analizinin yalnızca becerilere ve kişisel yeteneklere dayanarak yapılabilecek bir iş olduğu anlaşılabilir.¹⁵ Bu şekilde istihbarat analizinin sanat olduğuna inananlar istihbarat analizinin herhangi bir şekilde öğrenme yolu olmadığını ancak özel yetenekli kişilerin bu kabiliyetlerini kullanarak yapabilecekleri bir iş olduğunu ifade etmektedirler.¹⁶ Ancak diğer taraftan bu alanın bilimsel tekniklere ihtiyaç duyan bir sanat olduğunu ifade ederek her iki düşünceyi de birleştiren yaklaşımlar vardır.¹⁷

DC Diane Publishing Company, USA. pp. 9-28, 2005.

¹³ Josh Kerbel, a.g.m. s.104.

¹⁴ H. Bradford Westerfield, *Inside CIA's Private World: Declassified Articles from the Agency's Internal Journal*. New Haven: Yale University Press, 1995. s. 29.

¹⁵ Josh Kerbel, a.g.m. s.105.

¹⁶ Encyclopedia.com *The Art and Science of Management*, <http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3273100014.html> (erişim tarihi: 01.01.2014).

¹⁷ Mark Phythian, *Intelligence Analysis Today and Tomorrow, Security Challenges*, vol. 5, no. 1, pp. 67-83, 2009.

İstihbarat analizine bilimsel yaklaşımlar pek çok şekilde kendini gösterebilmektedir. Örneğin, John Kerbel¹⁸ istihbarat analizini sağlık alanıyla kıyaslayarak, bir doktorun hasta muayenesinde karşılaştığı bilinmezliklerin benzeriyle de istihbarat analizcisinin karşılaştığı ve doktorların teşhis koymak için izledikleri çok detaylı prosedürlerin temelinde benzer olduklarını ifade etmiştir. Burada doktorların başarı için sanat ve bilimi birleştirmelerinin gerektiği ifade edilmektedir ve bu noktada istihbarat analizcisinin de aynı şekilde hareket etmesi gerektiği belirtilmektedir. Her ne kadar tıp bilimi pek çok araştırma ve bilimsel çalışma ile ortaya çıkmış tedavileri içermekte ise de, tecrübelerle dayanan ve tıp kitaplarında yer alamayan pek çok uygulamanın da olduğunu ifade etmektedir.

Ancak günümüzün gelişen ihtiyaçları istihbarat analizcilerine olan ihtiyacı arttırmış, gelişen bilgi ve teknolojiler bilginin kişisel beceri ve yeteneklerle üstesinden gelinemeyecek bir boyuta ulaşmasına neden olmuş ve klasik yöntemlerle bilgilerin sistemli olarak doğru sonuca götürebilecek şekilde analiz edilebilmesinin mümkün olmadığı bir durum ortaya çıkartmış; bu da bilimsel metotlara olan ihtiyacı göstermiştir.¹⁹

İstihbarat kelimesi genellikle haber toplayabilme hüneri olarak algılanabilmektedir. Rob Johnston'a²⁰ göre istihbarat için gerekli olan beceri ve hüner kısmı bu işin sanat olarak tabir edilen pratik uygulamalarıyla ilgili kısmı olarak görülse de, analizle ilgili kısmı bunun dışında tutulmuş; tam bir analizin ne bir sanat, ne de bir hüner olduğu vurgulanmış ve analizi bilimsel bir sürecin parçası olarak ele almıştır.²¹

---

¹⁸ Josh Kerbel, a.g.m. s. 106.

¹⁹ Roger Z. George, *The Art of Strategy and Intelligence in Analyzing Intelligence: Origins, Obstacles, and Innovations* (Roger Z. George and James B. Bruce eds.) Washington, Georgetown University Press, 2008. s. 107.

²⁰ Rob Johnston, *Analytic culture in the U.S: Intelligence Community. An ethnographic Study*, Government Printing Office (GPO), Pittsburgh, 2005.

²¹ Rebecca Fisher and Rob Johnston, *Is Intelligence Analysis a Discipline?* in

ABD İstihbarat Topluluğunda İstihbarat Analizinin Gelişimi ve Bilimsel Yöntemlerin Rolü

Yukarıda ifade edilen gerçeklere bakıldığında; analizciler için yeni fikirlerin doğmasına sebep olacak hem bilimsel, hem de bazı yeteneklerin tamamlayıcı yeni modeller ortaya koymanın gerekliliği görülmektedir.

Çağdaş istihbarat analizinin temelleri, Japonların Hawaii'deki ABD donanmasına karşı yaptığı Pearl Harbor saldırısına kadar uzanır. Bu saldırının gerçekleşmesiyle ABD istihbaratının yetersiz olduğu algısı oluşmuştur. Bu dönemde ABD istihbaratın toplanması ve analiz edilmesiyle sorumlu merkezi bir organizasyonu yoktu. Başkan Franklin Roosevelt özel olarak eski bir asker ve devlet adamı olan William J. Donovan'a çağrı yapmış ve özel temsilcisi olarak ABD'nin öngörülen istihbarat ihtiyaçlarının belirlenmesini istemiştir. Temmuz 1940'da Donovan öncelikle İngiltere'nin Almanlar'a karşı dayanma kapasitesini ve Almanların beşinci kol faaliyetlerine karşı hassasiyetini araştırmıştır. 1940 sonlarında Akdeniz'e 3,5 aylık bir gezi düzenlemiş; yaptığı çalışmalar neticesinde dönüşte, politik ve psikolojik faktörlerin savaşın geneli üzerinde büyük bir etkisi olduğu ve stratejik istihbarat çalışmalarının gerekli olduğunu ifade etmiştir.²² Bunun üzerine Başkan Roosevelt, Donovan'ın tavsiyeleri eşliğinde dil ve araştırma tekniklerini bilen, dikkatli seçilmiş ve eğitilmiş beyinlerden kurulmuş bir yapıyı oluşturmaya başlatmıştır. 11 Ocak 1941'de Roosevelt, Bilgi Koordinasyonu için direk başkana bağlı sivil bir ofis oluşturmuştur.²³

Bu dönemde Roosevelt, Donovan'ı ulusal güvenlikle ilgili tüm bilgileri toplama ve analiz etme ile görevlendirmiştir. Yeni ofis

---

Analyzing intelligence: Origins, Obstacles, and Innovations (Roger Z. George and James B. Bruce eds.) Washington, Georgetown University Press, s. 2008. s. 55.

²² Barry M. Katz, *Foreign Intelligence: Research and Analysis in the Office of Strategic Services, 1942–1945* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1989), 2.

²³ Hedley, John H. *The Evolution of Intelligence Analysis*. in *Analyzing Intelligence: Origins, Obstacles, and Innovations* (Roger Z. George, James B. Bruce eds). Washington, D.C., Georgetown University Press. 2008 s. 19-34.

içerisinde, Donovan, Araştırma ve Analiz Birimi oluşturmuş, Williams College Rektörü James Baxter'ı birimin başına getirmiş ve Harvard tarihçisi William Langer'ı da yanına atamıştır. Doğru ve net bir istihbarat analizi için ihtiyaç duyulan bilgi düzeyi üniversitelerde ve araştırma enstitülerinde bulunabileceği düşüncesiyle, Donovan, Baxter ve Langer, bilim adamlarını işe almaya başlamışlardır. Yeni yaklaşımda, üniversite profesörleri, akademik beceriyle ülke güvenliğine hizmet etmek için bu değişikliği olumlu karşılamışlardır. Bilimsel araştırmacılar tarihçiler, ekonomistler, politik bilimciler, coğrafyacilar, psikologlar, antropologlar ve diplomatlar gibi pek çok farklı alandan seçilmişlerdir. 1942 yılında oluşturulan Stratejik Servisler Ofisi, araştırma biriminin analitik kolu olmuştur. İlk görevleri, Nazi Almanya'sının zayıflıklarını analiz ederek müttefiklerin Almanya'yı bombalamasına katkı sunmak olmuştur. Bu görevde Londra'dan 60'dan fazla araştırmacı görev almıştır.²⁴ Birim zamanında yaklaşık 400 civarında deniz aşırı görevde yer almıştır. Savaş bitmeden önce 900'den fazla analizcinin görev aldığı bir birim haline gelmiştir. Araştırma birimi çok geniş alanda raporlar üretmiştir. Örneğin Rusya'daki demiryolu taşıma sisteminin durumu, Weimar Cumhuriyeti'nde iş yapısı ve mevcut saldırı durumu arasında ilişki, Macaristan'daki Roma Katolik Kilisesine karşı davranışları ve Charles de Gaulle'ün politik fikirleri gibi konular araştırma ürettikleri başlıklardan bazılarıdır.²⁵

Savaş zamanı araştırma ve analiz biriminin yetki ve görevleri sınırlıydı ve analizcilerin elinde tüm kaynaklar mevcut değildi. Örneğin zafer için çok hayati olan sinyal istihbaratlarına erişimleri yoktu. Araştırma ve analiz birimi merkezi bir istihbarat birimi değildi ve istihbaratı koordine etme yetkisi yoktu.²⁶

Truman'ın ABD Başkanlığı yaptığı dönemde, 1947'de, Ulusal Güvenlik Kanunu ile ABD'de Merkezi Haber Alma Teşkilatı (Central

---

²⁴ Hedley, a.g.m. s.20.

²⁵ Katz, a.g.m. s. 18.

²⁶ Hedley, a.g.m. s.22.

Intelligence Agency-CIA), Ulusal Güvenlik Konseyi ve Savunma Bakanlığı gibi bazı yeni birimler kurulmuştur. Dışişleri Bakanlığı bünyesinde kurulan İstihbarat ve Araştırma Bürosu, 1940-50 arası personel sayısı açısından zirvedeydi ve 700'den fazla personeli vardı. Ancak bu birimin analitik odak noktası, basit araştırmalar gerçekleştirmektir. Bütçesinin %40'ı CIA'den geliyordu. CIA'nin kurulmasıyla birlikte araştırmacı sayısı 1946'da 300 iken, 1950'de 709 olmuştur; ancak bu sayı artışı kaliteli ve eğitilmiş personelden oluşmadığından üretilen analizlerde kalite yakalanamamıştır. Personelden sadece birinin doktora eğitimine sahip olması, en çok eleştirilen husus olmuştur.²⁷

İstihbarat analizini zirveye çıkaran ve CIA'yi ABD'nin en önemli istihbarat analiz birimi yapan olay, 1950'de Kuzey Kore'nin Güney Kore'yi sürpriz işgali olmuştur. ABD Başkanı, 1950'de CIA Başkanı olarak Walter Bedell Smith'i atamış ve Smith teşkilatta Güney Kore'nin işgalinde gösterilen gevşekliğin giderilmesi için tedbirler almış ve organizasyonel değişikliklere gitmiştir. Bu değişikliklerden biri, üç analitik birim oluşturulmasıdır. Bu üç birim şunlardır.²⁸

1) Ulusal Tahmin/Değerlendirme Birimi (Office of National Estimates-ONE): Görevi, ulusal tahminlerde bulunmaktır.

2) Araştırma ve Raporlama Birimi (Office of Research and Reports-ORR): Görevi, ulusal tahmin birimini destekleyecek temel araştırmaları yapmaktır.

3) Güncel İstihbarat Birimi (Office of Current Intelligence-OCI): Görevi, politika üreticilere özet ve diğer kısa ürünler ortaya koymaktır.

Ulusal Tahmin/Değerlendirme Birimi (ONE) içerisinde iki grup çalışan bulunmaktadır. Bunların birincisi tahminleri özetleyenler ve ikincisi ise akıllı adamlardan oluşan, diğerlerinin yazdıklarını gözden geçiren ve diğer istihbarat birimleri ile koordine edenlerdir. ONE,

²⁷ Harry S. Truman, *Memoirs*, vol. 2, *Years of Trial and Hope* (Garden City, N.Y.: Doubleday, 1956).

²⁸ Karalekas, *History of the Central Intelligence Agency*, 28-34.

CIA'nın gelişen analiz kaynaklarına dayanmaktadır. Bu gelişmelerin ardından tüm kaynaklardan alınan bilgilerin analizinden hazırlanan raporlar ABD Başkanını bilgilendirilmek için kullanılmıştır. Smith 1952'de ABD politika üreticilerine stratejik istihbarat üretmeyi amaçlayan "Directorate of Intelligence" (DI) (İstihbarat İdaresi) birimini kurmuştur. Bu birim ABD Başkanı ve üst düzey politika üreticileri için günlük istihbarat analizleri üretmiş ve Ulusal Tahmin Birimi uzun dönem ulusal tahminlerde bulunmuştur.²⁹

İstihbarat analizinde standartları belirleyen Sherman Kent, 1952'de Ulusal Tahmin Birimi'nin başına geçmiş ve buradan pek çok organizasyona yardım etmiştir. Hem bir gazi, hem de bir profesör olarak 30 yıldan fazla ABD'nin en önde gelen istihbarat analizcisi olarak çalışmıştır. 1949'da yayınlanan *Amerikan Dünya Politikası için Stratejik İstihbarat* kitabı bugün bile istihbaratçıları bilgilendirmek için kullanılan, analizin ve istihbarat sürecinin anlatıldığı bir kitaptır. İstenen sonuca ulaşabilmek için hiçbir politikadan etkilenmeden, delilleri gölgelemeden, analizleri eğmeden, istihbarat değerlendirmelerindeki yanlış ve doğrular konsepti özenle hazırlanmıştır ve eksik yazımlar ve kısayollar yoktur.³⁰

Kore Savaşı CIA'nın İstihbarat Yönetim Merkezi'ni Ulusal İstihbarat Analiz Merkezi haline getirmiştir. Hükümet genelinden gelen rapor ve stratejik istihbarat talepleri İstihbarat Merkezi'nin hızlı şekilde büyüyerek 1953 sonunda 3338 personel ulaşmasına neden olmuştur. İstihbarat Merkezi her geçen gün özellikle günlük istihbaratı üretmek ve ulusal değerlendirme merkezine analitik destek sağlamak gibi daha fazla görevle görevlendirilmiştir.³¹

Allen Dulles CIA'nın başına geldiğinde, Güncel İstihbarat Birimi (Office of Current Intelligence-OCI) neredeyse bir imparatorluğa

²⁹ Ludwell Lee Montague, *General Walter Bedell Smith as Director of Central Intelligence* (University Park: Pennsylvania State University Press, 1992), 92–95.

³⁰ Smith, Russell Jack. *The Unknown CIA: My Three Decades with the Agency* (McLean, Va.: Pergamon-Brassey's, 1989), 34–35.

³¹ Karalekas, a.g.m. s. 35.

dönüşmüştür. O zamanlar OCI en iyi yazılmış ve en dikkatli analiz edilmiş istihbarat raporlarının Washington'daki karar vericilerinin masalarına gittiğini ifade etmektedir. O zamanlar bu raporları CIA Başkanı da takdir etmekte ve ABD Başkanına ve Ulusal Güvenlik Konseyi'ne de göndermekteydi.³²

Dulles'in başkanlığı zamanında CIA'in analitik fonksiyonunda ve görevlerinde önemli gelişmeler ve değişiklikler olmuştur. Başlangıçta, liderler ve diğer istihbarat teşkilatlarındaki meslektaşları ve emsalleri, analiz yapılmasının gerek olup olmadığını sorguluyor ve sadece mevcut istihbaratın özetini yayınlamaları gerektiğini düşünüyorlardı. Özellikle 1950'lerde Washington'da Sovyet stratejik güçleri üzerine yapılan uzun tartışmalar bu perspektifi değiştirmiştir. Herhangi bir politika departmanının Sovyet savunma sanayini, balistik füzelerini, nükleer silahlarını örten gizemi kaldırabilecek ve içine sızabilecek ne bir istekleri, ne de kapasiteleri vardı. DI gelişmiş bilgi toplama teknikleriyle (U2 uçaklarıyla görüntü toplama gibi) bu eksikliği giderebilecek desteği verdi. Gerekli uzmanlığı sağladı ve bunun da ötesinde DI analizcileri yaptıkları işin daha farklı bir üstünlüğünü gördüler.³³

Politikalardan bağımsız ve böylece objektif olarak, departmanın analizlerine büyük zarar verebilecek baskılardan uzak objektif olmanın avantajları görüldü. DI'ın büyüyen hacmi ve görevlerindeki genişleme bağımsızlığı, merkezi rolüyle ve başkanla direk irtibatıyla birleşti ve birimi Washington'un en etkili analizcilerinin bulunduğu yer haline getirdi. Aynı zamanda Soğuk Savaş zamanı hem rakip, hem de katkıda bulunan Dışişleri ve Savunma Bakanlıklarındaki diğer analitik kadrolar bu durumu gördüler.³⁴

Dış politika ve savunma politikalarını üreten kadrolar temel istihbarat müşterileriydi. Her biri kendi özel istihbarat ihtiyaçları

³² Hedley, a.g.m. s. 24

³³ Hedley, a.g.m. s. 27

³⁴ Cline, *Secrets, Spies and Scholars*, 146, 151-53.

karşılabilirdi diye kendi özel analitik bileşenlerini taşımaktaydı. Bu bileşenler çoğu durumda DI ile aynı stratejik konu da çalışmaktaydı. İşlerinin aynı konuda birleşmesi gayretlerin katlanmasına sebep olmaktaydı; ancak ABD sisteminde dublikasyonların olması, birbirini kontrol eden mekanizmaların da olmasına neden olduğundan, alternatif analizlerin ortaya çıkması ve rekabeti artırması nedeniyle olumlu bile karşılanmıştır.³⁵

1960’larda organizasyonel değişiklikler, önemli analitik zorluklar ve istihbarat toplama tekniklerinde önemli değişiklikler olmuştur. Özellikle havadan uydularla fotoğraflamaların kullanılması yeni bir çağ açmıştır. Analitik olarak bu dönem Küba füze krizi ile ABD’nin nükleer savaşın eşliğine en yakın olduğu, Vietnam’da en uzun savaşına girdiği dönem olmuştur. Tahmin ediciler Sovyetler’in Küba’ya saldırı için füze yerleştirebileceğini inanmasalar bile CIA analistleri U2 gözlem uçaklarını yönlendirip Sovyetlerin füze yerleştirmesini doğrulamışlardır. CIA’nin analitik unsurları Beyaz Saray’a haftalarca bilgi vermişti. Bu sürecin yüksek düzeyde takip edilmesi, analistlerin politika üreticilerine istihbarat sağlaması konusunda değerini düşürmüştü. Küba füze krizi CIA’nin askerî analizlerdeki kapasitesini arttırmıştı.³⁶

CIA Başkanı John McCone zamanında, ABD’nin stratejik planlama verilerine erişim sağlanmış ve ardından CIA’nin stratejik araştırmalarda rolü arttırılmıştır. McCone aynı zamanda Savunma Bakanlığı’ndan CIA’nin askerî-ekonomik istihbarat yapabileceğinin onayını almıştır. Vietnam Savaşı CIA’nin analitik kapasitesini daha da ileri taşımasına vesile olmuştur. CIA’nin stratejik-politik-askerî perspektifi ve gelişmiş analitik teknikler kullanması nedeniyle, Savunma Bakanı Robert McNamara’nın 1966’da Savunma Bakanlığı analizcilerini bypass ederek savaşın geniş bir analizini yapmaları için

³⁵ Hedley, a.g.m., s. 28.

³⁶ Karalekas, a.g.m., s. 93.

CIA'nın analizcilerini kullanmıştır.³⁷

CIA'nın Vietnam analizi 1961'de McNamara'nın "Savunma İstihbarat Teşkilatı"nı (Defense Intelligence Agency-DIA) kurmasına uygun zemin hazırlamıştır. Bu, pek çok kişi tarafından dublikasyona sebep olduğu düşünülen kara, deniz, hava kuvvetleri istihbaratlarının bir araya getirilmesi hareketi olarak da görülmüştür.³⁸

Savunma İstihbarat Teşkilatı'nın oluşturulması, dublikasyonların ve kısır görüşlülüğün önüne geçmek için askerî istihbaratın merkezileştirilmesi düşüncesinden kaynaklanmıştır. 1947'de Savunma Bakanlığı'nın (DoD) kurulmasını takip eden yıl bir başarı görülmüş ve DoD'un yeniden yapılandırılması Pentagon'daki güç dengesini değiştirmeyi ve istihbarat analizinin silahlı kuvvetlerin değişik birimlerinden Savunma Bakanlığı'na geçmesini amaçlamıştır. Ancak askerî birimler alanda ihtiyaç duydukları taktik istihbarat için kendi bağımsız istihbarat servislerinin bulunmasını onaylamışlardır.³⁹

1973'de William Colby CIA Başkanı olduğunda, Ulusal Tahmin Birimi'nin politika yapıcılarının beklentilerini karşılamaktan uzak kaldığı ve olaylara fildişi kulesinden baktığı izlenimi vardı. Bu nedenle mevcut yapı değiştirilmiş, bir grup ulusal istihbarat görevlisi (National Intelligence Officer-NIO) görevlendirilmiştir ve bunların hepsi belirli bir bölgedeki değerlendirmelerden sorumlu kılınmıştır. NIO'lar CIA Başkanı'nın kendisine değişik disiplinlerin katkıları olan, en iyi fikirleri getiren istihbaratçılardan ve akademisyenlerden oluşmaktaydı.⁴⁰

ABD Başkanı Ronald Reagan Merkezi Haber Alma Teşkilatı'nın (CIA'nın) başına William Casey getirdiğinde, CIA'nın analitik kısmı fonksiyonel olmaktan ziyade, coğrafik alanlara göre yeniden düzenlenmiştir. Burada analistler önceliklerini belirlemede ve ürettikleri

³⁷ Hedley, a.g.m., s. 28.

³⁸ Walter Laqueur, *A World of Secrets: The Uses and Limits of Intelligence* (New York: Basic Books, 1985), 33

³⁹ Hedley, a.g.m., 30.

⁴⁰ William Colby and Peter Forbath, *Honorable Men: My Life in the CIA* (New York: Simon & Schuster, 1978), 351–53.

ürünün kalitesini de yukarda tutmada zorlanmışlardır. Birimler arası çalışmayı öğrenmek zorunda kalmışlardır. Terörün de bir tehdit olarak kendini daha fazla göstermesiyle çalışma alanlarında farklılıklar da oluşmuştur.⁴¹

Son gelişmelerle birlikte, eğitime önem verilmeye başlanmıştır. DIA'in Savunma İstihbarat Okulu (Defence Intelligence College) daha sonra 1993'de adı Birleşik Askerî İstihbarat Okulu (Joint Military Intelligence College-JMIC) olarak değiştirilmiştir.⁴² 1997'de JMIC istihbarat alanında lisan eğitimi vermeye başlamıştır. Daha sonra stratejik istihbarat alanında yüksek lisans derecesi ve yayın imkânlarını bünyesinde oluşturmuştur.⁴³ 1997-2000 arasında John McLaughlin CIA Başkan Yardımcılığını üstlendiğinde, Sherman Kent İstihbarat Analizi Okulu'nu kurmuştur. Bu, CIA'nin geçmişteki olaylardan ders alınması ve istihbarat analizinin öğretebilmesi için en önemli gayreti olmuştur. Yetişen analizciler çok farklı görevlere verilmişlerdir. Aynı zamanda analistler arasında tecrübe ve başarıya göre kıdemli analizciler de istihdam edilmiştir.⁴⁴

11 Eylül terör saldırısının meydana gelmesiyle birlikte, istihbaratta nelerin yanlış gittiği tartışılır olmuştur. Bu hususta en başta gelen çıkarım, analitik çabaların yetersiz kaldığı şeklinde ifade edilmektedir. Kabul edilen çözüm ise, Ulusal İstihbarat Başkanlığı Ofisi'ni (Office of the Director of National Intelligence) kurmak olarak görülmüştür. Bununla, istihbarat analizine önem vermek ve istihbarat analizini entegre etmek ve iş birliği sağlamak amaçlanmıştır.

Günümüzde istihbarat analizi yapan değişik teşkilatlardan olan ve Ulusal İstihbarat Analiz Merkezi Başkan Yardımcısı'nın sorumluluğunda bulunan CIA'nin DI'i, DIA'in İstihbarat Başkanlığı ve

⁴¹ Hedley, a.g.m. s.31.

⁴² http://ni-u.edu/about%20niu/niu_history.html.

⁴³ Hedley, a.g.m. s.31

⁴⁴ Z. George, "Fixing the Problem of Analytical Mindsets," in *Intelligence and the National Security Strategist*, ed. Roger Z. George and Robert D. Kline (Washington: National Defense University, 2005), 315–16.

Ulusal Güvenlik Teşkilatı (NSA), Ulusal Terörle Mücadele Merkezi ve diğer istihbarat topluluğu teşkilatları alternatif analizler için önemli görülmektedir. Bu nedenle günümüz ABD analitik istihbarat topluluğu bu konuda ihtiyacın artmasıyla yeni yüzlerle dolmuştur. Gelişen teknolojinin de yardımıyla gizlilik ihtiva eden verilerle analistlerin uğraşması daha da kolaylaşmıştır. ABD'nin uluslararası terörle mücadelesindeki gelişmeyle birlikte uzun zamanlı detaylı araştırmaların da gerekliliği anlaşılmıştır.⁴⁵

Terörizm, silahlanma, siber tehditler gibi devlet ve devlet dışı aktörlerin sayılarının hızla artmasıyla, eski analiz yöntemleri terk edilmeye başlanmıştır. Geçmişte pek çok istihbarat analizcisinin en büyük tehdit olarak algılanan Rusya'ya karşı analizlerde çalışması ancak tehditlerin ve ilgi alanlarının değişmesi nedeniyle, bu analizcilerin yeniden çok hızlı şekilde eğitilmeleri gerekmiştir. Özellikle 11 Eylül saldırılarının ardından 2004'de İstihbarat Reformu ve Terörle Mücadele Yasası (Public Law 108-458) çıkartılmıştır. Yukarıda da anlatılan gelişmelerle, birimler arası diyalogu artırma ve analitik sorunları tespit etme ve analitik standartları belirleme için Ulusal İstihbarat Ofisi (Office of the Director of National Intelligence-ODNI) oluşturulmuştur. Böylece analitik değişim hareketi de başlamıştır.⁴⁶

ABD'nin istihbarat zaafalarına yönelik eleştiriler, istihbarat toplamının yetersizliği yanı sıra analizinin de yetersiz kalması üzerinedir. Özellikle istihbarat teşkilatlarına akan bilgilerin iyi analiz edilemediği eleştirisi ağırlık kazanmıştır. Ardından teşkilatların bu konudaki kapasitesini arttırmak için bilimsel çalışmalar yapabilecek bilgi ve kabiliyeti olan akademisyenler görevlendirilmiş; analizi olarak yeni işe başlayan kişilere bilimsel teknikleri de içeren, sistematik ve yapılandırılmış analizleri nasıl gerçekleştirebilecekleri öğretilen eğitimler verilmiştir.

⁴⁵ Hedley, a.g.m. s. 32

⁴⁶ Bess J. Puvathingal & Donald A. Hantula. Revisiting the psychology of intelligence analysis: From rational actors to adaptive thinkers. *2011 American Psychological Association* Vol. 67, No. 3, 199–210 (April, 2012).

İstihbarat Analizinde Bilimsel Yöntemlerin Uygulanması

ABD istihbarat teşkilatlarının zaman içerisinde karşılaştıkları istihbarat zaafı sonrasında görevlerini daha iyi yapabilmeleri amacıyla yapılarında ve işleyişlerinde gerçekleştirilen değişikliklerin önemli bir kısmının istihbarat analiz birimleri ile ilgili olduğu ve bu birimlerin fonksiyonlarını icra ederken bilimsel yöntemlere giderek daha fazla önem verdikleri anlaşılmaktadır. Bilimsel araştırma metodlarının kullanılmasıyla güçlenecek bir istihbarat analiz yeteneği, eldeki gücün misliyle katlanmasını ve en kaliteli neticelere götüreceği güçlü istihbaratın üretilmesini sağlayacaktır. İstihbarat üreticilerinin müşterileri/karar vericiler için çok karmaşık ve hassas konularda daha güvenilir bir şekilde bilgileri analiz edebilmeleri, daha iyi bir yargıya varmaları, üretilen istihbaratın doğru kişilerin eline zamanında geçmesini sağlamaları ve doğru kararlar verilmesine yardımcı olmaları için istihbarat analizini daha sistemli ve bilimsel temellere dayanan ve tekrarlanması mümkün olan şekilde yapmaları önemlidir.⁴⁷ Çalışmanın bu bölümünde istihbarat analizinde kullanılan bilimsel ve yapılandırılmış araştırma yöntemlerinden literatürde en çok bahsedilenler ele alınarak istihbarat analize nasıl katkıda bulunabilecekleri incelenecektir.

İstihbarat topluluğu gereken analiz kapasitesini sağlayabilmek için akademisyenlerinde desteğiyle analitik bir yöntem ve bilgisayar yazılımları geliştirmiş; böylece gelişen terör tehdidine ve diğer tehditlere karşı pek çok değişik kaynaktan bilgileri derleyerek incelemek, operasyon ve taktik manada sonuçlar çıkarmak, gelecek için tahminlerde bulunabilmek ve gereken kullanıcılara dağıtmak gibi amaçları bulunan çalışmalar yapmıştır.⁴⁸ İstihbaratı bilimsel bir süreç olarak gören ve istihbarat teşkilatlarının analiz kapasitesini arttırmayı

⁴⁷ Roger Z. George and James B. Bruce, *Analyzing Intelligence: Origins, Obstacles, and Innovations*, Georgetown University Press, Washington, DC., 2008, s.72.

⁴⁸ Joshua Sinai, Counterterrorism Bookshelf⁷-Books & Monographs on Intelligence Agencies, the Intelligence Process and Intelligence Analytic Methods that Contribute to Improving Terrorism and Counterterrorism Analysis. *Perspective on Terrorism*, 7,5, 2013. s. 106.

amaçlayan çalışmalar hâlâ yeterli düzeyde değildir; ancak mevcut çalışmaları ele alıp incelemek bu konuda önemli bir kanaat verecektir.

Pek çok istihbarat uzmanı ve istihbarat hakkında çalışan bilim adamlarının da katkısıyla hazırlanan *İstihbaratı Analiz Etmek* isimli kitaplarında, Roger Z. George ve James B. Bruce, 11 Eylül saldırılarına engel olamayan istihbarat teşkilatlarının nasıl bir zaaf gösterdiğini ortaya koymuştur. Yazarlar aynı zamanda eksiklerin üstesinden gelebilmek için yapılması gereken yenilikleri ele almış ve istihbarat analizi için yeni analitik modelleri gösterip bunu sağlayabilmek için gerekli eğitim ve yapılandırılmış yaklaşımlara yer vermiştir. Kitapta öncelikli olarak geleneksel istihbarat analizinin nasıl olduğunu ve nasıl evrime uğradığını incelemiştir; ardından analizcilerin karar verenleri, stratejistleri ve istihbarat teşkilatının üst düzeyi yöneticilerini nasıl desteklediği; bunun yanında analistlerin toplama, politize olma, önyargı gibi negatif etkilerden nasıl sakınabileceklerini ele almıştır. Bahse konu eserin ortaya koyduğu en önemli husus ise analizlerin bir metodolojiye göre yapılması ve analitik istihbarat yaklaşımının getirilmesi olarak ifade edilebilir. Roger Z. George ve James B. Bruce, küresel istihbarat dünyasında yeni bir analitik yaklaşım ortaya koymaya çalışmaktadır. Bununla birlikte analizcilerin eğitimlerinin de çağın gereklerine göre ele alınması gerektiği ifade edilmektedir.⁴⁹

İstihbarat analizcilerin kullanabilecekleri pek çok analitik teknik vardır. En kullanışlı olanları iki ana kategoriye ayırmak mümkündür: yapılandırılmış tartışma ve alternatif ya da rekabetçi analiz. Yapılandırılmış analiz, eldeki delillerin bir araya getirilerek grafiklerle ifade edilmesini ve değerlendirilmesini içerir. Ulaşılan sonucun güvenilirliğini de değerlendirebilmeyi sağlar; ancak bu yöntem çok zaman istediği için göz ardı edilebilmektedir. Bunun en iyi uygulamaları Wigmore'un delil listesi yöntemi ve Bayesian Analizi'dir. Alternatif hedef modeli sürecin önemli bir paçasıdır. Uygun kullanıldığında;

⁴⁹ Roger Z. George and James B. Bruce, (eds) *Analyzing Intelligence: Origins, Obstacles, and Innovations*, Georgetown University Press, 2008.

analitik çalışmalarda önyargılardan kaynaklı yanlışların önüne geçmeyi sağlar; ancak bu da çok zaman gerektirir. Bunun yanında analizci için gerekli olan ve verimini arttıracak olan verileri depolayacak, organize edecek, teknolojiler oldukça yaygın bunun yanında ilişkiler, özellikler, coğrafi özellikler gibi verileri anlamlandırmak üzere gereken araçlar da mevcuttur.⁵⁰

Richard J. Hauer,⁵¹ istihbarat analizinde bilimsel yöntemlerden faydalanılmasının gerekliliğini vurgulamakta ve bunun için rakip hipotezlerin bilgisayar destekli analizlerinin (Computer Aided Analysis of Competing Hypothesis) insan kapasitesini aşan karmaşık verilerin analizinde analizcinin yaklaşımını yapılandıracak ve sonuç çıkarmasına yardım edecek bir yaklaşım olarak tavsiye etmektedir. Bu konuda algılamaları sınırlayabilecek hususları aşan yaklaşımları iki ana başlık altında toplamak mümkündür. İlki; ayrışım yani problemi en küçük parçalarına kadar ayırmak; ikincisi de parçalarına ayrılmış problemi dışa taşıyabilme, yani birinin kafasından kâğıda ya da bilgisayar ekranına aktarabilme olarak ifade edilebilir. Rakip hipotezlerin analizi de bu temele dayanmaktadır. Bu yöntemde, pek çok delilin aynı anda pek çok hipotez için incelenmesi söz konusudur. Analist her delilin tutarlılığını her hipotez için test eder. Rakip hipotezlerin bilgisayar destekli analizleri yöntemi karmaşık problemler karşısında nasıl hareket edilmesi gerektiği yönünde basit bir analiz modeli örneğidir. Analizler eldeki mevcut istihbarat raporlarından yapılır.

Timothy J. Smith,⁵² bu alandaki diğer eserlere benzer şekilde, geleneksel istihbarat analizinin başarısız olduğunu; çünkü önyargılar ve hataların etkisinde olduğunu ifade etmektedir. Bunun karşısında;

---

⁵⁰ Robert M. Clark. A.g.m. 2012, s. 193.

⁵¹ Richards J. Hauer, *Computer-Aided Analysis of Competing Hypothesis in Analyzing Intelligence: Origins, Obstacles, and Innovations* (Roger Z. George and James B. Bruce eds.) Washington, Georgetown University Press, s. 2008. s. 251.

⁵² Timothy J. Smith *Predictive Warning: Teams, Networks, and Scientific Method in Analyzing Intelligence: Origins, Obstacles, and Innovations* (Roger Z. George and James B. Bruce eds.) Washington, Georgetown University Press, s. 2008, s. 266.

mevcut delillere dayanarak tahminlerde bulunmayı önermekte; bunun da kritik düşünme ve derinlemesine analizle olabileceğini belirtmektedir.

İstihbarat analizinde bilimsel yöntemlerden yararlanmanın gerekliliğini vurgularken aynı zamanda bunun nasıl yapıldığını da detaylı şekilde ifade eden Hank Prunckun'⁵³ göre istihbarat analizi bilimsel metotlar ışığında yapılandırılabilir ve bu metotlarla doğru şekilde toplanmış yeterli ve güvenilir bilgiden istenilen istihbaratın üretilmesi sağlanabilir. Bu süreç içerisinde;

- Konunun gözlenmesi tarif edilmesi,
- Konunun anlatılabilmesi için hipotezlerin kurulması,
- Hipotezlerin bağımsız uzmanlarca test edilmesi,
- Hipotezlerin reddedilmesi ya da edilmemesi gerçekleşir.

Bilimsel metodun bu basamaklarının takip edilmesiyle ulaşılabacak sonuç kesinlikle doğrudur demek hata olacaktır; ancak bilimsel metot incelenen konuyu tanımlamada kullanılan belirli kurallara göre izlenen yolları kapsamaktadır. Bunun neticesi olarak, diğer araştırmacılar aynı konunun güvenilir ve geçerliliğini test ederek tekrarlanabilir analizler yapılabilir.⁵⁴

İstihbarat süreci, pek çok basamağı ve prosedürü olan bir süreçtir ve bunların tamamı istihbarat çarkını oluşturur. İstihbarat çarkı, öncelikli olarak karar vericiler tarafından bir sorunun gündeme getirilmesi ya da belirli bir konuda tavsiye istemeleriyle ve bunların bir istihbarat teşkilatına yönlendirilmesiyle başlar. İstihbarat çarkında problemin tanımlanması ve planlama, bilgilerin toplanması, harmanlanması, işlenmesi, analiz edilmesi ve sonuçların elde edilmesi, raporların yazılması ve dağıtılması süreci vardır.⁵⁵ Aslında istihbarat çarkı, istihbarat çalışmalarına has özel bir uygulama değildir. Diğer akademik

⁵³ Hank Prunckun, a.g.m. s. 112.

⁵⁴ Timothy J. Smith, a.g.m. s. 274

⁵⁵ Robert M. Clark. *Intelligence Analysis: A Target-Centric Approach*. [4th Edition], CQ Press/Sage, Washington, DC, 2012, s.4.

disiplinlerdeki araştırma yöntemlerinin çarkları da benzer özellikler göstermektedir.⁵⁶ Belirtilen eksikleri kapamada farklı yaklaşımların incelenmesi fayda sağlayabilecektir.

İstihbarat Çarkı	Bilimsel Araştırma Yöntemleri
Planlama	Problemin Tanımlanması
	Literatür Taraması
	Hipotezlerin ve Varsayımların Oluşturulması
	Araştırmanın Dizayn Edilmesi
Toplama	Verilerin Toplanması
İşlem	Verilerin Analiz Edilmesi
Üretim	
Yayımlama	Sonuçların Yazılması

**Şekil 1: Bilimsel Araştırma Metotları
ve İstihbarat Çarkının Safhalarının Kıyaslanması**

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi istihbarat çarkı ve bilimsel metotların basamakları birbirleriyle benzerlik göstermekte; ancak bilimsel araştırma yöntemlerinde izlenen basamakların daha detaylı olduğu görülmektedir. Buradan da anlaşılacağı gibi, istihbarat çarkının işlemesi sırasında bilimsel araştırma yöntemlerinden istifade edilmesi uygulanagelen istihbarat analizi yaklaşımından tamamen farklı bir yaklaşım getirmekten ziyade, mevcut yaklaşımlara daha fazla derinlik kazandırabilecektir. Ancak bilimsel araştırmaların istihbaratta uygulamalı olarak kullanılmasının yine de analizcilere bu alanda kapsamlı bir eğitim verilmesini de gerektirdiği açıktır.⁵⁷

İstihbarat araştırmalarındaki süreç, sosyal bilimlerde araştırma

⁵⁶ Robert M. Clark, a.g.m., s. 20.

⁵⁷ Robert M. Clark, a.g.m., s. 31.

yöntemleriyle benzerlik göstermektedir. Hank Puncun'a⁵⁸ göre, istihbarat araştırmaları problemin tanımlanması, literatür taraması, metodoloji, istihbarat toplama planı, verilerin toplanması, verilerin incelenmesi, kalite kontrolü, bilgilerin elenmesi, istihbarat sistemleri, veri analizleri, sonuçların çıkartılması, tavsiyelerin yapılması, raporların yazılması ve dağıtılması sürecini içermektedir.

Şu anki anlayışa göre; bilimsel metotlar istihbarat topluluklarında biraz dirençle karşılanmakta ve istihbarat analizinin daha çok belirli kurallar izlenerek test edilecek yöntemlerden ziyade; bir beceri/yetenek, tecrübe ya da ustalık gerektiren bir husus olduğu ifade edilmektedir.⁵⁹ Özellikle varsayımların ortaya atılmasının ve bunların test edilmesinin istihbarat alanında yapılmasının mümkün olmadığı; bu tarz çalışmaların daha çok laboratuvar ortamında çalışılabilecek bilimler için mümkün olduğu kanısı hâkimdir.⁶⁰ Alandaki kişiler, teorilerden çok gerçeklerle ilgilendiklerini ifade etmektedirler.⁶¹

Devlet işlerinin yapılabilmesi için kamu görevlileri gereklidir. Bürokratik sistem içinde devletin pek çok fonksiyonunu işletebilmek için kamu görevlileri işe alınır ya da görevlendirilir ve devletin tüm fonksiyonlarıyla tüm vatandaşların memnun olacağı şekilde vatandaşlarına hizmet etmeleri ve üretilen politikaların başarıyla uygulamaları sağlanır.⁶² Kamu görevlilerinin bunu yaparken başarıyı sağlayabilmesi ve işin tam anlamıyla yerine getirilebilmesi için işi yapabilecek bilgi ve beceriye sahip çalışanların varlığı önemlidir. İşin özelliklerine göre her zaman belirli bir hünere/yeteneğe sahip insanların bulunması mümkün olmayacağından işin yerine getirilebilmesi için en ideal olan yöntemler

⁵⁸ Hank Puncun, a.g.m.

⁵⁹ Rob Johnston, a.g.m. s.10.

⁶⁰ James B. Bruce, Making Analysis More Reliable: Why Epistemology Matters to Intelligence in *Analyzing Intelligence: Origins, Obstacles, and Innovations* (Roger Z. George and James B. Bruce eds.) Washington, Georgetown University Press, s. 2008.

⁶¹ Hedley, a.g.m. s.25.

⁶² Will Tweet, *Is public administration a science or an art?* <http://www.thefreeresource.com/is-public-administration-a-science-or-an-art> (Erişim Tarihi: 01.02.2013).

ve asgari prosedürler belirlendiği takdirde; bunların sistemsel bir şekilde takip edilmesiyle en azından belirli bir seviyede memnuniyet sağlayacak ürün elde etmek mümkün olacaktır. Bunu istihbarat analizinde bilimsel bakış geliştirmekle sağlamak mümkündür; ancak alandakileri ve yöneticileri buna alıştırmak zordur.^{63,64}

İstihbarat analizinden beklenen; kesin bir bulgu ortaya koyması, sürprizlerin önüne geçmesi ve politikaları etkileyebilmesidir.⁶⁵ Bunu sağlayabilmek için istihbarat analizinin nasıl olması gerektiği tartışılmalıdır. İstihbarat teşkilatlarının bunu sağlayamadıklarında güvenlik zafiyetleri yaşadıkları, tarihten verilen örneklerle yukarıda ifade edilmiştir. Yine yukarıda ifade edildiği şekliyle bu zafiyetlerin tekrar etmemesi beklentilerini karşılamak amacıyla analiz birimlerinin kapasiteleri artırılmıştır. Bunu sağlayabilmek için, geçmiş örneklerde, hem akademisyenlerin analiz birimlerinde istihdam edilmesi, hem de buralarda bilimsel yöntemlerin analistlere öğretilmesi için kurslar düzenlenmesi, bize istihbarat analizinde bilimsel yöntemlerin çok önemli bir rolü olduğunu göstermektedir.

Buraya kadar anlatılanlar anlaşılmaktadır ki, istihbarat teşkilatlarının analiz kabiliyetlerinin gelişebilmesi eğitim ve öğretime bağlıdır. Eğitim insanın hayatını devam ettirebilmek için öğrendiği her şeye denir. Özelde istihbarat için gerekli kabiliyetleri kazandırılması süreci olarak ifade edilir. Öğretim ise okulda olan planlı sistemli bilginin elde edilmesi sürecidir. Özelde ise istihbarat ile ilgili konuları tarif edebilen, keşfedebilen, açıklayabilen bilginin elde edilmesi süreci olarak ifade edilebilir ve tam amacı transfer edilebilen bilginin kazanılmasıdır. Mevcut uygulamalarda istihbarat eğitimi kritik ve

---

⁶³ Wilhelm Agrell, *Essence of Assessment: Methods and Problems of Intelligence Analysis*, Center for Asymmetric Threat Studies (CATS)/National Defence College, Stockholm, Sweden, 2012, s.23.

⁶⁴ Timothy J. Smith, 2008, a.g.m. s.

⁶⁵ Stephen Marrin. Evaluating the Quality of Intelligence Analysis: By What (Mis) Measure? *Intelligence and National Security*. Vol. 27, No. 6, 896–912, December 2012.

yaratıcı nedenselliği ve düşünmeyi vurgular ve teorik yapıyı mevcut olaylara uygulayabilmeyi gösterir. Eğitim ve öğretim, aşamalı bir gelişim sürecini de göstermektedir. Eğitimin sınırlarına ulaşıldıktan sonra, öğretim ulusal güvenliğin zorluklarıyla başedebilecek bilgileri üretip aktarabilmelidir. Eğitim öğretim tecrübeyi, sorumluluğu ve birliği artırır; davranışların, bakışların, mentalitenin değişmesinde rol oynar ve böylece organizasyon kültürü ve daha da ötesinde geniş bir istihbarat ve güvenlik kültürü geliştirilmesine katkı sağlar.⁶⁶

Sonuç

İstihbarat analizi, toplanan bilgilerin anlamlı hale getirilmesi süreci olarak da ifade edilebilir. İyi bir analiz olmadan toplanan bilgiler ne kadar çok ve detaylı olursa olsun beklenen etkiyi yapamayabilir. Bu bilgilerin manalandırılabilmesi, istihbarat analizcilerine düşmektedir. İstihbarattan beklenenlerin tam olarak yerine getirilebilmesi iyi bir istihbarat analizi ile sağlanabilecektir.⁶⁷ Bunu yaparken de istihbaratın taktik, stratejik, operasyonel olarak sınıflandırılan alanlarını kapsayan çeşitliliğini ve her alan için istihbaratın farklı ihtiyaçlarının ortaya çıkacağını görmek gerekir. Bu durumda istihbaratın gelişen çağın sorunlarıyla baş edebilecek seviyeye gelebilmesi bilimsel yaklaşımların istihbarat araştırmalarında kullanılmasıyla mümkün olacaktır. Çalışmada, özellikle istihbarat analizinin bir bilim olarak görülmesi gerektiği ve bununla birlikte bilimsel araştırma yöntemlerinin istihbarat analizine yapabileceği katkıların bulunduğu vurgulanmıştır.

Bu çalışmayla, sosyal bilimlerde araştırma metodlarının istihbarat analizine çok yardımcı olacağı; yaygın kullanımı ile istihbaratın çağın gerektirdiği ihtiyaçları karşılayabilecek gücü elde edeceği ve başarılı sonuçlar ortaya çıkacağı vurgulanmaktadır. 11 Eylül saldırıları ile dünyanın güvenliğinin daha önce ele alınmadığı şekliyle tekrar gözden

⁶⁶ Sebe, M. The role of education and training in intelligence. *Univers Strategic - Revistă Universitară de Studii Strategice Interdisciplinare* 60 Nr. 2 2014 (18)

⁶⁷ National Research Council, *Intelligence Analysis Behavioral and Social Scientific Foundations*, 2011. http://www.nap.edu/catalog.php?record_id=13062 (Erişim Tarihi: 17.05.2014).

geçirilmesi ve tehlikenin globalleşmesiyle birlikte istihbarat kelimesinin akla getirdiği tüm manalarda istihbarat eksiklerinin giderilebilmesi için, bilimsel metotlarla analiz yapabilecek kapasitede yeni analizcilerin yetiştirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.⁶⁸

Bu alanda yazılmış akademik eserlerin, diğer alanlarla kıyaslandığında, sayısının oldukça az olduğu görülmektedir. Bu, bir taraftan alanda çalışma yapmanın zorluğunu gösterse de, diğer taraftan yapılması gereken pek çok çalışma olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir ki, mevcut çalışma da bu açığı göz önüne getirmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmada, ABD İstihbarat Topluluğunda istihbarat analizinin gelişimi ve bilimsel yöntemlerin rolü ele alınarak bu konuda yaşanan gelişmeler incelenmiştir. Zaman içinde ABD'nin istihbarat teşkilatlarının analiz kabiliyetlerini geliştirmek üzere çok farklı değişiklikler yapıldığı; ancak her defasında farklı zamanlarda farklı bir istihbarat zafiyetinin ardından yine yetersizliklerin gündeme geldiği ve iyileştirmek üzere çözümler arandığı görülmüştür. Çözümlerin başında istihbarat analizindeki kabiliyetin geliştirilmesinin ve bunun için de bilimsel yöntemlerin analistlerce kullanımının yaygınlaştırılmasının her dönem için önerilen çözüm olduğu anlaşılmıştır. İstihbarat teşkilatlarının analiz kapasitesini arttırmak için bilimsel çalışmalar yapabilecek bilgi ve kabiliyeti olan akademisyenlerden faydalanılmış ve analizcilere bilimsel teknikleri de içeren, sistematik, yapılandırılmış analizleri üretebilme becerisi aşılana eğitimler verilmiştir. Ancak yine de dönem dönem zaaf lar yaşanmıştır. Bunun nedeni istihbarat analizinin kalitesini incelemek için kullanılan tüm kriterlerin de hem kısıtlılıkları, hem de problemleri bulunmasıdır. İstihbarat analizinde ideal olarak kesinlik ve mükemmellik beklendiğinde, bu, gerçekçi olmayan beklenti olarak kabul edilmektedir. Her ne kadar bazı standartlar getirme çalışmaları olsa da, bunların hepsinin önemli kısıtlılıkları vardır.

110

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 21

---

⁶⁸ Mutlu Köseli, *İstihbarat. Temel Hususlar ve Güncel Konular*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2011.

Sonunda hangisinin en iyi analitik kaliteyi sunacak kriter olduğu konusunda fikir birliği yoktur.⁶⁹ Ancak yine de bilimsel araştırma yöntemlerinin istihbarat çalışanlarının eğitimlerinde yer alması gereken bir konu olduğu ve istihbarat analizlerine önümüzdeki yıllarda daha da çok katkı sunacağı görülmektedir.

Summary

After terrific incident of 9/11, the people around the world have recognized importance of information collected by the officials responsible for the security of people. This also draws attention to intelligence analysis and main focus was why it has underperformed. With these critiques, it was possible to provide insights regarding the enduring obstacles as well as new challenges of analysis in the post-9/11 world. As result new innovative ideas for improved analytical methods, training and structured approaches were thought. In this point, this paper initially defines intelligence analysis as a structured, scientific approach to the assessment of intelligence problems. With the developing technologies, Intelligence Community has increased its ability to collect information with technology and as a result of this intelligence, analysts face an increasing stream of intelligence data. This paper argues that intelligence community has not made necessary improvements in its analytical capability, and intelligence analysts increasingly uses scientific methodologies existing for their use. This study is well aware of this phenomenon, and has raised the issue publicly.

To be able to solve the above-mentioned problem, intelligence analysts possess scores of analytic techniques and tools for use in devising their estimates and projections. Some of these analyses can be considered as easy, but many of them require money and complex works, which results avoiding weaknesses and biases and intelligence failures. With the help of “Scientific Analytic Techniques”, analysts

---

⁶⁹ MARRIN Stephen. Evaluating the Quality of Intelligence Analysis: By What (Mis) Measure? *Intelligence and National Security*, December 2012, Vol. 27, No. 6.

can alter possible problems of intelligence analysis. Current study argues that scientific research methods can contribute to this. To be able to address the depth of the problem, the study examines development of analytic capacity of the USA's intelligence community and examines how they have employed scientific methods. After USA faced an intelligence failure, they found analytic capacity inadequate and try to fix the problem by hiring new academics and offering training and education to analysts in order for them to be able to satisfy their job requirements. In addition, a well-structured training and education institutions are established to raise qualified analysts.

Later, study examines scientific methodologies to understand their use for a well-structured intelligence analysis. Additionally, this paper helps to understand the role of intelligence and its strengths and weaknesses. Results of the study reveals useful lessons learned to guide future for intelligence analysis and it offers intelligence managers to consider major changes in the way analysis is currently prepared and directed and in the way that analysts are educated and act.

112

Security
Strategies

Year: 11

Issue: 21

KAYNAKLAR

Kitaplar

AGRELL Wilhelm, *Essence of Assessment: Methods and Problems of Intelligence Analysis*, Center for Asymmetric Threat Studies (CATS)/National Defence College, Stockholm, Sweden, 2012.

BRUCE James B., *Making Analysis More Reliable: Why Epistemology Matters to Intelligence*, in *Analyzing intelligence: Origins, Obstacles, and Innovations* (eds. Roger Z. George and James B. Bruce) Washington, Georgetown University Press.

CLARK Robert M., *Intelligence Analysis: A Target-Centric Approach*. [4th Edition], CQ Press/Sage, Washington, DC, 2012.

COLBY William and FORBATH Peter, *Honorable Men: My Life in the CIA*, New York: Simon & Schuster, 1978.

FISHER Rebecca and JOHNSTON Rob, *Is Intelligence Analysis a Discipline?* in *Analyzing intelligence: Origins, Obstacles, and Innovations* (Roger Z. George and James B. Bruce eds.) Washington, Georgetown University Press, s. 2008.

FOLKER Robert D. Jr., *Intelligence analysis in theater joint intelligence centers: An experiment in applying structured methods.* Joint Military Intelligence College Washington, DC. 2000.

GEORGE, Roger Z., *The Art of Strategy and Intelligence in Analyzing Intelligence: Origins, Obstacles, and Innovations* (Roger Z. George and James B. Bruce eds.) Washington, Georgetown University Press, 2008.

GEORGE, Z. *Fixing the Problem of Analytical Mindsets, in Intelligence and the National Security Strategist*, (ed. Roger Z. George and Robert D. Kline) Washington: National Defense University, 2005.

GEORGE Roger Z. and BRUCE James B., *Analyzing Intelligence: Origins, Obstacles, and Innovations*, Georgetown University Press, Washington, DC., 2008.

GILL Peter, *What is Intelligence Theory?* [Gregory F. Treverton, Seth G. Jones, Steven Boraz, Phillip Lipsky, Eds.] in *Toward a Theory of Intelligence*, Workshop Report, Rand Corporation, California, 2006.

HAUER Richards J., *Computer-Aided Analysis of Competing Hypothesis*, in *Analyzing intelligence: Origins, Obstacles, and Innovations* (eds. Roger Z. George and James B. Bruce) Washington, Georgetown University Press, s. 2008.

HEDLEY John H., *The Evolution of Intelligence Analysis.* In *Analyzing Intelligence origins, obstacles, and innovations* (Roger Z. George, James B. Bruce eds), Georgetown University Press, Washington, D.C., 2008.

JOHNSTON Rob, *Analitic culture in the U.S: Intelligence Community. An ethnographic Study*, Government Printing Office (GPO), Pittsburgh, 2005.

KARALEKAS Anne, *History of the Central Intelligence Agency*, Aegean Park Press, 1977.

KARASAR Niyazi, *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*, Ankara: Araştırma, Eğitim, Danışmanlık Ltd. Şti. 1995.

- KATZ Barry M., *Foreign Intelligence: Research and Analysis in the Office of Strategic Services, 1942–1945*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1989
- KERBEL Josh, *Lost for Words: The Intelligence Community's Struggle to Find its Voice*, Parameters, 102, 112, 2008.
- KÖSELİ Mutlu, *İstihbarat. Temel Hususlar ve Güncel Konular*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2011.
- LAQUEUR Walter, *A World of Secrets: The Uses and Limits of Intelligence*, New York: Basic Books, 1985.
- MARRIN Stephen, *Improving Intelligence Analysis: Bridging The Gap Between Scholarship And Practice*. New York: Routledge, 2011.
- MONTAGUE Ludwell Lee, *General Walter Bedell Smith as Director of Central Intelligence*, University Park: Pennsylvania State University Press, 1992.
- PRUNCKUN Hank, *Handbook of scientific methods of inquiry for intelligence analysis*. The Scarecrow Press, Inc. Londra, 2010.
- RICHARDS Julian, *The Art & Science of Intelligence Analysis*, Oxford University Press, USA 2010.
- SEBE M., *The role of education and training in intelligence*. Univers Strategic - Revistă Universitară de Studii Strategice Interdisciplinare 60 Nr. 2 2014.
- SMITH Russell Jack, *The Unknown CIA: My Three Decades with the Agency*, Pergamon-Brassey's, McLean, Va. 1989.
- SMITH Timothy J. *Predictive Warning: Teams, Networks, and Scientific Method*, in *Analyzing intelligence: Origins, Obstacles, and Innovations* (Roger Z. George and James B. Bruce eds.) Washington, Georgetown University Press, s. 2008.
- TRUMAN Harry S., *Memoirs*, vol. 2, *Years of Trial and Hope*, Garden City, N.Y.: Doubleday, 1956.
- WESTERFIELD H. Bradford, *Inside CIA's Private World: Declassified Articles from the Agency's Internal Journal*. Yale University Press, 1995.
- ZOHAR Eran, Intelligence Analysis as a Manifestation of a Grounded Theory, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, (2013). 26:1, 130-160.

Makaleler

MARRIN Stephen. Evaluating the Quality of Intelligence Analysis: By What (Mis) Measure? *Intelligence and National Security*, December 2012, Vol. 27, No. 6.

PHYTHIAN Mark, Intelligence Analysis Today and Tomorrow, *Security Challenges*, 2009, vol. 5, no. 1.

PUVATHINGAL Bess J. & HANTULA Donald A., Revisiting the psychology of intelligence analysis: From rational actors to adaptive thinkers. *2011 American Psychological Association*, 2012 Vol. 67, No. 3.

SINAI Joshua, Counterterrorism Bookshelf?—Books & Monographs on Intelligence Agencies, the Intelligence Process and Intelligence Analytic Methods that Contribute to Improving Terrorism and Counterterrorism Analysis. *Perspective on Terrorism*, 2013, Vol.7, no.5.

İnternet Kaynakları

CAPARINI Marina, *Challenges of control and oversight of intelligence services in a liberal democracy*, 2002, http://www.dcaf.ch/_docs/WP103.pdf (erişimtarihi: 11.11.2008)

Encyclopedia.com *The Art and Science of Management*, <http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3273100014.html> (erişim tarihi: 01.01.2014).

KAHN David, *What is Intelligence Theory?*, in Toward a Theory of Intelligence Workshop Report, (eds. Gregory F. Treverton, Seth G. Jones, Steven Boraz, Phillip Lipsy,) [www.rand.org/pubs/conf_proceedings/2006/RAND_CF219.p df](http://www.rand.org/pubs/conf_proceedings/2006/RAND_CF219.pdf). (erişimtarihi: 30.01.2008).

Krizan LISA, *Intelligence essentials for everyone*. Joint military intelligence college occasional paper number 6. <http://www.ndic.edu/press/8342.htm> (erişimtarihi: 03.04.2010)

National Research Council, *Intelligence Analysis Behavioral and Social Scientific Foundations*, 2011. http://www.nap.edu/catalog.php?record_id=13062 (erişim tarihi: 17.05.2014).

TWEET Will, *Is public administration a science or an art?* <http://www.thefreeresource.com/is-public-administration-a-science-or-an-art> (erişim tarihi: 01.02.2013).

Terör Kavramı, Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul Özelinde Birleşmiş Milletler'in 2001 Sonrası Terör Yaklaşımı

The Terror Concept and Approach of United Nations
on Terrorism after 2001 in the Framework of
Security Council and General Assembly

Halis AYHAN*

Öz

Tarihsel süreç içerisinde niteliği değişmekle birlikte terör, asırlardır varlığını sürdüren bir olgudur. Herkesin oydadağı bir tanımı yoktur. Bugün, terörün “tamamen ortadan kaldırılabilir” olmaması, onunla mücadelenin zorluğunun bir kanıtıdır. Uluslararası terörle mücadele 2001 sonrasında hız kazanmıştır. Bu doğrultuda, uluslararası hukuk, terörü daha fazla gündemine alırken; Birleşmiş Milletler’de de terörizme karşı yoğun hukukî çabalar gözlenmiştir. Doğaldır ki, Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul bu dünya örgütü bünyesinde terörün en çok tartışıldığı zeminler olmuştur. Bu çalışmada, terör tanımı ve tarihçesi ile mezkûr iki organın terör yaklaşımına dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Küresel terör, uluslararası hukuk, Birleşmiş Milletler, Güvenlik Konseyi.

117

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 11

Sayı: 21

---

* Dr., Kırıkkale Üniversitesi, İ.İ.B.F., Uluslararası İlişkiler Bölümü,
e-posta: halisayhan@kku.edu.tr.

Abstract

Terror is a case that maintains its existence for centuries, although its quality has changed in the historical process. There is no single terror definition on which everyone is agreed. Today, the fact that terror is not wholly eradicable is the evidence of difficulty of the counter-terrorism. Global counter-terrorism speeded up after 2001. Accordingly, while international law mostly put the terror on the agenda, intensive judicial efforts against the terror are also observed in the United Nations. It is natural that the Security Council and General Assembly were the places where the terror is mostly discussed within the structure of this world organization. In this study, the definition and history of terror and the approach of these aforementioned organs about terrorism are pointed out.

Key Words: *Global terror, international law, United Nations, Security Council.*

Giriş

Terör (tedhiş) kelimesi hem tekil, hem de çoğul bir kavramdır. Tek bir olay için kullanılabildiği gibi, birden fazla olay için de kullanılabilmektedir. Dolayısıyla tek bir olay da terör niteliğini kazanabilmektedir. Terör bir olgudur; doğası gereği sistemliliğe ve sürekliliğe sahiptir.

Bir düşünce, ancak tedhiş niteliğini haiz şekilde gerçekleştirilmesi halinde terör olur. Bunun için başkasına maddi, ruhî veya bedenî zarar veren bir eylemin olması gerekmektedir. Bir bombalama, öldürme, korkutma, silahlı propaganda vb. olması gerektiğine inanılır. Lakin herhangi bir eylem olmaksızın, tek başına bile bu kelime insanlarda ürpertici bir etki bırakabilmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde terörün hem tesir, hem de alan itibarıyla en açıktan en koyuya doğru bir yoğunluğu vardır. Tesir itibarıyla en açık tonlu veya hafif tesiri, yukarıda da ifade edildiği üzere, kelimenin bireyde bir ürperti veya bir nahoşluk hissi bırakmasıdır. En sert tesiriye ölümdür. Alan itibarıyla ise terörün en dar etki alanı tek başına bireydir. En geniş etki alanı ise eğer ülke içi terör söz konusuysa tüm toplum; uluslararası terör ise tüm

uluslararası toplumdur.

Bu çalışmada terör, uluslararası hukuk boyutu içerisinde Birleşmiş Milletler (BM); BM'de ise Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi temelinde ele alınacaktır. Zaman olarak, tarihçe hariç, 2001 sonrası süreç incelenecektir. Bunun esas nedeni, terör olgusunun mezkûr tarihten sonra hem nitelik değiştirmesi, hem de uluslararası terörle savaşın hız kazanmasıdır. İlâveten, 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında, mihenk noktasında Güvenlik Konseyi ile BM üyesi devletlerin iş birliği olan küresel terörle mücadelenin temelleri oluşturulmuştur.¹

I. Terör: Tanım ve Gelişim

Terör nedir? Aslında terörün tanımı basit olduğu kadar da zordur. Öznel bir tanım yapılırsa çok basittir; nesnel bir tanım yapılması halinde çok zordur, hatta belki de imkânsızdır. Basit olan kısmı daha çok ulusal ve devlet temelli olabilirken, zor olan tanım özellikle uluslararası çapta olanıdır. Daha sade bir ifadeyle, devletler kendi içindeki şiddet olaylarının terör olup olmadığını daha kolay belirleyebilirken; uluslararası şiddet olaylarının terör bağlamındaki tanımı net ifade edilememektedir. Nitekim bugüne kadar uluslararası toplumun üzerinde hemfikir olduğu bir terör tanımı yapılamamıştır. 1936-1981 arasında 109 değişik terör tanımının yapılmış olması uluslararası toplumun terör anlayışındaki farklılığın en bariz göstergesidir.² Günümüzde siber terör gibi yeni terör türlerinin belirmesiyle bu sayının daha da arttığı muhakkaktır.

¹ William B. Messmer and Carlos L. Yordán, "A Partnership to Counter International Terrorism: The UN Security Council and the UN Member States", *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 34, Iss. 11 (2011), p. 843.

² M. Sami Denker, *Uluslararası Terör, Türkiye ve PKK*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1997, s. 4; Alex P. Schmid and Albert J. Jongman, *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, & Literature*, 2nd Ed., N. J.: Transaction Publishers, New Brunswick, 2005, p. 5; Enver Bozkurt ve Selim Kanat, *Uluslararası Toplumun Paradoksu: Terörizm, İnsan Hakları, Güvenlik ve 11 Eylül Sonrası Meydana Gelen Değişiklikler*, Asil Yayınları, Ankara, 2007, s. 12.

Bu kavramın ve toplumların doğasında var olan bazı unsurlar ve/veya güçlükler böyle bir tanımın yapılmasına direnç göstermektedir. Toplumların değer yargıları tanımı etkilemektedir. Klasik ifadeyle, “bir tarafa göre terörist olan, diğer tarafa göre kahraman olarak” kabul edilebilmektedir.³ Aynı kesimin hem terörist, hem de kahraman kabul edildiği göreceli bir anlayış ortamında uzlaşa da mümkün olamamaktadır. İlâveten bir terör olayını veya örgütünü, o örgütle aynı inançtan olanlar daha zor “terör” olarak niteleyebilirken, farklı inançtakiler bu nitelemeyi çok daha çabuk ve kolay yapabilmektedirler. Bu noktada esas olan hukukun nitelemesidir. Zira hukuk, nesnellığı ifade eder.

Herşeye rağmen, bazı tanımlar verilebilir. Öncelikle kelime karşılığını belirtmek gerekir. Latince “terrere” kelimesinden türeyen terör kelimesinin Türkçe’deki karşılığı “yıldırı/yıldırma/korku(tma)” idir.⁴ Terörizm ise yıldırıcılıktır. Yıldırı/yıldırıcılık, terörün/terörizmin en basit tanımı olarak kabul edilebilir. Genel bir tanım olarak ise

terörizm, bireyler veya gruplar tarafından, yerleşik bir otorite adına ya da bu otoriteye karşı, eylemin esas mağdurlarından çok daha geniş bir hedef kitle üzerinde azami seviyede endişe ve korku yaratmak suretiyle, politik taleplerini kabul ettirmeye yönelik şiddet kullanımı ya da şiddet kullanma tehdididir.⁵

Bu, siyasi amaçlı terörizm tanımıdır. Terörden bahsederken genellikle siyasi terörden bahsedildiğini hatırdâ tutmak gerekir.

³ Cherif Bassiouni, *International Terrorism; Multilateral Conventions (1937-2001)*, Transnational Publishers, New York, 2001, p. 15; İbrahim Kaya, *Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk*, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları, Ankara, 2005, ss. 9-10.

⁴ Online Etymology Dictionary, “Terror”, <http://www.etymonline.com/index.php?term=terror>, (Erişim Tarihi: 12.8.2014); Türk Dil Kurumu, “Terör” Maddesi, *Türkçe Sözlük*, Göz. Geç. 6. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1982; Denker, s. 3.

⁵ Grant Wardlaw, *Political Terrorism: Theory, Tactics and Counter-Measures*, Second Edition, Cambridge University Press, Cambridge, 1989, p. 16; Ertan Beşe, *Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2002, s. 24.

Terör tanımının devletten devlete değişiklik gösterdiği dikkate alındığında, her devletin kendi tanımının olduğunu ifade etmek gerekir. Ulusal tanımlamalarda vurgu, devletlerin daha çok kendi değerlerine yönelik tehditler üzerine olabilmektedir. Örneğin Türkiye, Cumhuriyetin temel nitelikleri gibi hassasiyetleri ile bölücülük gibi tehditlere gönderme yapan bir terör tanımına sahiptir. 12.4.1991 tarih ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 2003'teki yeniden düzenlenmiş 1. Maddesine göre,

Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasa'da belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devleti'nin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.⁶

Tanımlarda terörün birtakım ortak unsurları söz konusudur. Her tanım ve kişiye göre unsurların sayısı, ifade şekli veya niteliği değişse de, genel kabul gören unsurların varlığından bahsedilebilir. Örneğin Schmid ve Jongman yukarıda bahsedilen 109 tanımda ortak 22 unsur tespit etmişlerdir. Önemlileri ve sıklık dereceleri şunlardır: cebir ve şiddet eylemi (%83,5),⁷ siyasi (%65), korku, terör vurgusu (%51),

⁶ Terörle Mücadele Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.pdf>, (Erişim Tarihi: 12.8.2014).

⁷ Bu, terörü terör yapan en temel husustur. Her terörde şiddet söz konusudur. Nitekim hemen hemen her terör tanımında şiddet unsuru temel vurgudur. Buna karşılık, terör ve şiddet kavramları birbirinden farklıdır. Terör olayı bir şiddet olayı olmakla birlikte her şiddet olayı terör değildir. Beşe, s. 23. Bu iki kavram arasında kapsam nazarı itibarıyla farklılık vardır. Şiddet, terörü de kapsayan daha geniş bir kavramdır.

tehdit (%47), ruhsal etki ve planlı tepki (%41,5), kurban ve hedef kitle farklılaştırılması (%37,5), amaçlı, planlı ve sistematik organize bir eylem (%32), vuruşma yöntemi, strateji, taktik (%30,5) vb.⁸

İradî, fikrî, siyasi ve dizgeli (sistemli) şiddet eylemleri ise terörizm (tedhişçilik) olarak adlandırılmaktadır. Bahsedilen unsurları gerçekleştirenlere terörist (tedhişçi) denir. Ancak terör kelimesi yalnızca siyasi anlamı nitelemez. Bu kelime, oldukça geniş bir kullanım alanına sahiptir. Trafik terörü, aile terörü, cinnet terörü gibi toplumsal şiddet içerikli olayları ifade eden adi terör tipleri buna örnektir.

Şiddet insanlık tarihi kadar eskidir.⁹ Şiddet mahiyetli olan ama siyasi olmayan terör de insanlık kadar eskidir. Bununla birlikte, antik devirlerde tiran Hiparküs'ün Aristogeiton tarafından öldürülmesi,¹⁰ M.Ö. 44'te Julius Sezar'ın rakiplerince öldürülmesi bir terördür¹¹ ve bu olaylar siyasi terördür. İlk ve Orta Çağ'da Orta Doğu'daki hareketler, çağdaş tahlilcilerce terörist taktikler sayılabilmektedir. Örgütsel olarak, Yahudi Sicariler (Zealotlar) tarihin ilk terör örgütlerinden kabul edilmektedir.¹² Dolayısıyla terörizmin ilk örnekleri dinsel temellidir; bu yüzden eski teröristler "kutsal savaşçılar" idi.¹³ 11. yüzyılda Hasan Sabbah'a bağlı Haşhaşiler de dinî temelliydi. Haşhaşiler, günümüz terörizmine yakın bir tarzda şiddet eylemlerinin

⁸ Schmid and Jongman, pp. 5-6.

⁹ İlk insan Hz. Adem'in oğlu Kabil'in kardeşi Habil'i öldürmesi ilk şiddet olayıdır.

¹⁰ Gus Martin, *Understanding Terrorism: Challenges, Perspectives, and Issues*, 4th ed., Sage Publications, London, 2013, p. 17.

¹¹ Joseph H. Campos II, *The State and Terrorism: National Security and the Mobilization of Power*, Ashgate Publishing, Hampshire, 2007, p. 104; Martin, p. 17.

¹² Martin, p. 18; Philip P. Purpura, *Terrorism and Homeland Security: An Introduction with Application*, Butterworth-Heinemann Press, Burlington, 2007, pp. 5-6; David Wright-Neville, "Global Terrorism", Richard Devetak, Anthony Burke and Jim George (Ed.), *An Introduction to International Relations: Australian Perspectives*, Cambridge University Press, Cambridge, 2012, pp. 405-406. Sicariler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Richard A. Horsley, "The Sicarii: Ancient Jewish "Terrorists"", *The Journal of Religion*, Vol. 59, No. 4 (Oct., 1979), pp. 435-458.

¹³ Purpura, pp. 5-6.

uygulayıcısı olmuşlardır. Güçlü düşmanlarıyla başa baş savaşamayacaklarını anlayan Haşhaşiler'in 1090-1272 arasında küçük ve disiplinli bir güçle gerçekleştirdiği planlı, dizgeli ve uzun dönemli terör kampanyası çok etkili bir siyasi silah olmuştur.¹⁴ Dönemin terör örgütleri arasında Hindu Thug tarikatını da saymak gerekir.¹⁵

Terör kelimesi ilk olarak 1789 Fransız Devrimi'nde, Jakoben aşırılığı tanımlamak için kullanılmıştır.¹⁶ Bugünkü manada terörizmin doğuşu bu olayla olmuştur. Zira Fransız Devrimi terörizmi günümüz terörizmiyle en az iki yönüyle paydaştır. Birincisi, *terör rejimi* tesadüfi olmayıp örgütlü, kasıtlı ve dizgeliydi. İkincisi, günümüz terörizmindeki gibi, terörizmin amacı ve gerekçesi, demokratik olmayan bir sistemin ve köklü bir yozlaşmasının yerine “yeni ve daha iyi bir toplum”un oluşturulmasıydı.¹⁷ 19. yüzyılda, Karl Marks'ın “terör, devrimin lokomotifidir”¹⁸ yaklaşımıyla terör ideolojiye ziyadesiyle hizmet etmiş ve simgesel hedefler seçilmiştir.¹⁹ Marksçı ve komünist fikriyatlarla

¹⁴ Bruce Hoffman, *Inside Terrorism*, Revised and expanded 2nd edi., Columbia University Press, New York, 2006, p. 84.

¹⁵ Hoffman, 2006, p. 83; Öktem, s. 133.

¹⁶ Annabelle Boyd and John P. Sullivan, “Emergency Preparedness for Transit *Terrorism*”, *Tr News*, No. 208 (May-June 2000), p. 12, http://onlinepubs.trb.org/onlinepubs/trnews/trnews208_transit_security.pdf, (Erişim Tarihi: 12.8.2014). Ancak bu kelimenin, o zamanlar bugünkü kullanımın aksine *olumlu* bir çağrışıma sahip olduğu belirtilir. *Terör rejimi* (*Terör rejimi* ile Fransa'da 1793-94 tarihlerindeki devrim yönetiminin yıldırma politikası ifade edilmektedir) 1789 ayaklanmasını ve pek çok öteki devrimi takiben, ayaklanma ve çalkantı sürecinde düzeni kurma amacı olarak benimsenmişti. Bundan dolayı olumluydu. Belki de devrimin lideri Maximilien Robespierre'nin terör ile değerleri birleştiren ifadeleri de -her ne kadar Robespierre'nin terör politikasını meşrulaştırmak için söylediği açık olsa da- terörizmin olumlu anlaşılmasına yardımcı olmuş olabilir. O, “terörsüz erdem acizdir/kötüdür; erdemsiz terör faydasızdır/zararlıdır” diyerek terörü haklılaştırma yoluna gitmiştir. Hoffman, 2006, p. 3.

¹⁷ Hoffman, 2006, p. 4.

¹⁸ Mehmet Ali Bal, *Savaş Stratejilerinde Terör*, IQ Yayıncılık, İstanbul, 2003, s. 51; Bozkurt ve Kanat, s. 47.

¹⁹ 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarındaki terör, simgesel hedefler ağırlıklı olarak devlet adamlarını hedef almıştır. Bu doğrultuda Rus *Halkın İradesi* (Narodnaya Volya) örgütü 1881'de Çar II. Aleksander'ı öldürmüştür. Diğer ünlü mağdurlardan

terörizm devrimci ve devlet karşıtı bir niteliğe bürünmüştür. 20. yüzyılın ilk yarısında bilhassa devlet terörü en sık uygulanan yöntemlerden olmuştur. I. ve II. Dünya Savaşları sırasında geniş çaplı ve etkili terör eylemleri gerçekleştirilmiştir. İki dünya davası arası dönemde Almanya, İtalya ve Rusya gibi devletlerdeki ırkçı yönetimlerde devlet terörizmi zirve yapmıştır. Soğuk Savaş döneminde, özellikle ilk yarısında, terör devrimsel yan anlamını tekrar kazanmıştır. O zamanlar terim aslında Avrupa yönetimlerine karşı 1940'ların sonlarında ve 1950'li yıllarda Orta Doğu, Afrika ve Asya'da ortaya çıkan çeşitli yerli milliyetçi/sömürge karşıtı kümelerce sürdürülmüş olan şiddetli ayaklanmalara göndermede kullanılmıştır.²⁰ Keza bu dönemde, uluslararası kutup başları, birbiriyle savaşa girme yerine gerek peykleri aracılığıyla, gerekse kendileri karşı kutuptaki devletlerdeki farklılıkları kıskırtma amacıyla terörü kullanmışlardır. Böylece siyasi bir mücadele aracı olarak terör bu yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmıştır.²¹ Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle uluslararası güvenlik algılamasının basite indirgeneceği beklentileri hâkimdi. Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) dünyada tek süper güç kalmasıyla Batı'nın ülkesel bütünlüğünün ve siyasi kurumlarının ciddi tehditlerden neredeyse bir yüzyıl daha güvenli olacağı görülmekteydi. Bu en azından 1990'ların başlarında liberallerce (örneğin Francis Fukuyama tarafından) öne sürülen iyimser

124

Security
Strategies

Year: 11

Issue: 21

---

bazıları şunlardır: ABD Başkanı James A. Garfield (1881), İrlanda Başbakanı Frederick Cavendish (1882), Fransa Cumhurbaşkanı Sadi Carnot (1894), İspanya Başbakanı Antonio Canovas del Castillo (1897), Avusturya-Macaristan İmparatoriçesi Elisabeth (1898), İtalya Kralı I. Umberto (1900), ABD Başkanı William McKinley (1901), Rusya Başbakanı Peter Stolypin (1911), İspanya Başbakanı Jose Canalejas y Mendez (1912) ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun varisi Avusturya Arşidükü Franz Ferdinand (1914). Kalliopi Koufa, "Human Rights and Terrorism in the United Nations", Gudmundur Alfredsson and Maria Stavropoulou (Ed.), *Justice Pending: Indigenous Peoples and Other Good Causes*, Martinus Nijhoff Publishers, The Hague, 2002, p. 204. 1880'lerde ve 1890'larda Osmanlı Devleti'nin doğu bölgesinde militan milliyetçi/ayrılıkçı Ermeniler Osmanlı'ya karşı terörist bir strateji takip etmişlerdir. Hoffman, 2006, p. 11.

²⁰ Hoffman, 2006, pp. 5, 16.

²¹ Bozkurt ve Kanat, s. 50.

bir görüştü. Zamanın gerçekçileri (realistleri) ise Soğuk Savaş'ın sonunun uluslararası güvenliği artıracak hususunda şüpheli bir tutum içinde olmuşlardır. Gerçekçilere (örneğin John Mearsheimer'a) göre, çift kutupluluk güvenlik tehditlerini denetim altına almanın ve uluslararası sistemin istikrarının bir anahtarıydı.²²

Güvenlik ihtiyacı kendisini terörün değişimiyle daha da hissettirmiştir. Soğuk Savaş sonrasında terörizm pek çok açıdan nitelik değiştirmiştir. Yeni terörizm eskiye göre içerik, amaç, nitelik, örgütlenme ve eylemsel olarak değişmiştir. *İçerik* olarak ideolojik terör sona ermiştir. *Amaç* olarak simgesel hedeflerden ziyade, dikkat çekici ve azami zarar verici her eyleme girilmektedir. Nitelik olarak biyolojik, kimyasal ve nükleer saldırı yöntemlerini de kullanılmaktadır. Örneğin sarin gazı Japonya'da hem 1994'te Matsumoto'da, hem de bir yıl sonra Tokyo'da kullanıldı. 20 Mart 1995'te Yüce Gerçek (Aum Şinrikyo) tarikatı zehirli sinir gazıyla Tokyo metrosunda saldırı düzenledi ve 12 kişinin ölümüne, 5500'den fazla insanın yaralanmasına yol açtı.²³ Olay, ilk kimyasal silah kullanımı olmamakla birlikte, tarikat tarafından 40.000 kişinin ölümünün hedeflendiği geniş bir kitlesel eylem olması²⁴ ve bu tür gazların devlet dışı birimlerce, dolayısıyla terör örgütlerince, kullanılabilir hale gelmesi nedeniyle terörün yeni bir türü olarak nitelendirilmiştir. *Örgütlenme* olarak, örgütler 1990'lı yıllar öncesinde hücre modelli ve katı yapıda iken Soğuk Savaş sonrasında

²² Sara E. Davies and Richard Devetak, "Conclusion", Alex J. Bellamy, Roland Bleiker, Sara E. Davies and Richard Devetak (Ed.), *Security and the War on Terror*, Routledge, New York, 2008, p. 191.

²³ François Haut, "The Asymmetric Character of the Evolving Chemical, Biological and Nuclear (CBN) Threat", David Martin Junes (Ed.), *Globalisation and the New Terror: The Asia Pacific Dimension*, Edward Elgar Publishing, Inc., Massachusetts, 2004, p. 121; Hall Gardner, *American Global Strategy and the "War on Terrorism"*, Ashgate Publishing, Hampshire, 2005, p. 59.

²⁴ Xavier Raufer, "New World Disorder, New Terrorisms: New Threats for Europe and the Western World", Max. Taylor and John Horgan (Ed.), *The Future of Terrorism*, Frank Cass Publishers, London, 2000, p. 31.

daha esnek yapıdadırlar.²⁵ *Eylem* açısından, terör örgütleri daha fazla imkânlarla sahip olmanın verdiği avantajla hem daha fazla ses getirebilen, hem de niceliksel etkisi büyük olan saldırılar gerçekleştirebilmektedir. Küresel ağlar, asimetrik saldırılara başvuruyu kolaylaştırmıştır.²⁶ 11 Eylül saldırıları da bu türdendir. Bu saldırılarda çoğunluğu sivil olmak üzere, 3000'e yakın kişi ölmüştür. El Kaide kaçırdığı dört yolcu uçağından üçüyle İkiz Kuleler olarak adlandırılan Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Merkezi'ne ve ABD Savunma Bakanlığı'na (Pentagon'a) intihar saldırısı düzenlemiştir.²⁷ Siyasi olarak ise bu saldırı, saldırıyı gerçekleştirenler ile onların temsil ettiği âlemin uçları için pek çok önemli kazançlara yol açmıştır.²⁸

Çağdaş dünyanın teknolojik imkânları terör örgütlerinin de ekmeğine yağ sürmektedir. Yeni terörün bir yüzü de sanal boyutta kendini göstermektedir. Neredeyse tüm etkin tedhişçi öbekler internette kurulmuşlardır.²⁹ Örgütler, bu sayede, hem buldukları yerden kıılmadan, hem de fazlaca bir masrafa girmeden eylemlerini

²⁵ Bozkurt ve Kanat, s. 150.

²⁶ David Martin Jones and Mike Smith, "Contemporary Political Violence-New Terror in the Global Village", David Martin Jones (Ed.), *Globalisation and the New Terror*, Edward Elgar Publishing, Inc., Massachusetts, 2004, p. 1.

²⁷ Matthew J. Morgan, "The Origins of the New Terrorism", *The US Army War College Quarterly Parameters*, (Spring 2004), p. 29; Bruce Hoffman, "Rethinking Terrorism and Counterterrorism Since 9/11", *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 25, Iss. 5 (2002), pp. 303-304.

²⁸ Öncelikle, ABD kendi topraklarında bir saldırıya uğrayarak ciddi bir itibar kaybına maruz kalmıştır. İkincisi, dünya ekonomik sistemine yönelik bir tepki (DTÖ'nün hedef seçilmesi böyle yorumlanmaktadır) gösterilerek, uluslararası ekonomik düzenin güney ülkelerini daha da fakirleştirmesinin bir nevi cezası verilmiştir. Üçüncüsü, dünyanın askerî açıdan en güçlü devletinin savunma merkezine (Savunma Bakanlığı'na) saldırı yapılması onun küresel gücüne vurulan bir darbedir. Böylece saldırıyı düzenleyenler muhtemelen hem ABD'nin de yenilebilirliğini, hem de uluslararası siyasi, ekonomik, askerî sistemin bir reddiyesini ortaya koymuşlardır. İlaveten bu reddiyeyi tüm geri kalmış ülkelere teşmil etmek istemişlerdir.

²⁹ Gabriel Weiman, "How Modern Terrorism Uses the Internet", United States Institute of Peace, Special Report 116 (March 2004), p. 1, <http://www.usip.org/sites/default/files/sr116.pdf>, (Erişim Tarihi: 18.8.2014).

rahatlıkla icra edebilmektedirler. İnternet sayesinde, gidemedikleri çok uzak coğrafyalarda bile, sayıca yüz milyonlarca kişiye ulaşabilmekte; onlara kendi propagandalarını yapabilmekte; düşmanı gördüğü devlet veya örgütlerin internet ağlarına sızıp sitelerini çökerterek veya şifrelerini kırarak gizli bilgilerini elde edebilmektedirler.

2000 sonrasında başlıca uluslararası terör eylemlerine şunlar örnek verilebilir: 2001'de ABD'deki İkiz Kulelere saldırı ve yine ABD'de şarbon saldırıları; 2002'de Çeçen teröristlerin Moskova'da Dubrovka Tiyatrosu'nu basması; 2003'te İstanbul saldırıları; 2004'te El Kaide'nin Madrid'de yolcu trenlerini bombalaması; 2005'te Bali'de bombalama; 2006'da Mumbai tren saldırıları; 2007'de Irak'ta 500'den fazla ölümle sonuçlanan dört intihar saldırısı; 2008'de Kolombo/Sri Lanka'da gezici otobüsün bombalanması; 2009'da Kuzey İrlanda'da iki İngiliz askerine saldırı; 2010'da Moskova metrosunda iki kadın tarafından gerçekleştirilen intihar saldırısı; 24 Ocak 2011'de Moskova havaalanına intihar saldırısı³⁰ ve Anders B. Breivik'in Norveç'te 77 kişiyi öldürmesi; 22 Nisan 2013'te Baga/Nijerya'da 187 kişinin öldürülmesi; 7 Mayıs 2014'te Gamboru Ngala/Nijerya'da 310 kişinin öldürülmesi;³¹ Irak'ta bugün bile süren saldırılar; 1979'dan beri devam eden başta PKK tarafından olmak üzere Türkiye'ye yönelik çeşitli terör saldırıları.

II. Uluslararası Hukuk ve Terör

Uluslararası terörizmi önlemede en etkili silahlardan birisi hukuktur. Devletler uluslararası hukuka uydukları ölçüde uluslararası hukuk terörizmi önlemede etkili bir araçtır. Nazari altyapıyı oluşturan

³⁰ Wright-Neville, pp. 404-405. Soğuk Savaş sonrasında 2001'e kadarki saldırılara şunlar örnek verilebilir: 1992-2000 arasında Cezayir İç Savaşı sırasındaki terör kampanyaları; 1993'te DTÖ Merkezi'ne saldırı; 1995'te Timoty McVeigh tarafından Oklahoma'daki Murrah Federal Binası'nın bombalanması, Theodore Kaczynski'nin 1978-1995 arası postali bomba saldırıları düzenlemesi; 1996-98 arası Eric Robert Rudolph'un kürtaaj kliniğindeki ve Atlanta Yaz Olimpiyatları'ndaki bombalamaları; 1997'de Mısır'da Luxor Tapınağı saldırısı; 1998'de El Kaide tarafından ABD'nin Nairobi/Kenya ve Darüs Selam/Tanzanya elçiliklerinin bombalanması. A.y.

³¹ "Deadliest terrorist strikes, worldwide", <http://www.johnstonsarchive.net/terrorism/wrjp255i.html>, (Erişim Tarihi: 15.1.2015).

uluslararası hukuk, uygulamayı devletlere bırakır. Devlet uygulamaları olmasa uluslararası hukuk tek başına farazi, soyut ve anlamsız bir kavram olarak ortada kalır. Devlet uygulamalarının eksikliği nedeniyledir ki, terörizm konusunda birçok uluslararası sözleşme akdedilmiş olmasına rağmen terör eylemleri hâlâ devam etmektedir.

Uluslararası hukukun terörizm ile bağlantısı “uluslararası” düzeyde ise kurulabilmektedir. Ülke içi terörizm esas olarak ulusal hukukun, bir başka ifadeyle devletlerin kendi inisiyatiflerindeki bir husustur. Bununla birlikte belirtmek gerekir ki, özellikle insan hakları olmak üzere bazı iç meseleler de uluslararası hukuku/toplumu ilgilendirmekte ve uluslararası müdahaleyi gerektirebilmektedir. Devletler terörle mücadelelerinde bile temel hak ve hürriyetlere riayet etmelidir. Terörle mücadele adına bu haklar gasp edilmemelidir.

Terörizmle mücadelede uluslararası hukuk üzerine düşeni yapmaktadır. Çağın yeni gelişmelerine karşı kendisini sürekli yenileyen bir bilim dalı olarak uluslararası hukuk terörün her tipine karşı çeşitli sözleşmelerle tedbirler almaktadır. Uluslararası terör ile ilgili olabilecek belirli konularda yürürlüğe giren 16 sözleşme imzalanmıştır.³² Yeni tip

³² Bu sözleşmelerin 2002 öncesi olanları şunlardır (Taraf sayıları 1 Ocak 2015 itibarıyla):

1. Uçaklarda İşlenen Suçlar ve Diğer Eylemlerle İlgili Sözleşme (Convention on Offences and Certain Other Acts Committed on Board Aircraft). İmza (İ): Tokyo/1963, yürürlük (y): 1969. Taraf sayısı 185'tir. Metin için bkz. (İng.) <http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/conventions/Conv1.pdf>; (Tür.) Resmi Gazete (R. G.) 8.12.1975, Sayı: 15436.
2. Uçakların Yasadışı Olarak Ele Geçirilmesinin Önlenmesi Sözleşmesi (Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft). İ: Lahey/1970, y: 1971. Taraf sayısı 185'tir. Metin için bkz. (İng.) <http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/conventions/Conv2.pdf>; (Tür.) R. G. 31.3.1973, Sayı: 14493.
3. Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Kanunsuz Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesi (Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Civil Aviation). İ: Montreal/1971, y: 1973. Taraf sayısı 188'dir. Metin için bkz. (İng.) <http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/conventions/Conv3.pdf>; (Tür.) R. G. 29.11.1975, Sayı: 15427.
4. Uluslararası Korunan Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi (Convention on the Prevention and Punishment of Crimes against Internationally Protected Persons, including Diplomatic Agents). İ: New York/1973, y: 1977. Taraf sayısı 172'dir. Metin için bkz. (İng.) <http://www.un.org/>

terörü de ortadan kaldırıcı çalışmalar yapılmıştır. Örneğin Avrupa Konseyi Sanal Suçlar Sözleşmesi bunlardan biridir.³³

en/sc/ctc/docs/conventions/Conv4.pdf; (Tür.) R. G. 1.5.1981, Sayı: 17327.

5. Rehin Alma Olaylarına Karşı Uluslararası Sözleşme (International Convention Against the Taking of Hostages). BM Genel Kurulu'nun 17.12.1979 tarih ve A/RES/34/146 sayılı kararıyla i: New York/1979, y: 1983. Taraf sayısı 167'dir. Metin için bkz. (İng.) <http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/conventions/Conv5.pdf>; (Tür.) R. G. 29.4.1988, Sayı: 19799.

6. Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Hakkında Sözleşme (Convention on the Physical Protection of Nuclear Material). İ: Viyana/1979, y: 1987. Taraf sayısı 144'tür. Metin için bkz. (İng.) <http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/conventions/Conv6.pdf>; (Tür.) R. G. 7.8.1986, Sayı: 19188.

7. Uluslararası Sivil Havacılığa Hizmet Veren Havaalanlarında Kanunsuz Şiddet Eylemlerinin Önlenmesi ile İlgili Protokol (Protocol for the Suppression of Unlawful Acts of Violence at Airports Serving International Civil Aviation). İ: Montreal/1988, y: 1989. Taraf sayısı 171'dir. Metin için bkz. (İng.) <http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/conventions/Conv7.pdf>; (Tür.) R. G. 22.10.1992, Sayı: 21383.

8. Denizde Seyir Güvenliğine Karşı Yasa Dışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesi (SUA-Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Maritime Navigation). İ: Roma/1988, y: 1992. Taraf sayısı 156'dır. Metin için bkz. (İng.) <http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/conventions/Conv8.pdf>; (Tür.) R. G. 9.10.1990 / 26.1.1998, Sayı: 20660 / 23242.

9. Kıta Sahaneliği Üzerinde Bulunan Sabit Zeminlerin Güvenliğine Karşı Kanunsuz Eylemlerin Önlenmesi Protokolü (Protocol for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Fixed Platforms Located on the Continental Shelf). İ: Roma/1988, y: 1992. Taraf sayısı 144'tür. Metin için bkz. (İng.) <http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/conventions/Conv9.pdf>; (Tür.) R. G. 26.1.1998, Sayı: 23242.

10. Plastik Patlayıcıların Teşhisi Amacıyla İşaretlenmesi Sözleşmesi (Convention on the Marking of Plastic Explosives for the Purpose of Detection). İ: Montreal/1991, y: 1998. Taraf sayısı 147'dir. Metin için bkz. (İng.) <http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/conventions/Conv10.pdf>; (Tür.) R. G. 27.9.1994, Sayı: 22064.

11. Terörist Bombalamaların Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings). BM Genel Kurulu'nun 15.12.1997 tarih ve A/RES/52/164 sayılı kararıyla kabul edildi, y: 23.5.2001. Taraf sayısı 164'tür. Metin için bkz. (İng.) <http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/conventions/Conv11.pdf>; (Tür.) R. G. 17.4.2002, Sayı: 24729.

³³ The Convention on Cybercrime of the Council of Europe, i. açılış: 23.11.2001, y. 1.7.2004. Türkiye'nin Sözleşme'yi i: 10.10.2010, y: 2.5.2014. Metin için bkz. (İng.) <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/185.htm>; (Tür.) <http://www.tbmm>.

III. Birleşmiş Milletler Hukukunda Terör

Bugün terör örgütlerinin imkânlarının bolluğuna karşılık devletlerin de manevra kabiliyetleri çoktur. Hatta terör örgütlerinininkinden daha çoktur. Zira devletlerin elinde kendi eylemlerini meşrulaştırıcı ve kolaylaştırıcı birçok araç vardır. Teröre karşı halk desteği, kolluk güçleri, finansman, emretme gücü, istihbarat kabiliyeti ve en önemlisi de uluslararası hukuktan aldığı destek devletlerin/örgütlerin terörle mücadelelerinde kendilerine üstünlük sağlayan hususlardır.

Terörün dünya örgütü düzeyinde tanımlanma girişimi ilk olarak Milletler Cemiyeti (MC) zamanında olmuştur. Örneğin 1937 tarihli Terörizmin Önlenmesine ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme’de dar kapsamlı da olsa terör tanımlanmıştır. 1. ve 2. Maddelerdeki ifadelerde terör, daha çok devlet başkanları gibi kamu görevlilerine karşı düzenlenen eylemlerle sınırlı görülmüştür.³⁴ Ancak MC’nin etkisizliği bu konuda kayda değer bir ilerlemenin sağlanamamasına yol açmıştır.

MC’den sonra yoğunlukla BM’nin bu konuda gayretlerinin olduğu görülmektedir. Terörün ortadan kaldırılması BM’nin amaçları arasında kabul edilmiştir. BM Antlaşması 1/1. Maddesi’nde de ifade edildiği üzere “uluslararası barış ve güvenliği koruma” örgütün amaçlarından birisi ve belki de birincisidir. Bu amacın, ilk maddenin ilk fıkrasında yer alması buna verilen önemi göstermektedir. Uluslararası terör eylemleri, uluslararası/bölgesel barışı bozduğu için BM’nin amaçlarıyla çelişmekte, örgütün görevini yerine getirmesini engellemekte, dolayısıyla örgütü başarısız göstermektedir.

BM’de terör ile ilgili en önemli sorunlar; terörün tanımlanması, terörizm ile sömürgecilik karşıtı ve ulusal kurtuluş hareketleri arasındaki ilişki, devletlerin silahlı kuvvetlerinin uğraşları konuları

gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss380.pdf, ss. 11-38.

³⁴ Elizabeth Chadwick, *Self-determination, Terrorism, and the International Humanitarian Law of Armed Conflict*, Martinus Nijhoff Publishers, The Hague, 1996, pp. 98-99. Convention for the Prevention and Punishment of Terrorism, 19 League of Nations O.J. 23 (1938), League of Nations Doc. C.546.(I).1937.V (1938) (16 November 1937).

olmuştur.³⁵ Bu doğrultuda pek çok girişim olmuşsa da, sorunlar hâlâ tam olarak çözüme kavuşturulamamıştır. Kararlar bazında değerlendirildiğinde BM'nin terör ile doğrudan ilgilenmeye başlaması ilk olarak 1972'deki kısa adıyla "Uluslararası Terörizmin Önlenmesine Karşı Önlemler"³⁶ çalışmasıyla/kararıyla olmuştur. Bundan sonra da çeşitli uluslararası sözleşmelerle terör düzenlenmiştir.

BM Soğuk Savaş sonrasında daha etkin çalışmalarda bulunmuştur. Üstte bahsedilen 16 sözleşmeden 2001 sonrası dönemde imzalananlar/ yürürlüğe girenler şunlardır: Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi,³⁷ Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Hakkında Sözleşmenin Tadili,³⁸ Denizde Seyir Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesi Protokolü,³⁹ Kıta Sahanelerindeki Sabit Zeminlerin Güvenliğine Karşı Kanunsuz Eylemlerin Önlenmesi Protokolüne ek Protokol,⁴⁰ Nükleer Terörizmin

³⁵ Kaya, ss. 45 ve 90.

³⁶ BM Genel Kurulu'nca benimsenen 18.12.1972 tarih ve 3034 (XXVII) sayılı Karar. Metin için bkz. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/270/64/IMG/NR027064.pdf?OpenElement>, (Erişim Tarihi: 20.8.2014).

³⁷ International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism. BM Genel Kurulu'nun 9.12.1999 tarih ve A/RES/54/109 sayılı kararıyla kabul edildi, y: 10.4.2002. Taraf sayısı 173'tür (1.1.2015). Metin için bkz. (İng.) <http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/conventions/Conv12.pdf>; (Tür.) R.G. 17.1.2002, Sayı: 24643, <http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/suggam/sozlesmeler/B%C4%B0RLE%C5%9EM%C4%B0%C5%9E%20M%C4%B0LLETLER/226%20Ter%C3%B6rizm%20Finansman%C4%B1nC4%B1n%20C3%96nlenmesi%20S%C3%B6zle%C5%9Fmesi.pdf>.

³⁸ Amendments to the Convention on the Physical Protection of Nuclear Material. İ: Viyana/2005. Böylece "Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Hakkında Sözleşme"nin yeni adı "Nükleer Maddelerin ve Nükleer Tesislerin Fiziksel Korunması Sözleşmesi" olmuştur. Taraf sayısı (144) 47'dir (1.1.2015). Metin için bkz. (İng.) <http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/conventions/Conv6amd.pdf>; (Tür.) Türkiye i: 2005. <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss455.pdf>.

³⁹ Protocol to the Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Maritime Navigation. i: Roma/2005. Taraf sayısı 20'dir (1.1.2015).

⁴⁰ Protocol to the Protocol for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Fixed Platforms Located on the Continental Shelf. 2005'te Londra'da kabul edildi. Taraf sayısı 15'tir (1.1.2015).

Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme.⁴¹ İlginçtir ki bu beş sözleşmenin dördü 2005'te imzalanmıştır. Bu dördünün ikisinin de önceki sözleşmelerin tadili veya eki niteliğinde oldukları bilinmelidir.

2005 sonrasında, yalnızca Nükleer Terörizmin Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme 13. andlaşma olarak 2007'de yürürlüğe girmiştir. Kıta Sahaneliğindeki Sabit Zeminlerin Güvenliğine Karşı Kanunsuz Eylemlerin Önlenmesi Protokolüne ek Protokol, Denizde Seyir Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesi Protokolü ve Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Hakkında Sözleşmenin Tadili imzalanan/ınzaya açılan ancak henüz yürürlüğe girmeyen sözleşmelerdir. İlaveten uluslararası tedhişçilikle ilgili kapsamlı bir sözleşmenin çalışmaları 2000 yılından beri sürmektedir.

Bilindiği üzere 11 Eylül saldırısı ve günümüzün daha yaygın terör tipleri BM'nin bu konuya dikkatini verme zaruriyetini doğurmuştur. Bu doğrultuda BM uluslararası terörle mücadelede günümüzde uluslararası barış ve güvenliği sağlamak için sorumluluk olarak öncülük etmektedir.

8 Eylül 2006'da BM Küresel Terörle Mücadele Stratejisi kabul edilmiştir. Belge, bir Genel Kurul kararı ve bir Eylem Planı ekiyle benimsenen ve terörle mücadelede ulusal, bölgesel ve uluslararası çabaları güçlendirmeyi amaçlayan küresel bir araçtır. Strateji dört sütundan meydana gelmektedir: 1) Terörizmin yayılmasına yardım eden koşullara karşı önlemler, 2) Terörle mücadele ve önlemleri, 3) Devletlerin terörle mücadele ve terörü önleme yeteneğini inşa edici ve bu hususta BM sisteminin rolünü güçlendirici önlemler, 4) Terörizme karşı savaşın esas temelleri olarak hukukun üstünlüğü ve herkes için

---

⁴¹ International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism. İ: New York/2005, y: 7.7.2007. Taraf sayısı 77'dir (1.1.2015). Metin için bkz. (İng.) <http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/conventions/Conv13.pdf>; (Tür.) Resmi Gazete 8.5.2012, Sayı: 28286, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/05/20120508.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/05/20120508.htm>.

insan haklarına saygıyı sağlayacak önlemler.⁴²

BM'de terörizm konusundaki temel birim, Terörle Mücadele Uygulama Görev Gücü'dür (TMUGG) (CTITF/Counter-Terrorism Implementation Task Force). BM'nin organları (Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Sekreterlik) ve yan kuruluşları (Ajanslar, Fonlar, Ofisler, Örgütlenmeler, Programlar), bu mücadelede TMUGG ile irtibat halindedir.⁴³ TMUGG, BM'nin terörle mücadele çalışmalarında tüm organlarının ve birimlerinin çatısıdır.

A. Genel Kurul

Genel Kurul'da terörizmle mücadele kapsamında pek çok taslak çalışmalar yapılmış ve kararlar alınmıştır. Kararlar genel olarak iki kümede/isimlendirmede toplanmaktadır: İnsan Hakları ve Terörizm⁴⁴ ve Uluslararası Terörizmin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Önlemler.⁴⁵ Bu iki öbeğe 2006'dan sonra BM Küresel Terörle Mücadele Stratejisi ile ilgili kararlar eklenebilir.⁴⁶

---

⁴² 8.9.2006 tarih ve A/RES/60/288 sayılı Karar, http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/60/288, (Erişim Tarihi: 20.8.2014).

⁴³ "Main Actors of the United Nations System in Counter-Terrorism Efforts", http://www.un.org/en/terrorism/pdfs/CT_organogram_dec2007.pdf, (Erişim Tarihi: 20.8.2014).

⁴⁴ 56/160 (2001), 57/219 (2002), 58/174 (2003), 58/187 (2003), 59/191 (2004), 59/195 (2004); 60/158 (2005), 62/159 (2007), 63/185 (2008), 64/168 (2009), 66/171 (2011), 68/178 (2013). Bkz. "Resolutions / Regular Sessions", <http://www.un.org/documents/resga.htm>, (Erişim Tarihi: 21.1.2015).

⁴⁵ 55/158 (2000), 56/88 (2001), 57/27 (2002), 58/81 (2003), 59/46 (2004), 60/43 (2005), 61/40 (2006), 62/71 (2007), 63/129 (2008), 64/118 (2009), 66/105 (2011), 67/99 (2012), 68/119 (2013). Bkz. *a.y.*

⁴⁶ Örn. 62/272 (2008), 64/297 (2010), 66/282 (2012), 68/276 (2014). Bu üç öbeğe ilaveten terörle ilgili diğer kararlar şunlardır: 56/1 (2001), 56/24T (2001), 56/88 (2001), 56/288 (2002), 57/83 (2002), 58/48 (2003), 58/136 (2003), 59/80 (2004), 59/153 (2004), 59/290 (2005), 60/73 (2005), 60/78 (2005), 60/288 (2006), 61/86 (2006), 62/33 (2007), 62/46 (2007), 62/172 (2007), 62/272 (2008), 63/60 (2008), 64/235 (2009), 64/177 (2009), 64/38 (2009), 65/62 (2010), 65/74 (2010), 66/10 (2011), 66/12 (2011), 66/50 (2011), 66/178 (2011), 67/44 (2012), 67/51 (2012), 68/41 (2013), 68/187 (2013). Bkz. *a. y.*

Bu kararların yarıdan fazlası vetosuz kabul edilmiştir. Bu, uluslararası toplumun teröre karşı dayanışmasının ve devletlerin teröre olan karşıtlıklarının kararlılığına işaret etmektedir. Zira Genel Kurul kararları, terörist eylemleri ortadan kaldırma niyetiyle çeşitli önlemler almayı onaylayarak hükümetleri cesaretlendirmektedir.⁴⁷ Aynı zamanda BM'nin en demokratik, katılımcı ve eşitlikçi organı olması nedeniyle kararların meşruiyeti ve hukukiliği tartışmasızdır.

Terörle mücadele Genel Kurul'un 68. döneminin (17 Eylül 2013-15 Eylül 2014) de gündeminde olmuştur. Ancak bu konu öncelikle uluslararası hukukî konularla ilgili Altıncı Komite'nin çalışmasına bırakılmıştır.⁴⁸ Uluslararası terörizmin ortadan kaldırılmasına ilişkin önlemler konusu da bu komiteye tahsis edilmiş bir gündem konusudur (Gündem Madde 110). Bu temelde, Genel Sekreter, aynı konudaki 50/53 (29 Ocak 1996) ve 67/99 (14 Aralık 2012) kararlarıyla uyumlu olan Uluslararası Terörizmin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Önlemler Raporu'nu (A/68/180) yayımlamıştır.⁴⁹ Bu raporda, teröre karşı ulusal ve uluslararası düzeyde alınacak önlemlere, hükümetler ve uluslararası örgütlerin sunularına ve uluslararası hukukî araçlara yer verilmiştir. Terörizm Hakkında Ad Hoc Komite ve Çalışma Kümesi de Genel Kurul adına görev yapan birimlerdir.

16 Eylül 2014'te açılan 69. Genel Kurul'un 107. gündem konusu, Uluslararası Terörizmi Ortadan Kaldırma Önlemleri'dir. Bu konunun hukukî dayanağı 68/119 (2013) kararıdır. Bu doğrultuda en son 10 Aralık 2014'te 69/127 sayılı aynı başlıklı karar kabul edilmiştir. Bu kararda da önceki kararlara gönderme yapılarak terörle mücadele

⁴⁷ M. J. Peterson, "Using the General Assembly", Jane Boulden & Thomas G. Weiss (Edi.), *Terrorism and the UN: Before and After September 11*, Indiana University Press, Bloomington, 2004, p. 186.

⁴⁸ "Provisional agenda of the sixty-eighth regular session of the General Assembly", http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/68/180&Lang=E, (Erişim Tarihi: 20.8.2014). Genel Kurul'a bağlı Üçüncü Komite (Sosyal, İnsani ve Kültürel Komite) de terörizmle ilgilidir.

⁴⁹ Metinler için bkz. http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/68/180&Lang=E, (Erişim Tarihi: 20.8.2014).

çağırısı, terörün kınanması gibi hususlar yinelenmiştir.⁵⁰

B. Güvenlik Konseyi

Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliği koruma göreviyle mükellef olup, BM'nin bağlayıcı karar alabilen ve kararlarını uygulamaya gücüne sahip bir organdır. BM Antlaşması'nın 7. Bölümü'nden (39-51 Maddelerinden) aldığı hukukî dayanakla kuvvet kullanma yetkisini haizdir. Bu yetki terörizme karşı da geçerlidir. Devletler terörizm ile mücadelelerinde bile diğer devletlerce/örgütlerce eleştirilebilirken ve/veya engellenebilirken, Güvenlik Konseyi daha geniş bir serbestiyeye sahiptir. Zira devletler yalnızca kendileri karar alırken, Güvenlik Konseyi hem BM Antlaşması'ndan kaynaklanan görevi gereği, hem de -her ne kadar Genel Kurul'daki kadar fazla olmasa da- daha çok devletçe karar aldığından hukukî meşruluğu daha mutlaklıdır.⁵¹

Uluslararası terörün uluslararası barış ve güvenliği bozan bir olgu olduğu gerçektir. Esasında “uluslararası” terimi “bölgesel”liği de ifade eder. Dünyanın herhangi bir bölgesi de “uluslararası” ibaresiyle izah edilir. Örneğin Asya'nın, Orta Doğu'nun, Afrika'nın veya dünyanın herhangi bir bölgesinin genelinde hüküm süren terör olayları “uluslararası terör” olarak adlandırılabilir. Bir başka ifadeyle “uluslararası” terimiyle “tüm dünya devletlerini etkileyenden ziyade, birden fazla devleti etkileyen” kastedilmektedir. Bu nedenden dolayı, bölgesel olaylar da uluslararası kabul edilmekte, bu olayların uluslararası barış ve güvenliği bozduğuna hükmedilebilmekte ve böylece Güvenlik Konseyi'nin görev alanına girmektedir.

Görevi olması hasebiyle uluslararası terörle en çok ilgili organ Güvenlik Konseyi'dir. Konseyin terörle ilgili Yardımcı Organları şunlardır: Terörle Mücadele Komitesi (TMK) (CTC-Counter-Terrorism

⁵⁰ Bkz. http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/69/127, (Erişim Tarihi: 21.1.2015).

⁵¹ Buna karşılık daimi üyelerin veto yetkilerini siyasi amaçları doğrultusunda işletmeleri Güvenlik Konseyi kararlarının meşruluğunun mutlaklığını zedelemektedir.

Committee), Çalışma Kümesi (1566),⁵² El Kaide Yaptırım Komitesi (1267(1989)).⁵³ Burada hem bu organlar içinde temel organ olması, hem de konunun dağılmaması açısından sadece TMK'den kısaca bahsedilecektir.

TMK Güvenlik Konseyi'nin 1373 (2001) ve 1624 (2005) kararları doğrultusunda, hem sınırları içinde hem de sınırları dışında terörist eylemleri önlemek amacıyla BM üyesi devletlerin desteğiyle çalışmaktadır. Komite, terörizmle mücadele önlemleri olarak, a) terörün finansını suç kapsamına sokma, b) terör eylemlerine karışmış kişilerin her türlü fonunu gecikmeksizin dondurma, c) terörist kümelerin finansal desteğinin her türünü reddetme, ç) teröristler için güvenli sığınak, yiyecek veya destek koşullarını ortadan kaldırma, d) tasarlı terörist eylemler veya her öbeğin uygulamaları hakkında öteki hükümetlerle bilgi paylaşımında bulunma, e) böyle eylemlere karışmış kişilerin araştırılması, bulunması, tutuklanması, suçluların iadesi ve davasında öteki hükümetlerle iş birliği, f) ihlalcileri adalete teslim etme ve ulusal hukukta terörizm için etken ve edilgen yardımı suç kabul etme eylemlerini saymaktadır.⁵⁴

TMK'nin siyasi kararlarını yerine getiren, her bir üye devletin düşüncelerini ve terörle mücadelelerini kolaylaştırmada ülkelere teknik yardım sağlayan TMK Yürütme Müdürlüğü (CTED-Counter-Terrorism Committee Executive Directorate) TMK'ye yardımcı olur.⁵⁵

TMK, 2014 yılı boyunca, 1373 ve 1624 kararlarının

136

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 21

⁵² 8.10.2004 tarih ve S/RES/1566 (2004) sayılı Kararla oluşturulmuştur. <http://www.un.org/sc/wg/1566/>, (Erişim Tarihi: 21.8.2014). Karar metni için bkz. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/542/82/PDF/N0454282.pdf?OpenElement>.

⁵³ Metin için bkz. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/300/44/PDF/N9930044.pdf?OpenElement>. 15.10.1999 tarih ve 1267 (1999) sayılı Kararı ile oluşturulan Komite, 1333 (2000), 1390 (2002), 1455 (2003), 1526 (2004), 1617 (2005), 1735 (2006), 1822 (2008), 1904 (2009), 1989 (2011) ve 2083 (2012) kararlarıyla güçlendirilmiş ve geliştirilmiştir. <http://www.un.org/sc/committees/1267/>, (Erişim Tarihi: 21.8.2014).

⁵⁴ <http://www.un.org/en/sc/ctc/>, (Erişim Tarihi: 21.8.2014).

⁵⁵ A.y..

uygulanmasını kolaylaştırma, izleme ve ilerletme; devletlere teknik yardımı kolaylaştırma; 1624 kararının uygulanması için devletlerle diyalogu sürdürme; BM Küresel Terörle Mücadele Stratejisi'ni uygulama ve terörle mücadelede insan haklarına uygunluk hususlarına öncelik vermeyi kararlaştırmıştır.⁵⁶

Güvenlik Konseyi'nin 2001 ve sonrasında pek çok kararı mevcuttur. Ancak birkaçı hariç tüm kararların ismi aynıdır. Terörle ilgili kararların büyük çoğunluğu Terörist Eylemlerin Uluslararası Barış ve Güvenliğe Yol Açtığı Tehditler başlıklıdır. İlaveten Terörizmle Savaş (örneğin 1456 (2003)), Uluslararası Barış ve Güvenliğe Tehditler (örneğin 1624 (2005)), Uluslararası Barış ve Güvenliğin Sürdürülmesinde Birleşmiş Milletler ve Bölgesel Örgütler Arasındaki İşbirliği (örneğin 1631 (2005)) ve Kitle İmha Silahlarının Sınırlanması (örneğin 1540 (2004)) başlıklı kararları da sayılmalıdır.⁵⁷

Uluslararası terörle mücadelede genel olarak BM sistemi ve çalışmaları değerlendirildiğinde, örgütün bir yönden başarılı bir yönden de başarısız olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Başarısı hukuk alanıdır. Örgüt 1970'lerden itibaren teröre karşı pek çok karar, sözleşme, antlaşma vb. hukukî araçlar benimsemiş, böylece mücadelenin hukukî altyapısını ve meşruiyetinin zeminini oluşturmuştur. Devletler, kendi ulusal terörle mücadele yasalarını oluşturmamış olsalar bile veya kendi yasalarında öngörmedikleri durumlar vuku bulunması halinde, genel bir çerçeve olarak BM'nin -ve kısmen diğer uluslararası örgütlerin/birimlerin- öncülük ettiği hukukî araçlar devletlere bir rehber olmaktadır. Dahası bu evrensel

⁵⁶ "Work programme of the Counter-Terrorism Committee for 2014", S/2014/233, pp. 2-5, http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2014/233, (Erişim Tarihi: 21.8.2014).

⁵⁷ Terörist Eylemlerin Uluslararası Barış ve Güvenliğe Yol Açtığı Tehditler başlıklı kararları şunlardır: 1368 (2001), 1373 (2001), 1377 (2001), 1438 (2002), 1440 (2002), 1450 (2002), 1455 (2003), 1465 (2003), 1516 (2003), 1526 (2004), 1530 (2004), 1535 (2004), 1566 (2004), 1611 (2005), 1617 (2005), 1618 (2005), 1735 (2006), 1787 (2007), 1805 (2008), 1822 (2008), 1904 (2009), 1963 (2010), 1988-1989 (2011), 2083-2084 (2012), 2129 (2013) ve 2170 (2014). Güvenlik Konseyi kararları için bkz. <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/>, (Erişim Tarihi: 21.8.2014).

belgeler, terörle mücadelede doğrudan dikkate alınabilecek uluslararası teamül niteliğindeki belgeleridir.

Bunun yanında BM'nin terörizme karşı pek çok zayıf yönünün olduğu da bir gerçektir. Hukukî altyapı oluşturma başarısına karşın, terörün tanımı gibi eksik alanların varlığı aynı zamanda bir başarısızlıktır. Uluslararası hukukî altyapı ancak teröre karşı oluşturulacak siyasi bir kararlılığı desteklemek amacıyla kullanılırsa etkili olacaktır. Schaeffer'in makalesinin konuyu özetleyici başlığında da vurgulandığı üzere, BM antlaşmaları ve konferansları tek başına terörizmi durdurmaya yetmemektedir.⁵⁸

Hareketsizlik de bir eleştiri konusudur. Kimilerine göre BM en haklı olduğu durumlarda bile bazı siyasi hassasiyetler neticesinde engellenmektedir.⁵⁹ Veto durumu kararın alınmasını ve uygulanmasını önleyebilmekte veya geciktirebilmektedir.

Özellik bir diğer sorundur. Özellikle Güvenlik Konseyi'nin daimi üyeleri ellerinde buldukları "veto" aracıyla terörle mücadele eden devletleri engelleyebilmekte veya teröre başvuran devletlere destek verebilmektedir. Örneğin İsrail'in Gazze saldırısı ve başka eylemleri terör boyutlarını aşmış olmasına karşılık, stratejik müttefiki ABD bu devlet aleyhindeki karar tasarılarını veto etmektedir. Keza Doğu Türkistan'da bir terör devleti yönetimi uygulayan Çin, kendine karşı alınacak herhangi bir kararı engelleyebilmektedir. Ancak daimi üyelerin dışındaki devletlerde veya daimi üye olan devletlere karşı gerçekleştirilen terör eylemlerinde çok kısa sürede kararlar çıkartılabilmektedir. Yine bir örnek vermek gerekirse, İsrail terörünü veto kartıyla koruyan ABD, 11 Eylül saldırılarından sadece bir gün sonra Güvenlik Konseyi'nden Terörist Eylemlerin Uluslararası Barış ve Güvenliğe Yol Açtığı Tehditler başlığını taşıyan 1368 (2001) sayılı

138

Security
Strategies

Year: 11

Issue: 21

---

⁵⁸ Bkz. Brett D. Schaeffer, "Birleşmiş Milletler Antlaşmaları ve Konferansları Terörizmi Durdurmaya Yetmez", 4.4.2002, http://www.dispolitika.org.tr/dosyalar/schaeffer_p.htm, (Erişim Tarihi: 21.8.2014).

⁵⁹ Schaeffer.

kararı çıkartmıştır. Bu kararın 1. Maddesinde, saldırıların uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturduğu vurgusu yapılmış ve saldırılar en güçlü terimlerle *açık bir şekilde kınanmıştır*.⁶⁰

Sonuç

Terör en eski tarihlerden beri var olan ve gelecekte de muhtemelen var olacak olan en kötü olgulardan biridir. Terörizmin ve onun uluslararası boyutunun önlenmesinde en işlevsel araçlardan biri, uluslararası hukuktur. BM düzeyinde, özelde de Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi'nde özel çalışma kümeleri oluşturulmuş; teröre karşı bağlayıcı kararlar alınmıştır. Bu çalışmalar teröre darbe vermektedir. Bunun yanında, uluslararası hukukun tek başına yetersiz kaldığı görülmektedir. Uluslararası çapta, devletlerin oydaşma içinde olmaması, uluslararası yaptırımların yeterince devreye sokulamaması, iş birliğinin zayıflığı uluslararası hukuku işlevsiz kılmaktadır.

Devletler arasındaki öznel yaklaşımlar terörün varlığını sürdürmesine imkân tanımaktadır. Pek çok devlet, terörü önleme sorumluluklarını, terörle mücadelenin masraflı, külfetli, riskli vb. olması sebepleriyle yerine getirmekten kaçınmaktadır. Bu, özellikle terörün doğrudan hedefi olmayan, ülkesi geçiş veya üs olarak kullanılan devletler için böyledir. Devletler politikaları doğrultusunda terörü düşmanına karşı kullanmaktadırlar. Bununla birlikte, geçen on yıllara göre terörün politika aracı olarak kullanıldığının nispeten azaldığı kanısındayız. Son olarak, terörizmle mücadele, daha çok büyük devletlerin zararına bir durum hâsıl olduğunda, gündeme gelmekte ve hız kazanmaktadır. ABD'nin 11 Eylül sonrası tutumu buna örnektir. Çeyrek asırdan fazladır teröre maruz kalan Türkiye, üyesi olduğu Kuzey Atlantik İttifakı (NATO) Antlaşması'nın 5. Maddesini çok kereler talep etmesine rağmen işletmemiştir. Hâlbuki ABD, 11 Eylül sonrasında mezkûr maddeyi derhal devreye sokarak, bu örgütün desteğinde teröre karşı büyük bir mücadele başlatabilmiştir.

⁶⁰ 12.9.2001 tarih ve S/RES/1368 (2001) sayılı Karar, [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1368\(2001\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1368(2001)), (Erişim Tarihi: 21.8.2014).

Son olarak, terörün doğası anlaşılmalıdır. Onun her toplumdaki nedenleri farklı olsa da, ortak neden olarak doğasında “hoşnutsuzluk” vardır. Mevcut siyasi, ekonomik, toplumsal, dinî vb. durumlardan memnun olmayan birim veya kişilerin temel güdüsü hoşnut olmadığı hususları “değiştirmek” ve “cezalandırmak”tır. Toplumdaki hoşnutsuzlukların giderilmesi terörün azalmasını sağlayacaktır.

Summary

Defining the international terror is difficult. Societies' value judgment is an obstacle to define it. At this point, law is essential, because it refers to objectivity. In definitions of terror, force and violence, political aim, fear, psychological effect etc. had been determined mostly.

Terror has a very old history, so its roots are in the ancient times. The first examples of terrorism are religious-based. The modern meaning of terror was emerged in the French Revolution. During the Cold War, the polar heads have used terror by provoking differences in the opposing state, instead of going to the war against the other pole. After the Cold War, terror has changed in terms of its nature, aim, quality, organization, and act. Today, cyber terror has emerged via technological possibilities. Almost all active terrorist groups has been established on internet.

International law is one of the most effective instruments to prevent terror. However, what is essential is the practice of states. International law is fulfilling its duty against counter-terrorism. International law always renews itself against all types of terror. Sixteen conventions are signed in particular subjects on international terror.

The elimination of international terrorism has been accepted among the purposes of the UN, because the task of maintaining of international peace and security (UN Treaty, Art. 1/1) also includes the fight against terrorism. Today, UN is spearheading in the fight against international terrorism by taking responsibility to ensure international peace and security.

UN has made more effective work after the Cold War. In 2005, four conventions (including those in the form of amendments or supplements to the previous ones) were signed. In 2006, UN Global Counter-Terrorism Strategy was accepted. This document is an instrument that aims to strengthen national, regional, and international efforts.

Counter-Terrorism Implementation Task Force (CTITF) is the basic unit on terror at the UN. In the fight against terror, the UN's subsidiary institutions and bodies are in contract with CTITF. In this studies, CTITF is roof of UN's bodies and units.

General Assembly resolutions can be grouped into two groups/titles in general: "Human Rights and Terrorism" and "Measures to Eliminate International Terrorism". In addition to these two groups, the resolutions about the UN Global Counter-Terrorism Strategy after 2006 may also be added.

More than half of these decisions have been adopted without veto. This indicates the will of maintaining the opposition and solidarity of international community against terror. At the same time, the legitimacy and legality of General Assembly resolutions are indisputable, because it is the most democratic, participatory and egalitarian organ in the UN.

Measures to eliminate international terrorism are agenda issues that have been allocated to the Sixth Committee on legal issues.

Security Council has the authority of use of force that received its legal basis by Chapter VII (Art. 39-51) of the UN Charter. This authority is also valid against terrorism. The Security Council is the most related organ with terrorism in the UN due to its mission. The Security Council's subsidiary organs related to terror are CTC-Counter-Terrorism Committee, Working Group (1566), and Al-Qaida Sanction Committee (1267/1989). CTC is the main organ among these in the fight against terrorism. CTC, in line with the 1373 (2001) and 1624 (2005) resolutions of the Security Council to prevent terrorist acts posed by both inside and outside of member states, works with the support of the member states of the UN.

In general, it can be said that there are of successful aspects and failed ones in the UN's fight against international terrorism. The UN has been successful in establishing the legal framework. However, the UN conventions and conferences alone are not enough to prevent terrorism. Therefore, the political determination, including application, must be in action in the fight against terrorism.

In this direction, the permanent members of Security Council sometimes prevent the states fighting against terror via veto. They also support the terrorist states. For example, China, applying a terror regime in East Turkistan (Uyghur), blocks all decisions against itself in the Security Council. However, the permanent members of the Security Council can issue a decision in a short time when any terror attacks occur against themselves. The counter-terrorism becomes a current issue and gathers speed when a situation occurs against the permanent members.

The resolutions and works at the UN are damaging to terror. However, there are causes such as that there has not been a consensus among states, that international law sanctions cannot be efficiently put into effect, and there has been a weakness of cooperation between states dysfunction the international law.

Lastly, the nature of terror needs to be understood. If its "discontent" conditions that led to terrorism can be improved, its "punishment" and "change" goals will be eliminated.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- BAL, Mehmet Ali, *Savaş Stratejilerinde Terör*, IQ Yayıncılık, İstanbul, 2003.
- BEŞE, Ertan, *Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2002.
- BOZKURT, Enver ve Selim KANAT, *Uluslararası Toplumun Paradoksu: Terörizm, İnsan Hakları, Güvenlik ve 11 Eylül Sonrası Meydana Gelen Değişiklikler*, Asil Yayınları, Ankara, 2007.
- CAMPOS II, Joseph H., *The State and Terrorism: National Security and the Mobilization of Power*, Ashgate Publishing, Hampshire, 2007.
- CHADWICK, Elizabeth, *Self-determination, Terrorism, and the International Humanitarian Law of Armed Conflict*, Martinus Nijhoff Publishers, The Hague, 1996.
- DENKER, M. Sami, *Uluslararası Terör, Türkiye ve PKK*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1997.
- GARDNER, Hall, *American Global Strategy and the "War on Terrorism"*, Ashgate Publishing, Hampshire, 2005.
- HOFFMAN, Bruce, *Inside Terrorism*, Revised and expanded 2nd edi., Columbia University Press, New York, 2006.
- KAYA, İbrahim, *Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk*, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları, Ankara, 2005.
- MARTIN, Gus, *Understanding Terrorism: Challenges, Perspectives, and Issues*, 4th ed., Sage Publications, London, 2013.
- PURPURA, Philip P., *Terrorism and Homeland Security: An Introduction with Application*, Butterworth-Heinemann Press, Burlington, 2007.
- SCHMID, Alex P. and Albert J. JONGMAN, *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, & Literature*, 2nd Ed., N. J.: Transaction Publishers, New Brunswick, 2005.
- WRIGHT-NEVILLE, David, "Global Terrorism", Richard DEVETAK, Anthony BURKE and Jim GEORGE (Ed.), *An Introduction to International Relations: Australian Perspectives*, Cambridge University Press, Cambridge, 2012.

Makaleler

BOYD, Annabelle and John P. SULLIVAN, "Emergency Preparedness for Transit *Terrorism*", *Tr News*, No. 208 (May-June 2000), pp. 12-17, http://onlinepubs.trb.org/onlinepubs/trnews/trnews208_transit_security.pdf, (Erişim Tarihi: 12.8.2014).

DAVIES, Sara E. and Richard DEVETAK, "Conclusion", Alex J. BELLAMY, Roland BLEIKER, Sara E. DAVIES and Richard DEVETAK (Ed.), *Security and the War on Terror*, Routledge, 2008, New York, pp. 190-198.

HAUT, François, "The Asymmetric Character of the Evolving Chemical, Biological and Nuclear (CBN) Threat", David Martin JONES (Ed.), *Globalisation and the New Terror: The Asia Pacific Dimension*, Edward Elgar Publishing, Inc., Massachusetts, 2004, pp. 119-126.

HOFFMAN, Bruce, "Rethinking Terrorism and Counterterrorism Since 9/11", *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 25, Iss. 5 (2002), pp. 303-316.

JONES, David Martin and Mike SMITH, "Contemporary Political Violence - New Terror in the Global Village", David Martin JONES (Ed.), *Globalisation and the New Terror*, Edward Elgar Publishing, Inc., Massachusetts, 2004.

KOUFA, Kalliopi, "Human Rights and Terrorism in the United Nations", Gudmundur ALFREDSSON and Maria STAVROPOULOU (Ed.), *Justice Pending: Indigenous Peoples and Other Good Causes*, Martinus Nijhoff Publishers, The Hague, 2002, pp. 203-218.

MESSMER, William B. and Carlos L. YORDAN, "A Partnership to Counter International Terrorism: The UN Security Council and the UN Member States", *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 34, Iss. 11 (2011), pp. 843-861.

MORGAN, Matthew J., "The Origins of the New Terrorism", *The US Army War College Quarterly Parameters*, (Spring 2004), pp. 29-43.

PETERSON, M. J., "Using the General Assembly", Jane BOULDEN & Thomas G. WEISS (Edi.), *Terrorism and the UN: Before and After September 11*, Indiana University Press, Bloomington, 2004, pp. 173-197.

RAUFER, Xavier, "New World Disorder, New Terrorisms: New Threats for Europe and the Western World", Max. TAYLOR and John HORGAN (Ed.), *The Future of Terrorism*, Frank Cass Publishers, London, 2000, pp. 30-51.

SCHAEFFER, Brett D., "Birleşmiş Milletler Antlaşmaları ve Konferansları Terörizmi Durdurmaya Yetmez", 4.4.2002, http://www.dispolitika.org.tr/dosyalar/schaeffer_p.htm, (Erişim Tarihi: 21.8.2014).

WEIMAN, Gabriel, "How Modern Terrorism Uses the Internet", United States Institute of Peace, Special Repport 116 (March 2004), pp. 1-12, <http://www.usip.org/sites/default/files/sr116.pdf>, (Erişim Tarihi: 18.8.2014).

BM Kararları, İnternet, Rapor, Sözleşme, Sözlük

8.9.2006 tarih ve A/RES/60/288 sayılı Karar, http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/60/288, (Erişim Tarihi: 20.8.2014).

12.9.2001 tarih ve S/RES/1368 (2001) sayılı Karar, [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1368\(2001\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1368(2001)), (Erişim Tarihi: 21.8.2014).

Convention for the Prevention and Punishment of Terrorism, 19 League of Nations O.J. 23 (1938), League of Nations Doc. C.546.(I).1937.V (1938) (16 November 1937).

"Deadliest terrorist strikes, worldwide", <http://www.johnstonsarchive.net/terrorism/wrjp255i.html>, (Erişim Tarihi: 15.1.2015).

<http://www.statista.com/statistics/202871/number-of-fatalities-by-terrorist-attacks-worldwide/>, (Erişim Tarihi: 24.8.2014).

<http://www.un.org/sc/wg/1566/>, (Erişim Tarihi: 21.8.2014).

<http://www.un.org/sc/committees/1267/>, (Erişim Tarihi: 21.8.2014).

<http://www.un.org/en/sc/ctc/>, (Erişim Tarihi: 21.8.2014).

"Main Actors of the United Nations System in Counter-Terrorism Efforts", http://www.un.org/en/terrorism/pdfs/CT_organogram_dec2007.pdf, (Erişim Tarihi: 20.8.2014).

Online Etymology Dictionary, "Terror", <http://www.etymonline.com/index.php?term=terror>, (Erişim Tarihi: 12.8.2014).

“Provisional agenda of the sixty-eighth regular session of the General Assambly”, http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/68/180&Lang=E, (Erişim Tarihi: 20.8.2014).

Türk Dil Kurumu, “Terör” Maddesi, *Türkçe Sözlük*, Göz. Geç. 6. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1982.

“Work programme of the Counter-Terrorism Committee for 2014”, S/2014/233, pp. 2-5, http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2014/233, (Erişim Tarihi: 21.8.2014).

Rumeli Müfettişliği Döneminde (1902-1908) Makedonya'da Yunan Komitecileri ve Osmanlı Devleti

In Rumeli Inspectorate Period (1902-1908),
Greek Bands in Macedonia and Ottoman Empire

Hasip SAYGILI*

Öz

1877-1878 Osmanlı Rus Savaşından itibaren Rumeli vilayetlerinde Osmanlı idaresinin günlerinin sayılı olduğu algısı yaygınlaşınca, bölgede Osmanlı sonrasının paylaşımı için Bulgar, Yunan ve Sırp arasında amansız bir mücadele başladı. Bu mücadele diplomatik misyonlar, kiliseler, okullar ve nihayet silahlı çeteler arasındaydı. 1902 yılına gelindiğinde Büyük Güçlerin müdahale tehdidi sonucu Makedonya'da reform paketlerini kabule başlayan Babiâli, 2. Meşrutiyet'in ilanına kadar altı yıllık sürede ağırlıklı olarak Yunan ve Bulgar çetelerinin faaliyetlerini önlemeye çalıştı. Bulgar komitacılarının faaliyetleri Türk akademik çevrelerinde çalışılmışsa da, Yunan konsoloslukları ve subaylarının sevk ve idaresindeki Rum çetelerinin faaliyetleri üzerinde yeterince çalışma yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bu çalışmada 1902-1908 arasında Yunan çetelerinin çalışma yöntemleri ve sonuçları ile Osmanlı Devletinin bunlara karşı takip ettiği politika incelenmiştir. Ayrıca dönemin çete faaliyetlerinin Yunan belleğindeki yerine de işaret edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yunanlı çete, Makedonya, Patrikhane, Eksarhlık, Etniki Etarya.

147

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 11

Sayı: 21

* Dr. Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Öğretim Elemanı, e-posta: hasipsaygili@gmail.com.

Abstract

A bloody struggle has began among Bulgarians, Greeks and Serbs for post-Ottoman partition when the perception that Ottoman rule is about to end has become common in Macedonia provinces since Turco-Russo War of 1877-1878. This struggle was among diplomatic missions, churches, schools and finally armed gangs. In 1902, as result of the Great Powers's intervention threat to the Sublime Porte, which began to accept the reform package in Macedonia, had tried to prevent from activities of Greek and Bulgarian bands mainly, in the following six years until the reproclamation of the Constitution. Even though Bulgarian komitadjis activities have been studied by Turkish academic circles, the activities of Greek bands commanded by Greek consulars and officers have not been studied adequately. This paper examines the results and activity methods of Greek andartes, along with the policy of Ottoman State against those. Moreover, it is pointed out that those band activities's place in Greek mind.

Key Words: *Greek band, Macedonia, Patriarchate, Exarchate, Ethniki Hetairia.*

148

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 21

1. Giriş

1877-1878 Osmanlı Rus Harbi sonrasında itibaren Rumeli'de Osmanlı rejimi kendisini şiddetli krizlerle karşı karşıya bulmuştu. Bu topraklardaki farklı etnik topluluklar arasında Osmanlı sonrasının hazırlığı yabancı diplomatik misyonların gölgesinde kiliseler, mektepler ve nihayet silahlı çeteler marifetiyle şekillendirilmeye çalışılmaktaydı. İleride büyük kargaşaya ve acılara sebep olacak olan Makedonya hareketinin doğurduğu kabul edilen Berlin Andlaşması'nın¹ Rumeli'de reform yapılmasını öngören 23. maddesini mümkün olduğunca uygulamaktan kaçınan Sultan Abdülhamid, sonunda dış müdahale tehditleriyle bölgede reformların tatbikini kabul etmek zorunda kaldı.

---

¹ Djoko Slijepceviç, *The Macedonian Question The Struggle for Southern Serbia*, The American Institute for Balkan Affairs, Munchen, 1958, s. 114.

Bu çerçevede 1902 yılının sonuna doğru “*Rumeli Vilayat-ı Şahanesi Umum Müfettişliği*” kurularak Hüseyin Hilmi Paşa müfettiş olarak bölgede göreve başlatıldı.

Tecrübeli ve dirayetli bir idareci olan Hüseyin Hilmi Paşa, öncelikle bölgede silahlı çete faaliyetlerini önlemeye ve mülki yapıdaki aksaklıkları gidermeye çabaladı. Çetelerle mücadelede kayda değer başarı kazanılmasına rağmen çetecilik faaliyetleri Hüseyin Hilmi Paşa'nın 1908'de 2. Meşrutiyet'in ilanını müteakip görevinin sona ereceği döneme kadar önlenemedi. Bu makalede kendilerine *andartes*, *çete* ve *komite* de denilen çoğunlukla Yunan subay ve konsolosları tarafından Makedonya'da sevk ve idare edilen eşkiya çetelerinin² faaliyetleri ile bunlara karşı Osmanlı idaresinin tavrı incelenecektir.

Makedonya üzerine büyük rekabet, Bulgaristan ile Yunanistan arasında cereyan etmiştir. 1885 yılında Şarki Rumeli Vilayetini de topraklarına katan Bulgaristan karşısında Yunanistan henüz Osmanlı idaresindeki Makedonya topraklarının da Bulgarlaşacağı endişesiyle harekete geçmiştir. Daha 19. yüzyılın sonlarına doğru Yunanistan Başvekili Deligiannes [Deli Yannis]'in³ Kral Yorgi'ye karşı serdettiği “*Makedonya meselesine katılmak elzemdir. Yunanlıların Makedonyasız yaşaması imkânsızdır*”⁴ görüşü bu arzunun en veciz ifadesidir. Bu görüş Kral Yorgi tarafından kabul görmüş ve Makedonya'da Yunanistan namına faaliyet gösteren çeteler desteklenmeye başlanmıştır.⁵

² Makedonya'daki Bulgar çetelerine ise literatürde yaygın olarak *komitacı* (*komitadji*) denilmektedir.

³ Yunanistan'da 1885-1905 arasında çeşitli dönemlerde başbakanlık yapmıştır.

⁴ Benzeri görüşlerin Yunan kamuoyunda yaygın şekilde paylaşıldığı bilinmektedir. Bu çerçevede Yunan ordusunun bir subayı olarak çete başı olarak şöhret yapmış komiteci Pavlos Melas “*Makedonya Yunanistan'ın akciğeridir, onsuz Yunanistan ölüme mahkumdur*” demiştir (Douglas Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, Institute for Balkan Studies, Thessselaniko, 1966, s. 2). Makedonya, Yunanistan tarafından Elen imparatorluğunun temel taşı olarak görülmüştür (P R Jennings, *British Foreign Policy with regard to the Macedonian Question 1903-1908*, McGill University, 1953, s. 3).

⁵ Süleyman Kocabaş, *Tarihte ve Günümüzde Türk-Yunan Mücadelesi*, Vatan Yayınları, İstanbul, 1988, s. 108.

Böylelikle zaten rakiplerince bölgede hiçbir zaman serbest bir tercih meselesi olarak görülmeyen Elenleşmenin⁶ ihtiyaç duyduğu vasıta yaratılmış ve Yunanlı çeteler Makedonya’da Bulgar komitacılarıyla çatışmaya başlamışlardır.⁷

1894 yılında Yunanistan hem Osmanlı Devleti’ne, hem de Makedonya’da Bulgar, Sırp, Ulah çetelerine karşı etkin bir silahlı mücadele örgütü olarak Etniki Etarya’yı (Ethniki Hetairia) kurdu. Gizli/yarı resmî mahiyette⁸ olan örgüt zenginleri kendisine yardım yapmaya zorlayacak ve fiiliyatta mecburi yardımlarını alacaktı ve Yunan Ordusunun idaresinde olacaktı.⁹ Zaten çoğu Yunan subayı da örgütün üyesiydi.¹⁰ Etniki Etarya örgütü yanında Makedonya’daki Yunan konsoloslarının yakın nezaretinde “*gayet fiilâne*” Yunan propagandası ve okullarının yaygınlaşması sürerken 1894 ve 1895 yıllarında “*birçok Yunan eşkiya çeteleri ‘Vardar’ ve ‘Ustruma’ya*

⁶ Risto Stefov, *Macedonia What Went Wrong in Last 200 Years?*, ty, s. 21.

⁷ Necdet Kurdağ, *Osmanlı İmparatorluğundan Ortadoğuya Belgelerle Şark Meselesi*, Dergah Yayınları, İstanbul, 1976, s. 81.

⁸ Murat Hatipoğlu, “1897 Osmanlı-Yunan Harbi ve Yunanistan’ın Makedonya Politikası (1897-1913)”, *Osmanlı 2 Siyaset*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s. 307.

⁹ Şükrü S. Gürel, *Tarihsel Boyutları İçinde Türk-Yunan İlişkileri(1821-1993)*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1993, ss. 31-32. Güney Arnavutluk’ta ise Elenizm yayımlacılık hedefini mali destek ve diplomatik faaliyetlerle elde etmeyi tercih etmiştir. Yanya, Preveze, Ergiri, Berat, Lorus ve Avlonya’daki Yunan konsolosları bölgenin kültür ve duygu olarak Yunanlaşmasına yoğun çaba göstermişlerdir (George W. Gawrich, *The Crescent and The Eagle Ottoman Rule, Islam and the Albanians, 1874-1913*, I B Tauris, London-New York, 2006, s. 25).

¹⁰ M S Anderson, *The Eastern Question 1774-1923*, MacMillan St Martin’s Press, New York, 1966, s. 262. Yunan Harp Tarihi Dairesi’nin bir yayımına göre esasen örgüt aralarında daha sonra 1936-1940 yıllarında Yunanistan diktatörü olacak General Metaksas’ın da bulunduğu 15 küçük rütbeli subay tarafından milli duyguları güçlendirmek, ülke dışındaki Yunanlılara (özellikle Makedonya ve Girit kast edilmiş olmalı) yardım etmek gibi maksatlarla kurulmuştu (“The Hellenic Ottoman War of 1897”, s. 4, http://dis.army.gr/editorials_en.html). Etniki Etarya’nın dörtte üçünden fazlası Yunan ordusu subaylarından meydana geliyordu (Nick Anastasovski, *Contestations Over Macedonian Identity 1870-1912*, Victoria University, Melbourne, 2005 (Yayınlanmamış doktora tezi) s. 321).

kadar gelmiş ve uzun süreli "icra-yı şekavet" etmişti".¹¹ Yunanistan Silahlı Kuvvetlerinin resmî görüşünü yansıtan bir yayına göre, 1896 yılından itibaren Etniki Etarya Makedonya'ya birçok silahlı grubu göndererek Makedonya Rumlarının karşı taarruzunu başlatmıştı.¹²

Ancak 1897 yılında gittikçe güçlenerek devlet içinde devlet haline gelen Etniki Etarya'nın kışkırtmaları sonucu, Osmanlı Devleti'ne açtığı savaşı¹³ kaybeden Yunanistan, Makedonya'da çete faaliyetlerine bir süreliğine ara vermek zorunda kalacaktır.¹⁴ Böylelikle Yunanistan'ın Makedonya davası ağır bir darbe almıştır.¹⁵ Fakat bu durum Elenist hareketin bölgede iddia ve mücadeleden vazgeçeceği anlamına gelmeyecekti.

Diğer taraftan 1900'lü yılların başında Makedonya'daki gelişmeler Sultan Abdülhamid'i Yunanistan'ı kollayan politikalar izlemeye itecekti. 1903 yılında Bulgar komitacılarının tehditleriyle üçte iki cemaat çoğunluğu ile kiliselerin mülkiyet değiştirmesi uygulaması durdurulacaktı. Bu karar Makedonya'da Fener Patrikhanesi aleyhine güç kazanan Bulgar Eksarhlığını frenleme anlamına gelmekteydi. Aynı yıl Sultan, Yunanistan Kralına, Veliahdına ve Başvekiline yüksek derecede Osmanlı nişanları yolladı.¹⁶ Bir müddet sonra da Yunan gazetelerinde padişahı "*Elenizmin koruyucusu Bilge Kral*" olarak alkışlayan yazılar görüldü.¹⁷

¹¹ Edvar Driyol, *Şark Meselesi Bidayet-i Zuhurundan Günümüze Kadar*, Muhtar Halid Kitaphanesi, İstanbul, 1328, s. 367.

¹² "The Hellenic Ottoman War of 1897", s. 9, http://dis.army.gr/editorials_en.html

¹³ a.g.e., s. 4, 7.

¹⁴ Edouard Driault, *La Question D'Orient Depuis Ses Origines Jusqu'a La Paix De Sevres (1920)*, Huitieme Edition, Librairie Felix Alcan, Paris, 1921, s. 376. Osmanlı Devleti'ne karşı 1897'de açtığı harbi kaybeden Yunanistan aynı yıl Etniki Etarya'yı "*çetelerin tecavüz ve yağmaları*" yüzünden kapatacaktır (Anastasovski, *Contestations Over Macedonian Identity 1870-1912*, s.321).

¹⁵ Anderson, *The Eastern Question 1774-1923*, s. 270.

¹⁶ Sacit Kutlu, *Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007, s. 201, 204.

¹⁷ H. N. Brailsford, *Macedonia Its Races and Their Future*, Methuen & Co., London, 1906, s. 210.

2. Fener Patrikhanesi–Bulgar Eksarhlığı Mücadelesi

Dönemin Makedonyasında Osmanlı sonrası için paylaşım kavgasının çok önemli bir aktörü de kiliseler olmuştur. Silahlı komitelerin faaliyet programları sürekli kilise ve ruhbanla koordineli olarak yürütülmüştür.¹⁸ Osmanlı Devleti açısından her kilise bir “*fesat yuvası*” olduğu kadar cemaatlerinin benliğini koruyan bir merkez¹⁹ işlevi görmüştür. Bulgaristan ve Yunanistan adına “*kalpler ve gönüllerde muharebe*” Fener Patrikhanesi ve Bulgar Eksarhlığı arasında başlatılmıştır.²⁰ Makedonya’da Bulgar komitacılarının faaliyetlerine önce Rum ruhbanın, daha sonra Rum öğretmenlerin, en sonra da Patrikhane cemaatinin karşı durduğu ve bu yüzden kilisenin Makedonya mücadelesinde meşalenin ilk konulacağı yer olduğu kabul edilmiştir.²¹

Bölgede Bulgar Eksarhlığı “*Bulgar milliyetçiliğinin arkasındaki rehber güç ve Bulgar millî fikirlerini yayan en etkili bir vasıta*”²² olarak faaliyet gösterirken, Fener Patrikhanesi de Makedonya’ya en yetenekli ve milliyetçi metropolitlerini göndermeye daha 1900 yılında başlamıştı. Bu çerçevede Kesriye (Kastoria)’ye metropolit tayin edilen ve Almanya’da felsefe doktorası da yapmış olan Germanos Karavangelis bölgede istihbarat ağı kurarak silahlı çeteler organize

152

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 21

¹⁸ “Okullar ve kiliseler siyasi propagandanın esas silahları olmuştur.” (R. W. Seton-Watson, *The Rise of Nationality in the Balkans*, E. P. Dutton and Company, New York, 1918, s. 129.) Fener Patrikhanesi Yunanlılar için Eksarhlık Bulgarlar için güçlü propaganda motoru olmuştur (William L. Langer, *The Diplomacy of Imperialism 1890-1902*, Harvard University, 1951, s. 305).

¹⁹ Turgut Işıksal, “Makedonya Üzerinde Oynanan Oyunlar ve Bilinmeyen Bir Nüfus Sayımı”, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 43, Nisan 1971, s. 18.

²⁰ A. N. Skvoznikov “Politiçeskaya Boriba Mejdu Balkanskimi Gosdarstvami za Makedonske Zemli v Konçe XIX Naçale XX vv” *Rossiya (SSSR) i Makedoniya İstoriya, Politika, Kultura 1944-1991* gg, Rossiskaya Akademiya Nayk İnstitut Slavyanovedeniya, Moskva, 2013,..”, s. 161. Rusça metinleri tarafıma çeviren Emin Ata Celal Kazımof’a müteşekkirim.

²¹ *The Struggle for Macedonia and The Events in Thrace 1904-1908*, Hellenic Army General Staff Army History Directorate, Athens, 2003, s. 97.

²² Andrew Rossos, *Macedonia and The Macedonians A History*, Hoover Institution Press, California, 2008, s. 87.

etmeye başlayacaktı.²³ Manastır ve Drama'ya da yine enerjik ve Yunan davasına gönül vermiş piskoposların gönderilmesiyle Patrikhane Yunan milliyetçiliğinin güçleriyle aynı safta yer almış oluyordu.²⁴ Dönem boyunca Manastır ve Melnik'te piskoposluk yapan Yovakim'in Bulgar komitacılarına karşı kendi taraftarlarına söylediği "Göze göz, dişe diş denildiğini duyuyorsunuz. Ancak ben size göze karşılık gözler, dişe karşılık dişler diyorum."²⁵ ifadesi Rum Patrikhanesinin çete mücadelesindeki konumunu ifade etmiş olmaktadır.²⁶

Bu çerçevede Makedonya'da faaliyet gösteren Yunan çeteleri için Rum manastırları lojistik destek sağlanan güvenli barınaklar olarak ve Patrikhane kontrolündeki kilise ve manastırlar da haber kaynakları olarak Yunan davasına hizmet etmişlerdir.²⁷

Literatürde Bulgar "silahlı" propaganda faaliyetini yürüten komitacılara *Eksarhçılar* (Exarchists), bunlarla benzeri yöntemlerle mücadele eden Yunan çetelerine de *Patrikçiler* (Patriarchists) denilmesi, kilise ayrılığının neredeyse etnik çatışmaların esas sebebi olduğu izlenimi yaratmaktadır. Hatta bazen Yunan çetelerinin Patrikhane'nin emrinde çalıştığı intibai veren akademik çalışmalara da rast gelinmektedir.²⁸

---

²³ Julian Allan Brooks, 'Shoot The Teacher!' Education and the Roots of the Macedonian Struggle, Simon Fraser University, 2005, s. 105. Piskopos Karavangelis bölgedeki Bulgar komitacılarına karşı Osmanlı makamlarına pusu teklif edecek kadar silahlı mücadelenin içindeydi (Anıl Kayalar, Struggle Over Macedonia: Florina 1906, According to The Records of Rumeli Inspectorate, Bilkent University, Ankara, 2003 (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, s. 65).

²⁴ Basil C. Gounaris, "Preachers of God And Martyrs of Nation-The politics of Murder in Ottoman Macedonia in the Early 20th Century", *Balkanologie*, IX (1-2), December 2005, s. 42.

²⁵ *The Struggle for Macedonia and The Events in Thrace 1904-1908*, s. 101.

²⁶ Kilise'de vaazlarında Bulgarla silahlı mücadele çağrısı yapan dönemin Drama Metropoliti Hrisostomos'un "Donunuzu satın, bıçak alın." sözü meşhurdur (a.g.e., s. 100-101). Daha sonra İzmir Metropoliti olarak şehri işgal eden Yunan ordusunu takdis eden ve Türklere karşı Elenizm namına açık düşmanlık yürüten Hrisostomos, şehrin 9 Eylül 1922 tarihinden kurtarılmasından sonra halk tarafından linç edilerek öldürülmüştür.

²⁷ Kayalar, Struggle Over Macedonia, s. 68.

²⁸ Süheyla Yenidünya, "Balkanlarda Kilise Mücadeleleri: Fener Rum Patrikhanesi

Ancak fikrimizce hadise Yunanlılar açısından teolojik kaynaklı bir kilise ihtilafı olmaktan uzak görünmektedir. Daha doğrusu incelediğimiz dönemde Patrikhane de, çeteler de, Etniki Etarya da, Makedonya Komitesi de, Yunan konsolosları²⁹ da, hemen hepsi Elenizmin Makedonya’da yayılcı gayesine uyumlu bir şekilde hizmet eden unsurlar olmuştur. Esasen Makedonya’da Yunan davasının Bulgar “nüfuzu” karşısında mevcut Rum mektepleri ve Rum Patrikhanesi faaliyetlerinin yeterli görülmemesi yüzünden Yunan çeteciliğinin yoğunlaştırıldığı anlaşılmaktadır.³⁰ Başka bir ifade ile, Yunan çeteciliğinin salt klasik Yunanca eğitimini yaygınlaştırma ve Fener Patrikhanesinin diğer Ortodoks kiliselerinden teolojik farklarını vurgulama gibi maksatlarla sahneye sürülmediği açıktır.

3. Makedonya’da Yunan Örgütlenmesi

Yunan Dışişleri arşivlerinden de faydalanarak yazılan bir esere göre, 1897’den sonra Batı ve Kuzeybatı Makedonya’nın Yunan nüfuslu merkezlerinde konsolosluklar tarafından Yunan komiteleri kurulmuştu. Mart 1903’e gelindiğinde Yunan çetecilik örgütleri halktan kayda değer miktarda nakdi yardım toplamış ve silahlanmıştı.³¹ Manastır Konsolosu Dragoumis Mart 1903’te “*Savunma*” adlı çetecilik faaliyetlerine zemin olabilecek gizli, hiyerarşik yapıli milliyetçi bir örgüt kurmuştu. Örgüt Bulgar komitacılarının şöhretli VMRO’sunu (İç Makedonya Devrimci Örgütü) model almıştı ve Orta ve Batı Makedonya’da faaliyet gösterecekti.³²

154

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 21

Tarafından Makedonya’da Yürütülen Çete Faaliyetleri ve Osmanlı Devleti’nin Aldığı Tedbirler”, *Türk Tarihinde Balkanlar*, Cilt 2, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, 2013, s. 895-913. Ayrıca bkz. Harun Güngör, “Yunan-Bulgar Kilise Mücadeleleri ve Gagavuzlar”, *Türk Kültürü*, 29(314), 1991, s. 20-24.

²⁹ Yunan Konsoloslukları, kilise teşkilatları gibi çeteler için eleman temin merkezi olarak hizmet görmüşlerdi (Kayalar, *Struggle Over Macedonia*, s. 66).

³⁰ Michalis Kaliakatos, *Dragoumis, Macedonia and the Ottoman Empire (1903-1913): The Great Idea, Nationalism and Greek-Ottomanism*, University of Birmingham, 2008 (Yayınlanmamış doktora tezi), s. 31.

³¹ Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, s. 198.

³² Kaliakatos, *Dragoumis, Macedonia and the Ottoman Empire (1903-1913)*, s. 33-34.

1904 Şubat'ında bizzat Yunan Hükümeti tarafından Yunan Ordusundan Pavlos Melas ve beraberinde üç subay, Makedonya'ya gönderilerek çete faaliyetlerinin personel, teçhizat ve mali yönden bölgede nasıl destekleneceğini tespitle görevlendirildi. Bu keşif faaliyetinden sonra Kral ve Başbakan Makedonya'da çeteciliğin daha aktif hale getirilmesine kararına vardılar.³³

Bu kapsamda aynı yıl ortalarında Yunanistan'da yeni bir Yunan Makedonya Komitesi teşkil edildi. Komite tamamen Etniki Etaryacılar oluşuyordu ve sadece Makedonya'daki Yunan okullarına değil, Makedonya'ya sızan çetelere de destek sağlıyordu. Çeteler haydutlar, hudut muhafızları ve genç subaylardan teşkil edilmekteydi.³⁴ “Profesyonel milliyetçilerden” oluşan Makedonya Komitesi'nin esas maksadı bölgedeki Yunan silahlı mücadelesini ve diğer propaganda faaliyetlerini finanse etmek ve hükümetle yakın koordinesini sağlamaktı. 1904 Ağustos'unda hükümetin tam desteğini alan Makedonya Komitesi Manastır-Kesriye bölgesinde silahlı eylemlerde bulunan Yunan çetelerinin başına Melas'ı tayin ettirdi.³⁵

Atina'da kurulan Yunan Makedonya Komitesi'ne paralel olarak aynı yıl Selanik'te Yunan Konsolosu Koromilas'ın genel sorumluluğunda “Makedonya Silahlı Savunma Gücü” oluşturuldu. Koromalis'e verilen görevin ifası için maiyetine memur olarak çeşitli sınıf ve rütbeden subaylar atandı.³⁶ Döneme ait bir Osmanlı belgesine göre,³⁷ sırf Selanik Yunan Konsololuğunda alay emini (ikmal subayı), istihkâm,

³³ A.g.e, s. 36.

³⁴ Brooks, ‘Shoot The Teacher!’. s. 104, 105.

³⁵ Kaliakatos, s. 36. Kapitan Melas kısa bir süre sonra Osmanlı güvenlik kuvvetleriyle girdiği çatışmada öldürüldü. İsmi etrafında yaratılan mitoloji Yunan davasına, Melas'ın dirisinden daha fazla katkı sağladı. Nitekim yukarıda atıfta bulunduğumuz Yunan Harp Tarihi Dairesi'nce yayınlanan bölgedeki çete mücadelesini konu alan monografinin kapağına da Melas'ın çeteci kıyafetinde bir resmi konulmuştur.

³⁶ Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, s. 200-201. Aynı yayına göre 1905 yılında Makedonya'daki konsolosluklarda görevli subay sayısı 40'tır (s. 203).

³⁷ BOA DH MKT, 2724/92, 8 M 1327. Belgede konsoloshanede “kâtiplik” vazifesinde bulunan subayların kod adları yanında asıl isimleri de zikredilmiştir.

piyade ve topçu sınıflarından sekiz zabıt müstear isimle görev yapmaktaydı. Bu zabıtlar ve diğer konsolosluklarda bulunan zabıtların çete teşkiline memur oldukları ve Makedonya'daki Hristiyanları “*Yunan efkârı ve amaline meylettirmeye*” çalıştıkları rapor edilmişti.³⁸ Yunan konsoloshanelerine tayin edilen bu subaylar, “*çeteler organize etme*” ve “*Makedonya'ya silah ve mühimmat akışını düzenleme*” faaliyetlerinde bulundular.³⁹

Atina'daki Makedonya Komitesi, çetelerini Manastır-Kesriye bölgesine gönderdi. Ancak Selanik Konsolosu Koromilas, Manastır konsoloshanesinde bulunan subaylar vasıtasıyla bu bölgedeki çete faaliyetlerini de kontrol etti. 1906 yazında Koromilas'ın yetkileri artırılarak Makedonya'daki bütün Yunan konsoloslukları direktörlüğüne getirilmesi⁴⁰ de çetecilik faaliyetlerinin etkinliğini artırmaya hizmet edecekti.

Dönem boyunca bölgedeki Yunan çetelerinin ağırlıklı olarak ordu mensubu tecrübeli muvazzaf subay ve astsubaylar tarafından sevk edildikleri bilinmektedir.⁴¹ Makedonya'da silahlı eylemler yapan çeteleri idare eden Yunan Ordusunun rütbeli personeli bazen resmî üniformalarını çıkarmaya da gerek görmemişlerdir.⁴²

Diğer taraftan, Osmanlı yetkilileri, Yunan çete örgütlenmesinin ağırlıklı olarak dönem boyunca kapatıldığı söylenen Etniki Etarya tarafından tertiplendiği ve icra edildiği kanaatini muhafaza etmişti.⁴³

156

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 21

³⁸ BOA DH MKT, 2724/92, 8 M 1327.

³⁹ *a.g.e.*, s. 202.

⁴⁰ *a.g.e.*, s. 203-204.

⁴¹ *A History of The Hellenic Army 1821-1997*, Hellenic Army General Staff Army History Directorate, Athens, 1999, s. 78. Dönem boyunca öldürülen veya kaybolan 15 üst düzey çete liderinden 10'u muvazzaf subaydır (*The Struggle for Macedonia and The Events in Thrace 1904-1908*, s. 381).

⁴² Cemal Kutay, *Türkiye İstiklal ve Hürriyet Mücadeleleri Tarihi*, cilt 16, İstanbul, 1961, s. 8974

⁴³ BOA BEO, 2000/149964, 17 Za 1320; BEO, 2010/150703, 01 Z 1320; BEO, 2412/180885, 10 B 1322; TFR 1 A, 20/1912, 7 9 1322). Esasen Yunanistan'ın Etniki Etarya'nın 1897'de harpten sonra dağıtıldığı beyanına Babıali hiçbir zaman inanmamıştır (BOA HR SYS 1753/41, 27 12 1900; HR SYS, 1754/53, 27 03 1903).

4. Çete Faaliyetleri

İncelediğimiz dönemde, Yunan çeteciliğinin ana hedefi, Bulgar komitacıları gibi bir ayaklanmayla “*Osmanlı boyunduruğu*”na son verip Makedonya’yı Türklerden “*kurtarma*” olmamıştır. Bunun yerine Yunan çıkarlarını savunma ve Makedonya’da Yunan hâkimiyetini kurmak şeklinde bir amaç güdülmüştür.⁴⁴ Tespit edilen bu tercih ileride göreceğimiz Osmanlı makamlarının Yunan komitecilerine daha hoşgörülü davranmasının sebeplerinden birisi olacaktır.⁴⁵

Yunanistan’ın Makedonya’da çetecilik mücadelesi, diplomasi, eğitim kurumları, kilise ve daha önemlisi Yunanistan’da halk desteğiyle uyumlu bir şekilde yürümüştür.⁴⁶

Yunan çeteciliğinin baş düşmanı tereddütsüz Bulgar komitacıları olmuştur. 1905 yılında bir Yunan komiteci liderinin verdiği “*Bulgar canileri öldürünüz. Papaz ve öğretmen kisvesindeki canileri katlediniz*” talimatı⁴⁷ Makedonya Elenizmi’nin temel politikasını yansıtmaktadır.

Yunan çeteciliği, faaliyetlerini Bulgar komitacılarla kıyaslanabilecek yöntemlerle sürdürdü. Dönemin Avrupalı bir tanığine göre, Yunan çeteciliğinin yöntemleri suikastlar ve katliamlardı.⁴⁸

Selanik’te Araplı köyüne Yunan Savunma Komitesi’nin gönderdiği tehdit mektubunda “*Hayatta kalabilmeniz için tek seçeneğinizin ‘Yunan olma’ olduğunu anlamalısınız... Köyünüzde Yunan olduğuna*

⁴⁴ Kayalar, *Struggle Over Macedonia*, s. 66. Çete liderlerinden kapitan Mazarakis’in ifadesiyle mücadelenin maksadı bir toprak ele geçirmek değil, *ruhları fethetmekti* (Dimitris Livanios, ‘Conquering the Souls’: Nationalism and Greek Guerrilla Warfare in Ottoman Macedonia, 1904-1908, *Byzantine and Modern Greek Studies*, 23, 1999, s. 203)

⁴⁵ Bulgar çetelerine karşı harekete geçen Rum çeteleri Babıali tarafından desteklenmiştir (Midhat Sertoğlu, *Mufassal Osmanlı Tarihi*, Cilt 6, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2011, s. 3390).

⁴⁶ *A History of The Hellenic Army 1821-1997*, s. 78.

⁴⁷ Hale Şıvgın, “Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Balkan İttifakının Önce Çeteler ve Kiliseler Arasında Başlaması”, *Osmanlı 2 Siyaset*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s. 479.

⁴⁸ Brailsford, *Macedonia Its Races and Their Future*, s. 214.

ikna olmamış olanlar varsa sizi ve çocuklarınızı hatta evdeki kedilerinizi yakacağız, hiç biriniz canlı kalmayacak.” denmektedir⁴⁹. Bölgede çete uygulamaları bu tehdidin ciddiye alınmış olduğunu düşündürmektedir. 1905 yazında İstanbul’daki Fransız Büyükelçiliği’nden Dışişlerine yazılan bir raporda da, Sefaret Müsteşarı, Yunan çetelerinin yine Selanik çevresindeki köylere yollandığı ve kendisine ulaşan bir mektupta köylülerin Patrikhaneye tâbi ve Yunan olmayı kabul etmezlerse öldürüleceklerinin yazıldığını ifade etmiştir.⁵⁰ Tanınmış çeteci Mazarakis’in ifadesiyle, insanları hangi etnisiteye mensup olduklarına kan ve silahla “*ikna*” eder hale gelmişlerdir.⁵¹

Yunan komitecileri “*sık sık köy ziyaretleri*”, “*düşman liderlerini ele geçirme*” ve “*düşman çetelerinin hareketlerini önleme*” faaliyetlerinde bulunmaktaydılar. Bu faaliyetlerinde çetecileri binlerce kişiden meydana gelen sivil gruplar destekliyordu. Sivil gruplar, silahlı çetelere istihbarat temini, silah ve mühimmat taşıma, gıda maddesi sağlama ve kurye hizmeti gibi destek faaliyetleriyle yardımcı olmaktaydı.⁵² Ancak Yunan çeteciliğinin maksadının askerî olmayıp “*propaganda*” odaklı olduğu ileri sürülmüştür. Baş düşman görülen Bulgarlar dışında, Yunan çeteciler, Arnavutlarla⁵³ ve Ulahlarla da şiddetli

⁴⁹ Anastasovski, Contestations Over Macedonian Identity 1870-1912, s. 322-323.

⁵⁰ *Documents on The Struggle of The Macedonian People for Independence and A Nation-State*, Vol 1, The University of ‘Cyrill and Methodius’, Skopje, 1985, 524.

⁵¹ Giorgos Agelopoulos, “Perceptions, Constructions, and Definition of Greek National Identity in Late Nineteenth–Early Twentieth Century Macedonia”, *Balkan Studies*, 36(2), 1995, s. 259.

⁵² Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, s. 474.

⁵³ İncelediğimiz dönem boyunca çetecilik eylemlerinde Arnavutların da adı geçmektedir. Ancak Arnavut çete faaliyetlerinde temel güdünün siyasi bir maksattan ziyade fide ve soygun gibi motiflerle geçim sağlamanın daha baskın olduğu anlaşılmaktadır. Bir Rus gazeteci, bölgedeki bir Rus diplomatından Arnavut çetelerin Kosova’daki Decani Manastırını fide almak üzere kuşattığını ileri sürmektedir (N. Lender, “Afon, Saloniki, Makedoniya”, *Ruskii Vestnik*, 8, 1904, <http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Serbien/XX/1900-1920/Lender/text1.phtml?id=9112>). Manastır bölgesinde Goudis adlı Yunan çetecinin maiyetinde çalışan Arnavutlar için bkz. Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, s. 221.

ve kanlı mücadeleye girmişlerdi. Çeteciler bu çerçevede Ortodoks dinî metinleri Arnavutça'ya çeviren bir Arnavut rahip ile birçok Ulah rahibi ve öğretmenini dinî tören ve eğitimde Ulahça konuştukları için katletmiştir.⁵⁴ İleride göreceğimiz İlinden İsyanı sırasında da Ulahlar⁵⁵ Yunan silahlı çetelerinin zulmüne maruz kalmıştır. Bunun nedeni, güncel bir Makedon kaynağına göre, Ulahların Rum kilisesi ve propagandasına itaat etmeyerek isyana katılmalarıdır.⁵⁶

Osmanlı arşiv kaynaklarında dönem boyunca Yunan çetelerinin hemen her tarafta yaygın olarak uyguladıkları darp, tehdit, aşağılama, ev yakma, okula ve kiliseye saldırı, kitap yakma, yaralama, gasp, adam kaçırma, işkence, suikast ve katliam gibi eylemlerini Ulahlara da yönelik olarak işlediklerine ilişkin çok sayıda belge mevcuttur.⁵⁷ Ulahların Rum saldırılarına karşı Osmanlı makamlarından yardım talep ettikleri de anlaşılmaktadır.⁵⁸

a. İlinden İsyanı: Dönüm Noktası

Bu ara Bulgarların devrimci örgütü VMRO tarafından 2 Ağustos 1903 tarihinde başlatılan ve Bulgaristan Prensiği tarafından kısmen desteklenen⁵⁹ İlinden (St İlya günü) isyanı, Yunan çetecilik hareketleri

⁵⁴ Brailsford, *Macedonia Its Races and Their Future*, s. 215.

⁵⁵ Rum çete ve kilisesinin Rumlaştırma baskıları karşısında Ulahların Bulgar kilisesine bağlanma eğilimlerini tehlikeli bulan Babıali, 1905 yılında Ulahlar da ayrı bir cemaat olarak tanıdı. Söz konusu tanınma, müstakil kilise ve Ulahça eğitim hakkı anlamına geliyordu. Bu durum asimilasyonu sağlamak için Yunan çetelerinin Ulahlara karşı silahlı şiddeti artırmalarına neden olmuştu (Ali Arslan "Makedonya'da Rum-Ulah Çatışması", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 4, 2003, s. 7-11).

⁵⁶ *History of The Macedonian People*, Institute of National History, Skopje, 2008, s. 195.

⁵⁷ *Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi I, Balkanlar'da Yunan Mezalimi*, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara, 1995, s. 81, 84, 92, 95-96, 99-103, 105-106, 108, 111-114, 122-123, 128, 138-147, 158, 173, 208 ve *Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi III, Balkanlar'da Yunan Mezalimi*, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara, 1996, s. 8, 52-58, 92.

⁵⁸ *Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi I*, s. 81-82.

⁵⁹ Resmî bir Bulgar yayınına göre, Bulgaristan biri general olmak üzere 48 subayla isyanı desteklemiştir (*National Museum of Military History* (İngilizce, Bulgarca), yy, Bulgaria, 2006, s. 51).

için bir dönüm noktası oldu. Bu ayaklanma Yunan Hükümetinde Makedonya'nın yakın gelecekte bölüşülmesi mücadelesinde Bulgarların gerisinde kaldıkları düşüncesi yarattı.⁶⁰ Bu düşünce bölgedeki Yunan Komite hazırlıklarına kayda değer bir ivme kazandırdı.

İlinden Ayaklanması geride yıkım ve acılar bırakarak tam bir başarısızlıkla sonlanırken⁶¹ diğer taraftan örtülü bir Osmanlı-Yunan yakınlaşmasına fırsat verdi. İsyancıların Müslüman sivil halk yanında Rum Patrikhanesine bağlı köylere de saldırması⁶² bu yakınlaşmayı hızlandırmış olmalıdır. Zaten bu isyana kadar olan dönemde Rumeli'deki Yunan Konsoloslarına Bulgar komitacılarının bastırılması için Osmanlı makamlarına tam destek sağlanması için Atina'dan talimatlar verildiği bilinmektedir. İsyanın patlamasıyla bu politika daha da belirginleşmiş ve Yunanistan hükümeti bölgedeki unsurlarını Bulgar komitacıları ile silahlı mücadeleye teşvikle daima Osmanlı makamlarıyla istişare içinde bulunulmasını da istemiştir.⁶³ Bu kapsamda bazı Yunan çeteleri isyanın bastırılmasında Osmanlı kuvvetlerine yardım etmiştir.⁶⁴ Daha sonra da mesela Pirin'de, Rum cemaati, Bulgar komitacılarla mücadele eden Osmanlı makamlarına destek sağlamıştır.⁶⁵ Diğer taraftan bazı Yunan subaylarının Atina'da Osmanlı Sefirine başvurarak isyan bölgesinde Osmanlı kuvvetlerine yardımcı olmak istedikleri de ileri sürülmüştür.⁶⁶ Komitacıların İlinden İsyanı sürerken Bulgaristan Hükümetine gönderdikleri bir mektuba göre de, Osmanlı askerî birlikleri yanlarında Rum piskoposlar olduğu halde Ohri, Manastır, Florina ve Kesriye gibi bölgelerde halkı

⁶⁰ Kaliakatos, Dragoumis, Macedonia and the Ottoman Empire (1903-1913), s. 29.

⁶¹ Slijepceviç, *The Macedonian Question*, s. 137.

⁶² *The Struggle for Macedonia and The Events in Thrace 1904-1908*, s. 88-89.

⁶³ Kaliakatos, Dragoumis, Macedonia and the Ottoman Empire (1903-1913), s. 68.

⁶⁴ Thomas W Gallant, *Modern Greece*, Oxford University Press Inc, New York, 2001, s. 66.

⁶⁵ James Walter Frusetta, Bulgaria's Macedonia: Nation Building and State Building, Centralization and Autonomy in Pirin Macedonia, 1903-1952; University of Maryland, 2006 (Yayınlanmamış doktora tezi), s. 130.

⁶⁶ Brailsford, *Macedonia Its Races and Their Future*, s. 210.

silahlarını Osmanlı makamlarına teslim ve Patrikhaneyi dini otorite olarak kabul etmeye zorluyorlardı.⁶⁷

Bu kapsamda Kesriye Metropolit Karavangelis de Bulgar komitacılarının başlattıkları isyanın bastırılmasından sonra Osmanlı idaresinin desteğini sağladı. Bu destekle bölgesinde bütün Ortodoksları zorla Fener Patrikhanesine çevirdi. Ayrıca nüfuz alanındaki Bulgar okul sistemini de imha etmeyi başardı.⁶⁸

Makedonya Elenizmi de denilen bölgedeki Yunan komiteciliğinin Osmanlı makamlarına yaklaşması ve örtülü iş birliğinin bir yansıması İlinden İsyanının yeni başladığı günlerde bölgede bulunan bir İngiliz gazetecinin gözlemlerinden de okumak mümkündür. Gazeteci, Selanik yakınlarında güvenlik güçleri ile çatışmaya giren Yunan çetelerinin öldürdükleri Osmanlı askerlerin cesetlerine saygıyla işlem yaptıklarına tanık olduğunu yazmıştı. İngiliz gazeteciye göre, benzeri bir saygı Bulgar maktul komitacılarına gösterilmiyordu.⁶⁹

İlinden İsyanı boyunca Osmanlı makamları ile Yunan çeteciliği arasındaki yaklaşma ve örtülü iş birliği, Yunan Harp Tarihi Dairesi'nin yukarıda atıfta bulunduğumuz Makedonya çeteciliği monografisi⁷⁰ hariç, bir kısmını yukarıda zikrettiğimiz Yunanlı akademisyenlerin eserleri dahil hemen bütün kaynaklarda ifade edilmiştir.⁷¹

Yunan komiteciliğinin Bulgarların İlinden İsyanını Helenizm için bir atılım fırsatı olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

⁶⁷ *Macedonia Documents and Material*, Bulgaria Academy of Science, Sofia, 1978, s. 532.

⁶⁸ Brooks, 'Shoot The Teacher!' *Education and the Roots of The Macedonian Struggle*, s. 105-106.

⁶⁹ *The English Press of the Ilinden-Preobrazhenie Uprising 1903*, Makedonski Nauçen Institut, Sofia, 1998, s. 138.

⁷⁰ *The Struggle for Macedonia and The Events in Thrace 1904-1908*.

⁷¹ Dönemin bir kaynağı, Yunan komiteciliği ile Osmanlı makamları arasındaki ilişkiyi "Yunanlıların Türklerle İttifakı" başlığı altında anlatmıştır (Brailsford, *Macedonia Its Races and Their Future*, s. XVII, 209-213).

b. Yunan Çeteciliğinin Yükselişi

İlinden İsyanı ile canlanan Yunan çeteciliği 1904 yılında atılıma başladı. Bu yüzden Yunan kaynakları incelediğimiz dönemin başlangıcını 1904 olarak almayı tercih etmişlerdir. 1905 sonbaharına gelindiğinde Makedonya’da 1000 civarında Yunan çetesi faaliyet göstermekteydi. Ağırılık Güney ve Orta Makedonya’ya verilmişti. Çeteler ağırlıklı olarak güneyde subaylar, orta bölgede astsubaylar tarafından sevk ve idare ediliyordu.⁷²

Yukarda işaret edildiği gibi, Yunan çetelerinin Osmanlı idaresi ve Türkleri incelediğimiz 1902-1908 döneminde öncelikli hedef olarak görmedikleri, hatta belli ölçüde iş birliğini tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Yunan çetelerine Osmanlı makamlarına elden geldiğince zorluk çıkarmamaları ve halkın Türk kesimine çok dostane davranmaya özen göstermeleri için talimat verildiği bilinmektedir.⁷³ Başka bir ifadeyle, “*Rumlar Makedonya’da gelişen Bulgar hareketi karşısında kendilerini savunma için Bulgar komitacılarına karşı mahalli Türk makamlarına yardım etmişlerdir*”⁷⁴ Bu kapsamda dönem boyunca Bulgar komitacılarına dair Osmanlı yetkililerine istihbarat temin ettikleri bilinmektedir.⁷⁵ Osmanlı arşiv evrakına göre, 1904 yılında, Yunan Sefiri,

162

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 21

⁷² Basil C. Gounaris, “National Claims, Conflicts and Developments in Macedonia, 1870-1912”, *The History of Macedonia*, Ed. Ioannis Koliopoulos, Museum of the Macedonian Struggle, Thessaloniki, 2007, s. 181-213, s. 194.

⁷³ Mehmet Hacısalihoğlu, *Jön Türkler ve Makedonya Sorunu (1890-1918)*, çev. İhsan Catay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2008, s. 113. Hatta Selanik’te Rumlar 6 Mart 1904 günü Bulgar eylemlerini Osmanlı makamlarına şikayet için yaptıkları gösteride “*Padişahım çok yaşa!*” diye bağıracaklardır (Güler Yarcı, *Türk Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Diplomasisinde Makedonya Meselesi (1876-1912)*, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1996, s. 286).

⁷⁴ Christopher Psilos, *The Young Turk Revolution and the Macedonian Question*, University of Leeds, 2000 (Yayınlanmamış doktora tezi), s. 32.

⁷⁵ Makedonya’daki Yunan konsoloshanelerinin Osmanlı makamları için “*gizli polis karargahı*” ve “*istihbarat merkezi*” olarak çalıştıklarına ilişkin bkz. Brailsford, *Macedonia Its Races and Their Future*, s. 210. Bulgaristan’da daha sonra adı Nevrokop şehrine verilen, Üsküp’te şehir meydanında at üzerinde devasa heykeli dikilen tanınmış Bulgar komitacısı Delçev de bir Rum’un ihbarıyla tespit edilerek

Sadrazam Ferid Paşa'ya Rumeli'de Jandarma tensikatını teftiş edecek Büyük Güçler'in subayları arasında yetki alanları konusunda ihtilaf çıktığı haberini iletmişti.⁷⁶ Diğer taraftan Sofya'daki Osmanlı Komiseri de Yunan çetelerinin Bulgar komitacılara karşı kendilerini savundukları tarzında açıklama yaparak⁷⁷ Yunanistan'a diplomatik destek sağlamaktaydı.

Bu çerçevede, 1905 yılında bir çete elebaşısının elemanlarına verdiği talimattaki "*Makedonya toprağında tek bir Bulgar kalmayınca Rumlar ve Türkler rahat edecektir.*"⁷⁸ ifadesi de bölgedeki Türk-Yunan yakınlaşmasının dile getirilmesi olarak okunabilir.

Osmanlı idaresinin de birbiriyle ölümüne mücadele eden unsurların kendi aralarındaki kanlı rekabeti teşvik ettiği ileri sürülmüştür.⁷⁹ Bu çerçevede, Makedonya'nın tamamını ele geçirme emeli güden Bulgar komitacılığına karşı ehven-i şer olarak görülen Yunan komitelerinin Rumeli'de kontrolü kaybetmemek için bazen bir denge unsuru olarak tercih edildiği dönemin resmî yazışmalarından anlaşılmaktadır.⁸⁰ Bu çerçevede, Yunan çetelerine özellikle 1906 yılına kadar daha toleranslı davranıldığı⁸¹ görülmektedir. Bu toleransın bazen alt seviyede Yunan komitecilerle Bulgarlara karşı iş birliğine kadar ilerlediği de olabilmıştır. Bölgede genç bir subay olarak görev yapan Halil [Kut] Paşa uzun yıllar sonra anlattığı anılarında 1904 yılında Vodine-Karaferye dağlarında

---

güvenlik güçlerince girdiği çatışmada öldürülmüştür ("Macedonian Chief's Death", *New York Times*, 26 Mayıs 1903).

⁷⁶ Abdülhamit Kırmızı, "Balkanlar Üzerinde Diplomasi Savaşı, Rumeli Islahatı, 1902-1908", *Türk Tarihinde Balkanlar*, cilt 2, Sakarya Üniversitesi, 2013, s. 985.

⁷⁷ Gül Tokay, *Makedonya Sorunu Jön Türk İhtilalinin Kökenleri (1903-1908)*, Afa Yayınları, İstanbul, 1996, s. 59.

⁷⁸ Şıvgın, "Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Balkan İttifakının Önce Çeteler ve Kiliseler Arasında Başlaması", s. 479.

⁷⁹ Rossos, *Macedonia and The Macedonians A History*, s. 88.

⁸⁰ 1903 yılı yazına doğru iki yüz kişilik Kapitan Arkoda çetesi ile ilgili Osmanlı makamlarının yazışmalarında Yunan çetesinin "*Rum ahaliye taarruz eden Bulgar eşkiyasından ahz-ı şar [intikam alma] fikriyle*" hareket ettiği ifadesi (BOA DH MKT, 659/8, 27 Za 1327) Yunan çetelerine bakış açısına bir emare sayılabilir.

⁸¹ Psilos, *The Young Turk Revolution and the Macedonian Question*, s. 33.

Yunan komitecilerle iş birliği yaparak onlardan aldığı 40 takım Yunan çeteci kıyafeti ve silahlarıyla Bulgar komitecilerine ağır kayıp verdirdiğini ileri sürmüştü.⁸²

Yunan çetelerine fiilî desteğin bazı subay ve askerlerle sınırlı olmadığına dair de İngiliz diplomatik raporlarına yansımış bilgiler mevcuttur. Mesela söz konusu raporlara göre, 1905 yılı başlarında Gevgili güneyindeki Bulgar Marvençi köyüne saldıran çete Türk ve Rumlardan oluşmaktaydı.⁸³ Dahası, Alman diplomatik yazışmalarına göre de, Güney Makedonya’da 1904 yılı başlarında yakalanan Yunan Kurmay Subayı Kolokotronis ile Giritli eski çete lideri Manos, Yunan çeteleri için çalıştıkları anlaşılınca serbest bırakılmışlardı.⁸⁴

Yunan komiteciliğinin faaliyete geçmesiyle, 1904 yılında mevcut jandarma, zaptiye ve nizami birliklerin yanında Osmanlı idaresince bölgede çoğunluğu Arnavut neferlerden meydana gelen *Avcı Taburları* isimli özel birlikler kurulmaya başlandı⁸⁵ da hatırlanmalıdır. İncelediğimiz dönemde çetelerle eldeki imkânlar nispetinde mücadele edilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Dönem boyunca çetelerin Osmanlı güvenlik güçleri ve birbirleriyle çatışmaları ve düşman gördükleri sivilleri öldürmeleri devam etti. 1904 başlarında birkaç ay önce Bulgar komitacılarının isyanı bastırılmasına rağmen çatışma ve siyasi suikastların kurban sayısının ayda ortalama 100’e ulaştığı bilinmektedir.⁸⁶ İngiliz Avam Kamarası’nda da aylık ölüm ortalamasının 1906 yılı için 150’ye yükseldiği ifade edilmiştir.⁸⁷

⁸² Halil Paşa, *İttihat ve Terakki’den Cumhuriyet’e Bitmeyen Savaş*, haz. Taylan Sorgun, 7 Gün Yayınları, İstanbul, 1972, s. 40-42.

⁸³ Fikret Adanır, *Makedonya Sorunu Oluşumu ve 1908’e Kadar Gelişimi*, çev. İhsan Çatay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2001s. 235.

⁸⁴ *a.g.e.*, s. 235.

⁸⁵ Kutlu, *Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti*, s. 211.

⁸⁶ *Report of The International Comission To Inquire into the Causes and Conduct of The Wars of Balkan*, Carnegie Endowment for International Peace, Washington, 1914, s. 32.

⁸⁷ http://hansard.millbanksystems.com/commons/1906/nov/22/macedonia#S4V0165P0_19061122_HOC_129

c. 1906'dan Sonra

1906 yılından itibaren Yunan çeteciliği Makedonya'da en kapsamlı hareket haline gelince⁸⁸ Büyük Güçlerin de Babıali'ye Yunan çete faaliyetlerine karşı harekete geçmesi için baskı yapmaya başladıkları bilinmektedir.⁸⁹ İngiliz Hariciye Nazırı Sir Edward Grey'in 11 Aralık 1906 günü Avam Kamarası'nda Osmanlı Hükümetine Yunan çetelerini bastırması için ısrarlı ve güçlü taleplerde bulduklarını belirtmesi buna örnektir.⁹⁰ Büyük Güçlerin baskıları ve Yunan çeteciliğinin başat güç haline geldiğinin görülmesi üzerine, güvenlik güçlerinin takip harekâtının artırılması⁹¹, komitelerin hudut geçişlerinin önlenmesi, Müslüman halkın Rum çete faaliyetlerine karşı silahlandırılıp seferber edilmesi ve nüfus yoğunluğu Rum olan merkezlerde sokağa çıkma yasağı uygulanması gibi tedbirlere başvurulmuştur.⁹² Yunan diplomatik belgelerine göre de, Yunan çetelerine karşı Yenice gölü civarında 1907 Mart'ından Haziran'ına kadar "temizlik" yapılmış ve yine aynı yıl Rumeli Müfettişliğince Yunan çeteciliğine karşı şiddetli tedbirler alınmıştır.⁹³ 1908 yılında da Yunan çeteciliğine karşı Osmanlı makamlarının mücadelesinin sürdüğü anlaşılmaktadır.⁹⁴

Yunan çetelerine karşı önleyici tedbirler artırılırken, çetecilere destek sağladıklarından dolayı aynı yıl Kozana, Drama, Florina ve Manastır Rum Piskoposları yasal olarak katılmaları gereken şehir meclisleri toplantılarına alınmamışlar; ayrıca Drama, Manastır ve Grebene Piskoposları da görevden uzaklaştırılmışlardır.⁹⁵

⁸⁸ Gül Tokay, *Makedonya Sorunu*, s. 61.

⁸⁹ Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, s. 473.

⁹⁰ http://hansard.millbanksystems.com/commons/1906/dec/11/the-karajovo-massacres#S4V0167P0_19061211_HOC_114

⁹¹ Kayalar, *Struggle Over Macedonia*, s. 67.

⁹² Hasan Hakan Ulutin, Hüseyin Hilmi Paşa's Inspectorate General of Rumeli Provinces, Fatih University, Istanbul, 2001(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), s. 31.

⁹³ *The Last Stage of Armed Operations in Macedonia 1907-1908*; Museum for Macedonia Struggle, Thessaloniko, 1998, s. 44, 57,58.

⁹⁴ *a.g.e.*, s.62.

⁹⁵ Nadine Lange-Akhund, *The Macedonian Question, 1893-1908, From Western*

Başvurulan bu tarz tedbirlere rağmen Osmanlı güvenlik güçlerinden bir kısım personelin Bulgarlara karşı Yunan çetecilerle iş birliğine gitmeye devam ettikleri anlaşılmaktadır. Arşiv evrakına göre, yukarıda 1904 yılı için atıfta bulunduğumuz Halil Paşa'nın iddialarının benzeri 1907 yılında Osmanlı resmî yazışmalarına yansımıştır. Belgelere göre, Vodine kazasında demiryolları, tren ve köprülerin korunmasından sorumlu 22. Alayın 3. Taburu ile eşkıya takibiyle vazifeli 2. Alayın 3. Nizamiye Taburu'ndan bazı zabıt ve neferlerin geceleri Rum komiteleri tarafına geçerek komitelerin hedefi olan Bulgar köylerindeki papaz, daskal, muhtar ve ileri gelenleri öldürdükleri Osmanlı mülki ve askerî makamlarınca tespit edilmişti. Rumeli Vilayetleri Umum Müfettişi Hüseyin Hilmi Paşa 3 Mayıs 1907 günü hadiseyi mabeyne rapor ederken “*Ordu-yu hümayunun şan ve şerefini ne derecelerde ihlal ve devletçe ne kadar müşkilatı inzam edeceği*” ifade edilerek failer olan bir mülazım ile yedi neferin mahkemeye sevk edilecekleri bilgisini vermiştir. Hüseyin Hilmi Paşa, 3. Ordu Komutanınca da zaruri görüldüğünü beyan ile ivedilikle personeli olaya karışmış her iki taburun İştıp ve Debre taraflarına nakledilerek zapturapt altına alınmalarını teklifinde bulundu. Sultan Abdülhamid'in tercihi, personeli olaya karışan her iki taburun Prizren ve Debre'deki birliklerle ivedi değiştirilmesi ve olaya karışanların şiddetle cezalandırılmaları, bu çerçevede subayların ordudan çıkarılmaları ve neferlerin Yemen'e gönderilmeleri şeklinde olmuştur. Ancak olaylara karışan ve Selanik'e gönderilerek tutuklanan subay ve neferlerin divan-ı harb'te yargılanmaları söz konusu olunca, Hilmi Paşa bu yargılamanın sakıncalı olacağını Sultan'a arz etti. Paşa'ya göre, cereyan edecek muhakemeden ecnebiler haberdar olacaklardı. Paşa, bu durumda hadisenin duyulmasının pek zararlı olacağını ve şimdiye kadar Osmanlı güvenlik güçlerine isnat edilen ancak “*şimdiye kadar red ve tezkib*” edilen benzeri ithamların doğrulanacağını ifade etmiştir.

Sources, East European Monographs, Boulder, New York, 1998, s. 247-248. Yunan diplomatik yazışmalarına göre, Serez Metropolitisi de “*yasadışı siyasi faaliyetleri*” gerekçesiyle görevden uzaklaştırılmıştır (*The Last Stage of Armed Operations in Macedonia 1907-1908*, s. 57).

Bu yüzden, sanıkların yargılanmaları zorunlu görülüyorsa, bu, *Vilayat-ı Selase* haricinde bir yerde olmalıydı ve böylelikle hadisenin duyulması önlenmeliydi. 3. Ordu Komutanı da hadise duyulursa bölgedeki yabancıların idareye müdahale edeceği görüşünü paylaşmaktaydı.

Sultan Abdülhamid bu görüşleri dikkate alarak 8 Temmuz 1907 tarihinde neferlerin çürük raporu ile terhis edilmesi ve zabitin ise 4. Ordu Komutanlığı'na tayin edilmesini irade etti. Ancak çürük raporuyla terhis edilecek neferlerden hadisenin duyulacağı endişesiyle terhis kararından 30 Temmuz 1907 günü vazgeçildi. Neferlerin yeniden teşkilatlandırılan 3. Ordu Avcı Taburlarına, Mülazım Cemal Efendi'nin ise İşkodra fırkasına yollanmasına karar verildi.⁹⁶

Aynı yıla ait yabancı bir diplomatik rapora göre ise, bazı Müslüman unsurlar Drama'da bazı Rum ruhbanının teşviki ile Yunanlı komitelerle beraber Bulgarlara karşı operasyonlarda bulunmuştu. Bu iş birliğinden haberdar olan Osmanlı makamları herhangi bir işlemde bulunmamayı tercih etmişti.⁹⁷ Avusturya-Macaristan diplomatik belgelerine göre, bazı Rum çetelerini Müslümanların sevk ve idare ettiği dahi olmuştu.⁹⁸ Müslüman ahalinin Yunan çetelerine yardımı konusunda Meclis-i Mebusan'da 30 Ocak 1909 tarihinde konuşan İttihad ve Terakki'nin önde gelen mensuplarından Selanik Mebusu Rahmi Bey Bulgar komitacıardan "*son derece bizar oldukları bir sırada*" ortaya çıkan "*Rum eşkiyasına*" hükümetin haberi olmaksızın "*ahali-yi müslimenin*" gizli gizli yardım ettiğini beyan etmişti.⁹⁹

Diğer taraftan, Yunan komitelerine karşı Osmanlı Devleti'nin tavrıyla ilgili 1907 yılında bir Bulgarı katleden iki Rum hakkında Selanik

⁹⁶ HHPE (Hüseyin Hilmi Paşa Evrakı), 75/1, 17 Temmuz 1323.

⁹⁷ Tokay, *Makedonya Sorun*, s. 139.

⁹⁸ Kayalar, *Struggle Over Macedonia*, s. 66.

⁹⁹ *Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi*, Devre 1, Cilt 1, İçtima senesi 1, 17 Kanunusani 1324, s. 391. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_dergisi_pdfler_mmb.birlesimler_diger_meclisler?v_meclis=mmb&v_donem=1&v_ictima=01. Rahmi Bey'in hükümetin halkın Yunan komitelerine desteğinden haberdar olmadığı vurgusunun siyasi bir tercih beyanı olduğu anlaşılmaktadır.

Fevkalade Mahkemesi'nce verilen idam kararlarının onaylanmasında Sultan'ın göstermiş olduğu hassasiyet dikkat çekicidir. Sultan bu idamların infazının “*şu aralık Rumların izhar eyledikleri husumeti*” artırıp artırmayacağı konusunda Rumeli Vilayetleri Umum Müfettişi Hüseyin Hilmi Paşa'dan da görüş sormuştur. Müfettiş Paşa idamların infazının uygun olmayacağı mütalaasını vermiştir.¹⁰⁰

1907 yılında Makedonya'daki çete eylemlerinin yürütülmesine ilişkin Atina'daki Makedonya Komitesi ile çete liderleri arasında anlaşmazlık çıktıysa da, büyümeden önlendi. Aynı yıl muhtemelen diplomatik baskıların da etkisiyle Yunanistan artık Makedonya'ya çete efradı göndermeyi terk etmişti. Ancak çeteleri sevk ve idare edecek subay, silah ve teçhizat ile para göndermeyi sürdürme kararı almıştır.¹⁰¹

Dönem boyu ağırlıklı olarak Yunan çetelerinin yarattığı olaylar sürmüştür. İngiliz raporlarına göre, İlinde İsyanı'nın bastırılmasından Meşrutiyet'in ilan edildiği Temmuz 1908'e kadar 56 aylık sürede aylık ortalama 60 siyasi maksatlı öldürme olmuştur.¹⁰²

5. 23 Temmuz 1908 Sonrası

Meşrutiyetin ilanı, çete faaliyetleri için bir dönüm noktası oldu. Çete faaliyetlerine katılanlar için af ilan edildi. Birbiriyle ölümüne mücadele eden etnik gruplar arasında beklenmeyen bir yumuşama görüldü.¹⁰³ Yunanistan Hükümeti Manastır ve Selanik'te faaliyet gösteren çetelerin ülkeye dönmesini emretti.¹⁰⁴ İlan edilen aftan yararlanarak 217 Yunan çeteci dağdan indi. Bunlardan bir kısmı dağdan inmelerine rağmen silahlarını teslim etmedi. Hatta bazıları silahlarını teslim

¹⁰⁰ HHPE, 81/2, 17 Ağustos 1323.

¹⁰¹ Kayalar, *Struggle Over Macedonia*, s. 67.

¹⁰² Gounaris, “Preachers of God And Martyrs of Nation-The politics of Murder in Ottoman Macedonia in the Early 20th Century”, s. 33.

¹⁰³ Anılan dönemde İstanbul'da görevli bir İngiliz diplomatına göre, Serez'de Yunan Başpiskoposu ile Bulgar komitacılarının başkanı birbirine sarılmışlardı (George Young, *Constantinople*, Methuen & Co. Ltd., London, 1926, s. 227).

¹⁰⁴ Psilos, *The Young Turk Revolution and the Macedonian Question*, University of Leeds, 2000 (Yayınlanmamış doktora tezi), s. 112.

etmeksizin Osmanlı hududunu aşarak Yunanistan'a geçti.¹⁰⁵ Yunan Genelkurmayı'nın resmî yayınına göre, Yunanistan 1904-1908 yıllarındaki silahlı çete mücadelesinden sonraki dönemde silahlı çatışmaların terk edilerek siyasi ve diplomatik mücadele yöntemleri benimsendiği ileri sürülmüştür.¹⁰⁶ Ancak İngiliz raporlarına göre, 23 Temmuz 1908'de Meşrutiyet'in ilanından Ekim 1912'de Balkan Harbi'nin çıkışına kadar Makedonya'da vuku bulan siyasi maksatlı 600'dan fazla ölümlü olayda maktullerin yarısından fazlasının Bulgar olduğu¹⁰⁷ göz önüne alınırsa Yunanistan'ın silahlı çete faaliyetlerinden tamamen vazgeçmediği anlaşılmaktadır. Osmanlı arşiv belgeleri de Meşrutiyet'in ilanı sonrasında Yunan çeteciliğinin faaliyetlerini durdurmadığı yönünde çok sayıda veri içermektedir.¹⁰⁸

23 Temmuz 1908'de Meşrutiyet'in ilanı ile birkaç ay duraksayan Yunan çeteciliği; anayasalı, seçimli ve parlamentolu dönemden de tatmin olmayarak bir müddet sonra yine Bulgar ve Sırp komiteleri gibi bilinen eylemlerine yeniden başvurdu. Yunan yetkililer Makedonya'da faaliyete geçen çetelerin Yunanistan'dan değil Girit'ten bölgeye geldiklerini ileri sürdüler.¹⁰⁹ Bölgede kargaşa Osmanlı idaresinin nihayet bulacağı Balkan Harbi'ne kadar sürdü.

¹⁰⁵ *The Struggle for Macedonia and The Events in Thrace 1904-1908*, s. 287.

¹⁰⁶ "The Macedonian Struggle", s. 1, http://dis.army.gr/editorials_en.html

¹⁰⁷ Gounaris, "Preachers of God And Martyrs of Nation-The politics of Murder in Ottoman Macedonia in the Early 20th Century", s. 33.

¹⁰⁸ 1908 sonlarından 1909 ortalarına kadar Yanya, Manastır ve sair yerlerdeki Yunanlıların faaliyetleri ve Patrikhane ile irtibatları ve Osmanlı güvenlik kuvvetlerinin bunlarla mücadelesi için bkz. BOA DH MKT, 1308/10, 23 S 1327. Ayrıca 1908 sonrası Makedonya'da Yunan çete faaliyetleri için diğer evrak için bkz. [(DH MKT, 2724/92, 8 M 1327), (DH MKT, 2734/6, 17 M 1327), (DH MKT, 2748/59, 2 S 1327), (DH MKT, 2879/10, 29 C 1327), (DH MUİ, 35-1/13, 4 Za 1327), (DH MUİ, 81/46, 17 R 1328) ve (DH MUİ, 124/43, 19 Ş 1328).

¹⁰⁹ Sinan Kuneralp and Gül Tokay, *Ottoman Diplomatic Documents on The Origins of World War One IV The Macedonian Issue 1879-1912*, First part, The Isis Press, Istanbul, 2011, s. 20.

6. Çete Faaliyetlerinin Sonuçları

Yunan silahlı eylem komiteleri 1903-1908 arasında 640 aktif çeteci kaybetmişlerdir. Bu rakama resmî Yunan örgütlerinde bulunmayanlarla köy müsademelerinde öldürülen Rumlar dahil değildir. Yunanistan'ın konuya ilişkin resmî görüşünü yansıttığı kabul edilebilecek bir kaynağa göre, bahse konu Yunan çetelerinin neredeyse tamamı Türk askerlerince imha edilmiştir.¹¹⁰

1903-1908 döneminde Makedonya'da silahlı terör eylemleri yapan 2000'e yakın Yunan komitecisinin bulunduğu¹¹¹ ve bunların çok büyük kısmının Yunanistan'dan bölgeye geçtikleri bilinmektedir. Teselya'dan Makedonya'ya gelen silahlı komiteciler arasında Giritlilerin önemli bir yekün tuttuğu anlaşılmaktadır.¹¹² Diğer taraftan bölgeden de eşkiyalık yapan Arnavutlardan Elenizm davası için maddi motiflerle eleman devşirildiği görülmektedir. Yunan resmî yayınlarında gönüllü olarak toplandığı söylenen ve Makedonya'da istihdam edilen "cesur çetecilerin"¹¹³ büyük çoğunluğunun Girit, Yunanistan ve İzmir'den yüksek ücret karşılığı toplanan paralı askerler olduğu dönemin gözlemcilerince aktarılmıştır.¹¹⁴

Diğer taraftan, Yunan çetelerinin Makedonya'da millî davaya hizmet görüntüsü ile birçok defa kardeşler arasındaki miras kavgaları gibi şahsi çıkar ilişkileri çerçevesinde cinayetler işledikleri de

170

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 21

---

¹¹⁰ Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, s. 472-473. Douglas Dakin'e göre, Yunan çeteleri beş yıl boyunca çatışmaya girdikleri Bulgar, Sırp ve Ulah çetelerine karşı neredeyse kayıp vermemiş görünüyorlar. Oysa İngiliz diplomatik belgelerinin verdiği ayrıntılara göre, sırf 1908 yılında Makedonya'da katledilen 185 Rumdan sadece 13'ü Osmanlı jandarma ve zaptiyesi tarafından çatışmalarda öldürülmüştür (*British Documents on the Origins of the War 1898-1915, Vol 5, The Near East The Macedonian Problem and the Annexion of Bosnia 1903-9*, H M Stationery Office, 1928, s. 293).

¹¹¹ Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, s. 473.

¹¹² Resmî bir Yunan yayınında da çetelerin insan kaynağı sıralaması Yunanistan, Makedonya ve Girit olarak zikredilmektedir (*A History of The Hellenic Army 1821-1997*, s. 78).

¹¹³ *ag.e*, s. 78.

¹¹⁴ Brailsford, *Macedonia Its Races and Their Future*, s. 214.

bilinmektedir.¹¹⁵ İncelediğimiz dönemde Makedonya'da bulunan bir gezginin gözlemlerine göre de, azımsanamayacak sayıda kilise/etnik mensubiyet değiştirme vakalarında *vatanseverlik* cüzdan konusu olarak tasvir edilebilecek durumdadır. Tercihlerde dinî ve siyasi görüşler değil, para başrolü oynayabilmektedir.¹¹⁶

Makedonya Elenizmi'nde paranın da etkin bir vasıta olarak görüldüğüne ilişkin bulguların başında, Yunan çetelerinin çatışmalarda düşmanlarını canlı ele geçirerek fidye elde etmeyi tercih ettikleri¹¹⁷ gösterilebilir. Komitelerin kontrol ettiği para ile çatışmalarda öldürülen Yunan çetecilerinin aileleri tatmin edici şekilde desteklenmiştir.¹¹⁸ Eylemlerinden dolayı tutuklanan veya hapse mahkûm edilen komitecilerinin ailelerine aylık bağlandığı da bilinmektedir.¹¹⁹ Yine çetecilik parası ile tecrübeli iki Bulgar komitacı liderin Yunan çeteciliği tarafına geçirildiği, bazen de bir kısım Osmanlı görevlilerine rüşvet verildiği iddia edilmiştir.¹²⁰

---

¹¹⁵ Tasos Kostopoulos, "La guerre civile macédonienne de 1903-1908 et ses représentations dans l'historiographie nationale grecque», *Cahier Balkanique*, 38-39, 2011, <http://ceb.revues.org/835#text>. Ölüm korkusu ve tehditler dışında, paranın da çetecilerin Makedonya'da güç kavgasında yoğun olarak kullanıldığı bilinmektedir. Dönemin bir tanığına göre, bölgedeki bir Fransız konsolosu elinde bir milyon frank para olsaydı, tüm Makedonyalıları 12. yüzyılda Haçlı Seferlerine giden Fransızların soyundan gelen Fransızlar olduğuna ikna edebileceğini ileri sürmüştür (Brailsford, *Macedonia Its Races and Their Future*, s. 103).

¹¹⁶ G. F. Abbott, *The Tale of a Tour in Macedonia*, Edward Arnold, London, 1903, s. 157. Diğer taraftan bölgede köylerin kilise değiştirmesinde hangi tarafın ucuz veya bedava eğitim verdiğinin hakim faktör olduğu da ileri sürülmüştür (Agelopoulos, "Perceptions, Constructions, and Definition of Greek National Identity in Late Nineteenth, s. 256).

¹¹⁷ Gabor Demeter, Krisztian Csaplar-Degovics, "Social conflicts, changing identities and everyday strategies of survival in Macedonia on the eve of the collapse of Ottoman central power (1903-1912)", *Hungarian Historical Review*, 3(3), 2014, s. 634.

¹¹⁸ Aynı dönemde maktul Bulgar komitacılarının aileleri ise sefalete düşmekteydi (Adanır, *Makedonya Sorunu*, s. 234).

¹¹⁹ Skvoznikov, s. 167.

¹²⁰ Brailsford, *Macedonia Its Races and Their Future*, s. 214.

Makedonya’da anılan dönemde Yunanistan tarafından istihdam edilen komitecilerden sağ kalanların Balkan Harbi’nde Yunan Ordusunun destekçileri olarak önemli roller oynadıkları ileri sürülmektedir¹²¹. Öte yandan incelediğimiz dönem boyunca komitecilerin bölgedeki faaliyetlerinin Makedonya’nın bir kesimini olsun Yunanistan’a katmayı sağlayamamasına rağmen Ege Makedonyası’nın kaybedilmesini önlediğine işaret edilmektedir. Balkan Harbi’nden Yunanistan’ın nüfus ve arazi olarak büyük kazançla çıkmasında Yunan komitelerinin önemli rolü vurgulanmaktadır.¹²² Resmî bir Yunan yayına göre de, Yunanistan’ın Balkan Harbi’ndeki başarısında büyük faktörün dönemin “*kanlı mücadelesi*” olduğu ifade edilmektedir.¹²³ Ancak bu yayını çıkaran resmî kurumun Balkan Harbi monografisinde 1903-1908 Makedonya çete mücadelesinin Yunanistan’ın 1912-1913 başarısına katkısına dair herhangi bir bilgi ve değerlendirme bulunmamaktadır.¹²⁴ Fakat Yunanistan’ın Balkan Harbinden çok büyük kazançla çıkmasını 1903-1908 arası yürütülen çete faaliyetlerinden ziyade, harpte Osmanlı Devleti’nin büyük bozguna uğraması ve Büyük Devletlerin Yunanistan’ı

172

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 21

¹²¹ Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, s. 2. Bu çerçevede dönemin çetecilik tecrübesinin Yunan ordusunun Balkan Harbi’de sivil halka yapmış olduğu mezalimler için ilham kaynağı olduğu da ileri sürülebilir. Bağımsız uluslararası gözlemcilerin tespitleri için, bkz. *Report of The International Commission*, s. 72, 79, 281, 288-289, 307, 308. Ayrıca Yunan çetecilerin Balkanlardaki Müslüman ve gayrimüslim ahaliye karşı şiddet eylemlerine dair Osmanlı belgelerinin transkripsiyonu yukarıda bazı atıflarda bulunulan üç ciltlik “*Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar’da ve Anadolu’da Yunan Mezalimi, Balkanlar’da Yunan Mezalimi*, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara, 1995-1996” yayınının bir ve üçüncü ciltlerinde toplanmıştır. Ancak bu yayınlarda belge içeriklerine dair herhangi bir değerlendirme ve yorum yapılmamıştır.

¹²² Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, s. 475. Çeteçilerin dönem boyunca eylemlerinin Yunanistan’a Balkan Harbinde Makedonya’yı topraklarına katmasının yolunu hazırladığı da ileri sürülmüştür (Richard Clogg, *A Concise History of Greece*, Cambridge University Press, Cambridge, 1997, s. 75).

¹²³ *A History of The Hellenic Army 1821-1997*, s. 78-79.

¹²⁴ *A Concise History of The Balkan Wars 1912-1913*, Hellenic Army General Staff Army History Directorate, Athens, 1998. Kaynak yayında sadece çete mücadelesinin Elenizmi muhafaza ettiği gibi soyut bir iddia vardır (s. 5).

genişletip güçlendirme tercihlerinde aramak yerinde olacaktır.¹²⁵ Fakat çetecilik faaliyetlerinin uygulanan şiddet yöntemlerine rağmen öngörülen başarıyı sağlayamamasına rağmen, Yunanistan'ın iddialı olduğu bir davada bütün enerjisini aynı noktaya yoğunlaştırmasına zemin hazırladığı kabul edilmelidir. Ordu¹²⁶, diplomatik misyonlar, ruhban, milliyetçi örgütler ve kamuoyu neredeyse tek bir ses halinde silahlı komitecilerle beraber müşterek davaya odaklanabilmiştir.¹²⁷ Hemen bütün halk kesimlerinin müşterek dava için desteği sağlanmıştır.¹²⁸

Diğer taraftan Rumeli'de Osmanlı makamları dönem boyunca kendi hükümlerine son vermek için birbirleriyle kanlı mücadeleler yürütmekte olan rakip çetelerin birbiriyle olan uzlaşmaz rekabetlerinden faydalanmaya çalışmıştır.¹²⁹ Bu çerçevede Osmanlı güvenlik güçleri çeteler arasında çatışmayı haber aldıklarında çatışan tarafların birbirini imha etmesi için genellikle mümkün olduğunca geç müdahale ettikleri bilinmektedir.¹³⁰ Bir bölgede hangi grup güçlüyse onun rakibinin

¹²⁵ Bilal Şimşir, "Makedonya'da Yunan Mücadelesi", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 43, Nisan 1971, s. 50-52.

¹²⁶ Makedonya mücadelesinde Yunan subayları konsolosluk elemanı, öğretmen, tüccar, memur, fotoğrafçı, avcı ve hatta rahip kisvesinde bölgede çalışmışlardır (Kaliakatos, Dragoumis, Macedonia and the Ottoman Empire (1903-1913), s. 69).

¹²⁷ Güncel akademik bir yayında, sayıları bütün Yunanistan'da 150 bin kadar olan *irrendentist*'in basını ele geçirerek tertipledikleri gösterilerle kamu desteği sağlamış olduğu ve böylece Yunanistan'ın bilinen Makedonya politikasını yürüttüğü ileri sürülmüştür (Georgios Michalopoulos, Political Parties, Irrendentism and the Foreign Ministry Greece and Macedonia; 1878-1910, University of Oxford, 2013 (Yayınlanmamış doktora tezi), s. 426.

¹²⁸ 1907-1908 yıllarında Kesendire Kaymakamlığı yapan bir mülkî idareci kaza merkezinde fahişelerin dahi Elenizm davası için çetelerle nasıl iş birliği yaptıklarının ayrıntılarını vermektedir (Tahsin Uzer, *Makedonya'da Eşkiyalık Yönetimi ve Son Osmanlı Yönetimi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1979, s. 223).

¹²⁹ Bir Bulgar kaynağı "*Bulgar ve Rumları zayıf bir halde Babiali'ye tabi durumda tutmaya devam etmek için ikisi arasında çatışma ve nefret yaratılabilir.*" demektedir (George N. Chakalof and Stanislav J. Shoomkoff, *The Makedonia Problem and its Proper Solution*, Philadelphia, 1904, s. 59).

¹³⁰ Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, s. 197. İngiliz Avam Kamarası'nda 23 Mayıs 1906 günü Makedonya meselesi görüşülürken olaylara geç

kullanması tercih edilmiştir¹³¹. Bu tercih “*böl ve yönet*” prensibinin uygulaması olarak algılanmıştır. Kalın çizgilerle ifade edilirse, Bulgar komitacılığına karşı denge unsuru olarak Yunan çetecilerinin mümkün olduğunca tolerans gördükleri,¹³² hatta bazen teşvik edildikleri de olmuştur.¹³³ Bu tercihten şüphesiz en kârlı çıkan Yunan komiteciliği olmuştur. Yunanistan’da resmî bir kurumun yayınladığı bir monografide, dönem boyunca Babıali’nin kendileri aleyhine Bulgarlar lehine tercihlerde bulunduğu¹³⁴ iddiası ise, yukarıda birçok somut karşı örneğini sunduğumuz gibi tamamen dayanaksız görünmektedir.

Esasen Yunan komiteleri ile Osmanlı yetkililerinin yakınlaşma ve bazen örtülü iş birliği, her iki taraf için mücbir sebeplerden kaynaklanmış görünmektedir. Osmanlı idaresi Balkanlarda askerî, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda yaptırım gücünü hemen hemen kaybetme noktasına düştüğünden bölgede varlığının uzatabilmek için Bulgar komitacılarına karşı Yunan çeteleciliği ile yakınlaşma ve örtülü iş birliği içinde bulunmaya kendini mecbur hissetmiştir. Ancak Yunan komiteleri 1906’dan sonra baskın güç haline gelince ise şiddetli karşı tedbirler almayı geciktirmemiştir. Yunan çeteleciliği açısından

174

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 21

---

müdahale eden Osmanlı yetkililerinin Kafkasya’daki Rus yetkililerin uygulamalarını model aldığı ileri sürülmüştür (<http://hansard.millbanksystems.com/commons/1906/may/23/macedonia>). İngiliz diplomatik belgelerinde de askerlerin müdahaleye her zaman geç müdahale ettikleri ifade edilmiştir (*British Documents on the Origins of the War 1898-1915, Vol 5, The Near East The Macedonian Problem and the Annexion of Bosnia 1903-9, s. 190-191*).

¹³¹ *Documents Diplomatiques Affaires de Macedoine 1903-1905*, Ministere des Affaires Etrangeres, Paris, 1907, s. 190-191. Bu çerçevede güçlünün rakibi Osmanlı idaresi için daha az riskli görülmüştür. Bu yüzden Kosova’da Sırlara karşı Bulgarlar, Manastır ve çevresinde Bulgarlara karşı Rumlar, Selanik ve çevresinde Rumlara karşı Ulahlar tercih edilmiştir (Skvoznikov “Politiceskaya Boriba Mejdu Balkanskimi Gosdarstvami za Makedonske Zemli v Konçe XIX Naçale XX vv”, s. 168).

¹³² Bu tercihte Bulgarların yeni bir ayaklanma başlatma endişesinin etkili olduğu Avusturya-Macaristan diplomatik belgelerine atfen ileri sürülmüştür (Kayalar, *Struggle Over Macedonia: Florina 1906*, s. 66).

¹³³ Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, s. 474.

¹³⁴ *A Concise History of The Balkan Wars 1912-1913*, s. 4.

bakıldığında, Osmanlı idaresi bölgede sonlanmak üzere görüldüğünden özellikle Ege Makedonyası Osmanlı sonrası için Yunan emellerine uygun hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede güvenlik güçlerinin Bulgar komitacılarını tamamen ezmesi için Osmanlı makamlarına hemen her türlü destek sağlanmıştır.

İncelediğimiz dönem boyunca Yunan çeteciliğine Osmanlı güvenlik güçleri ağır darbeler indirmesine rağmen silahlı komitecilik faaliyetlerinin bitirilmesi mümkün olamamıştır. Bunda Osmanlı Devleti açısından güvenlik güçlerinin etkin bir organizasyon yapısına sahip olmaması, çeteler hakkında istihbarat temininde zafiyetler,¹³⁵ memur ve askerlerin ücretlerini zamanında alamamaları¹³⁶ ve terhis edilmemeleri¹³⁷, çetelerle mücadelesinde güvenlik güçlerinin disiplinsizliği¹³⁸ ve jandarmanın “köy bekçiliği yapamayacak düzeyde bilgiden mahrum oluşu”¹³⁹ ile yine çetecilerle masum halkı birbirinden ayırmada güçlük hissetmesi gibi faktörler rol oynamış görünmektedir. Ayrıca reform programlarının hepsinin sürekli yabancı müdahalesi altında yürütülmesi ve Avrupa müdahalesinin Osmanlı Devletinin mali yetkilerini neredeyse bitirmesi de Yunan çeteciliği ve diğer terör örgütleriyle mücadelenin sekteye uğramasının diğer nedenleri olmuştur.

7. Yunan Belleğinde 1902-1908 Çeteciliği

Helenizm davası için bölgede Yunanistan'ın terör vasıtası olarak kullandığı çetelerin hatıralarını yaşatmak için tıpkı Bulgar ve Makedonların yaptığı gibi hemen her tedbirin rejim ve siyasi iktidar değişikliğinden etkilenmeyecek tarzda alındığı görülmektedir.

¹³⁵ Kutlu, *Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti*, s. 210.

¹³⁶ *The Last Stage of Armed Operations in Macedonia 1907-1908*, s. 56.

¹³⁷ *British Documents on the Origins of the War 1898-1915, Vol 5, The Near East The Macedonian Problem and the Annexion of Bosnia 1903-9*, s. 293-294.

¹³⁸ Jandarmanın işkence ve dayacağı Makedonya'nın her yerinde ve pek şiddetli bir tarzda geçerliydi (Hüseyin Kâzım Kadri, *Balkanlardan Hicaza İmparatorluğunun Tasfiyesi 10 Temmuz İnkılabı ve Netayıcı*, Pınar Yayınları, İstanbul, 1992, s. 78).

¹³⁹ Zekeriya Türkmen, “Makedonya Meselesi ve Osmanlı Ordusunun Makedonya Bölgesinde Eşkiya ile Mücadelesi”, *Dokuzuncu Askerî Tarih Semineri Bildirileri I*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2005, s. 303.

Bu çerçevede 1903-1908 arasında çatışmalarda öldürülen 640 çetecinin tamamı Yunan Milli Şeref Defteri'nde 1936 yılına kadar kayda geçirilmiştir. Bu kayıtlarda çetecinin ismi, rütbesi, doğum yeri ve tarihi ile öldürüldüğü yer ve tarih belirtilmektedir.¹⁴⁰

Diğer taraftan incelediğimiz dönem çetecileri için hâlen Yunanistan'da dört ayrı müze ziyaretçilere açık durumdadır.¹⁴¹ Bu müzelerden en önemlisi Selanik'teki Makedonya Mücadelesi Müzesi'dir. Müze anılan dönemde Yunan çetelerinin faaliyetlerinin planlandığı ve sevk idare edildiği 1893-1912 yıllarındaki Yunanistan Konsolosluğu binasındadır. Kesriye'de Pavlos Melas Müzesi ile Florina'da Kapitan Kottas Müzesi Makedonya Mücadelesinin Dostları Derneği ve Kadın Dernekleri tarafından faaliyete geçirilmiştir. Yine Kozana'da Makedonya Mücadelesi Müzesi mevcuttur. Ayrıca yukarıda faaliyetlerine işaret ettiğimiz çeteci Pavlos Melas'ın adı 1904 yılında çatışmaya girip öldürüldüğü bölgeye verilmiştir.

Selanik'te hâlen Yunanistan Kültür Bakanlığı himayesinde faaliyet gösteren *Balkan Çalışmaları Enstitüsü'nün (Institute for Balkan Studies)*¹⁴² kurulduğu 1953 yılından beri yayınladığı 300 civarında Balkanlar'a ilişkin monografisinin azımsanmayacak kısmı "*Makedonya Mücadelesi*" olarak görülen incelediğimiz dönemin silahlı çete faaliyetlerini konu almaktadır.¹⁴³

Yunanistan Ordu Harp Tarihi Başkanlığı yukarıda birçok defa referans verdiğimiz Makedonya'da çete faaliyetlerini konu alan "*Makedonya Mücadelesi ve Trakya'da Olaylar 1904-1908*" adında resmî bir monografiyi Yunanca olarak 1979, 1993 ve 1998 yıllarında, İngilizce olarak ise 2003 yılında yayınlamıştır.¹⁴⁴

¹⁴⁰ Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, s. 473.

¹⁴¹ http://www.macedonian-heritage.gr/Museums/History_And_War.html.

¹⁴² http://www.imxa.gr/profile_en.htm.

¹⁴³ http://www.imxa.gr/publish/publish_en.htm.

¹⁴⁴ <http://dis.army.gr/el/content/ekdoseis-stin-aggliki-glossa>. Söz konusu bu eser dahil Yunan Harp Tarihi Dairesi'nin konumuzla ilgili üç önemli yayını Yunanistan'dan tedarik ederek kısa sürede tarafıma ulaştıran öğrencim Fatih Tutar'a teşekkür borçluyum.

Avustralya ve Kanada gibi ülke dışında yaşayan Yunanlılar veya Yunan asıllıların da internet üzerinde 1903-1908 dönemi Yunan komitecileri ile ilgili bilgi, belge ve resim yayınlamayı sürdürmekte olduğu görülmüştür. Popüler¹⁴⁵ ve akademik olarak Yunanistan tarafından neşredilen yayınları da dikkate aldığımızda, aynı dönemde silahlı teröristlere karşı Türkiye'nin kendi topraklarını korumak için mücadelesinin tarihi konusunda belleksizliği tercih ettiğini söylemek abartma sayılmamalıdır.

Summary

A bloody struggle begun among Bulgarians, Greeks, and Serbs for post-Ottoman partition when the perception that Ottoman rule was about to end has become common in Macedonia provinces since Turco-Russo War of 1877-1878. This struggle was among diplomatic missions, churches, schools, and finally armed gangs. In 1902, as result of the Great Powers' intervention threat to the Sublime Porte, which began to accept the reform package in Macedonia, the Ottoman State tried to prevent the activities of Greek and Bulgarian bands mainly, in the following six years until the reproclamation of the Constitution.

The Greek band actions including all terror methods along with support of diplomacy was not completely successful. However, it can be claimed that the andartes activities provided moral motivation for Macedonian Hellenism. All involved, army, diplomatic missions, clergy, national organizations like Ethniki Hetairia, and public opinion with armed bands focused on Greek cause for Macedonia.

For Ottoman authorities, Greek bands were considered as a counter-balancing force against Bulgarian komitadjis. For this purpose,

---

¹⁴⁵ Penelope Delta (1874-1941) adlı bir romancının 1937 yılında yazdığı 100 baskı ile 500.000 basan *Bataklığın Sırları* adlı romanı münhasıran Yunanistan'ın Makedonya mücadelesini konu almış ve "Yunan halkının Makedonya meselesine ilişkin tarih bilincini diğer bütün kaynaklardan fazla şekillendirmiştir" (Kostopoulos, La guerre civile macédonienne de 1903-1908).

Ottoman administration tolerated Greek bands and even cooperated with them in some cases. When Greek committees became dominant force in Macedonia in 1906, they were suppressed harshly by Ottoman forces.

On the other side, it is widely known that the memory of band struggle in Macedonia have been kept alive in the mind of Greek people by means of all possible instruments of the age.

KAYNAKLAR

Arşiv Belgeleri:

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (**BOA**) ve Hüseyin Hilmi Paşa Evrakı (**HHPE**) dipnotlarda gösterilmiştir.

Kitaplar:

A Concise History of The Balkan Wars 1912-1913, Hellenic Army General Staff Army History Directorate, Athens, 1998.

A History of The Hellenic Army 1821-1997, Hellenic Army General Staff Army History Directorate, Athens, 1999.

ABBOTT, G F, *The Tale of a Tour in Macedonia*, Edward Arnold, London, 1903.

ADANIR, Fikret, *Makedonya Sorunu Oluşumu ve 1908'e Kadar Gelişimi*, çev. İhsan Çatay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2001.

ANDERSON, M S, *The Eastern Question 1774-1923*, MacMillan St Martin's Press, New York, 1966.

Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi I, Balkanlar'da Yunan Mezalimi, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara, 1995.

Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi III, Balkanlar'da Yunan Mezalimi, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara, 1996

BRAILSFORD, H N, *Macedonia Its Races and Their Future*, Methuen & Co., London, 1906.

British Documents on the Origins of the War 1898-1915, Vol 5, The Near East The Macedonian Problem and the Annexion of Bosnia 1903-9, H M Stationery Office, 1928.

CHAKALOFF, George N and SHOONKOFF, Stanislav J, ***The Makedonia Problem and Its Proper Solution***, Philadelphia, 1904.

CLOGG, Richard, ***A Concise History of Greece***, Cambridge University Press, Cambridge, 1997.

DAKIN, Douglas, ***The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913***, Institute for Balkan Studies, Thessselaniko, 1966.

Documents Diplomatiques Affaires de Macedoine 1903-1905, Ministere des Affaires Etrangeres, Paris, 1907.

Documents on The Struggle of The Macedonian People for Independence and A Nation-State, Vol 1, The University of 'Cyrill and Methodius', Skopje, 1985.

DRIAULT, Edouard, ***La Question D'Orient Depuis Ses Origines Jusqu'a La Paix De Sevres (1920)***, Huitieme Edition, Librairie Felix Alcan, Paris, 1921. DRIYOL, Edvar, ***Şark Meselesi Bidayet-i Zuhurundan Günümüze Kadar***, Muhtar Halid Kitaphanesi, İstanbul, 1328.

GALLANT, Thomas W, ***Modern Greece***, Oxford University Press Inc, New York, 2001.

GAWRICH, George, ***The Crescent and The Eagle Ottoman Rule, Islam and the Albanians, 1874-1913***, I B Tauris, London-New York, 2006.

HACISALİHOĞLU, Mehmet, ***Jön Türkler ve Makedonya Sorunu (1890-1918)***, çev. İhsan Catay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2008.

HALİL PAŞA, ***İttihat ve Terakki'den Cumhuriyete Bitmeyen Savaş***, haz. T. Sorgun, 7 Gün Yayınları, İstanbul, 1972.

HÜSEYİN Kâzım Kadri, ***Balkanlardan Hicaza İmparatorluğun Tasfiyesi 10 Temmuz İnkılabı ve Netayici***, Pınar Yayınları, İstanbul, 1992.

History of The Macedonian People, Institute of National History, Skopje, 2008.

KOCABAŞ, Süleyman, ***Tarihte ve Günümüzde Türk-Yunan Mücadelesi***, Vatan Yayınları, İstanbul, 1988.

KUNERALP Sinan and TOKAY Gül, ***Ottoman Diplomatic Documents on The Origins of World War One IV The Macedonian Issue 1879-1912***, First part, The Isis Press, Istanbul, 2011.

- KURDAKUL, Necdet, *Osmanlı İmparatorluğundan Ortadoğuya Belgelerle Şark Meselesi*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1976.
- KUTAY, Cemal, *Türkiye İstiklal ve Hürriyet Mücadeleleri Tarihi*, cilt 16, İstanbul, 1961, s. 8974.
- KUTLU, Sacit, *Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007.
- LANGE-AKHUND, Nadine, *The Macedonian Question, 1893-1908, From Western Sources*, East European Monographs, Boulder, New York, 1998.
- LANGER, William L, *The Diplomacy of Imperialism 1890-1902*, Harvard University, 1951.
- Macedonia Documents and Material*, Bulgaria Academy of Science, Sofia, 1978.
- National Museum of Military History* (İngilizce, Bulgarca), yy, Bulgaria, 2006.
- Report of The International Comission To Inquire into the Causes and Conduct of The Wars of Balkan*, Carnegie Endowment for International Peace, Washington, 1914.
- ROSSOS, Andrew, *Macedonia and The Macedonians A History*, Hoover Institution Press, California, 2008.
- SERTOĞLU, Midhat, *Mufassal Osmanlı Tarihi, Cilt 6*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2011.
- SETON-WATSON, R W, *The Rise of Nationality in the Balkans*, E P Dutton and Company, New York, 1918.
- SLIJEPCEVIÇ, Djoko, *The Macedonian Question The Struggle for Southern Serbia*, The American Institute for Balkan Affairs, Munchen, 1958.
- STEF OV, Risto, *Macedonia What Went Wrong in Last 200 Years?*, ty. *The English Press of the Ilinden-Preobrazhenie Uprising 1903*, Makedonski Nauçen Institut, Sofia, 1998.
- The Last Stage of Armed Operations in Macedonia 1907-1908*; Museum for Macedonia Struggle, Thesselaniko, 1998.
- The Struggle for Macedonia and The Events in Thrace 1904-1908*, Hellenic Army General Staff Army History Directorate, Athens, 2003.

TOKAY, Gül, *Makedonya Sorunu Jön Türk İhtilalinin Kökenleri (1903-1908)*, Afa Yayınları, İstanbul, 1996.

UZER, Tahsin, *Makedonya'da Eşkiyalık Yönetimi ve Son Osmanlı Yönetimi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1979.

YOUNG, George, *Constantinople*, Methuen & Co. Ltd., London, 1926.

Tezler:

ANASTASOVSKI, Nick, *Contestations Over Macedonian Identity 1870-1912*, Victoria University, Melbourne, 2005 (Yayınlanmamış doktora tezi).

BROOKS, Julian Allan, 'Shoot The Teacher!' Education and the Roots of The Macedonian Struggle, Simon Fraser University, 2005 (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).

FRUSETTA, James Walter, *Bulgaria's Macedonia: Nation Building and State Building, Centralization and Autonomy in Pirin Macedonia, 1903-1952*; University of Maryland, 2006 (Yayınlanmamış doktora tezi)

JENNINGS, P R, *British Foreign Policy with regard to the Macedonian Question 1903-1908*, McGill University, 1953 (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).

KALIAKATOS, Michalis, *Dragoumis, Macedonia and the Ottoman Empire (1903-1913): The Great Idea, Nationalism and Greek-Ottomanism*, University of Birmingham, 2008 (Yayınlanmamış doktora tezi).

KAYALAR, Anıl, *Struggle Over Macedonia: Florina 1906, According to The Records of Rumeli Inspectorate*, Bilkent University, Ankara, 2003 (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).

MICHALOPOULOS, Georgios, *Political Parties, Irrendentism and the Foreign Ministry Greece and Macedonia; 1878-1910*, University of Oxford, 2013 (Yayınlanmamış doktora tezi).

PSILOS, Christopher, *The Young Turk Revolution and the Macedonian Question*, University of Leeds, 2000 (Yayınlanmamış doktora tezi).

ULUTİN, Hasan Hakan, *Hüseyin Hilmi Paşa's Inspectorate General of Rumeli Provinces*, Fatih University, İstanbul, 2001 (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).

YARCI, Güler, *Türk Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Diplomasisinde Makedonya Meselesi (1876-1912)*, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1996 (Yayınlanmamış doktora tezi).

Makaleler:

AGELOPOULOS, Giorgos, "Perceptions, Constructions, and Definition of Greek National Identity in Late Nineteenth–Early Twentieth Century Macedonia", *Balkan Studies*, 36(2), 1995, s. 247-263.

ARSLAN, Ali, "Makedonya'da Rum-Ulah Çatışması", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 4, 2003, s. 1-25.

DEMETER, Gabor ve CSAPLAR-DEGOVICS, Krisztian, "Social conflicts, changing identities and everyday strategies of survival in Macedonia on the eve of the collapse of Ottoman central power (1903-1912)", *Hungarian Historical Review*, 3(3), 2014, s. 609-649.

GOUNARIS, Basil C, "National Claims, Conflicts and Developments in Macedonia, 1870-1912", *The History of Macedonia*, Ed. Ioannis Koliopoulos, Museum of the Macedonian Struggle, Thessaloniki, 2007, s. 181-213.

GOUNARIS, Basil C, "Preachers of God And Martyrs of Nation - The politics of Murder in Ottoman Macedonia in the Early 20th Century", *Balkanologie*, IX (1-2), December 2005, s. 31-43.

GÜNGÖR, Harun, "Yunan-Bulgar Kilise Mücadeleleri ve Gagavuzlar", *Türk Kültürü*, 29(314), 1991, s. 20-24.

HATİPOĞLU, Murat, "1897 Osmanlı-Yunan Harbi ve Yunanistan'ın Makedonya Politikası (1897-1913)", *Osmanlı 2 Siyaset*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s. 306-313.

İŞIKSAL, Turgut, "Makedonya Üzerinde Oynanan Oyunlar ve Bilinmeyen Bir Nüfus Sayımı", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 43, Nisan 1971, ss. 13-19.

KIRMIZI, Abdülhamit, "Balkanlar Üzerinde Diploması Savaşı, Rumeli Islahatı, 1902-1908", *Türk Tarihinde Balkanlar*, cilt 2, Sakarya Üniversitesi, 2013, s. 973-1014.

KOLIOPOULOS, John, "Brigandage and Insurgency in the Greek Domains of the Ottoman Empire, 1853-1903", *Ottoman Greeks in the Age of Nationalism*, Ed. Dimitri Gondicas and Charles Issawi, The Darwin Press Inc., Princeton, New Jersey, 1999, s. 143-160.

KOSTOPOULOS, Tasos, "La guerre civile macédonienne de 1903-1908 et ses représentations dans l'historiographie nationale grecque", *Cahier Balkanique*, 38-39, 2011, <http://ceb.revues.org/835#text>

- “Macedonian Chief’s Death”, *New York Times*, 26 Mayıs 1903.
- LENDER, N, “Afon, Saloniki, Makedoniya”, *Ruskii Vestnik*, 8, 1904, <http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Serbien/XX/1900-1920/Lender/text1.phtml?id=9112>
- LIVANIOS, Dimitris, 1999. ‘Conquering the Souls’: Nationalism and Greek Guerrilla Warfare in **Ottoman Macedonia, 1904-1908**. *Byzantine and Modern Greek Studies*, 1999, 23, s. 195-221.
- SKVOZNIKOV, A N, “Politiceskaya Boriba Mejdu Balkanskimi Gosdarstvami za Makedonske Zemli v Konçe XIX Naçale XX vv” *Rossiya (SSSR) i Makedoniya İstoriya, Politika, Kultura 1944-1991* gg, Rossiskaya Akademiya Nayk İstitut Slavyanovedeniya, Moskva, 2013, s. 159-172.
- ŞIVGIN, Hale, “Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Balkan İttifakının Önce Çeteler ve Kiliseler Arasında Başlaması”, *Osmanlı 2 Siyaset*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s. 478-483.
- ŞİMŞİR, Bilal, “Makedonya’da Yunan Mücadelesi”, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 43, Nisan 1971, s. 50-52.
- TÜRKMEN, Zekeriya, “Madedonya Meselesi ve Osmanlı Ordusunun Makedonya Bölgesinde Eşkiya ile Mücadelesi”, *Dokuzuncu Askerî Tarih Semineri Bildirileri I*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2005, s. 287-319.
- YENİDÜNYA, Süheyla, “Balkanlarda Kilise Mücadeleleri: Fener Rum Patrikhanesi Tarafından Makedonya’da Yürütülen Çete Faaliyetleri ve Osmanlı Devleti’nin Aldığı Tedbirler”, *Türk Tarihinde Balkanlar*, Cilt 2, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, 2013, s. 895-913.
- İnternet Kaynakları:**
- Yunanistan Ordu Harp Tarihi Başkanlığı, http://dis.army.gr/editorials_en.html
- İngiltere Meclis Tutanakları**, <http://hansard.millbanksystems.com>
- Yunanistan Balkan Çalışmaları Enstitüsü, http://www.imxa.gr/profile_en.htm
- Yunanistan Makedonya Müzeleri, http://www.macedonian-heritage.gr/Museums/History_And_War.html
- TBMM Meclis Tutanakları, http://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/tutanak_sorgu.html

Yetenek Temelli Stratejik Yönetim Anlayışının ABD Silahlı Kuvvetlerinin Teşkilat Yapısına Etkisi

Effect of Competency Based Strategic Management
Approach on Organizational Structure of US Military

Serdar GENÇ*

Özet

ABD Silahlı Kuvvetleri, Soğuk Savaş sonrasında değişen ihtiyaçlar doğrultusunda, “Tehdit Temelli Stratejik Yönetim” yaklaşımının yerine “Yetenek Temelli Stratejik Yönetim” yaklaşımını uygulamaya başlamıştır. Çalışmanın maksadı, çevresel değişimlere bağlı olarak amaç ve stratejideki bu değişimin ABD teşkilat yapısına olan etkisini değerlendirmektir. Çalışmanın kapsamı, değişimin yalnızca teşkilatlanma ve insan gücü ihtiyaçlarına yönelik yaptığı etkinin değerlendirilmesi ile sınırlandırılmıştır. Çevresel değişimin teşkilat yapısına etkisinin değerlendirilmesinde, koşul bağımlılık kuramından istifade edilmiştir. Her iki stratejik yönetim yaklaşımının etkin olduğu dönem içerisinde yaşanan siyasi değişimler çevresel değişimin belirlenmesinde kullanılan analiz birimidir. Belirsizlik ortamının arttığı yakın dönemde tehdit çeşitliliğinde de benzer oranda bir artış olduğu görülmektedir. Bu duruma bağlı olarak, teşkilat yapısına ilişkin üç gözlenen değişimden bahsetmek mümkündür. İlk olarak, ABD Silahlı Kuvvetleri, teknik yetenek olarak hız ve çeviklik özelliklerini ve modüler kapasiteyi (muharip tugay timlerinin oluşturulması) ön plana çıkartmış ve teşkilatlanmasını bu yeni yeteneğe dayandırmıştır. İkinci olarak, belirsizliğe karşı ABD'nin yeni

185

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 11
Sayı: 21

* İ. Bnb., Kara Harp Okulu Savunma Yönetimi Doktora Öğrencisi,
e-posta: sgenc99@hotmail.com.

müttefikler kazanmaya çalışması ve mevcut müttefikleri ile ilişkilerini geliştirerek küresel tehdide ilişkin sorumlulukların paylaşılması talebi, “Güvenlik İşbirliği” kavramının kullanımını artırmış ve bu sebeple ABD mevcut konuş durumunda değişikliklere gitmiş ve garnizon sayısını azaltmıştır. Son olarak, muharip tugay timi teşkilat yapısı ve garnizon sayısındaki azalmaya bağlı olarak insan gücünde önemli oranlarda azaltmalara gitmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Stratejik yönetim, stratejik savunma yönetimi, insan gücü politikaları, örgüt yapısı, koşul bağımlılık kuramı, yetenek temelli stratejik yönetim, silahlı kuvvetler.*

Abstract

Due to continuous environmental changes following Cold War, the US Military has left “Threat Based Strategic Approach” and started to implement “Competency Based Strategic Approach” as its main military planning and policy. Purpose of this study is to evaluate the effect of this change on the US Military structure. However, scope is limited only to evaluate manpower and structural effect. Contingency approach is used to conduct this evaluation. Units of analysis of this study are the political changes, which have been effective in both periods. Though there has been an increase in complexity and uncertainty in political environment, a parallel increase has been observed in diversity of threats. Depending on this condition, it is possible to mention three types of change in organizational structure and related manpower requirements. First of all, changes in environment has resulted with a simultaneous increase in speed and agility of troops, thus caused the US Military to depend more on combat brigade team structure rather than the previous battalion concept. Secondly, the US has started to rely more on regional cooperation in security and implemented an active strategy to acquire number of allied countries. It also has followed a similar strategy on developing its relationship with current alliances. As a result of increase in alliances, the US have decreased number of military stations and posts in all over the world. This also affected to

decrease manpower requirements on abroad.

Key Words: *Strategic management, strategic defense management, manpower policies, organizational structure, contingency theory, competency based strategic approach, armed forces*

1. Giriş

ABD gibi gelişmiş toplumlarda, Soğuk Savaş'ın sona ermesi kitle ordularının da sonunu getirmiştir. Doğu Avrupa Bloku'nda komünist rejimlerin ve bilhassa SSCB'nin çökmesi, ABD ve Batı Avrupa ordularının stratejik planlama anlayışında da değişime sebep olmuştur. Batı orduları ve ABD artık bilinen bir muhasıma karşı savaşmamakta; diğer küresel aktörlerle birlikte çıkarlarının tehlikeye girdiği bölgelerde kuvvet bulundurarak bölgesel çatışmalara katılmakta; küresel terörizme ve belirledikleri diğer tehdit türlerine karşı mücadele etmektedir.

Bu kapsamda, Soğuk Savaş dönemi boyunca kullanılan “Tehdit Temelli Stratejik Yaklaşım”, Soğuk Savaş sonrasında değişen çevre koşullarıyla yerini “Yetenek Temelli Yaklaşım”a bırakmıştır. Bugüne değin, yetenek temelli yaklaşımın esasları ve yönetimi konusunda, çok sayıda çalışma yapılmış olmasına rağmen, sebep ve sonuçlarının koşul bağımlılık kapsamında değerlendirilmesi yönünde çalışma yazınında yer alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu ihtiyaçtan hareketle, çalışmada, çevresel değişimlere bağlı olarak askerî stratejik yönetim anlayışında yakın zamanda meydana gelen değişikliğin ABD askeri teşkilat yapısına etkisinin değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Çalışmada, teşkilat yapısını oluşturan tüm unsurlar değerlendirilmemiş, çalışma yalnızca değişimin teşkilatlanma ve insangücü niceliğine yaptığı etkinin değerlendirilmesi ile sınırlandırılmıştır.

Çalışmada, yapısal değişikliğe gidişte etken olan değişkenler ile değişime sebep olan uluslararası stratejik durumun (**çevrenin**) ayrı ayrı değerlendirmesinin yapılması planlanmıştır. Örgütün, yaşadığı çevresel değişimin, örgüt yapısına etkisinin değerlendirilmesinde, koşul bağımlılık yaklaşımından istifade edilmiştir.

Bu kapsamda takip eden bölüm, çalışmanın kuramsal altyapısına yönelik incelemeleri içermektedir. Bu bölümde, koşul bağımlılık kuramına ilişkin bilgi verilmiş ve belirsizlik temelli çevresel faktörlerin örgüt yapısında meydana getirdiği değişiklikler değerlendirilmiştir. Üçüncü bölüm Soğuk Savaş dönemine, dördüncü bölüm ise Soğuk Savaş sonrası döneme ilişkin çevresel belirsizliklerin ve bu belirsizliklerin stratejik planlama yaklaşımına etkisinin incelendiği bölümdür. Beşinci bölümde, çalışmanın ana sorunsalına yönelik, değişen çevresel koşullar ve stratejik planlama yaklaşımının ABD Silahlı Kuvvetleri'nin teşkilat yapısına ve insan gücüne olan etkisi tartışılmıştır. Son bölümde, tartışma konusuna bağlı değerlendirmelere, çalışmanın kısıtlarına ve müteakip çalışmalar için önerilere yer verilmiştir.

2. Koşul Bağımlılık Kuramı ve Çevresel Faktörlerin Örgüt Yapısına Etkisi

Sosyal bilimler alanında sistem kuramının gelişimi ile örgütler de biyolojik sistemlere benzer bir bakış açısı ortaya çıkmıştır (Scott, 1961).¹ Genel olarak girdi, süreç, çıktı yaklaşımını esas alan sistem kuramı, sosyal bilimlerde iki farklı kuramın daha doğmasına imkân tanımıştır. Bunlar koşul bağımlılık kuramı ve kaynak bağımlılık kuramlarıdır. Bunlardan koşul bağımlılık kuramı, çevre değişikliklerine uyum sağlayarak yapısını kolay değiştirebilen örgütlerin hayatta kalabileceğini ve diğerlerinin ortadan kalkacağını varsaymaktadır. Bu sebeple kuram kendinden önceki yaklaşımlardan amacı itibarı ile ayrılmaktadır (Pennings, 1975²; Donaldson, 1995³, 2001⁴). Kurama göre, dirayetli örgütler değişen çevre koşullarına kolaylıkla adapte

¹ William G. Scott, *Organization Theory: An Overview and an Appraisal*. Academy of Management Journal, Vol.4 (1), pp. (7-26). 1961.

² Johannes M. Pennings. *The Relevance of the Structural Contingency Model of Organizational Effectiveness*. Administrative Science Quarterly, Vol. 20, pp. (393-410) 1975.

³ Lex Donaldson, *American Anti-management Theories of Management*. Cambridge, England: Cambridge University Press. 1995.

⁴ Lex Donaldson, *The Contingency Theory of Organizations*, Sage, Thousand Oaks. 2001, p.43.

olabilen ve uyum sağlayabilen örgütlerdir. Kuram, başarıya ulaşmak ve hayatta kalabilmek için en iyi örgüt yapısı ve yönetim modelinin ancak örgütün karşı karşıya kaldığı koşullar çerçevesinde belirlenebileceğini savunmaktadır.

Bu kapsamda koşul bağımlılık, “en iyi örgütlenme şekli yoktur” görüşünden hareketle ortaya atılmış ve birden fazla yaklaşımın bir araya gelmesiyle oluşmuş örgüt kuramı olarak ifade edilebilir.⁵ Kuramın temel sorunsalı, bağlamsal değişkenler olarak adlandırılan **çevre, amaç ve stratejiler, teknoloji, büyüklük ve kültürde** meydana gelen değişimlerin örgütün yapısal değişkenlerine etki edip etmeyeceğini ve bu etkinin ne şekilde meydana gelebileceğini araştırmak üzerinedir.⁶ Burada, değişime maruz kalacak yapısal değişkenler, **biçimselleşme, uzmanlaşma, otorite hiyerarşisi, merkezileşme ve personel oranlarını** içermektedir.⁷ Bu faktörler de meydana gelebilecek değişimlerin örgüt yapısını da değiştireceği ve bu değişime uyum sağlayan örgütlerin hayatta kalabileceği, diğerlerinin ise sonlanacağı varsayılmaktadır (Thompson, 1967).⁸

Kuramın esas aldığı ve üzerinde en fazla durduğu bağlamsal değişken **çevredir**. Çevrede yaşanan ani ya da düzenli değişimler örgütün yapısının da değiştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Yazında koşul bağımlılık kuramının temellerini oluşturan ve çevre ile etkileşimine vurgu yapan beş temel araştırma yer almaktadır. Bunlar; Thompson (1967), Burns ve Stalker (1961)⁹ ve Tavistock Enstitüsü (Emery ve Trist, 1965)¹⁰, Scott ve Meyer (1983)¹¹ ve Donaldson (2001)’ın araştırmalarıdır.

⁵ Mert Aktaş ve İrge Şener, **Koşul bağımlılık Kuramı**, İçinde Cenk Sözen ve Nejat Basım, Örgüt Kuramları, Beta Basım Yayım, İstanbul, s. 112. 2012.

⁶ Lex Donaldson, **The Contingency Theory of Organizations**, Sage, Thousand Oaks. 2001, p. 43.

⁷ Mert Aktaş ve İrge Şener, **Koşul bağımlılık Kuramı**, İçinde Cenk Sözen ve Nejat Basım, Örgüt Kuramları, Beta Basım Yayım, İstanbul, s. 112. 2012.

⁸ James Thompson, **Organizations in Action**. McGraw Hill. 1967.

⁹ Tom Burns ve George Stalker, **The Management of Innovation**. London: Tavistock. 1961.

¹⁰ Fred Edmund Emery ve Eric Trist, **The Causal Texture of Organizational Environments**, Human Relations, Vol.18, pp. (21-31), 1965.

¹¹ John W. Meyer ve W. Richard Scott, **Centralization and the legitimacy problems of**

Thompson (1967) örgütlerin ulaşmak istedikleri hedefe ilerlerken çevresel belirsizliğe bağlı birtakım engellerle karşılaşacağını savunmakta ve belirsizliğe sebep olan engelleri üç boyutta tanımlamaktadır. Örgütsel alan olarak adlandırılan ilk boyut; örgütün müşterilerini, ürettiği ürünleri ve hizmetlerini kapsamaktadır. Örgütün görev çevresi olarak adlandırılan ikinci boyut; diğer örgütleri, örgütün kullandığı kaynakları (emek, sermaye, hammadde gibi), sendikaları, devlet kurumlarını ve meslek odalarını kapsamaktadır. Son boyut ise her iki boyuttan kaynaklanan güç ve bağımlılık ilişkileridir.

Thompson (1967), örgütlerin, çevre ve çevresel değişimlerle başa çıkabilmesinin uyum ile mümkün olabileceğini savunmakta; çevreye uyumun ancak iç ve dış çevrede yapılacak düzenlemeler ile mümkün olabileceğini ifade etmektedir. Bu kapsamda iç çevre dahilinde yapılabilecek düzenlemeleri dört ayrı başlık altında incelemektedir. Örgütlerin çekirdek yapılarını korumak üzere uyguladıkları içsel uyumlar arasında tampon oluşturma, öngörme, dış çevredeki değişimleri azaltma ve kemer sıkma yer almaktadır.

Uyum modeli dahilinde Thompson'ın (1967) önerdiği "*İçsel yöntemler*" temelde iki tepkiyi içinde barındırmaktadır. Bunlardan ilki değişime karşı önlem alma ve diğeri ise önlem geliştirilemediği durumda küçülmedir. Öte yandan, diğer bir yöntem olan "*Dış çevredeki etkileri azaltma yöntemi*" ile esas amaç, örgütün esas faaliyetlerini yürüten çekirdeği, her tür dönemsel dalgalanmalardan korumaktır. Örgütün kaynakları arasında yer alan hammadde ve işgücü dönemsel dalgalanmalardan en fazla etkilenenler arasındadır. Bu sebeple, ani değişim ve dalgalanma durumunda, örgüt ilkin mevcut hammadde ve işgücü miktarında değişim yapabilecek esnekliği sürekli elinde bulundurmalıdır. Esnekliğin kazanılması ve sürekli halde bulundurulması dalgalanma hareketi ile mümkün olduğunca eş zamanlı olarak hammadde ve işgücü değişimlerini yürütmek ile mümkündür. Bu da

ancak bir önceki uyum yöntemi olan örgütün öngörme yetkinliğindeki başarısına bağlıdır. Son yöntem olarak kemer sıkma, örgütün harcamalarında azaltmaya gitmesidir. Genelde son çare olarak düşünülen bu yöntem, örgütün varlığını devam ettirebilmesi için bazı durumlarda kaçınılmaz hale gelmektedir.

Çevrenin örgüt yapısı üzerine etkisine vurgu yapan diğer bir önemli çalışma Burns ve Stalker'ın (1961) araştırmasıdır. Araştırma, makine ve elektronik sanayinde faaliyette bulunan 20 işletme üzerinde 1955-1961 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın hedefi, işletmelerin faaliyet gösterdikleri çevre ile örgüt yapıları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın önemli sonuçlarından biri, çevrenin örgüt üzerinde değişime yönelik önemli bir baskısının olduğu yönündedir.

Koşul bağımlılık kuramına ilişkin çevre temelli yapılan diğer bir çalışma, Scott ve Meyer'a (1983) aittir. Scott ve Meyer çevreyi kurumsal ve teknik çevre olarak sınıflandırmaktadır. Kurumsal çevre, çevrenin öngördüğü kural, norm ya da inançları ifade ederken; teknik çevre ise örgütlerin ilişkili oldukları diğer örgütlerle olan bağımlılıklarıdır.

Donaldson (2001), çevreyi, üç boyutlu olarak tanımlamaktadır. Donaldson tanımladığı her bir boyutun belirsizlik düzeyi ile ilişkisini de farklı görmektedir. Dinamizm adını verdiği ilk boyut, değişim ile ilişkilidir ve örgüt için belirsizliği artırır. Örgütün dinamizmi ne denli yüksek ise, örgüt için belirsizlik o denli yüksek olacaktır. Kaynak bolluğu adını verdiği ikinci boyut, örgütün kullandığı ya da ihtiyaç duyduğu kaynaklarla ilişkilidir ve kaynaklara bağımlılıkta artışın örgütün belirsizliğini artıracığını savunmaktadır. Karmaşıklık adını verdiği son boyut ise, örgütün görev yaptığı alandaki karmaşa ile ilişkilidir ve bundaki artış belirsizliğin daha çok artmasına sebep olacaktır.

Çevre ve çevresel değişim konusunda yapılmış en önemli çalışmanın Tavistock Enstitüsü çalışması olduğu söylenebilir. Çalışmanın Burns ve Stalker (1961) araştırmasından farklılaşan bölümü, değişim hızının da dikkate alınmış olmasıdır. Çalışma sonunda Emery ve Trist (1965), değişimin hızını ve örgüt ile çevre unsurların karşılıklı ilişkilerini esas alan bir tipoloji geliştirmişlerdir. Emery ve Trist, çalışmalarında dört tür çevre tanımlamakta ve bu tipler ile değişim hızı arasındaki ilişkilere

değmektedir. Belirtilen dört tip çevre; durağan ve dağınık çevre, durağan ve kümelenmiş çevre, dengesiz ve tepkisel çevre, çalkantılı çevredir. Durağan ve dağınık çevrede çevre, çok az ve genelde yavaş değişmektedir. Bu sebeple örgütün karar vermesinde çok fazla etken değildir. Durağan ve kümelenmiş çevrede değişim hızı yine yavaş olmakla birlikte çevresel tehditler kümelenmiş olarak bulunmaktadır. Bu çevrede faaliyet gösteren örgütler, farklı yetenekler geliştirebilmeli ve merkezileşmeye dayalı kontrol ve koordinasyona önem vermelidir. Üçüncü tip çevre olan dağınık ve tepkisel çevreler, diğer ikisinden daha karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu tipte, diğer örgütler üzerinde etkin olabilecek büyük örgütler bulunmaktadır. Büyük örgütlerin varlığı ve sahip olduğu güç diğer örgütler için yönetsel karar almayı zorlaştırmaktadır. Dördüncü tip olan çalkantılı çevre, belirsizliğin diğer tiplere göre yüksek olduğu çevredir. Çalkantılı çevrede belirsizlik hem diğer örgütlerden, hem de örgütün kendi içinden kaynaklanmaktadır. Emery ve Trist, çevreyi tanımlarken bilhassa örgütün dışında kalan örgütler üzerine odaklanmaktadır. Diğer bir deyişle, çevre esas anlamı ile diğer örgütlerin oluşturduğu çevredir. Araştırmanın sonucu, örgütün içinde bulunduğu çevrenin örgüt üzerindeki baskısının değişim hızına bağlı olarak farklılaşabileceği üzerinedir. Bu sebeple, çalkantılı çevrede yer alan bir örgüt ile durağan ve kümelenmiş bir çevrede yer alan örgüt ani ya da düzenli değişimlere farklı tepkiler gösterebilecektir.

Lawrence ve Lorch (1967) çalışmalarında, çevre faktöründeki değişimin, örgütün farklılaşma ve entegrasyonuna etki ettiğini, belirsizlik arttıkça örgütün belirsizliği azaltma yönünde Ar-Ge gibi ilave yapılanmalara gidebildiğini, bir yanda mekanik yapıya sahip üretim bölümü ile organik yapıya sahip Ar-Ge bölümü arasında koordinasyonun güçleştiğini ifade etmiştir.¹² İki bölüm arasında ortaya çıkan entegrasyon sorunlarının çözümü için daha fazla sayıda personelin çalışmasının gündeme geldiği, çalışmada belirtilen bir başka husustur.

¹² P. Williams Lawrence ve Jay Lorsch, *Organization and Environment: Managing Differentiation and Integration*. Boston: Harvard University, Graduate School of Business Administration, Division of Research, p. 6-40, 1967.

Bu temel araştırmaların yanında, son dönemde yapılan bazı araştırmalarda da örgüt yapılarına etki eden faktörler araştırılmıştır. Bu çalışmalardan birinde, Manigart (2006)¹³ askerî teşkilat yapılarına etki eden çevresel değişkenleri beş grupta toplamaktadır. Bunlardan dördünü dışsal (ekonomik çevre, teknolojik çevre, sosyo-politik çevre ve jeopolitik çevre), birini de (örgüt misyonu) içsel çevre olarak belirtmektedir. Batılı orduların birbirinden etnik, kültürel ve dil bakımından ayrılmış dünyanın değişik bölgelerinde operasyonlara katılmasını, sivil örgütlerdeki küreselleşmenin bir benzeri olarak ifade etmektedir. Modern orduların karmaşık teknolojik sistemler kullanmak zorunda kalması teknolojik çevreyle bağdaşmaktadır. Bu kapsamda, teknolojik çevredeki değişim daha yüksek eğitilmiş personele duyulan ihtiyacı artırmış ve bu durum da ilave uzman personel maliyetlerini ortaya çıkarmıştır. Inglehart (1997),¹⁴ çalışmasında sosyo-kültürel çevrenin askerlik mesleğinin doğasını değiştirdiğini savunmaktadır. Ona göre, askerlik bir yaşam tarzından ziyade, para kazanılacak bir iş olarak görülmektedir. Kültürel bağlamdaki bu değişimin sonuçlarından biri, bireylerin kendi çıkarlarını her şeyin üstünde tutma yönünde eğilim göstermelerindeki artış olarak görülmektedir. Karsh ve Freedman (1991)¹⁵ ise çalışmasında jeopolitik çevrenin askerî teşkilat yapısına etkisini tartışmıştır. Ona göre, Soğuk Savaş sonrası yeni jeopolitik çevre, çift kutuplu dünya düzenindeki dönemlerle mukayese edildiğinde, fazlaca karmaşık ve belirsizlikler içermektedir.

Yakın zamanda yapılan bir başka araştırma, değişen çevrenin ABD Silahlı Kuvvetleri teşkilat yapısına etkilerini tartışmaktadır. Brimley ve Scharre (2014)¹⁶ konvansiyonel savaşların sona ermesinin,

¹³ Philippe Manigart, *Restructuring of the armed forces*. İçinde: Handbook of the Sociology of the Military. Springer US, p. (323-343), 2006.

¹⁴ Ronald Inglehart, *Modernization and postmodernization: Cultural, economic, and political change in 43 societies*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1997.

¹⁵ Efraim Karsh ve Lawrence Freedman. *The Gulf Conflict 1990–1991. Diplomacy and War in the New World Order*, p. (40-41), 1993.

¹⁶ Foreign Policy dergisi web sayfası. <http://foreignpolicy.com/2014/05/13/ctrl-alt-delete/>. Son erişim tarihi: 27.01.2015.

bütçe kaynaklarının azalmasının ve yeni küresel tehditlerin ortaya çıkmasının ABD Silahlı Kuvvetleri'nde reform yapılmasını gerektirdiğini belirtmektedir. Buna göre, yeni dönemde ABD Silahlı Kuvvetleri'nin üç misyonu vardır. Bunlar; ana karanın savunulması, muhtemel tehditlerin bertaraf edilmesi ve bölgesel istikrara yönelik varlık bulundurmaktır. Çalışmada, söz konusu misyonun ABD Silahlı Kuvvetleri'nin temin, sözleşme, kariyer planlaması ve terfi gibi insan kaynakları politikalarında değişikliğe gidilmesini gerektirdiği vurgulanmaktadır. Ayrıca, misyona bağlı olarak teşkilat yapısında stratejik düzeyli değişikliğe gidilmesi önerilmektedir.

Özetle koşul bağımlılık alanında çalışmalar, her örgüt için standart olarak tanımlanabilecek bir örgüt yapısının bulunmadığını ve çevre etkisi ile örgüt yapılanmalarının değişebileceğini vurgulamaktadır. Kuramda, bilhassa bağlamsal değişkenlerin en önemlisi olarak görülen “*çevrede*” yaşanan değişimlerin örgütün yapısında köklü değişimleri de beraberinde getirebileceği değişik araştırmacılar tarafından ifade edilmektedir.

Çevresel değişimlerin yalnızca kâr amacı güden ticari örgütlerde değil, aynı zamanda askerî teşkilatlar üzerinde de meydana gelebileceğini söylemek mümkündür. Bilhassa, ulusal ve uluslararası arenadaki değişimler (ki bunlar jeopolitik çevre kapsamında değerlendirilebilir), beraberinde farklı savunma planlama yaklaşımlarını da gündeme getirmekte; bu da askerî teşkilat yapılarını doğrudan etkileyebilmektedir. Bu duruma Soğuk Savaş sonrası ABD Silahlı Kuvvetleri'nin stratejik savunma yönetimi anlayışında yaptığı değişiklik örnek olarak gösterilebilir. Burada çevre faktörlerindeki değişim, stratejide değişimi tetiklemiş ve bu da teşkilat yapısının yeni düzene uygun şekilde gelişmesine sebep olmuştur. Buradan hareketle, müteakip bölüm, ABD ulusal güvenlik çevresinde ve savunma stratejisinde yaşanan değişimlere değinmektedir.

3. Soğuk Savaş Döneminde ABD Ulusal Güvenlik Çevresindeki Değişimler ve Uygulanan Savunma Planlama Yaklaşımı

İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında, başlangıçta siyasi, sonrasında ekonomik, sosyal ve politik karşıtlık, çift kutuplu dünya düzeninin oluşmasında temel etken olmuştur. SSCB, ABD'nin tehdit

tanımının tüm özelliklerine uymaktadır.¹⁷ Bir yanda savunduğu sosyalist sistem ile bireysel özgürlük kavramını, diğer yanda ekonomik uygulamaları ile ekonomik zenginliği engelleyici bir yapıdadır. Buna ilave olarak, siyasi fikir ve görüşlerini tüm dünyaya yayıcı faaliyetleri, ABD'nin bağımsızlık algısı için de tehdit oluşturmaktadır. Tüm bu özellikleri ile İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD için tanımlanabilen tek tehdit SSCB olarak ortaya çıkmaktadır. Bu tehdit, 1950'li yılların başı ile başlamakta ve 1990'lı yıllara kadar sürmektedir. Bu kapsamda, ABD ulusal güvenlik çevresinde 1950-1990 yaşanan değişimler kronolojik olarak müteakip kısımlarda incelenmiştir.

3.1. 1950-1960 Arası Dönemde Çevresel Değişimler

Bu dönem İkinci Dünya Savaşı'nın yeni sona erdiği ve Soğuk Savaş'ın başladığı yılları kapsamaktadır. Soğuk Savaş'ın ilk harbi olarak görülebilecek Kore Savaşı bu dönemde gerçekleşmiştir. Kore Savaşı'nda Çin ve SSCB'nin birlikte hareket ederek Kuzey Kore yanında yer alması, savaş sonrası ayakta kalan tek gücün ABD olmadığını göstermiştir.¹⁸ Özellikle SSCB'nin 1945 sonrasındaki komünist politikası, ABD ve müttefiklerinin tek tehdidinin SSCB ve bağlı devletleri olduğunu ispat eder niteliktedir.

Bu dönemde askerî stratejiye temel olacak belirsizlik düzeyi düşüktür, çünkü aynı dönemde tehdidin içeriği ve imkân ve kabiliyetleri konusunda istihbarat teşkilatlanmalarından istifade edilmektedir. Var olan belirsizliğin ise, ayrıntılı planlama ve düşmana nazaran daha kısa zamanda tepki verebilen, daha etkin ve caydırıcılık gücü yüksek silah sistemleri (bilhassa Kitle İmha Silahları) ile azaltılabileceği düşünülmektedir.¹⁹

¹⁷ Kenneth N. Waltz, *Structural realism after the Cold War*. International Security, 25 (1), pp. (5-41), 2000.

¹⁸ Henry Kissinger ve Vera Wellings, *American foreign policy*. Royal Victorian Institute for the Blind Tertiary Resource Service., pp. (117-18), 1969.

¹⁹ John Lewis Gaddis, *Strategies of Containment: A Critical Appraisal of American National Security Policy during the Cold War*, Oxford University Press, pp. 70-146. 2005.

3.2. 1960-1970 Arası Dönemde Çevresel Değişimler

1950-1960 döneminde yaşanan Kore Savaşı'nın ardından ABD, SSCB ve Çin ile bu defa Vietnam'da (1963-1973) karşı karşıya gelmiştir. Kore Savaşının ardından yaşanan Vietnam Savaşı, ABD için muhtemel savaşların *kim* ile olabileceğine ilişkin bilgi verse de, *nerede, nasıl ve ne zaman* olabileceğini kestirememe durumu yaratmıştır. Bu durum, az belirsiz bir ortamdan kısmî belirsiz bir ortama doğru kayma yaratmıştır. 1962 yılında gelişen Küba Krizi de yukarıda belirtilen savaşın yerini kestirememe durumunu güçlendirmiştir.²⁰ Belirsizliğin bir miktar artması, her iki cephede, kendini güvence altına alma ihtiyacını artırmış ve bu da KİS'lerin (Kitle İmha Silahları) artışına yol açmıştır.

Askerî alanda cephe sayılarındaki ve KİS'lerdeki artış, *belirsizlik* durumunu ve bununla paralel olarak planlamaya duyulan ihtiyacı bir önceki döneme oranla artırmıştır. Bu sebeple, askerî alandaki planlamalar alternatif senaryolarla geliştirilmiştir. Bu kapsamda senaryo planlamalarının hem zamanca (daha ileriye kapsayacak şekilde), hem de mekanca (daha fazla alternatif duruma çözüm olacak şekilde) değiştiğini söylemek mümkündür. Burada alternatif senaryolardan kastedilen "senaryo uzayı" değildir. Zira o kadar çok senaryo ya da durum yoktur. Öte yandan, belirsizlik ortamında görülen artış askerî alanda düşmandan önce hareket (proaktif tutum) geliştirmeyi ön plana çıkarmaktadır.

Alternatif durum yaratma yaklaşımına en güzel örnek, ABD Savunma Bakanı McNamara'nın 1961 yılında tanımladığı 16 çatışma (ki bunların 11'inde ABD'nin fiilî iştiraki söz konusudur) stratejisidir. ABD bu dönemde, tanımlanan bu 16 alternatif bölge için nasıl yeterli kuvvet yapısı oluşturabileceğini tartışmıştır. 1950'lerde yalnızca merkezi Avrupa olarak değerlendirilen savaş bölgesi, bu dönemde oluşturulan 2,5 savaş bölgesi stratejisi ile genişlemiştir. Planlamada birden fazla bölge ve durumu ele alan bu yaklaşımlar, planlamada çok alternatifliğe geçişi göstermektedir.

²⁰ Stuart H. Altman ve Robert J. Barro, *Officer supply: the impact of pay, the draft, and the Vietnam War*, The American Economic Review, pp. (649-664), 1971.

**Şekil-1 Tehdit Temelli Planlamada
Takip Edilen Askeri Stratejiler²¹**

Yıllar	1950-1960	1960-1970	1970-1980
Çatışma ve Savaş Planlamaları	Tek savaş (Merkezi Avrupa'da)	2 ½ savaş stratejisi	1 ½ savaş stratejisi
Hâkim Olan Askerî Stratejik Yönetim Anlayışı	Tehdit Temelli Planlama		

3.3. 1970-1980 Arası Dönemde Çevresel Değişimler

Bu dönemde Vietnam Savaşı sona ermiş olmasına rağmen, ABD-SSCB mücadelesi devam etmektedir ve dolaylı mücadelenin adresi Afganistan'dır. Afgan-Sovyet Savaşı dönemin sonuna doğru görülen siyasi gelişmeler içerisinde yer almaktadır.²²

Siyasi mücadeleler devam ediyor olsa da, iki ülke arasında bu dönemde kıtalararası balistik füzelerin sınırlandırılmasına yönelik SALT-I ve SALT-II anlaşmaları imzalanmıştır.²³ Bu anlaşma, Soğuk Savaş'ın her iki gücünün, silahlanma ile sonuç alınamayacağı sonucuna doğru yaklaştıklarını göstermektedir. Tehdit temelli yaklaşımın geleneğinde bulunan, "sende var ise, ben de en az o kadar olacak" durumu, bu anlaşma ile ilk defa yıkılmış ve yeni dönemde her iki ülkeyi "her ikimizde de olmasın" anlayışına doğru yöneltmiştir.

ABD Savunma Bakanı Melvin Laird, 1973 yılında ABD Silahlı

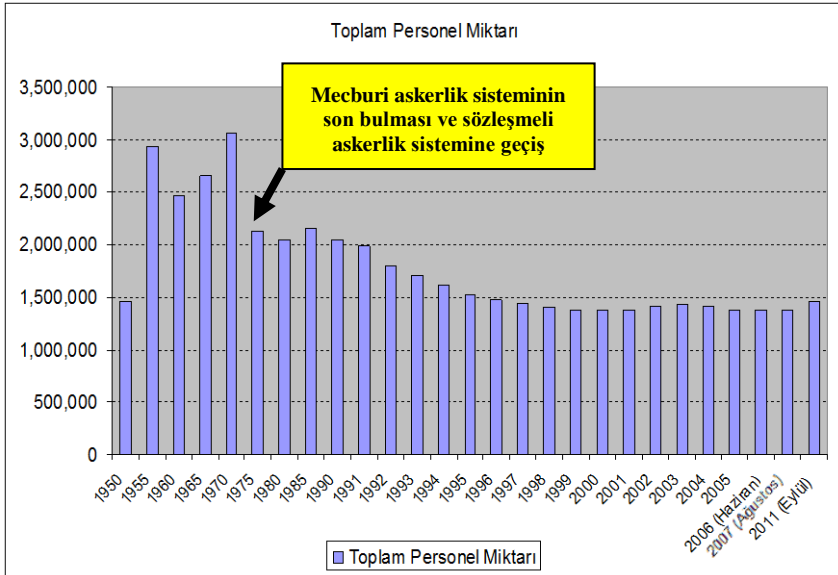
²¹ Paul Davis, *New Challenges for Defense Planning, Rethinking How Much is Enough*, RAND National Defense Research Institute, http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR400.html, pp. (75-212), 1994.

²² Marek Sliwinski, *Afghanistan 1978-87: War, Demography and Society*. Society for Central Asian Studies, Vol.10 (3), pp. 101-126, 1991.

²³ Mason Wilrich ve John B. Rhineland, *SALT: The Moscow agreements and beyond*. Free Press: New York, pp. (26-74), 1974.

Kuvvetleri'ndeki mecburi askerlik uygulamasına son verildiğini açıklamıştır.²⁴ Bu şekilde ABD Silahlı Kuvvetleri personel mevcutlarında önemli bir azaltmaya gidilmiştir.

**Şekil-2 ABD Silahlı Kuvvetleri
Muvazzaf Personel Mevcutları (1950-2011)²⁵**

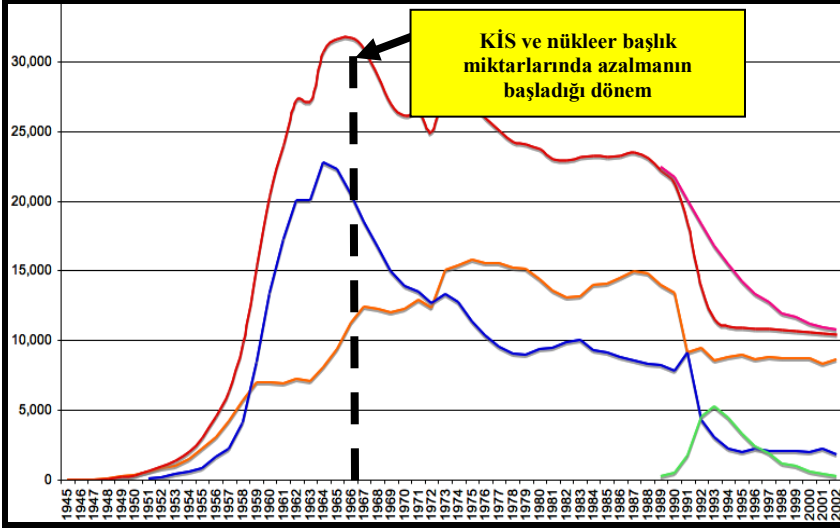

KİS ve nükleer başlık miktarlarındaki azalmanın, aynı dönemde personel sayısı ile paralellik göstermesi, yeni döneme doğru gidişin diğer bir işaretidir.

²⁴ Richard Cooper, *The All-volunteer Force: The Emerging National Debate*. Rand Corporation, pp. 21-74, 1977.

²⁵ Center for Naval Analyses web sayfası, <http://www.cna.org/pop-rep>. Son erişim tarihi: 27.01.2015.

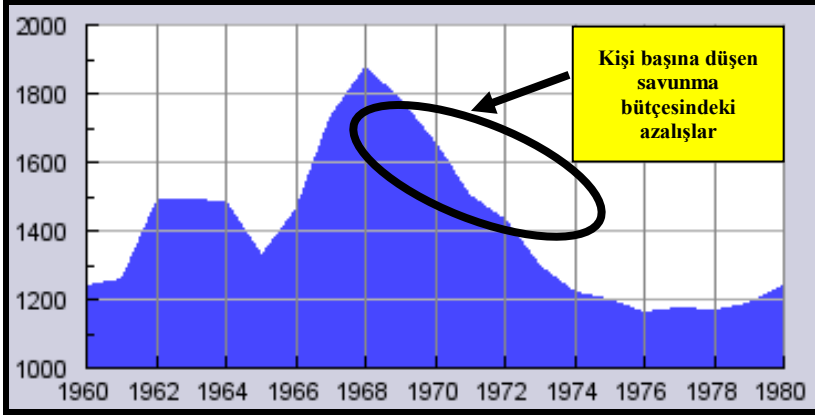
Şekil-3 ABD Nükleer Başlık Miktarları (1945-2002)²⁶

KİS'lerdeki ve insan gücündeki azalışların, beraberinde savunma harcamalarında da gözle görülür bir düşüşe sebep olduğu değerlendirilmektedir. Aşağıdaki Şekil-4, 1960 ile 1980 arasında kişi başına düşen ABD askerî savunma bütçesi miktarını göstermektedir.

²⁶ Natural Resources Defense Council web sayfası, <http://www.nrdc.org>. Son erişim tarihi: 27.01.2015.

**Şekil-4: ABD Askeri Savunma Harcamaları
(Kişi Başına Düşen Savunma Harcaması)²⁷**

Bu yeni dönemde ABD, düşmanı ile aynı olmayı değil, ondan farklı olmayı tercih etmiş ve bu kapsamda ordu içinde teknoloji odaklı değişikliklere gitmiştir. Bilhassa bu dönemde, ABD Silahlı Kuvvetleri'nde, muhabere, komuta-kontrol, istihbarat ve konvansiyonel harp araçlarına ilişkin sıra dışı teknolojiler geliştirilmiş ve bu gelişme ile askerî alanda teknolojik uzmanlıklar yaratılmıştır. İlave olarak, bu dönemde, askerî gücün kullanılmasında alternatif senaryo sayıları artırılmıştır. Artık bir nevi senaryo havuzuna dönüşen bu durumsal yaklaşım, ABD'ye rakibi karşısında yeni durumlara hazırlık yeteneği kazandırmıştır.

3.4. 1980-1990 Arası Dönemde Çevresel Değişimler

Glastnost (açıklık, şeffaflık) ve Perestroika (yeniden yapılanma) programlarının uygulanmaya başlamasıyla SSCB bu dönemde dağılma sürecine girmiştir. Öte yandan İran ve Irak arasında Şattularap bölgesindeki petrol haklarından doğan kriz sekiz yıl süren bir savaşa dönüşmüş ve bu savaş hem Orta Doğu'nun bundan sonraki kaderini,

²⁷ <http://www.usgovernmentspending.com> web sayfası. Son erişim tarihi: 27.01.2015.

hem de tüm dünyayı etkilemiştir.²⁸ İlave olarak, bu dönem ABD'ye yönelik terörist saldırıların ve tüm dünyada ABD karşıtlığının giderek arttığı yıllardır. SSCB'nin dağılma sürecine girmesi, petrol savaşları, ABD'ye yönelik terörist aktivitelerdeki artış, giderek artan ABD düşmanlığı, önceki dönemlerde görülen belirsizlik durumunu daha da içinden çıkılmaz bir hale koymuştur.

3.5. Soğuk Savaş Döneminde Uygulanan Savunma Planlama Yaklaşımı

Diğer tüm müttefik uluslar gibi, ABD de, Soğuk Savaş döneminde askerî ve siyasi tüm stratejik planlarını karşı karşıya olduğu tek tehdit üzerine yapmıştır. Soğuk Savaş'ın ilk tohumlarının atıldığı Berlin Hattı ve sonrasında Berlin Duvarı, müteakip dönem için de muhtemel savaş alanı olarak görülmüş ve tüm planlamalar Merkezi Avrupa'nın savunulması doğrultusunda hazırlanmıştır.²⁹ Dolayısıyla muhtemel savaşın muhatapları ABD ve SSCB iken, yeri Merkezi Avrupa'ydı (bilhassa Almanya'ydı). Ancak sonraki dönemlerde yaşananlar, ABD için tehdidin **kim** olduğunu teyit etse de, **yeri ve şekli** konusunda yanılısama yaşandığını göstermiştir.

Tehdit Temelli Stratejik Planlama, işte bu dönemde ortaya çıkmış bir stratejik planlama yaklaşımıdır. Yaklaşımın ana felsefesi, mevcut tehditin sahip olduğu askerî güce eşit ya da ona kısa zamanda reaksiyon gösterebilecek yakın oranda bir güce sahip olmaktır.³⁰ Dönemler içerisinde değişen çevre koşullarına bağlı olarak birtakım değişiklikler görülse de, bu planlama yaklaşımında, temelde tehdidin **kim olduğu yeri ve kısmen de şekli** (gücün tipi) tanımlanmıştır. Planlamanın esasını, yapılan bu tespit doğrultusunda değerlendirilen ihtiyaçlar ve bunların

²⁸ Efraim Karsh, *The Iran-Iraq war: impact and implications*. Macmillan in association with the Jaffee Center for Strategic Studies, Tel-Aviv University, p. 103-200, 1989.

²⁹ Paul Davis, *New Challenges for Defense Planning, Rethinking How Much is Enough*, RAND National Defense Research Institute, http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR400.html, pp. 75-212, 1994

³⁰ Taner Altunok ve Haluk Kormazyürek, *Stratejik Savunma Yönetimi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s. 12-42, 2010.

tedariği oluşturmaktadır.³¹ Bu ihtiyaçlar kısmen kuvvetlerin görevlerini, teçhizatlarını ve eğitimlerini ama büyük oranda teşkilat yapılarını içermektedir.³² 1950'lerde başlayan bu stratejik planlama yaklaşımı, zaman içerisinde birtakım ufak değişikliklere uğrasa da, 1990'ların ilk dönemine kadar devam etmiş ve 1990'lardan sonra yerini Yetenek Temelli Planlama anlayışına bırakmıştır.

Tehdit Temelli Planlama yaklaşımında, yukarıda özetle belirtilen senaryoların kullanılması, artan belirsizlik ihtiyaçlarını karşılamamakta ve buna yönelik geliştirilecek kuvvet miktarlarının tespitini zorlaştırmaktadır.³³ Bu durum da, teşkilat yapısının ne şekilde olacağını doğru olarak tespitini engelleyici bir unsurdur. Her defasında, farklı senaryoların oluşturulan havuza dahil olması, kuvvetlerin stratejik planlaması için ya ilave kuvvetler ya da ilave teknolojilerin geliştirilmesi anlamına gelmektedir. Bu değişikliklerin hangi oranda yapılması gerektiği de belirsizliğini korumaktadır; çünkü tanımlanan tehdit, teknoloji ve insangücü miktarı açısından bir değişiklik yaptığında, benzer bir değişiklik ABD için de geçerli olmaktadır. Dolayısıyla, bilhassa ilk Körfez Harbi dönemine kadar, yaklaşık 40 yıl süre ile bağlı kalınan bu stratejik yaklaşım, ABD için sürekli ve kontrolsüz bir şekilde büyüyen bir kuvvet oluşumu anlamına gelmiştir denilebilir. Şekil-2'de gösterilen personel mevcutlarındaki artışlar bu durumun insangücü açısından; Şekil-3'de gösterilen ABD KİS miktarlarındaki artışlar bu durumun teknoloji açısından; benzer şekilde Şekil-4'de görülen savunma harcamalarındaki artışlar bu durumun bütçe açısından göstergeleridir.

³¹ John Gargan, *To Defend A Nation: An Overview of Downsizing and the US Military*, Management, Vol.2, No:3, pp. 221-232, 1999.

³² Beth Asch ve James R., *What Does Transformation Mean for Military Manpower and Personnel Policy?*, RAND Publications, 2004, http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/occasional_papers/2005/RAND_OP108.pdf. Son erişim tarihi:27.01.2015.

³³ Paul Davis, Jimmie McEver ve Barry Wilson, *Measuring Interdiction Capabilities In the Presence of Anti-Access Strategies: Exporatory Analysis to Inform Adaptive Strategy for The Persian Gulf*. RAND Publications, 2002, http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1471.html, pp. (18-76).

Sürekli artan insangücü miktarı ve buna bağlı olarak büyüyen teşkilat yapısı, ABD Silahlı Kuvvetleri'ne mekanik yapılaşmadan organik yapılaşmaya götürmüştür denilebilir. Bu dönemde, Burns ve Stalker'ın (1961) değindiği gibi, organik yapılanma artan çevresel belirsizlik seviyesinin bir sonucu durumunda ortaya çıkmıştır.³⁴ Her ne kadar, AVP'ye (Sözleşmeli Askerlik Sistemi) geçiş bunun önlenmesine yönelik bir tedbir olarak düşünülse de, tehdit seviyesinde ve çevresel belirsizlikteki artış bunun arzu edildiği şekilde uygulanmasına izin vermemiştir. Şekil-2 ve Şekil-4 birlikte değerlendirildiğine, AVP'ye geçişin ABD Silahlı Kuvvetleri'ne sağladığı en büyük avantajın, kişi başına düşen savunma harcamalarında hissedilir bir düşüşe imkân vermesidir denilebilir.

Öte yandan, bu dönemde (bilhassa 1950-1980 arasında) beklenen tehdidin konumunda da bir değişim yaşandığı söylenebilir. Tüm planlama faktörlerinde, başlangıçtan itibaren Merkezi Avrupa olarak öngörülen tehdit konumu, yaşanan iki gelişmede de (Kore ve Vietnam Savaşları) bunun neredeyse tam tersini göstermiştir. Belirsizliğe bağlı olarak değişen tehdit konumu, ABD Silahlı Kuvvetleri'nin teşkilatlanmasında tereddütlere yol açmıştır. Artan senaryo havuzunda öngörülen tehdit adreslerinin de artması, bu tereddüdün gittikçe arttığını göstermektedir. Tehdidin konumu değiştikçe ilave tehdit adreslerine yönelik yeni teşkilat yapılarının oluşturulması, birlikler ve üniteler arasında koordinasyon ihtiyacını da artırmıştır. Artan koordinasyon ihtiyaçları ise, koordinasyon görevini yürütecek bölgesel komutanlıkların oluşturulmasını gündeme getirmiş ve hiyerarşik dikey yapının gittikçe yatay hale gelmesine sebep olmuştur.

Soğuk Savaş dönemindeki çevresel unsurlarda dikkat çekici iki unsurdan bahsetmek mümkündür. Bunlardan ilki, çevresel belirsizlik ve değişim oranındaki sürekli artışa; diğeri ise çevresel tehdidin konum ve şekline ilişkindir. Emery ve Trist (1965) çalışmasında bu iki hususa

---

³⁴ Tom Burns ve George Stalker, *The Management of Innovation*, London: Tavistock, p. (143-186), 1961.

yer vermiş ve değişim ile tehdit unsurlarına bağlı olarak çevreyi dört farklı boyutta tanımlamıştır. Bu dört unsurdan ilki durağan ve dağınık çevredir -ki bu çevre tanımı İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasındaki dönem ile uyum göstermektedir. Bu türde değişim hızı yavaş ve çevresel tehditler az olarak belirtilmektedir. Soğuk Savaş'ın başladığı yıllarda çevre, durağan ve kümelenmiş tanımlamasına daha fazla uymaktadır. Çift kutuplu düzen içinde ABD veya NATO'nun karşısında Doğu Bloku ve SSCB yer almaktadır. Emery ve Trist (1965) bu türdeki çevrede örgütlerin merkezileşmeye doğru yöneldiğini savunmakta ve artan koordinasyon ihtiyacına vurgu yapmaktadır. Emery ve Trist'in (1965) öngördüğü merkezileşme ve koordinasyon ihtiyacı, ABD Silahlı Kuvvetleri'nde de bu dönem de gözlemlenen bir husustur. Ayrıca, artan insangücü miktarı ve tehdit şekil ve konumundaki değişikliklerin Burns ve Stalker'ın (1961) bahsettiği yatay yapılanmayı ABD Silahlı Kuvvetleri'nde zorunlu kıldığını söylemek mümkündür.

4. Soğuk Savaş Sonrasında ABD Ulusal Güvenlik Çevresindeki Değişimler ve Savunma Planlamasında Değişim

4.1. Soğuk Savaş Sonrası Çevresel Değişimler

SSCB'nin yıkılmasını takip eden 10-15 yılda gerçekleşen üç önemli olay, beraberinde yeni tehdit durum ve alanları doğurmuştur. Bu olaylardan ilki, Irak'ın Kuveyt'i işgalidir. 1990 sonunda Irak'ın Kuveyt'i işgali bir önceki dönemde ortaya çıkan enerji mücadelesinin devamı niteliğindedir. Savaş, ABD'nin Soğuk Savaş'ın son dönemlerinde kazandığı askerî teknolojik yeteneklerin muharebe sahasında denemesine fırsat vermiştir. Bilhassa, hava ve hava savunma teknolojisinde görülen gelişmeler, konvansiyonel savaşların beklenenden kısa sürede sonuçlanacağı yeni bir dönemin işaretçileridir. Irak'a müdahalede planlama ve uygulama süresinin eldeki teknolojik imkânlarla asgari düzeye indirilmesi, çatışmalarda zaman boyutunun önemini artırmıştır.

Irak'ı takiben, dünya siyasetinde görülen diğer önemli gelişme Yugoslavya'nın dağılması ve buna bağlı olarak Balkanlar'da yeni çatışma alanlarının oluşmasıdır. Sırbistan'ın ülkenin dağılma sürecini engelleme adına Hırvatistan, Bosna-Hersek ve Karadağ ile çatışması o güne kadar karşılaşılmamış yeni bir senaryonun ortaya çıkışına

imkân vermiştir. Yaşanan süreç, ABD'nin senaryo havuzuna yenilerinin dahil olmasına neden olmuş ve farklı yetenekler üzerine odaklanma ihtiyacını doğurmuştur. Lojistik ve sivil-asker iş birliği yetenekleri, bu dönemde ön plana çıkan yeteneklerdendir.

Bu dönemde yaşanan son ve en önemli gelişme ise Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan terörist saldırıdır. Bir önceki dönemde belirginleşen ABD karşıtlığı, küresel terörizm oluşumlarına imkân vermiş ve söz konusu olayın da sebebi olmuştur. Belli bir silah sistemi ya da üniformadan bağımsız büyüyen terörist örgütler, dünyanın karşılaştığı en belirsiz tehdittir. Oluşan yeni tehdit karşısında ilk müdahale Afganistan'a yapılmış ve bunu Irak izlemiştir. Bu tehdit, ABD ulusal güvenlik ve savunma stratejilerinde, hâlâ en önemli tehdit olarak tanımlanmaktadır.

Yukarıda özetle belirtilen, yeni tehdit ortamının 1990 öncesine nazaran oldukça farklılık arz etmesi, ABD Savunma Bakanlığı'nı, stratejik savunma planlamasında değişim yapmaya yönlendirmiştir. Bu kapsamda, 1994'te RAND bünyesinde başlayan çalışmalar, Soğuk Savaş sonrası dönemde artan belirsizlikle paralel olarak ortaya çıkan yeni tehditlere karşı, geniş bir yelpazede yetenek geliştirme imkânı üzerine odaklanan ve bu yeteneklerin geliştirilmesinde bütçe tahditlerini de dikkate alan yeni bir savunma planlama yaklaşımından bahsetmektedir.³⁵ Yetenek temelli planlama olarak adlandırılan bu yaklaşımda, belirsiz tehdiye karşı, her durum ve yerde tedbir getirebilecek yeteneklerin oluşturulması esastır.

Mütaekip kısımda, bu planlama yaklaşımının ABD Silahlı Kuvvetleri'nde yerleşmesine sebep olan tehdit faktörleri üzerinde bilgi verilmekte ve bahse konu tehdit çeşitlerinin "Yetenek Temelli Planlama" ortaya çıkışında ne şekilde etkili olduğu değerlendirilmektedir.

---

³⁵ Paul Davis, *Portfolio Analysis Methods for Assessing Capability Options*. RAND National Defense Research Institute, 2009, http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2008/RAND_MG662.pdf, pp. 23-32.

4.2. Savunma Planlamasında Yetenek Temelli Yaklaşım Geçiş

21. yüzyılda güvenlik ortamındaki değişiklikler hem ABD, hem de tüm dünya için tarihin en belirsiz ortamını yaratmıştır. Bu belirsizlik, ABD'nin küresel savunma rolünde de birtakım değişikliklere sebep olmuş ve ABD Savunma Bakanlığı'nı önceki döneme nazaran farklı tedbirler geliştirmeye yöneltmiştir. Geleneksel anlamda ülke bazlı tehditler yerini korurken; 11 Eylül saldırıları sonrasında buna KİS'lerin üretiminin yaygınlaşması ve uluslararası terörizm de ilave olmuştur. İş dünyasında yaklaşık 20 yıllık bir geçmişe sahip küreselleşme kavramı, dünya üzerinde devlet otoritesinin bulunmadığı alanlar yaratmış ve bu durum uluslararası terörizmin oluşmasına ve gelişmesine imkân vermiştir. Güvenlik ortamındaki belirsizliğe yönelik yapılacak stratejik savunma yönetimi ihtiyaçları değerlendirmesi, 2005 yılında ABD Başkanlık Ofisi tarafından hazırlanan "Ulusal Güvenlik Strateji"sinde, **geleneksel, düzensiz, yok edici ve bozucu** olarak adlandırılan dört tehdit çeşidi ile tanımlanmaktadır.³⁶

Geleneksel tehdit ile, bilinen şekil ve yapılarda çatışma ve muharebe yeteneğine sahip ülke orduları kastedilmektedir. Bu türü aslen konvansiyonel tehdit olarak nitelendirmek de yanlış olmayacaktır. ABD için, 2005 yılı verileriyle Rusya, sahip olduğu silah sistemleri ve askerî gücü ile konvansiyonel tehdit özelliğini hâlen korumaktadır. Özelliklerinden de anlaşılacağı üzere, bu tür tehdit, ABD için tanımlanabilir ve tedbir getirilebilir niteliktedir. Tanımlanabilir yapısı, tehdidin **kim** olabileceğiyle ilgili iken; tehdidin **nerede** ve **nasıl** belirebileceği, ancak sahip olunan istihbarat kaynaklarının etkin çalışmasına bağlıdır.

Düzensiz tehdit, devlet otoritesi altında bulunmayan aktörlerin yukarıda bahsedilen konvansiyonel dışı yöntemleri kullanarak oluşturduğu tehdit çeşididir. Bu tür tehditler arasında, herhangi bir bölge ya da ülkede görülen isyan, hem ulusal, hem de uluslararası nitelik taşıyan

³⁶ Department of Defense internet sayfası, *2006 US National Security Strategy*, <http://www.comw.org/qdr/fulltext/nss2006.pdf>. Son erişim tarihi: 27.01.2015.

terörizm örnek olarak verilebilir.³⁷ Tehdidin, konvansiyonel yapıda olmaması, bir yanda kim oluşunu tespit etmeyi zorlaştırmakta; öbür yanda yeri ve şeklini tamamen belirsiz kılmaktadır.

Yok edici olarak adlandırılan tehdit, hem kıta Amerikası, hem de ABD müttefikleri için anlık tehditler oluşturan KİS'lerin, terörizme destek olan ya da ABD karşıtlığı ile tanınan ülkeler tarafından kullanılabilmesidir.³⁸

Bozucu tehdit ile, teknolojiyi etkin olarak kullanan devletlerin, ABD'nin hem sivil, hem de askerî yönetim sistemleri üzerinde yapacağı bozucu etkiler tanımlanmaktadır. Son yıllarda, bu alanda yaşanan sıradışı gelişmeler, bu yeteneğin yalnızca devlet tarafından değil; aynı zamanda terör örgütü ve hatta bireyler tarafından da kullanılmasına imkân vermiştir. Siber dünya, bu tür tehdidin yaygın olarak gerçekleştiği alan olmakla birlikte, ülke bazında uzay teknolojilerinde görülen rekabetler, sahip olunan yönlendirilmiş enerji ve biyolojik silah yetenekleri, bu türün uygulamasında görülen diğer araçlardır.

Özetle, Soğuk Savaş sonrası tehdit şeklindeki değişim, stratejik planlama yaklaşımını değiştirmiştir denilebilir. Donaldson'ın (2001) karmaşık, Emery ve Trist'in (1965) dağınık ve tepkisel olarak sınıflandırdığı çevre, bu dönem ile uyum göstermektedir. Küresel terörizmdeki artış çevresel tehdidin dağınıklığına ve tepkiselliğine güzel bir örnek teşkil etmektedir. Bugün gelinen noktada, ABD ya da Batılı ülkelere yönelik giderek artan tepki farklı terör olayları ile kendini göstermektedir. ABD Silahlı Kuvvetleri'nin yeni dönemde, dağınık hale gelen çevreye yönelik daha âdemi merkeziyetçi bir yapıya doğru yöneldiği görülmektedir.

³⁷ Garry Hart ve Warren Rudman, *Road Map for National Security: Imperative for Change*. The Phase III Report of the U.S. Commission on National Security/21st Century, 2001, <http://govinfo.library.unt.edu/nssg/PhaseIIIFR.pdf>. Son erişim tarihi: 27.01.2015.

³⁸ Ashton Carter ve John P. White, *Keeping the Edge: Managing Defense for Future*. Cambridge, MIT Press, pp. (143-189), 2001.

5. Soğuk Savaş Sonrasındaki Değişimin ABD Silahlı Kuvvetlerinin Teşkilat Yapısına ve İnsan Gücüne Etkisi

5.1. Teşkilat Yapısına Etkisi

Güvenlik ortamına ilişkin yukarıda belirtilen değişiklikler, ABD'yi küresel alanda uygulayabileceği yeni bir güvenlik arayışına itmiştir.³⁹ Güvenlik ortamındaki değişikliklerin stratejik, teknik, politik ve ekonomik sonuçları, yeni strateji arayışının da temel gerekçelerini oluşturmaktadır. ABD'nin Soğuk Savaş sonrasında küresel anlamda tek lider olduğunu ispat ve 90'lardan itibaren beliren yeni tehditleri doğru analiz etme ihtiyacı, sıra dışı teknolojileri savaş ortamına taşıma ve kullanma isteği ile ordunun modernizasyonu için gerekli kaynak arayışı, stratejik savunma yönetiminde değişim ve dönüşüme gidişin esas nedenleri olarak değerlendirilmektedir.⁴⁰ 2001 yılında ABD Savunma Bakanı olarak göreve başlayan Donald Rumsfeld, bu değişim arayışını "ABD'nin Küresel Savunma Duruşunda Dönüşüm" projesi ile gerçekleştirmeyi hedeflemiştir.⁴¹ Söz konusu projede tanımlanan dört tür tehdide karşı yeni stratejik savunma yönetimi esasları şu şekilde belirlenmektedir:

* Her geçen gün artan belirsizliğe karşı stratejik savunma planlamasında esneklik önem kazanmaktadır. Planlamalar, değişen koşullara en kısa sürede uyuma imkân verebilecek özellikler taşınmalıdır.

* İkinci Dünya Savaşı sonrasında, küresel güç odağı olan ABD'nin rolü yeni dönemde değişmelidir. Artık ABD'nin tehditle tek başına mücadelesi yerine, diğer müttefikler ile ortak hareket etmesi, hem muhtemel müdahalelerin meşruluğunu artıracak, hem de ABD'nin

208

Security
Strategies

Year: 11

Issue: 21

³⁹ Paul Davis, *Military Transformation? Which Transformation, and What Lies Ahead?* RAND National Defense Research Institute, 2010, <http://www.rand.org/pubs/reprints/RP1413.html>, pp.(34-38). Son erişim tarihi: 27.01.2015.

⁴⁰ Zalmay Khalilzad and David Oachmanek, D., *Strategy and Defense Planning for the 21st Century*. RAND National Defense Research Institute, 1997, http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR826.html, pp.32-54. Son erişim tarihi: 27.01.2015.

⁴¹ Douglas Feith, *Transforming the United States Global Defense Posture*. The DIASM Journal, pp. (33-37), Winter 2003-3004.

savunma harcamalarında tasarruf yapmasına imkân sağlayacaktır.

* Hem tek bölge ya da ülke içinde, hem de ülke/bölgeler arası hızlı hareket yeteneğinin önemi artmıştır. ABD yeni dönemde muhtemel tehditlere hızla müdahale edebilmeli ve müdahaleyi sonuçlandırmayı müteakip kısa zamanda geri dönebilmelidir.

* ABD Silahlı Kuvvetleri personel, birlik ve teçhizat yeteneklerinden daha ziyade etkin askerî yeteneklere odaklanmalıdır.

* Artan hız, muharebede lojistik intikal ve ulaştırmanın da hızlı hale gelmesini zorunlu kılmaktadır. Bu kapsamda, hızlı intikal ve yerleşme yetenekleri geliştirilmelidir.⁴²

Stratejik savunma belgelerinde, belirtilen esasların uygulanmasında sahip olunması gereken araçlar ise şu şekilde ifade edilmektedir:⁴³

* ABD karşıtlığını önlemeye yönelik, meşru devlet otoritesine sahip ve terörizm karşıtı ülkeler ile ilişkilerin geliştirilmesi.

* Deniz aşırı uygulamaların artarak devam ettirilmesi ve ABD çıkar bölgelerinde muhtemel tehditlere hızlı ve çevik müdahale imkânı yaratmak maksadıyla, mümkün olduğunca deniz hakimiyetinin tesis edilmesi.

* Kuvvetlerin kapasite etkinliğinin artırılması.

* Tehdide yakın bölgelere lojistik kabiliyetlerin önceden yerleştirilme imkânlarının geliştirilmesi.

* Küresel anlamda, müttefik ülkeler ile yakın ilişkilere devam edilmesi ve etkin kuvvet yönetimi.

Yukarıda belirtilen araçların bilhassa 2005 yılı sonrasında ABD'nin stratejik savunma belgelerinde sıklıkla tekrar edildiği görülmektedir. Aynı dönemde geleceğe ilişkin yapılan değerlendirmeler, belirtilen

⁴² Department of Defense. Web sayfası, 2006 Quadrenial Defense Review <http://www.defense.gov/qdr/report/report20060203.pdf>, pp.(3-8). Son erişim tarihi: 27.01.2015.

⁴³ Institute for Foreign policy analysis web sayfası, *U.S. National Security Strategy and the New Strategic Triad report., 2012*, <http://www.ifpa.org/pdf/IWGconfApr2012.pdf>. pp.(8-18). Son erişim tarihi: 27.01.2015.

araçların stratejik savunma yönetimi içerisinde kullanılmasının, askerî yetenek ölçümlerinde ve verimlilik/etkinlik hesaplamalarında değişikliklere gidileceğine, ABD'nin uluslararası güvenlikte eskisinden daha fazla iş birliği arayışları içinde bulunacağına işaret etmektedir. Bu kapsamda, “ABD Küresel Savunma Duruşunda Yeni Stratejik Yaklaşım” askerî yetenek ölçümünde, asker sayısı ve silah platform sayısından ziyade hız, görünmezlik teknolojisi, bilgi, uygun zamanlama ve imha konuları ön plana çıkmaktadır.⁴⁴ Bununla birlikte, tehdit üzerinde arzu edilen askerî etkinin istenilen zamanda sağlanabilmesi müştereklik kavramının da (tüm kuvvetlerin müşterek çalışması ya da ortak harekât icra yeteneği) geliştirilmesi gerektiğini göstermiştir.

Yeni dönemde, ABD'nin yeni müttefikler kazanmaya çalışması ve mevcut müttefikleri ile ilişkilerini geliştirerek küresel tehdide ilişkin sorumlulukların paylaşılması talebi, “Güvenlik İşbirliği” kavramını da gerekli kılmıştır. ABD'nin İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında izlediği askerî siyaset, “askerî desteği ihtiyaç duyulan ülke, nokta ya da bölgede konuşlandırmak ve cephe hattına mümkün olduğunca yakın bulunmak” üzerine kuruludur. Bu anlayış, bilhassa Soğuk Savaş'ın etkisinin hissedildiği ilk yıllarda, ihtiyaç duyulan yerlerde doğrudan askerî üslerin tesisi olarak belirmiş, zamanla bu üslerin sayısı ve personel mevcutları kıta Amerikasındaki personel sayısının da üzerine çıkmıştır. ABD'nin 1980'lerin sonunda yalnızca Avrupa'da 350 binin ve Doğu Asya'da 150 binin üzerinde askerî personeli bulunması bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Tehdidin giderek küresel hale gelmesi, mevcut üslerin varlığının ve devamlılığının da sorgulanmasına yol açmış ve Soğuk Savaş sonrası yapılan yeniden düzenleme çalışmaları ile Asya, Avrupa ve Pasifik bölgesinden 350 bini aşkın personel yeniden kıta Amerikasında görevlendirilmek üzere geriye çekilmiştir. Ancak SSCB'nin dağılması, konvansiyonel tehdidi azaltsa da yukarıda belirtildiği şekilde üç yeni

---

⁴⁴ Douglas Feith, *Transforming the United States Global Defense Posture*. The DIASM Journal, Winter 2003-2004. pp. 33-37.

tehdit türünün doğmasına yol açmış ve yeni tehdit türlerine müdahale edebilecek kuvvetlerin varlığına ihtiyaç bir kez daha gündeme gelmiştir. Bu sebeple, ABD bu dönemde, diğer müttefik ülkelerin de yeni tehditlere karşı desteğini sağlayabilmek maksadıyla “Güvenlik İşbirliği” kavramını ortaya koymuştur. Nasıl ki “Yetenek Temelli Planlama” ABD’yi yeni tehdit türlerine ve belirsiz çevre koşullarına daha iyi hazırlamak için ortaya konulmuşsa, “Güvenlik İşbirliği” kavramı da yeni planlama anlayışının altyapısının oluşturulmasında ilave bir destek elemanıdır. Özetle, önceki dönemlerde takip edilen “Fiilî askerî güç bulundurma” durumu bu dönemde yerini “Güvenlik İşbirliği” oluşturmaya devretmiştir.

Yukarıdaki bilgiler ışığında, ABD Ordusu teşkilat yapısındaki değişiklikleri üç başlıkta özetlemek mümkündür. İlk önceki planlama yaklaşımından farklı olarak birlik yapılarının modüler hale getirilmesi, ikinci olarak birliklerde hız ve çevikliği artırıcı yönde muharip tugay timlerinin oluşturulması ve üçüncü olarak daha çok iş hayatında kendini gösteren temel yönetim unsurlarının askerî teşkilatlar için uygulanması ilk bakışta görülen değişiklikler arasındadır.⁴⁵ ABD, gelecekte, kuvvet yapısını modüler birlikler üzerine kurmak istegindedir. Bu durum, yakın dönemdeki tüm NMS (National Military Strategy-Millî Askerî Strateji) dokümanlarında yer alan ortak bir husustur. Birbirinden farklı garnizonlarda yerleşmiş birliklerin, kısa reaksiyon süreleri sonunda, tehdidin olduğu noktada toplanıp muharip yeteneği oluşturabilmesi, modüler özellik olarak tanımlanmaktadır.⁴⁶ Bu yeteneğin yarattığı

⁴⁵ Andrew Feickert, *The Army’s Future Combat System: Background and Issues for Congress*. Congressional Research Service. 2005. http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CBsQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.dtic.mil%2Fcgi-bin%2FGetTRDoc%3FAD%3DADA511412&ei=IVk5VJnsCdXxaNuygOgI&usq=AFQjCNGC0vtkaZ0wNxdw32Ph_y5sgaPnWw&bvm=bv.77161500,d.bGQ. Son erişim tarihi: 27.01.2015.

⁴⁶ Alan Vick, David Orletsky, Bruce Pirnie ve Seth Jones, *The Stryker Brigade Combat Team: Rethinking Strategic Responsibilities and Assessing Deployment Options*. RAND National Defense Research Institute, http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1606.html, pp. 8-43. Son erişim tarihi: 27.01.2015.

temel avantaj, aynı birliğin birden fazla maksatla kullanılabilmesi ve arzu edilen etki seviyesinin istenildiği şekilde ayarlanabilmesidir. Özetle, modüler yetenek her tehdit durumuna karşı farklı yapıda birlik oluşturulabilmesine imkân sağlayan bir yetenektir ve bu özelliği ile planlamada esnekliği artırıcı bir özellik taşımaktadır.

Tehdit yelpazesinin genişlemesi, modüler yeteneği ön plana çıkarırken; tehditte belirsizliğin artması da, birlik yapısında hız ve çeviklik özelliklerine duyulan ihtiyacı artırmıştır. Taktik seviyede, böyle bir yeteneğin kazanılması, planlama ve uygulamanın her ikisinde de süreyi kısaltmaya bağlıdır. Planlamada hız, yetenekli askerlerin yanı sıra gelişmiş bilgi teknolojilerinin kullanıldığı karar destek sistemlerine bağlı iken; uygulamada hareket kabiliyeti geniş ve yüksek teknoloji harp silah ve araçlarına sahip küçük birlikleri gerektirmektedir. Hız ve çevikliğe ilişkin yetenek, ABD Silahlı Kuvvetleri'nde yakın zamanda (2002 yılında) kazandırılan ve "Stryker" adı verilen araçlardan oluşan "Tugay Muharebe Timleri"nin oluşturulmasını gündeme getirmiştir. Teşkilat yapısında yapılan bu değişiklik, planlamada birimler arasındaki koordinasyonu kolaylaştırmakta, bu sayede birliğin tepki süresini kısaltmakta, uygulamada ise birliğe daha fazla hız kazandırmaktadır.

2001 ile 2008 yılları arasında gözlemlenen yönetim alanındaki değişikliklerin temeli ise "Konsept Gelişim Süreci" yaklaşımına dayanmaktadır. Süreç, ABD Silahlı Kuvvetleri'nin, özellikle, tedarik ve lojistik konularında, karar vericilerine daha az sürede iş yapma imkânı vermektedir.

İlave olarak garnizon konuşlanmalarındaki değişime değinmenin de faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Soğuk Savaş öncesi dönemdeki tehdit anlayışında, garnizonları mümkün olduğunca beklenen tehdiye yakın seçme anlayışı mevcut idi.⁴⁷ Böyle bir seçim yapılmasının temel sebebi, muhtemel bir çatışmada müdahale hızını artırmak olarak

---

⁴⁷ Paul Davis, *New Challenges for Defense Planning, Rethinking How Much is Enough*, RAND National Defense Research Institute, 1994, http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR400.html, pp. (75-212). Son erişim tarihi: 27.01.2015.

değerlendirilebilir. Ancak yeni dönemde bazı garnizonlar kapatılmış ve belirsizleşen tehdit sebebiyle bazı garnizonların konumu daha geriye taşınmıştır. Bu değişiklik ile geride hızlı, çevik ve küçük birliklerin oluşturulmasına yönelik yeni bir konsept oluşturulduğu söylenebilir. Bu sayede, küçülen ve hızlanan birlikler ile ikaz süresine bağlı olarak birliklerin tehdit noktasına konuş değişikliği kolaylaştırılmıştır. Bu değişiklik, teşkilat yapısında basitten karmaşık bir yapıya geçişi de zorunlu kılmaktadır. Öncesinde standart doktrinler çerçevesinde oluşturulan askerî birlikler, bu dönemde ihtiyaç bazında farklı fonksiyonları içinde barındırabilecek şekilde karmaşık hale gelmiştir.

Birbirlerinden konumca uzak birliklerin teşkili, bu birlikler arasında koordinasyon ve yönetimi sağlayıcı yeni ünitelerin kurulmasını da gerekli kılmıştır. Ayrıca bu dönemde küresel anlamda komuta ve kontrolü güçlendirici ilave komutanlıklar oluşturulmuştur. Bu durum, daha âdemi merkezîyetçi bir yönetimi mecburi kıldığı gibi, ordunun iletişim ve koordinasyon yeteneklerini de güçlendirmiştir.

5.2. İnsan Gücüne Etkisi

ABD, Soğuk Savaş'ın bitimiyle Avrupa, Pasifik ve Asya'daki bazı üslerini kapatmış ve bu kapsamda 350 bini geçkin personelini ABD'ye geri çekmiştir. Bu durum kıta Amerikasında ihtiyaç fazlası personele sebep olmuş ve 1992 yılında ABD Silahlı Kuvvetleri genelinde **downsizing (küçülme)** uygulamasına gidişi başlatmıştır.⁴⁸ Bu bakımdan, üslerin kapanması, bilhassa Irak harekâtını takip eden dönemde genel asker sayısını azaltıcı yönde bir etki yapmıştır denilebilir.

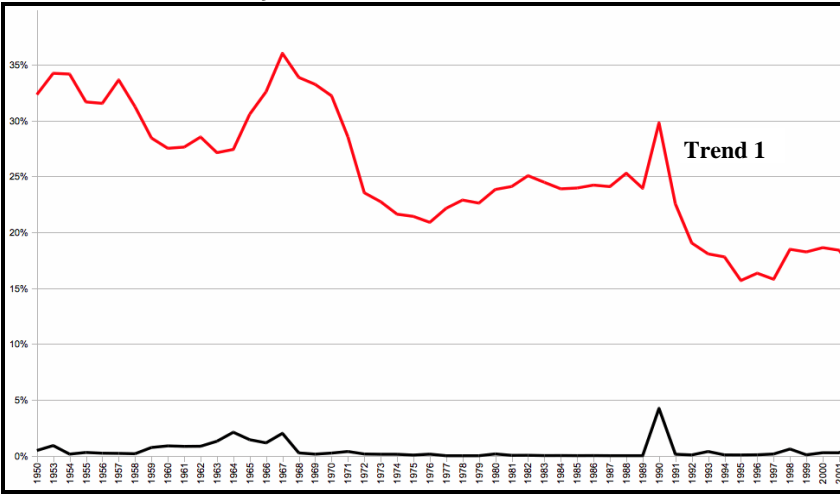
ABD, Soğuk Savaş döneminde takip ettiği, “Avrupa, Asya ve Pasifik'te askerî güç bulundurma” yaklaşımını, “Güvenlik İşbirliği”ne dönüştürmüştür.⁴⁹ Aslında bu girişim operasyonel yükü ortaklar arasında

⁴⁸ Beth Asch ve James R., *What Does Transformation Mean for Military Manpower and Personnel Policy?*, RAND Publications, 2004, http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/occasional_papers/2005/RAND_OP108.pdf, pp.10-13. Son erişim tarihi: 27.01.2015.

⁴⁹ Douglas Feith, *Transforming the United States Global Defense Posture*. The DIASM Journal, pp. (33-37), Winter 2003-2004.

dağıtma girişimi şeklinde de adlandırılabilir. Güvenlik işbirliği ile küresel barış, diğer ülkelerin askerî katılımlarını zorunlu kıldığından ABD bu dönemde eski askerî görev yüklerinden kısmen sıyrılmayı başarmıştır denilebilir. Bu durumda ihtiyaç duyulan asker sayısı için negatif bir etkisinin olduğu söylenebilir.

Şekil-5: ABD Silahlı Kuvvetleri'nin Yıllar İtibarıyla Yurt Dışında Görevli Personel Oranları⁵⁰

214
Security
Strategies
Year: 11
Issue: 21

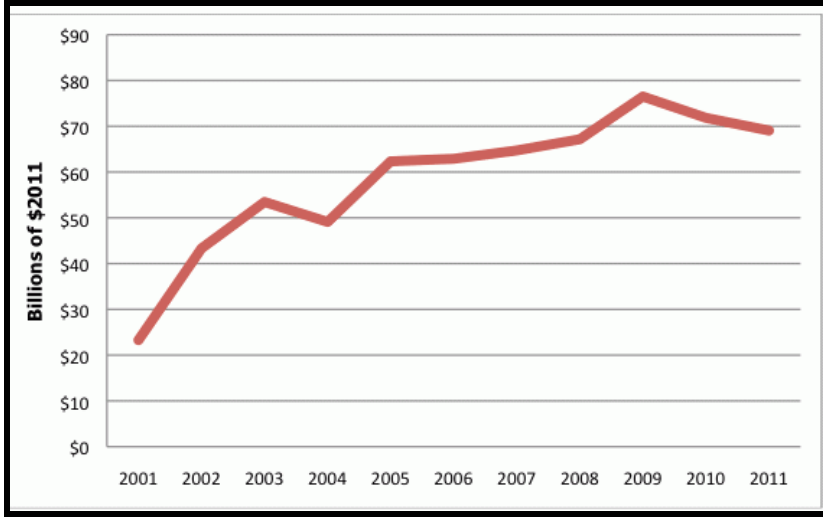
Yukarıdaki şekilde yer alan üstteki çizgi (Trend 1), ABD ulusal sınırları dışında bulunan asker sayısının toplam personel sayısına yıllar itibarıyla oranını göstermektedir. 1990 Irak Harekâtı dönemi hariç olmak üzere, genel eğilimin 2001 yılına kadar yurt dışındaki personel miktarını azaltma yönünde olduğu görülmektedir. Toplam personel sayısının aynı dönemde azalma trendi içine girdiği göz önüne

⁵⁰ Army military records web sayfası, <http://www.history.army.mil/reference/records.htm>. Son erişim tarihi: 27.01.2015.

alındığında (Şekil-2), personel miktarlarındaki azalışta yurt dışı görev miktarlarındaki azalışın da etkisinin olabileceği değerlendirilmektedir.

Öte yandan, eskiden var olan tek tehdit türü (konvansiyonel), Soğuk Savaş sonrası gelişen yeni tehdit türleri ile dörde çıkmıştır. Tehdit sayısındaki bu artışın, asker sayısında doğrudan bir artışa sebep olmasa da, ABD içinde ülke güvenliğini sağlayıcı yeni yapılanmaların ortaya çıkmasına ya da bazı organların personel mevcutlarının artışına sebep olmuş olabileceği değerlendirilmektedir. Bu sebeple, dört tehdit türünün varlığı ile belirsizliğe bağlı kısmî bir personel artışı olduğunu söylemek mümkündür (Şekil-6). Ancak, bu artış ordunun görev sayısı ve niteliğinin azalmasından daha çok ordu dışında yeni kurulan güvenlik birimlerinde görülmektedir. ABD’de 11 Eylül saldırıları sonrasında 2003 yılında kurulan İç Güvenlik Bakanlığı (The Department of Homeland Security), ordu dışında kurulan savunma amaçlı teşkilatlanmaların en büyüğünü teşkil etmektedir. Bu döneme kadar yalnızca, ABD Silahlı Kuvvetleri bütçesi içerisinde bulunan ulusal savunma harcamaları, bu tarihten itibaren yeni kurulan bakanlığı da kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Bu sebeple, savunma harcamalarının yeni dönemde yalnızca ABD ordusu kaynaklı olmadığını söylemek mümkündür. Şekil-6, ABD’nin ulusal güvenlik maksatlı olarak son on yılda yaptığı harcamaları göstermektedir. Bu kapsamda, ulusal güvenlik harcamalarının artış eğilimi gösterdiği 2003 yılı, İç Güvenlik Bakanlığı’nın kurulduğu döneme rastlamaktadır ve harcama eğilimi o günden itibaren artarak devam etmektedir.

Şekil-6: ABD İç Güvenlik Bakanlığı Bütçesi⁵¹

216

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 21

ABD'nin, ülke dışında askerî varlık bulundurma stratejisi eski özelliğini yitirse de kısa süreli görevler için hâlen devam etmektedir. Eskiden iki veya üç yıl için gidilen görevler, Afganistan ve Irak Savaşlarında görev yapılan bölgenin sosyal özellikleri nedeniyle 15 aya kadar düşürülmüştür. Rotasyon hızının artması ve görev ortamlarındaki kötü koşullar sebebiyle artan memnuniyetsizlik, yeni dönemde personel temin ve yetiştirme politikalarını zorlaştırmıştır.⁵² Bu durum, eskisine nazaran savunma bütçesinden, temin faaliyetleri için daha fazla kaynak ayrılmasını gerektirmiştir.

⁵¹ ABD İç Güvenlik Bakanlığı web sayfası, <http://www.dhs.gov>. Son erişim tarihi: 27.01.2015.

⁵² Paul Davis, *Military Transformation? Which Transformation, and What Lies Ahead?* RAND National Defense Research Institute, 2010, <http://www.rand.org/pubs/reprints/RP1413.html>, pp. (34-38). Son erişim tarihi: 27.01.2015.

6. Sonuç

Koşul bağımlılık alanında yapılan çalışmalar, çevre etkisi altında örgüt yapılanmalarının değişebileceği ve bu sebeple her örgüt için standart olarak tanımlanabilecek bir örgüt yapısının bulunmadığı üzerinedir. Kuramda, bilhassa bağlamsal değişkenlerde yaşanan değişimlerin örgütün yapısında köklü değişimleri de beraberinde getirebileceği değişik araştırmacılar tarafından ifade edilmiştir (Thompson, 1967; Emery ve Trist, 1965; Donaldson, 2001).

Yapısal değişimlerin bağlamsal değişkenler üzerinde yarattığı etkinin bir örneğinin ABD Silahlı Kuvvetleri'nde son 20 yıllık süre içerisinde gözlemlendiği söylenebilir. Bilhassa ulusal ve uluslararası arenadaki değişimler, beraberinde farklı savunma politikalarını da gündeme getirmiş ve bu da ABD stratejik savunma yönetimini ve askerî teşkilat yapısını doğrudan etkilemiştir. 1950'li yıllardan itibaren çevresel koşullarda yaşanan değişimlerin öncelikle planlama yaklaşımlarına etki ettiği görülmektedir. Tek tehdide yönelik olarak geliştirilen "Tehdit Temelli Planlama Yaklaşımı", tehdit sayısının artması ile ilave yeteneklere duyulan ihtiyacı artırmış ve "Yetenek Temelli Planlama Yaklaşımı"na geçişe sebep olmuştur.

Yeni planlama yaklaşımının teşkilat yapısında da değişikliklere neden olduğu görülmektedir. Birlik yapılarının modüler hale getirilmesi, birliklerde hız ve çevikliği artırıcı yönde muharip tugay timlerinin oluşturulması ve üçüncü olarak daha çok ticari hayatta görülen yönetim uygulamalarının askerî teşkilatlarda da uygulanması gözlemlenen değişimlerden bazılarıdır.

Thompson (1967) uyum modelinde, değişime karşı önlem almayı ve önlem geliştirilemediği durumlarda küçülmeyi önermektedir. Savunma politikasında bu yönde değişime maruz kalan ABD Silahlı Kuvvetleri'nin Soğuk Savaş sonrasındaki ilk tepkisi küçülme yönünde olmuştur. İnsangücü yapısı kapsamındaki değişiklikler genelde bu dönemdeki küçülme eğilimine işaret etmektedir. Bilhassa azalan garnizon sayısına bağlı olarak Kıta Amerikasına geri dönen birliklere ihtiyaç kalmamış ve 90'ların başından itibaren sayıca azaltmalara gidilmiştir. Ancak küçülmeyi sadece personel ihtiyacına bağlamak yanlış

olabilecektir. Zira bu çalışmada üzerinde durulmayan bir diğer bağlamsal değişken olan teknoloji de organizasyonel küçülmede bir etkidir.

Özetle artan tehdit türleri ve çevredeki belirsizliğe bağlı olarak tehdit temelli planlama anlayışından yetenek temelliye geçiş ile ABD Silahlı Kuvvetleri yeni bir döneme girmiştir (Brimley ve Scharre, 2014). Bu dönemde “ABD Küresel Savunma Duruşunda Yeni Stratejik Yaklaşım” ile ABD Silahlı Kuvvetleri teşkilat yapısı içerisinde;

- Askerî yetenek ölçümünde yeni araçlar kullanılmaya başlanmış,
- Kuvvetler arası müşterek operasyonlar yaygınlaşmış ve bu da daha hızlı ve çevik birliklerin oluşmasına yol açmış,
- Yönetim uygulamalarında yeni süreçlere girilmiş,
- Modüler birliklere duyulan ihtiyaç artmış,
- “Güvenlik İşbirliği” ile bilhassa ABD’nin kıta dışındaki asker sayısında azalmalar olmuştur denilebilir.

Bu çalışmada, koşul bağımlılık kuramı içerisindeki bağlamsal değişkenlerden yalnızca “çevre” incelenmiş ve bunun askerî bir örneklem dahilinde değerlendirmesi yapılmıştır. Çalışmanın sonuçları, çevrenin başlı başına bir etkisi olsa da, Thompson’ın (1967) belirttiği “amaç ve stratejiler”in de çevresel değişimden etkilendiği ve bir nevi yapısal değişkenler üzerinde bir aracılık etkisi oluşturduğu görülmektedir. Diğer deyişle, çevre ABD Silahlı Kuvvetleri’nin amaç ve stratejilerini değiştirmiş; bu değişim de teşkilat yapısına etki etmiştir. Bu açıdan, her iki değişkenin yapı üzerindeki ortak etkisini görebilmek açısından, çalışma sonuçlarının faydalı olduğu değerlendirilmektedir.

ABD, Emery ve Trist’in (1965) bakış açısıyla, Soğuk Savaş döneminde durağan ve kümelenmiş bir güç ile mücadele ederken, Soğuk Savaş sonrası dağınık ve tepkisel çevre ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Çevresel koşullardaki bu değişim, stratejik planlama anlayışında yetenek temelli geçişin de gerekçesini oluşturmuştur. Bu açıdan yapılan araştırma, bilhassa yetenek temelli stratejik planlama anlayışına neden ihtiyaç duyulduğunun değerlendirilebilmesi açısından önemlidir.

Ancak diğer bağlamsal değişkenler bağlamında yapılacak inceleme ve değerlendirmelere yeterince yer verilmemiş olması çalışmanın

temel kısıtını oluşturmaktadır. Müteakip dönemde, farklı değişkenler kullanılarak yapılacak inceleme ve değerlendirmeler bu yöndeki analizlere ve geleceğe ışık tutması açısından faydalı olabilecektir.

Summary

Threat Based Strategic Approach, which was commonly used by military policy makers in Cold War era, has been recently replaced with Competency Based Approach. Until now, there have been many studies on conceptual framework and basics of competency-based approach, yet limited number of studies was observed on environmental effect from more organizational theory point of view. Based on this need, in this study, the main object is to examine the effect of recent environmental changes on US Military organizational and manpower structure. Since organizational structure consist many sub-topics, this study is limited with only structural and manpower related issues.

In this study first identifies international arena and, within this area, evaluates factors effecting the structural change. To evaluate environmental change on structure, this study uses contingency approach, which has been one of popular topics in organizational theory for long.

Studies conducted on contingency approach argue that structural changes are situational and, many times, these changes depend on environmental changes. Thus, theory proponents suggest that there is no common organizational structure for every organization. Specifically, changes in contextual parameters are believed to affect essential changes in organizational structure.

Main philosophy under threat-based approach is to hold military power, which is at least equivalent or more than rival. In this planning approach, threat is almost clear while location and strength is almost predictable. Basics of planning in this approach depend on assessment of required type and strength of military power based on this concept.

Since threat environment has changed dramatically since the beginning of 1990s, the US Department of Defense lead to make fundamental changes in its defense planning process. Studies started by RAND cooperation within this context has resulted with a new planning

approach (Competency Based Approach), which focuses on different type of threats occurring right after Cold War era. New threats have caused many policy makers to consider variety of competencies at the same time in planning processes.

Implementation of new planning approach has resulted with many changes in both organizational structure and manpower of the US Military. What the study discusses in organizational side can be expressed under three headings. First of all, changes in environment has resulted with a simultaneous increase in speed and agility of troops, thus caused the US Military to depend more on combat brigade team structure rather than previous battalion concept. Secondly, the US has started to rely more on regional cooperation in security and implemented an active strategy to increase number of allied countries. It also has followed a similar strategy on developing its relationship with current alliances. As a result of the increase in alliances, the US has decreased number of military stations and posts in all over the world.

Considering the effects on manpower, the study discusses two topics as result of these structural changes. Following Cold War, the US have closed many garrisons and posts in Asia, Pacific and Europe, and took many of its troops back to CONUS. This caused the US Military policy makers to reconsider their manpower requirements. In a two or three year period, a substantial number of personnel were downsized, reaching 350.000 in total. While “garrison strategy” lost its previous importance, which does not necessarily mean that no US troops were and would not be on abroad. Afghanistan and Iraq missions have always been as alternative for this strategy and forced troops to make many recurrent deployments. Increase in rotation speed and dissatisfaction of military personnel has also complicated personnel procurement and retention policies. For almost 10-15 years, US DoD has spent more money on these policies compared to previous periods.

KAYNAKLAR

Kitaplar

Ashton Carter and John P. White, *Keeping the Edge: Managing Defense for Future*, Cambridge, MIT Press, 2001.

Alfred, D. Chandler, *Strategy and Structure. Chapters in the History of the American Industrial Enterprise*, Cambridge, MIT Press., Ch. 1-3, 1962.

Efraim Karsh ve Lawrence Freedman. *The Gulf Conflict 1990–1991. Diplomacy and War in the New World Order*, p.(40-41), 1993.

Efraim Karsh, *The Iran-Iraq war: impact and implications*, Macmillan in association with the Jaffee Center for Strategic Studies, Tel-Aviv University, p.103-200, 1989.

Henry Kissinger ve Vera Wellings, *American foreign policy*. Royal Victorian Institute for the Blind Tertiary Resource Service, pp.(117-18), 1969.

James D. Thompson, *Organizations in Action*, McGraw Hill, 1967.

John Woodward, *Industrial Organization: Theory and Practice*, New York: Oxford University Press, 1965.

John Lewis Gaddis, *Strategies of Containment: A Critical Appraisal of American National Security Policy during the Cold War*, Oxford University Press, pp.(70-146), 2005.

John W. Meyer ve W. Richard Scott, *Centralization and the legitimacy problems of local government*. Organizational environments: Ritual and rationality. pp.(199-215), 1983.

Lex Donaldson, *The Contingency Theory of Organizations*, Sage, Thousand Oaks, 2001.

Lex Donaldson, *American Anti-management Theories of Management*, Cambridge, England: Cambridge University Press. 1995.

Mason Wilrich ve John B. Rhineland, *SALT: The Moscow agreements and beyond*. Free Press: New York, pp.26-74, 1974.

Mert Aktaş ve İrge Şener, *Koşul bağımlılık Kuramı*, İçinde: Cenk Sözen ve Nejat Basım, Örgüt Kuramları, Beta Basım Yayım, İstanbul, s.112., 2012.

Philippe Manigart, *Restructuring of the armed forces*. İçinde: Handbook of the Sociology of the Military. Springer US, p.(323-343), 2006.

P.Williams Lawrence ve Jay Lorsch, *Organization and Environment: Managing Differentiation and Integration*. Boston: Harvard University, Graduate School of Business Administration, Division of Research, p.6-40, 1967.

Richard Cooper, *The All-volunteer Force: The Emerging National Debate*, Rand Corporation, pp.(21-74), 1977.

Ronald Inglehart, *Modernization and postmodernization: Cultural, economic, and political change in 43 societies*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1997.

Taner Altunok ve Haluk Korkmazyürek, *Stratejik Savunma Yönetimi*, Seçkin Yayıncılık: Ankara, 2010.

Tom Burns ve George M. Stalker, *The Management of Innovation*, London: Tavistock, 1961.

Makaleler

Douglas Feith, *Transforming the United States Global Defense Posture*. The DIASM Journal, Winter 2003-2004.

Fred Edmund Emery ve Eric Trist, *The Causal Texture of Organizational Environments*, Human Relations, Vol.18, pp.(21-31), 1965.

Johannes M. Pennings, *The Relevance of the Structural Contingency Model of Organizational Effectiveness*. Administrative Science Quarterly, Vol. 20, pp. (393-410), 1975.

John Gargan, *To Defend A Nation: An Overview of Downsizing and the US Military*, Management, Vol.2, No(3), 1999.

Kenneth N Waltz. *Structural realism after the Cold War*. International security, 25(1), pp.: 5-41, 2000.

Marek Sliwinski, *Afghanistan 1978-87: War, Demography and Society*. Society for Central Asian Studies, Vol.10 (3), pp.(101-126), 1991.

Stuart H. Altman ve Robert J. Barro. *Officer supply: the impact of pay, the draft, and the Vietnam War*. The American Economic Review, pp.(649-664), 1971.

William Scott, *Organization Theory: An Overview and an Appraisal*. Academy of Management Journal, Vol.4 (1), pp. (7-26).1961.

Raporlar

Alan Vick, David Orletsky, Bruce Pirnie ve Seth Jones, *The Stryker Brigade Combat Team: Rethinking Strategic Responsibilities and Assessing Deployment Options*. RAND National Defense Research Institute, http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1606.html, pp.(8-43). Son erişim tarihi: 27.01.2015.

Andrew Feickert, *The Army's Future Combat System: Background and Issues for Congress*. Congressional Research Service, 2005. http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CBsQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.dtic.mil%2Fcgibin%2FGetTRDoc%3FAD%3DADA511412&ei=IVk5VJnsCdXxaNuygOgI&usq=AFQjCNGC0vtkaZ0wNxdw32Ph_y5sgaPnWw&bvm=bv.77161500,d.bGQ.

Beth Asch ve James R., *What Does Transformation Mean for Military Manpower and Personnel Policy?*, RAND Publications, 2004, http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/occasional_papers/2005/RAND_OP108.pdf.

Department of Defense internet sayfası, *2006 US National Security Strategy*, <http://www.comw.org/qdr/fulltext/nss2006.pdf>.

Garry Hart and Warren Rudman, *Road Map for National Security: Imperative for Change. The Phase III Report of the U.S. Commission on National Security/21st Century, 2001*, <http://govinfo.library.unt.edu/nssg/PhaseIIIFR.pdf>.

Institute for Foreign policy analysis web sayfası, *U.S. National Security Strategy and the New Strategic Triad report., 2012*, <http://www.ifpa.org/pdf/IWGconfApr2012.pdf>. Son erişim tarihi: 27.01.2015.

Paul Davis, *New Challenges for Defense Planning, Rethinking How Much is Enough*, RAND National Defense Research Institute, 1994, http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR400.html.

Paul Davis, Jimmie McEver and Barry Wilson, *Measuring Interdiction Capabilities In the Presence of Anti-Acess Strategies: Exporatory Analysis to Inform Adaptive Strategy for The Persian Gulf*. RAND Publications., 2002, http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1471.html.

Paul Davis, *Military Transformation? Which Transformation, and What Lies Ahead?*. RAND National Defense Research Institute, 2010, <http://www.rand.org/pubs/reprints/RP1413.html>.

Paul Davis, *Portfolio Analysis Methods for Assessing Capability Options*. RAND National Defense Research Institute, 2009, http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2008/RAND_MG662.pdf, pp.23-32.

Zalmay Khalilzad and David Oachmanek,D., *Strategy and Defense Planning for the 21st Century*. RAND National Defense Research Institute, 1997, http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR826.html.

İnternet sayfaları

ABD İç Güvenlik Bakanlığı web sayfası, <http://www.dhs.gov>. Son erişim tarihi: 27.01.2015.

Army military records web sayfası, <http://www.history.army.mil/reference/records.htm>. Son erişim tarihi: 27.01.2015.

Center for Naval Analyses web sayfası, <http://www.cna.org/pop-rep>. Son erişim tarihi: 27.01.2015.

Department of Defense internet sayfası, *2006 US National Security Strategy*, <http://www.comw.org/qdr/fulltext/nss2006.pdf>. Son erişim tarihi: 27.01.2015.

Foreign Policy dergisi web sayfası, <http://foreignpolicy.com/2014/05/13/ctrl-alt-delete/> Son erişim tarihi: 27.01.2015.

Natural Resources Defense Council web sayfası, <http://www.nrdc.org>. Son erişim tarihi: 27.01.2015.

<http://www.usgovernmentspending.com> web sayfası. Son erişim tarihi: 27.01.2015.

Kitap Tanıtımları
Book Reviews

Türk Esirlerine Manevi Heykel

турецкие военнопленные и гражданские пленные в россии в 1914-1924 гг. документы, факты, исследования. [1914-1924 Yılları Arasında Rusya'daki Askerî ve Sivil Türk Esirleri. Belgeler, Olgular, Araştırmalar]

Vitaliy POZNAHIREV

St. Petersburg: 2014, 292 sayfa, ISBN: 978-5-4469-0387-0.

I. Cihan Harbi'nin 100. yıldönümü dolayısıyla Rusya'da basılan yeni kitaplar arasında Türk tarihçileri için önemli olacağını düşündüğüm bir araştırma ve inceleme eseri üzerinde durmak istiyorum. Emekli subay ve akademisyen Dr. Vitaliy Poznahirev'in genel uzmanlık, araştırma ve inceleme alanı Çarlık Rusya İmparatorluğu ile Osmanlı İmparatorluğu arasında cereyan eden savaşlar sırasında Ruslara esir düşen Türk askerleriyle ilgilidir. Mesela, kendisi, yazdığı ilmî tez ve makaleleri yanı sıra, 18.-20. yüzyıl başında çeşitli savaşlarda Ruslara esir düşen Osmanlıların Rusya'nın Belgorod-Kursk eyaletindeki durumu hakkında bir kitabı¹ 2013 yılında yayınlamıştı. St. Petersburg'ta 2014 yılında yayınlanmış yeni eseri olan '*1914-1924 Yılları Arasında Rusya'daki Askerî ve Sivil Türk Esirleri. Belgeler, Olgular, Araştırmalar*' kitabı bu çalışmanın devamı niteliğindedir. İlk eserine nisbetle araştırmacının bu çalışması daha geniş ve önemli belgeler içermektedir. 10 bölümden ibaret olan bu kıymetli eserde, Rusya Federasyonu'nun 20'den fazla merkezi ve şehir arşivlerinde ve toplam 82 fonda bulduğu 300'den fazla dosyada yer alan mevcut resmî ve özel belgeler ele alınıp değerlendirilmiştir. Poznahirev, I. Cihan Harbi'nde Rus esaretine düşen Osmanlıların dağılımları, yerleşimleri, kayıtları, tahliyeleri, gördükleri mali, yiyecek ve tıbbi tedavi yardımları ile hastalık ve ölüm gibi konuları ele alıp incelemektedir. Bunun dışında, kitapta esirlerin özel hakları ve korunmaları,

227

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 11

Sayı: 21

¹ Познахирев В.В. Военнопленные Оттоманской Империи в Белгородско-Курском крае в XVIII – начале XX в. СПб.: Нестор-История, 2013.

dolaşım özgürlüğü, vatanlarıyla mektuplaşma, dinî ritüelleri yerine getirme hakları, esnaflık yapabilme, evlenme gibi pek çok sorunlarıyla ilgili enteresan bilgiler verilmektedir. Rusya İmparatorluğu'nda yaşayan çeşitli zümrelerin Türk esirlerle olan münasebetleri, buldukları yerlerdeki yerli halkla yaşanan kimi anlaşmazlıklar, karşılıklı şikâyet ve talepler, baskılar, firarlar, Rus yasalarının ihlali ve Türkler tarafından işlenmiş suçlar gibi çeşitli konular ile ilişkili çok zengin malzeme ve belge çalışmada toplanıp bir araya getirilmiştir.

Ayrı bir konu olarak, Uluslararası Kızıl Haç Komitesi'nin ve millî insanî yardım örgütlerinin Türk esirlerinin haklarını savunmalarında oynadığı rol, Rusya ve Osmanlı İmparatorlukları idarecileri arasındaki müzakerelerde yer alan esir değişimi konusunda yaşanan irtibat sorunları da yine belirtilen kitap kapsamı içinde ele alınıp incelenmiştir. Kitabın son bölümlerinde, 1917 yılında Ekim Devrimi neticesinde kamplardaki esaret rejiminin gevşemesi üzerinde durulmakta; birçok esirin serbest bırakılması veya Türkiye'ye gönderilmesi konuları anlatılmakta; bir kısım Osmanlı Türkleri'nin de bölgede kalıp Rusya'daki iç savaşa katılması ve 1. Türk Alayı'nın Kızıl Ordu saflarında savaşması konuları arşiv belgelerine dayanılarak aydınlatılmaktadır.

Araştırma ve incelemeye dayalı eserin sonunda ek olarak, arşivlerde bulunmuş Türk esirlerinin kaldığı kamp ve evlerin, açtığı kahvehanelerin resimleri ve bazı önemli arşiv belgelerinin tam metinleri verilmiştir. Bu belgelerin tarihçilik bakımından ehemmiyeti açıktır. Dönmeyip orada kalanların veya devrime katılıp ölenlerin tespiti açısından bu tür araştırmalar önümüze yeni bilgiler çıkarabilir. Kitabın kapağında yer alan resimde Rus subayı ile Osmanlı esir subayın dostça sohbeti yansıtılmaktadır.

Çalışmanın kronolojik sınırları 1914 yılının Temmuzundan, yani Rusya'nın 1. Cihan Harbi'ne girmesinden 1924 yılının Ekim-Kasım aylarına, yani Türk vatandaşı olan esirlerin Sovyetler Birliği'nden ülkelerine gönderilmesine son verilene kadar olan zamanı içermektedir. Türk tarihçilerini günümüzde en fazla ilgilendiren konuların Ruslara esir düşmüş Osmanlıların toplam sayısı, rütbelere göre dağılımı, dağıtıldıkları yerlerdeki sayıları ve durumları olduğunu düşünüyorum. Poznahirev'un yazdıklarından ve tespitlerinden anlaşılıyor ki, savaşın

ilk yıllarında Rusya’da esirlerle ilgilenen tek bir resmî organ bulunmamaktadır. Rusya’da o sırada birkaç bakanlık ve müdürlük kendi aralarında bu konuyu hemen çözümleyemedikleri için, ilk anda esir kayıtları düzgün tutulamamıştır. Bunun beklenmeyen bir durum olduğu açıktır.

Poznahirev, bir tarihçi olarak eserinde incelediği belgelere dayalı biçimde Rusya’nın bunca esire karşı hazırlıksız olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmacı, inceleme imkânı bulduğunu belirttiğimiz belgeler ışığında, esir sayısında gerçeğe yakın olan şu rakamları vermektedir: Rusya’da asker ve sivil olarak 64.500 Osmanlı vatandaşı esarete bulunmuştur. Bunlar, Rusya’da bulunan tüm esirlerin ancak %3,28’ini teşkil etmektedir. Buna karşılık, Ruslar, Türkiye’ye 5500 kişi esir vermiştir. Bu rakam, tüm Rus esir sayısında sadece %0,23 oranını teşkil etmiştir.

Osmanlı Devleti’nde tutsak Rusların az olması nedeniyle, Rus hükümetinin Osmanlı ile asker değişimi meselesine pek ilgi göstermediği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda, yazar, Almanya ve Avusturya-Macaristan ordusu esirleri yanında, Osmanlı esirlerinin Rus hükümeti karşısında daha az itibar gördüğünü vurgulamaktadır. Çünkü o sıralarda Rusya esirlere de Slav ve Hıristiyanlık ağırlıklı bir milliyet ve din ayrıştırmından bakmakta ve bu ayrıştırmaya önem vermektedir.

Rusya’da bulunan tüm esirler arasında insan haklarının sağlanması ve savunulması konusunda Osmanlıların en kötü durumda olduğu gerçeği, Rus tarih araştırmacısı tarafından bu çalışmada gün ışığına taşınmaktadır. Yazarın altını çizdiği bir başka tespit de, Rus hükümetinin bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde esir Osmanlıların kendi aralarındaki millî ve dinî farkı vurgulamaması ve Osmanlı-Türk esirlerinin kendi aralarında bu tür ölçütlerle bölünmesini (parçalanmasını) Rusya’nın desteklememesidir. Ama yazar “bu farklılıklar, ne yazık ki, esaret şartlarında kendini yine de iyice göstermiştir” demektedir.

Kitapta Uluslararası Kızıl Haç Komitesi’nin Osmanlı esirleriyle temelde ilgilenmediği konusu da delillerle ispatlanmaktadır. Rus yetkililerin Osmanlı Hilal-i Ahmer’i ile irtibat kurarken karşılıklı güven sorunu yaşadığını ve bu yüzden temasların ağır ve çok yavaş

yürütüldüğünü; İstanbul'dan gelen talepler karşısında Petersburg'un Osmanlı esir sayısını ve kamplarda yerleşim malumatını vermekte endişelendiğini görmekteyiz.

Poznahirev, Osmanlı esirlerinin Rusya coğrafyasındaki kamplara dağıtılması ve eyaletlere yerleştirilmesi hakkındaki belgeleri eserinde cetveller şeklinde vermektedir. Omskiy, İrkutskiy, Priamurskiy gibi Sibiryâ bölgelerinde tutulan Türklerin sayısı 1918 yılı başına 18.700 kişi olarak belirtilirken, Rusya'nın Avrupa kısmı sayılan Moskova ve Kazan bölgelerinde 8500 kişinin ve Kafkas askerî bölgesinde 37.300 kişi tutulduğu ayrıntıları ile eserde yer almaktadır. Resmî kayıtlarda bunların 306'sının firar ettiği bilinmektedir. Bu rakamın gerçeği yansıtmadığı kanaatinde olan yazar, Rus hükümetinin kayıp veya kaçmış Türk esirlerini genelde aramadığını da bir tespit olarak eserinde vurgulamaktadır.

Arşivlerden çıkarılan özel belgelerde, esir Türklerin Rusya şehir ve kasabalarında esnafılık yaptığı, yerli kadınlarla evlenip yeni hayat kurdukları hakkında da enteresan malumatlar bulunmaktadır. Doğum tarihleri ve yerleri, isimleri bile verilmiş bazı esirler hakkındaki özel belgeler, eminim ki, bugün I. Cihan Harbi döneminde kaybolan dedelerini arayanlar için ipucu verebilecek nitelik taşımaktadır. Tanıtımını yaptığım bu kitapta Rusya'daki Osmanlı-Türk esirlerinin genel durumu hakkında ortaya çıkan ilginç tabloyu görebilmek imkânı doğmaktadır. Eserde, tarihçi yazarın objektifliği Türk esirlere karşı duyduğu ilgi ve sempatiyle birleşmiştir. Ancak, belgelerin varlığı ve değerlendirilmesi, şüphesiz, yaşanmış gerçeği ve trajik durumları yalın biçimde öne çıkarıyor.

Esarete çeşitli hastalıklara yakalanmış olan Osmanlıların hastanelerde tedavi görmesi ve vatana gönderilmesiyle ilgili rakamlar da Almanya ve Avusturya-Macaristan ordusu esirleri ile kıyaslanarak yüzdelik oranları ile verilmektedir. Yazar esirlerin vatana dönüşünü altı etap olarak göstermekte ve her etabın özelliklerini anlatmaktadır. Çalışmada yazarın kendi bulgularından çıkarılan rakam ve yüzdelik oranları içeren 40'dan fazla çok önemli cetvel ve tablo mevcuttur; tabii ki bu sayıların bazıları gelecekte değişebilir. Ancak temelde, I. Cihan Harbi dönemi Osmanlı esirlerinin Rusya'daki genel görünümü

yazar tarafından etraflı ve detaylı biçimde çizilmiştir.

Çalışmanın eksik kalan tarafı olarak, Rusya esaretinde ölmüş Osmanlıların toplu mezarları hakkında belgelerin verilmemesini gösterebilirim. Ama bu konuyu araştırmak çok çetin işlerden biridir. Son senelerde Türkiye Cumhuriyeti'nden Sibiryaya gelip bu mezarları arayıp bulmak ve oralara heykel dikme işi ile uğraşan birkaç vakıf ve şirketin bulunduğundan haberim var. İnşallah bu iş başarıyla tamamlanmış olur ve Rusya'da Osmanlı askerine anıtlar yapılır.

Rusyalı bilim adamı ve tarihçi Dr. Vitaliy Poznahirev'in ise, yayınlamış olduğu bu eseriyle, I. Cihan Harbi kurbanı olup Rusya'da kalan Osmanlılara manevi bir heykel diktiği kanaatindeyim. En sonunda şunu da söylemem gerekir: Bu değerli kitabı yazan Dr. Vitaliy Poznahirev, Rus-Osmanlı savaşları döneminde esir düşen ve Rusya'da kalan bir Türk askerinin sülalesinden gelen subaydır ve şimdi bir tarih araştırmacısıdır. Kendisi, uzmanı olduğu bu konularda araştırmalarını şüphesiz devam ettirecektir. Ben onun en yakında zamanda bu konularda yeni çalışmalarını okurlarına sunacağından eminim. Burada kısaca tanıtımını yaptığım kitabın ise en kısa sürede Türkçe'ye çevrilmesini ve bu konuyu yakından araştıranların nazarına sunulmasını temenni ediyorum. Eminim, bu kitap uzun yıllar ihmal edilmiş bu konu ve ortaya çıkardığı gerçeklikler açısından yeni bir pencere açmış olacak ve yeni çalışmalara öncülük edecektir.

Prof. Dr. Alfina SİBGATULLİNA
Rusya Bilimler Akademisi
Şarkiyat Enstitüsü

231

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 11

Sayı: 21

Teşkilat-ı Mahsusa (Umur-i Şarkıyye Dairesi) Tarihi

Cilt 1: 1914-1916

Ahmet TETİK

İstanbul: İstanbul İş Bankası Yayınları, 2014, 500 sayfa, ISBN: 978-605-332-189-7.

Birinci Dünya Savaşı'ndan yüz yıl sonra hakkında çokça konuşulmasına ve yazılıp çizilmesine rağmen ilk defa Teşkilat-ı Mahsusa'ya ilişkin resmî belge ve yazışmalara dayandırılan bir eser yayınlanmıştır. Bu eserde, ilk olarak Teşkilat-ı Mahsusa'nın kuruluşu, yapılanma şeması ve tasfiye süreci ele alınmış, örgütün Umum-i Harp'teki faaliyetleri, Osmanlı Devleti'nin açık ve örtülü olarak savaştığı coğrafyalara göre ayrı başlıklar altında incelenmiştir. Teşkilat-ı Mahsusa konusunda şimdiye kadar yazılan eserlerin en derli toplu ve takdire değer belgesel nitelikte olanı Dr. Ahmet Tetik tarafından bilim dünyasına kazandırılmıştır.

Dr. Tetik, eserinde Başbakanlık Osmanlı Arşivi ve Askerî Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Arşivi'ndeki belgelerden istifade etmiş; olaylara Türkiye'de son yıllarda yaygın olan "*yeni/popüler tarihçilik*" anlayışıyla yaklaşmıştır. Yazar, On Yıllık Harp olarak terminolojide adlandırılan Balkan Savaşı'nda, Birinci Dünya Savaşı'nda ve İstiklal Savaşı'nda ehemmiyetli görevler üstlenmiş bir örgüt hakkındaki belgeleri, kısıtlı bir taramadan sonra kendi deyimleriyle "*bir efsaneyi yıkma*" gayesiyle eserini kaleme almıştır.

Eser genel olarak ele alındığında yazarın ulaştığı belgeleri eski Türkçe'den çevirip okurun karşısına ham bir şekilde çıkarttığı izlenimi oluşturmaktadır.¹ Dr. Tetik, eserinde, Teşkilat-ı Mahsusa'nın faaliyetlerini

233

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 11

Sayı: 21

---

¹ Eserle ilgili olarak belirtmek gerekirse, yazarın ilk bakışta belgelerin çevirilerini yaparak bir yerde Paul Veyne'nin dediği gibi sadece veri madenciliğine soyunduğu izlenimi oluşturmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Paul Veyne, *Tarih Nasıl Yazılır?* Metis Yayıncılık, İstanbul, 2014, sayfa 9-47.

zaman temelli alt başlıklara ayırmış olmasına rağmen, “*olay döngüsünü*” göz ardı ettiği için süreci anlatırken hadiseler arasında bağlantı kurulamamış; bundan dolayı kopukluklar meydana gelmiştir.

Eserin ilk bölümünde, Tetik, kuruluşundan bir asır geçmesine rağmen hâlâ rasyonel bir tanımını yapamadığımız Teşkilat-ı Mahsusa'nın kuruluş tarihini, yapılanma şemasını, etki sahalarını, üzerinde ihtilaflar olan başkanlarını ve teşkilatın sürdürülebilirliğini sağlayan gönüllü teşkilini birincil kaynaklara dayandırarak didaktik bir anlatımla irdelemiştir. Başka bir deyişle, örgütün kurumsal çerçevesini çizen yazar, buna rağmen bu oluşumun neden teşkil edildiğini, kurumsal bir gizli servise hangi amaçlar doğrultusunda ihtiyaç duyulduğunu atlamıştır. Ayrıca Tetik'in istihbarata sadece örtülü operasyon temelli bakış açısının, propaganda ve psikolojik harp gibi istihbarata karşı koyma faaliyetlerini göz ardı etmesinin, ilerleyen sayfalarda Teşkilat-ı Mahsusa'yı başarısız olarak değerlendirmesinin altında yatan yegane sebep olduğu değerlendirilmektedir.

Teşkilat-ı Mahsusa'nın faaliyetlerine Cihan Harbi'nin tarafları arasında sıcak çatışmanın yaşanmadığı İspanya-Fas ve Trablusgarp bölgelerinden başlayan Tetik, Osmanlı Devleti'nin “*Cihad-ı Ekber*” ilanı sonrası bölgedeki Bedevi aşiretleri etki altına almak için yürütülen maddi ve manevi çalışmaları, Fas'ta Fransızlara, Trablusgarp ve havalisinde ise İtalyanlara karşı girişilen istihbarat ve istihbarata karşı koyma faaliyetlerini incelemiştir. Bilhassa Trablusgarp'ta yazarın da itiraf etmek zorunda kaldığı gibi² Yüzbaşı Nuri'nin büyük gayretleri sonrasında Seyyid Ahmed eş-Şerif es-Sünusi'nin İngiliz taraftarlığından, Osmanlı Devleti safına geçerek İngiliz güdümlü İtalyanlara karşı savaş boyunca gayrinizamî bir mücadeleye girişmesi küçümsenecek bir başarı değildir.

Trablusgarp havalisinde “*Almanya'nın eş-Şerif'in yanında görevlendirdiği istihbarat elemanı Mannesman'ın eş-Şerif'i Mısır'daki*

---

² Ahmet Tetik, *Teşkilat-ı Mahsusa (Umur-ı Şarkıyye Dairesi) Tarihi Cilt 1: 1914-1916*, sayfa 115.

İngiliz kuvvetlerine karşı düzenlenecek harekate dahil etmek için ikna faaliyetlerini”³ ele alırken, Dr. Tetik’in kullandığı dipnotta verdiği yeni dosya numarasının eksik ya da hatalı olduğu değerlendirilmektedir.⁴ Benzer bir eksiklik/hata Viyana Askerî Ataşesi muavini iken Enver Paşa’nın talimatıyla Afrika Gruplar Komutanlığı’na tayin olan Yüzbaşı Nuri Bey’in Harbiye Nezareti’ne Trablusgarp’taki aşiretleri etki altına almak için gönderilen paralarla ilgili malumat verdiği ve Almanlarla bu bölgede yaşanan rekabeti anlattığı⁵ raporuna ithaf edilen dipnotunda da görülmektedir.⁶ ATASE Daire Başkanlığı Arşivi, tasnife açık Birinci Dünya Savaşı kataloğunda yazarın verdiği şekilde bir numaralandırma biçimi yer almadığı bilinmektedir.

Rusya başlığına gelindiğinde, yazarın Teşkilat-ı Mahsusa’nın faaliyetlerini Türk-Tatar Heyeti’nin yönlendirmeleri neticesinde neşredilen çeşitli dergi, gazete ve tertiplenen konferanslar ve dernekler açısından ele aldığını görüyoruz. Başta Yusuf Akçura ve Balkan Harbi sırasında İstanbul’a gelmiş bulunan Abdürreşid İbrahim’in başını çektiği oluşum Orta Asya, Kazan ve Kırım Türkleri’ni Rusya’ya karşı harekete geçirmemeyi, Hilafetin safına katarak düşmanın “*cephesinde*” mukavemetini kırıp mağlup etmeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda Berlin-Stockholm-Bükreş üçgeninde Rusça, Tatarca ve Türkçe basılan mecmualar, günlük gazeteler, düzenlenen sempozyumlar psikolojik harbin propaganda evresine verilebilecek örneklerinden sayılabilir. Yazarın atladığı başka bir husus, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Hariciye Nezareti Siyasi Kısmı’nda yer alan bir vesikaya göre Sefa adındaki “*Hariciye mensubu*”nun Stockholm’den gönderdiği bir telgrafta⁷, Batı Cephesi’nde İtilaf Devletleri’nin propaganda faaliyetlerine yönelik malumat verdiği gibi, bu faaliyetlere karşı yapılan ve yapılması gerekenler de bildirilmiştir. Bu husus düşman

³ Sayfa 125.

⁴ ATASE, BDH Kol., Klasör: 1754, Yeni Dosya Numarası:164, Eski Dosya Numarası:607.

⁵ Sayfa 141.

⁶ ATASE, BDH Kol., Klasör: 1843, Yeni Dosya Numarası:70, Eski Dosya Numarası:41.

⁷ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, HR. SYS., D.2318, V.6(130,131).

propaganda beyannamelerine karşı kontr-espiyonaj faaliyetleri yürütüldüğünün açık bir göstergesidir.

İran coğrafyasını ele aldığı bölümde, yazarın üzerinde çokça eleştiri getirdiği Rauf Bey ve Ömer Naci Bey Müfrezeleri'nin başarısız olduklarına katılmakla birlikte, bu müfrezelerin İran coğrafyasını "işgale hazır hale getirme" misyonunu yerine getirememelerinin en önemli nedeninin, bölgedeki Alman-Türk çıkarlarının çatışması olduğu düşünülmektedir. Almanya'nın Tahran Sefiri Prens Reuss ile Osmanlı Devleti'nin Tahran Sefiri Asım Bey ve Umur-ı Şarkıyye Dairesi Müdürü, Rauf Bey Müfrezesi'nin Kurmay Başkanı Binbaşı Ömer Fevzi Bey ile Almanya'nın Şiraz Konsolosu olarak görünen diplomat/istihbaratçı von Wassmuss arasında yaşanan ihtilafların arkasında Almanların "Drang nach Osten" politikaları doğrultusunda Doğu'da her türlü hakimiyet ve nüfuz sahasının Almanya'ya ait olduğu ve Türklerin sadece yardımcı durumda kalması⁸ gerektiği yönündeki düşünceleri yatmaktadır.

Yazarın İran gibi savaşın gidişatına doğrudan etki edecek stratejik açıdan önemli bir coğrafyayı ele alırken diğer bölümlere nazaran daha az kaynaktan yararlanmasının ve ATASE Daire Başkanlığı Arşivi'nden sadece üç klasörü taramasının, bölgede Teşkilat-ı Mahsusa'nın başarısız olup olmadığını tahlil etmek için yeterli olmadığı değerlendirilmektedir. Zira ATASE Daire Başkanlığı Arşivi Birinci Dünya Savaşı kataloglarında 1914-1916 arasında İran Cephesi ile alakalı 169 klasör mevcut olup, bunların takriben yarısı Teşkilat-ı Mahsusa ve uzantılarını ilgilendiren istihbarat raporları ve yazışmalarını ele alan klasörlerdir.⁹

⁸ ATASE Arşivi, Kls. 7, Eski Dos. 37A. Fhr.3. aktaran İsrail Kurtcephe, Mustafa Balcıoğlu "Birinci Dünya Savaşı Başlarında Romantik Bir Türk-Alman Projesi: Rauf Bey Müfrezesi", *Ankara Üniversitesi OTAM Dergisi*, Sayı 3, sayfa 254, Ankara, Ocak 1992.

⁹ İran'da Gönüllü Teşkili Kls 3194, Dos. 85, Casusluk Olayları Kls.252, Dos. 1049, Propaganda Beyannameleri Kls. 404, Dos. 1592, Casuslar Hakkında Beyannameler Kls. 407, Dos.1602. Düşman menfi propagandasına verilen cevaplar Kls. 534, Dos. 2119.

Kitabın son kısmında ele alınan “*Kafkasya Cephesi*”, gerek Birinci Dünya Harbi’nin en şiddetli sıcak çatışmaların yaşandığı bir bölge, gerekse Osmanlı Devleti’nin sınırları dahilinde cephe ile cephe gerisinin ortadan kalktığı bir alan ve en önemlisi Ermeni Tehciri’nin yaşandığı coğrafya olmasından dolayı eserin en can alıcı kısmıdır. Bu bölümde en dikkat çeken ayrıntı ise, Ermeni Tehciri’ni “*soykırım*” olarak algılayan ve algılatan yazarların hemen hepsinin üzerinde durduğu Yarbay Stange Müfrezesi ile alakalı olan kısmıdır.

“*Stange Müfrezesi*” olarak literatüre geçen Yarbay Stange Bey’in komuta ettiği, bölgedeki Rus işgaline karşı savaşmak için sayıları 200 ila 300 arasında değişen Lazlar, Acaralar ve Müslüman Gürcüler’den oluşan¹⁰ 8. Piyade Alayı ilk kez planlanan Sarıkamış Harekâtı’nda Allahuekber Dağları’nın batısından Başköy mevkiine inerek Sarıkamış kuşatmasına destek verecektir. Lakin planın tatbik edilememesi yüzünden 8. Alay Ardahan’a bir sınır ötesi harekât düzenlemiştir. Yazarın, titiz bir şekilde ele aldığı gibi, Stange Bey ile 3. Ordu Komutanlığı arasındaki yazışmalarda müfrezenin düzenli birlikler karşısında başarı sağlayamadığı açıktır.

Stange Bey’in Ermeni Tehciri ile alakalı raporu, eserde yer almamakla birlikte¹¹ düşman karşısında eriyen ve dağılan gönüllü birliklerin Ermeni Tehciri’nde sorumluluk üstlenmesi mümkün değildir. Zira Stange Müfrezesi’nde yer alan bir Alman subayın anlattığına göre, müfrezesinin içerisinde canla başla çarpıştığı söylenen Ermeniler de bulunmaktadır.¹²

Kitabın sonunda “*Ek Bilgiler*” olarak verilen ve ilk defa yayınlanan rapor ve bildirimlerin eserin ilgili bölümlerinde bir dipnotla belirtilmeden alelade bir şekilde kitabın sonuna eklenmesi, yazar

¹⁰ Guenter Lewy, *1915 Osmanlı Ermenilerine Ne Oldu? Çarpıtılan-Değiştirilen Tarih*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011, sayfa 140.

¹¹ ATASE Arşivi, Kls. 140,yeni Dos. 61.

¹² Paul Leverkühn, *Posten auf ewiger Wache: Aus dem abendteuerlichen Leben des Max von Scheubner-Richter. Essen: Essener Verlagsanstalt*, 1938, sayfa 33. Akt. Lewy, sayfa 141.

açısından kolaycılık olmuştur. ATASE Arşivi'nden çıkmış, birbirinden değerli bu rapor ve bildirilerin kısaltılarak eser içinde ya da ikincil kaynaklarla zenginleştirilerek yayınlanmasının kanaatimizce daha faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

On Yıllık Harp Dönemi'nde büyük vazifeler üstlenmiş bir oluşum olan Teşkilat-ı Mahsusa'nın tarihini yazmanın son derece zor olduğunun bilincinden hareketle kitabın ikinci cildinde yazarın sadece belgeleri aktarmayla yetinen tarzını gözden geçirerek daha ayrıntılı bilgi ve belgeleri okuyucuya sunacağını umuyoruz. Ayrıca, Türk tarihinin önemli bir kesitinde mühim faaliyetler icra etmiş olan Teşkilat-ı Mahsusa'nın kamuoyuna, genel okuyucuya ve akademik çevrelere doğru bilgi ve belgelerle aktarılmasının son derece önemli olduğunu değerlendiriyoruz.

Mehmet Mert ÇAM

Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

238

Security
Strategies

Year: 11

Issue: 21

Bilinmeyen Lozan

Taha AKYOL

İstanbul: Doğan Kitap, 2014, 336 sayfa, IBSN: 9786050918397.

Bu eser gazeteci yazar Taha Akyol'un CNNTürk televizyonunda hazırlayıp sunduğu aynı adlı belgeselin metnini genişletmesiyle ortaya çıkmıştır. Yazara göre, belgesel için fazla ayrıntı sayılabilecek hususlar kitapta ele alınmıştır. 10 bölümlük belgeselin akışına uygun olarak kitapta da tarihsel süreç 10 bölümde anlatılmış ve sonuna da bir değerlendirme bölümü eklenmiştir.

İlk bölümde yazar Balkan Savaşları'nın, Birinci Dünya Savaşı'nın ve Kurtuluş Savaşı'nın bir bütün olarak ele alındığı 10 yıllık harp gerçeği çerçevesinde Ekim 1912'den başlayarak Lozan'a giden süreci aktarıyor. Osmanlı'yı paylaşım tasarıları, buna karşın İttihat ve Terakki hükümetinin İngiliz ve Fransızlarla giriştiği başarısız ittifak girişimleri, ardından Almanların yanında savaşa giriş sebep-sonuç ilişkileri bağlamında anlatılıyor. Savaş sonrası galip devletlerin hazırladığı barış anlaşmaları 1919 senesi içerisinde mağlup devletlere imzalatılırken, Macaristan ve Osmanlı'ya imzalatmaları 1920 yazını bulmaktadır. Yazara göre, Macaristan için bu gecikmenin sebebi iç isyanlar iken, Osmanlı için bu gecikmenin sebebi galip devletlerin kendi aralarında anlaşamayışdır. Zira Sevr Anlaşması diğer barış anlaşmalarına göre daha kapsamlıdır ve 150 yıllık Şark Meselesi'nin çözümünü hedeflemektedir. İngiliz Başbakanı Lloyd George, Büyük Savaş'ın başında *“Türk'ün insanlığa karşı uzun kötü sicilinin nihai bir hesaplaşmaya tabi tutulmasından memnunluk duymaktayım”* demiştir. Mondros Mütarekesi imzalanırken de *“Türkiye'nin fethinin tümünü fiilen gerçekleştiren İngiliz silah gücü oldu... Medeniyet yüzlerce yıl bu yolda başarısızlığa uğradıktan sonra İngiltere bunu gerçekleştirdi”* şeklindeki beyanı ile Doğu Sorunu'nun çözüldüğünü ima etmiştir. Bu durumu tasdik edecek yasal metin olarak hazırladıkları Sevr Anlaşması için *“(Türklerin) en büyük düşmanlarını bile kâfi derecede tatmin edecek kadar müthiştir”* demiştir. Yazara göre, bu ifade Sevr anlaşmasının özetiştir.

239

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 11

Sayı: 21

İkinci bölümde Mondros ve Sevr ile başlayan işgallere Anadolu'nun tepkisi, Mustafa Kemal Paşa önderliğinde teşkilatlanma, Ankara'da meclisin kurulması, Doğu cephesinde ilk zaferin İngiliz destekli Ermeni ordusuna karşı kazanılması anlatılmıştır. Gümrü Antlaşması'yla Ermeni heyetine Sevr'deki imzaları geri çektirilmiş Kazım Karabekir Paşa'nın değişiyile bu "*meş'um (uğursuz) anlaşmanın yırtıldığı*" Ankara'ya müjdelenmiştir. Sevr'in doğu ayağının kırılmasıyla millî hareket tüm gücünü Batı cephesine sevk etme imkânı bulmuş, İzmir'i alan orduya Çanakkale'ye ve İzmit üzerinden İstanbul'a yürümesi emri verilmiştir. İşgal kuvvetleri ise askerî güç kullanarak Boğazları savunma emrini almıştır. Müttefiklerin Ankara'nın ön şartlarını kabul etmesiyle Mudanya Mütarekesi gerçekleşmiştir. İki hafta sonra Müttefikler hem Ankara Hükümeti'ni, hem de İstanbul Hükümeti'ni barış görüşmeleri için Lozan'a davet etmişlerdir. Oysa Meclis'in kabul ettiği Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'na göre yani 1921 Anayasası'na göre milletin tek temsilcisi Ankara Hükümeti'dir. Gerek Birinci Grup, yani Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Grubu, gerek ise İkinci Grup, yani muhalefet, padişah ve hükümetini suçlamaktadır. Bunun üzerine meclis saltanatı hilafetten ayırarak kaldırır. Her ne kadar İstanbul işgal altında olsa da Sadrazam bu kararı takiben istifa eder, yüksek bürokrasi İstanbul Hükümeti adına çalışmalarını durdurur ve Cuma selamlığına giden Padişah adına hutbe okunmaz. Artık Lozan'a gidecek tek bir heyet vardır.

Üçüncü bölümde yazar Lozan öncesi meclis tartışmalarını ve yapılan hazırlıkları anlatır. Lozan'a gidecek heyete verilen 14 maddelik talimatname ile müzakerelerdeki Türk savlarının ana çizgileri belirlenir. Heyete iki konuda gerekirse Ankara'ya danışmadan Lozan'ı terk etme yetkisi tanınır. Bunlar Doğu Anadolu'da bir Ermeni devletinin kurulmaması ve kapitülasyonların kabul edilmemesidir. Bu iki husus dışındaki mevzuları Ankara'ya danışarak karar vereceklerdir.

Dördüncü bölümde Türk heyetinin karşılaştığı genel zorluklar anlatılmaktadır. Öncelikle Ankara'da Dışişleri Bakanlığı'nın yeni teşkilatlanması, bu sebeple giden heyetin karşı tarafa göre daha az tecrübeli oluşuna değinilmektedir. Fakat İsmet Paşa'nın askerî zaferi temsil edecek Batı Cephesi kumandanı olmasının, Mudanya

görüşmelerindeki başarısının ve Atatürk'e olan sadakatinin Ankara'yı rahatlatan bir etken olduğu söylenmiştir. Bir diğer sorun ise, İngiliz istihbaratıdır. Her önemli konuda şifreli telgraflar ile Ankara'nın görüşü istenir. İki telgraf hattı mevcuttur. Birisi Fransızların işlettiği Köstence hattıdır. Bu hat kullanıldığında telgraf günlerce geç ulaştığı gibi eksik veya anlaşılmaz şekilde çıkabiliyordu. İngilizlerin işlettiği Doğu hattı ise İngiliz istihbaratının elindedir. Ayrıca İngiliz İstihbaratı meclisteki gizli oturumları da çok etkin bir şekilde dinliyordu. Tüm bilgiler, İsmet Paşa'nın önüne gelmeden önce muhatabı olan İngiliz Baş Delegatesi Lord Curzon'un önüne geliyordu.

Beşinci ve altıncı bölümlerde Lozan'daki sınırlar ve diğer tartışmalar ele alınmıştır. Lord Curzon konferansın adını "*Doğu Meselesi Hakkında Konferans*" olarak konulmasını ister. Zira Sevr'de birtakım yumuşamalar yapılarak Türk heyetine imzalatmaya niyetlidir. Fakat İsmet Paşa Türkleri Asya'ya sürmek şeklindeki 150 yıllık siyaseti çağrıştıran bu ada itiraz ederek "*Lozan Konferansı*" denmesini istemiştir. Yine de "*Yakındoğu Sorunları Hakkında Lozan Konferansı*" denilerek bir orta yol bulunmuştur. Yazara göre, İsmet Paşa müttefiklerin karşısında tek cephe olarak müzakere etmemesi için çeşitli girişimlerde bulunduysa da bu bloğu bozamayınca, İngilizler ile ilgili sorunları çözüme bağlayıp, kapitülasyonlar gibi diğer hususlarda tavizsiz davranma siyasetini benimsemiştir. Konferansın başkanı İngiliz Baş Delegatesi Lord Curzon'du ve konferans başkanı olarak birçok konuda ipler onun elindeydi, ayrıca kendisi 63 yaşında oldukça deneyimli bir diplomattı. Sınırlar konusunda ihtilaflar büyük ölçüde çözüldüyse de, özellikle Fransızlar kapitülasyonlar konusunda oldukça katı bir tutum içindeydi. Fransız Başbakanı Poincare, Türkiye'nin tek taraflı kapitülasyonları kaldırmasının Çin'e kadar tüm Asya ülkelerine örnek olacağını belirterek karşı çıkıyordu. Bu konu sebebiyle konferans bir anlaşmaya varılmadan yarıda kesilmiştir.

Yedinci ve sekizinci bölümlerde Lozan görüşmelerinin kesilmesini takiben mecliste geçen tartışmalar ele alınır. Musul başta olmak üzere sınır düzenlemeleri konusunda kuvvetli itirazlar olsa da bu konuda Lozan'da varılan uzlaşma benimsenir. Bu bölümde önemli bir husus, İsmet Paşa'nın dönüş yolunda "*Bizce toprak meselesi ikincil*

meseledir. İktisadi bakımdan ortaçağ memleketi olamayız” şeklinde verdiği demektir. Atatürk de bu sırada İzmir İktisat Kongresi’nde adli kapitülasyonlar ile ilgili net bir ifadeye bulunmuş, “Bir devlet ki ecnebler üzerinde hakk-ı kazâsını (yargılama hakkını) tatbikten mahrumdur, o devlete müstakil denilemez” diyerek imtiyazların kabul edilmeyeceği mesajını vermiştir. Bu konuşmadan bir hafta önce Lozan görüşmelerinin kesilmesine müteakip işgal kuvvetlerinin savaş gemilerinin limanları terk etmelerine yönelik bir ultimatoya verilmiştir. Fransızlar da İzmir’i bombalama tehdidiyle karşılık vermişlerdir. İstanbul ve Çanakkale Boğazlarıyla Marmara çevresi işgal altındadır ve Yunanistan sınıra asker yığılmaktadır. Bu koşullar altında meclis tam bağımsızlık ilkesine aykırı düzenlemelerin yani kapitülasyonların kabul edilemeyeceğini belirten ve Lozan Heyetine güvenoyu veren bir önergeyi kabul etmiştir. Bu önergeyi takip eden süreçte İsmet Paşa bir Türk Barış Taslağı hazırlayarak tarafları tekrar konferansa davet etmiştir.

Dokuzuncu ve onuncu bölümlerde Lozan’ın ikinci dönem tartışmaları anlatılır ve ardından mecliste onaylanma süreçleri incelenir ve iç politik tartışmalar ele alınır. Birçok mesele halledilmiştir fakat müttefikler Boğazlar sözleşmesi yürürlüğe girinceye kadar deniz kuvvetlerinin bir kısmını işgal kuvveti olarak boğazlarda kalmasını ve yabancı şirket imtiyazlarının beş yıl daha devam etmesinde ısrar etmekteydi. Yunanistan ise Trakya’yı işgal etme tehditlerine başlamıştır. Üçüncü kez savaş tehdidi noktasına gelinmiştir. 12 Temmuz’da ordulara teyakkuz emri verilmişse de, 16 Temmuz’da İsmet Paşa müjdeli haberi telgraf ile Ankara’ya bildirmiştir; *“Sorunlar tamamen lehimize halloldu. Anlaşma birkaç güne kadar imzalanacaktır”*.

Son bölüm yazarın Lozan üzerine genel bir değerlendirmesidir. Yazar Lozan’ı herhangi bir barış antlaşmasından ziyade dağılmış çokuluslu bir devletten mübadeleler ile bir ulus devlete, *“imtiyazlarla parçalanmış dağınık bir hukuk düzeninden hukuk birliğine, kapitülasyonlardan bağımsızlığa geçiş”* olarak görmektedir. Lozan’ın Birinci Dünya Savaşı’nı bitiren diğer barış antlaşmaları gibi müttefikler tarafından yazılıp mağlup devletlere imzalatılmayan, eşit taraflarca müzakere edilip uzlaşılan bir antlaşma olduğu ve bu sayede günümüze dek geçerliğini koruduğu vurgulanmıştır. Kitap incelediği

konuyla ilgili temel eserleri de içinde barındıran geniş bir kaynakçaya sahiptir. Yazarın farklı görüşlere yer vererek tarafsız bir şekilde konuya yaklaşmaya çalıştığı açıkça görülmektedir. Alanda uzman akademisyenlerle yaptığı röportajlara yer vermesi, çalışmaya ayrı bir zenginlik katmıştır. Bunu yanı sıra eserde çokça fotoğraf, belge, harita, grafik ve dönemin gazetelerinde çıkan ilgili karikatürlere yer verilmesi görsellik açısından tatmin edici ilaveler olmuştur. Kitaba getirilecek eleştirilerin başında ise, aşırı tekrarlar yer almaktadır. 10 bölümlük bir belgesel serisinin metni baz alınarak hazırlanmış olması sebebiyle, izleyici için yapılan hatırlatmalar, okuyucu için gereksiz kaçmaktadır. Hem olumlu, hem olumsuz bir özellik olarak da kitabın kapsamının çok sayıda konuyu barındıracak şekilde geniş tutulması buna mukabil 336 sayfaya sığdırılması, belgesel izleyicisi için akıcı bir program sağlarken, kitap okuyucusu için daha genel kalmasına sebep olmuştur.

Mert ÇELİK

Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

243

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 11

Sayı: 21

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Ulusal Kalkınma ve Güvenlik Politikası

Prof. Dr. Ali HASANOV

İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2013, 432 Sayfa, ISBN: 978-605-155-009-1.

Bu eser, 2005 yılından itibaren Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İdaresi Toplumsal ve Siyasi Meseleler Şubesi Başkanlığı görevini yürüten Prof. Dr. Ali Hasanov tarafından yazılmıştır. Hasanov çok fazla sayıda kitabın ve akademik çalışmaların hazırlanmasında aktif olarak danışmanlık yapmıştır. Uluslararası akademik yayın organlarında çok sayıda makalesi yer almıştır. Yazar, bu eserinde Azerbaycan'ın ulusal kalkınma politikasını, ulusal çıkar ölçütlerini, güvenlik alanındaki dış politika stratejisini, dış aktörlerle olan askerî-jeostratejik ilişkisini ve ülkenin güneyindeki temel güvenlik sorununu açıklamaya ve analiz etmeye çalışmıştır. Ayrıca bunlara ek olarak, genel olarak bir devletin ulusal ve uluslararası güvenlik politikalarının unsurlarının neler olduğunu bazen açıklayarak, bazen de madde madde sıralayarak vermiştir.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB'nin) dağılması ve sosyalist sistem döneminin kapanması, çok fazla ülkenin siyasal sistemlerinde değişiklik yapmasına ve yeni bağımsız devletlerin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Bu süreçler incelendiğinde Azerbaycan'ın da bu ülkelerden biri olduğu düşünülürse yeni bir ulusal kalkınma politikasının hazırlanması gereği bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. Azerbaycan devleti yeni bir ulusal kalkınma ve güvenlik politikası oluşturma ve strateji süreci geliştirme ihtiyacını şiddetle hissetmiştir. Bu süreçler üzerine hem akademik çalışmalar yapılmış, hem de siyasiler tarafından çeşitli stratejiler geliştirilmeye çalışılmıştır. Ali Hasanov bu konuda yazdığı eseriyle bu sebeplerden ötürü önemli bir rehber oluşturmakla beraber, aslında 1991 yılından itibaren bugüne kadar yapılan çalışmaların bir fotoğrafını çekerken, aynı zamanda gelecekle ilgili de bir öngörü de sunmaktadır.

Bu eserde öncelikle Azerbaycan'ın ulusal kalkınma ve güvenlik politikasının ana ilkelerini, görev ve sorumluluklarını ortaya çıkaran

245

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 11

Sayı: 21

anayasa, ulusal güvenlik konsepti ve askerî doktrinler, diğer resmi belgelerle birlikte kullanılmıştır. Bu sebeple eserin oldukça iyi ve tatmin edici bir kaynakçaya sahip olduğu söylenebilir.

Yazar, kitabı beş bölüme ayırmıştır. Birinci bölümde Azerbaycan'ın ulusal kalkınma politikası açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bölümde özellikle milli bir devlet kurmayı ve yaşatmayı; bağımsızlık için uygun iç ve dış ortamın oluşturulması, halkın bağımsızlığı kazanmak ve korumak için bir milli irade sergilemesi ve ulusun ortak bir milli düşünce ve iradeyi temsil eden ayrıca kitleleri peşinden sürükleyebilen bir milli lidere sahip olabilmesi koşullarına bağlamıştır. Ayrıca Ali Hasanov verdiği tanımda Ulusal Kalkınma Stratejisini bir ülkenin takip ettiği iç ve dış politikanın, içte toplumsal, siyasal, milli, etnik, sosyal ve dini istikrarın, yakın ve uzak yabancı ülkelerle jeopolitik ilişkilerin sürekli ve güvenli bir şekilde gelişmesini sağlayan ana araç olarak tanımlamıştır. Verilen strateji tanımının uygulamaya geçirilebilmesinin Azerbaycan'ın Ermenistan ile olan işgal sorunu ve ulusal kalkınma politikaları göz önüne alındığında ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Kitabın ikinci bölümünde Azerbaycan'ın ulusal çıkar ölçütlerine ve ulusal güvenlik politikasının şekillenmesine değinilmiştir. 20. yüzyıl sonlarında bağımsızlığını yeniden elde eden Azerbaycan devletinin kamu kurumlarında köklü bir yapılanma süreci gerçekleştirmesi bir zorunluluk olmuştu. Bu durum da Ulusal Güvenlik Konsepti (UGK) denilen bir dizi reformu beraberinde getirmekteydi. Azerbaycan'da ortak birtakım ilkelere dayalı ulusal bir kalkınma ve güvenlik politikası 1993 yılından itibaren başlamış ve etkisini kamu alanında göstermiştir. İlk beş-altı senelik dönemde Azerbaycan'ın ulusal güvenlik alanındaki faaliyetleri güvenlik ve toplumsal sorunları çözmek ve toplumsal kurumların altyapılarını oluşturmak gibi acil olan görevleri yerine getirmeye öncelik vermekteydi. Azerbaycan'ın kurucusu olan Haydar Aliyev, bu konuda 1993-2003 yılları arasında çeşitli konuşmalar yapmıştır. Bu bölüme baktığımızda aslında yeni bir ulusun nasıl inşa edilmesi gerektiğini Ali Hasanov bize sunmaktadır. Paradoksların çözümünde ve ulus inşasının başlamasında sadece bir ülke için değil, aslında her devlet için geçerli olan ve yapılması

gereken doktrinlerin neler olduğu bu bölümde yeterli bir şekilde yazar tarafından açıklanmaktadır.

Üçüncü bölümde özellikle siyaset bilimciler ve uluslararası ilişkiler üzerine çalışan bilim insanlarının tanıdık olduğu fakat okuyucuların fazla bilmediği jeopolitik kod ve jeopolitik faaliyet çerçevesi gibi kavramları yazar hayatımıza sokmaktadır. Aslında bu bakımdan oldukça tatmin edici bir kitap olduğu söylenebilir. Kitap düz ve yüzeysel bir üslupla yazılmamış; buna karşın uluslararası ilişkiler literatürüne ait birçok kavram kitap içinde bulunmaktadır. Okuyucuları ve bu konuda çalışanları bu kavramlarla tanıştırmaktadır. Bu bölümde değinilmesi gereken temel husus, Azerbaycan'ın Hazar havzasında ve Güney Kafkasya bölgesinde sahip olduğu jeopolitik kodu (jeopolitik statüsü) ve jeopolitik faaliyet alanıdır. Bilindiği üzere, Azerbaycan Rusya, İran, Türkiye, Gürcistan ve Ermenistanla kara sınırlarına ve Türkmenistan, Kazakistan, Rusya ve İran'la da deniz sınırlarına sahiptir. Jeopolitik olarak böyle önemli bir konumda bulunan Azerbaycan, jeopolitik çevresinde de önemli fonksiyonları bulunan bir devlet olma yolunda faaliyet alanını revize etmeli ve bundan azami surette faydalanmalıdır. Bu bölümde Azerbaycan'ın bu jeopolitik konumuna uygun olarak nasıl davranması ve uluslararası olaylara karşı nasıl tavır alması gerektiği hususunda önemli bilgiler verilmektedir.

Kitabın dördüncü ve beşinci bölümlerinde ise Azerbaycan'ın bölgesel güvenlik politikası ile dış aktörlerle olan askerî-jeostratejik ilişkileri ve Dağlık Karabağ çatışması buna ek olarak Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü sorunu ele alınmaktadır. Bu bölümde bu sorunlara nasıl çözüm aranması gerektiği üzerine önemli bilgiler bulunmaktadır.

Sonuç bölümünde ise Azerbaycan'ın öncelikli jeopolitik görev ve hedefleri sıralanmaktadır. Bunlar Güney Kafkasya'nın lider ülkesi olmak; dünya enerji pazarında bugünkü lider enerji sağlayıcısı konumunu korumak; enerji konusunda yeni pazarlar aramak; Azerbaycan'ın bölgesel, jeopolitik, jeoekonomik, askerî-jeostratejik konumunu pekiştirmek; Dağlık Karabağ sorununu barışçıl yollardan çözmek; Batı'yla olan iş birliğini güçlendirmek; ABD ile İran arasındaki gerilimde iki devletle de dostluk halinde bulunmak ve Ermenilerin zaman zaman Azerbaycanlılara uygulamış oldukları

soykırım politikasını ciddi kanıtlarla dünya kamuoyuna sunmak olarak sıralanabilir. Kitap akademik olarak incelendiğinde gerek faydalanılan kaynakça olsun, gerek üslup olsun oldukça yeterli ve bu alanda çalışanların başvurması gereken bir eserdir. Özellikle içerdiği terimler ve siyasi sorunların çözümünde izlenmesi gereken yolları göstermesi bakımından ve her coğrafyaya ve siyasi duruma uygulanabilecek yöntemleri içermesi bakımından oldukça faydalı bir kaynaktır ve uluslararası ilişkiler ve güvenlik literatürüne ciddi katkılar sunmaktadır. Özetlemek gerekirse, Ali Hasanov, Azerbaycan üzerinden özellikle yeni kurulan bir devletin nasıl yapılanması gerektiğini Azerbaycan'ı da yetkin bir şekilde anlatarak okuyuculara sunmaya çalışmıştır.

Melih DİNÇER

Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

248

Security
Strategies

Year: 11

Issue: 21

Kimlik ve Tarih / Kimliğin İnşasında Tarihin Kullanımı

Akif PAMUK

İstanbul: Yeni İnsan Yayınları, 2014, 256 sayfa, ISBN:978-605-5895-48-8.

Tarih ve tarih eğitiminin sosyal kimlik inşasındaki rolü inkâr edilemez. İncelediğimiz kitap, bu önemli olguyu günümüzün bakış açısıyla yeniden ele alarak farklı bir bakış açısı getirmektedir. Yazar, içinde yaşadığımız modern dünyadaki karmaşaların kimlik ve aidiyetlikle ilgili meselelerden kaynaklandığını düşünmekte ve tarih yazımı ve eğitiminin de bu sorunun hem nedeni, hem çözümü olabileceğine katkı sağlamak istemektedir. Farklı olarak kitapta sadece tarihin insanlar üzerindeki etkisi değil, daha çok insanların tarihi nasıl kullandığı üzerinde durulmuştur. Çalışma farklı bir noktaya geniş bir yelpazeden değinmesi açısından, yeni ve etkili bir çalışma olmuştur. Yazarın temel tezi, tarihin kimlik oluşumundaki etkisinin ana nedeni olarak onun planlanmış sosyal hayatta kullanılan bir bilim dalı olduğu fikrini benimsemesinde yatar. Bu tutumu “*Gündelik hayatın gerçekliği, düzenlenmiş bir gerçeklik olarak kavranır*” (s. 27) yargısından da kavranabilir. Yazara göre, tarih yazımı ve eğitimi bu nedenle bir sosyal inşa malzemesidir. Bu gerçekten hareketle yazar tarihin kimlik oluşumu ve kimlik sorunları hakkında araştırma yaparken sokak gerçeğinden yararlanılması gerektiğini savunur. Bu yöntemi savunduğu için de kitabı odak grup çalışmasından elde ettiği verilerden oluşur. Yöntem olarak da niteliksel araştırma verilerinden gömülü teoriyi kullanmıştır. Temel amacı insanların birey olarak kendilerinin tarihi nasıl günlük yaşamda inşa ettiklerini göstermek olan yazarın seçtiği bu yöntem amaca ulaşması bakımından iyidir. İzlediği bu araştırma yöntemi kitabın oldukça akıcı bir biçimde belgesel havasında okunabilmesini sağlamıştır. Dili sade ve akıcıdır. Kitabında hem yüksek lisans, hem doktora tezlerinden yararlanmış; bu tezlerinden faydalanarak akademik olarak da bazı bulguların yer almasını sağlamıştır.

Eser, temel olarak altı bölümden oluşmaktadır. Kitabın birinci bölümünü giriş kısmına ayrılmıştır. “*Ötekisi bol bir toplumuz*” dediği önsözünden sonra yazar, okumayı kolaylaştıracak düzeyde izlediği

bilimsel araştırma yöntemini ve bulgularını “Araştırmanın Doğası” adlı başlıkta açıklamıştır. Bu başlık altındaki açıklaması, kitabın ilk başta okuyucuya karmaşık gelen düzeneğini anlayabilmek adına oldukça yapıcıdır. Bölümlerin hepsi tarihin kimliğin inşası ve sosyal düzenin oluşumundaki etkisi çerçevesinde, savunduğu konu dışına çıkılmadan oluşturulmuştur.

Eserin “Kimliğin İnşası” adlı ikinci bölümünde yola çıktığı temel tez aslında kitabın yazılış amacını da ortaya koyar. Burada her bireyin kendi kimliğinin her gün başka bir şekilde insanlar tarafından yeniden inşa edilmesiyle, yönetenlerin tarihle beraber ortaya koyduğu kimliğin farklı şeyler olduğunu savunur. Bu amaçla tarihin ve tarih eğitiminin kimlik yaratmada farklı rollerine değindiği alt başlıklarda grup görüşmelerinden edindiği bireylerin görüşlerine yer vermiştir. Sadece bu bölüm değil, eser tümüyle bu yaklaşım çerçevesinde incelenmiştir. Bölümde genellikle toplumun inşası ve tarihin bunda ne derece rol aldığı üzerinde durulup, buna akademik yaklaşımlardan örnekler verilmiştir. Bölüme geçmeden önce bir bireyin kendini ait hissettiği kimliğin zaman içerisinde nasıl değişim gösterdiğine örnek olması açısından Amin Maalouf’un bir yazısını ekleyerek okuyucunun konunun önemine dikkat etmesini sağlamıştır. Yazarın görüşlerine göre; kimlik ve aidiyet denilen şey, bir toplumu yönetenlerce düzenlenir ve vatandaşlara verilir. Eser bazı sorulara cevap arayıştır. Bu sorular şu şekildedir: “Tarih, toplum oluşturmada nasıl kullanılır?”, “Bireyler de kendi kimliklerini oluştururlar ve bunu yaparlarken yönetimden ne derece etkilenip nasıl oluştururlar?”, “İnsan toplumdan bağımsız olmadığına yalnız bir varlık olmadığına göre toplumda kimliğini nasıl yeniden sürekli düzenler?”. Toplum ve bireyin farklı kimliklerinin olduğunu savunan yazar bu yaklaşımı “*Nesnel Gerçeklik Olarak Toplumun İnşası*” ve “*Öznel Gerçeklik Olarak Toplumun İnşası*” adlı iki başlıkta açıklamaktadır. “*Ötekisi bol bir toplum*” dediği Türkiye’de kimlik sorununa değindiğinden, bu bölümü “etnik kimlik, cinsel kimlik, modernite, politik kimlik” gibi alt gruplar halinde isimlendirmiştir. Bu bölümde daha çok akademik açıdan kimlik ve tarih üzerine değinilmiştir. “*Kolektif Kimlik*” bölümünde yazar, yönetenlerin kendi oluşturduğu ve vatandaşlar üzerinde

tahakküm ettirdiği ‘kolektif kimlik’ adında planlanmış genel bir kimliğin var olduğunu savunmaktadır. Oluşturulan bu kimliğin en önemli vasfı ise yeni bir kimlik adını verdiği ‘öteki kimlik’i beraberinde getirdiğidir. Yazarın iddia ettiği husus, yöneten grupların ‘kimlik’ diye dayattığı şeyin toplumun bütününe kapsamadığı, sonradan oluşturulmuş olduğudur. Yapılan bu çalışma toplumda ötekinin icadını zorunlu kıldığını “*kolektif kimliğin meşrulaştırılması için ötekinin inşa/icadı gerekmektedir.*” (s. 40) ifadesiyle anlatmaktadır. “...onlar, ötekiler daima huzursuzluğun kaynağı olarak görülecektir...” cümlesi eserin genel havasındaki temel tezini de yansıtır. İlerleyen bölümlerde görülecektir ki, yazar, Türkiye’deki etnik kimlik dediği bazı unsurların düşman olarak algılandığından bahsetmektedir. Modern ve modern öncesi dönemde kolektif kimliğin yapısal olarak dönüşümünden bahsettiği kısımlarda yazarın da tespitleriyle görülecektir ki, kimlik sorunu modern öncesinden ziyade modern dönem dediğimiz ve içinde yaşadığımız çağın temel bir sorunu haline gelmiştir.

Yazar bu kısımda ulus devletin ilk zamanlardan beri değil, modernitenin dayattığı bir sistem olduğunu savunarak ulus devleti kendi deyimiyle “*heterofobik*” olarak adlandırmıştır. Bu argümanına destek için yaptığı şu alıntı ile örnek verir: “*Ulusçuluk, ulusların bir ürünü değil, tam tersine ulusları meydana çıkaran ulusçuluğun kendisidir.*”

Yazarın tarih öğretimindeki temel tezi, iktidarın kimlik oluşturmada kullandığı yönetsel bir araç olduğudur. Tarihin bu işlevinden hareketle bir formal, bir de informal işlevi vardır. Formal olarak işleyişi, tarih öğretimi ve kitaplarıyla, resmî tören ve bayramlarla olmaktadır. Yazar diğer Avrupa ülkelerinin eğitim sisteminden örnekler verdiği bu bölümde karşılaştırma metodunu kullanmıştır. Yazara göre; hem iktidar tarihi kimlik oluşturmak için bireylere yansıtır; hem de birey sosyal gerçeklikte yeniden tarihi inşa eder. Ayrıca ulusal bayramların ve belirli günlerin zikredildiği bu bölümde tarihin “*Ben*”i bizleştirmedeki önemi vurgulanmaktadır. “*Tarihsel bilgi, genel geçer bir bilgi kategorisinde düşünüldüğünde tarih ders kitapları ‘kutsal’ kitap, öğretmenler de kutsal bilgiyi aktaran görevliler haline dönüşür*” (s. 108) dediği satırlarında savunduğu ana fikirde tarihin politikanın aracı olduğunu hissettirmeyi amaçlamıştır. Burada

iktidarın tarihçiye rol biçtiğini savunur.

Kendi deyimiyle kolektif -yani yaratılan ve ötekileştiren kimlikleri- anlattıktan sonra yazar; örnek olay ve odak grup görüşmelerinin yer aldığı üçüncü bölümde, artık bireysel kimlikleri anlatmaya başlayacaktır. Bu bölümden itibaren de bireylerin neler hissettiği ile ilgili görüşler yer almaya başlar. Bu bölümde yazar gömülü teoriyi kullanmıştır. Buna göre, okuyucu kendini odak grup görüşmelerini okurken bireyleri bir tartışma içinde bulacaktır. Yazar, burada ele aldığı konuyu tartışmaya açmıştır. Tartışma metinlerinden çıkarttığı sonuçlara göre genel olarak “*toplumsal cinsiyet, kültürel kimlik, dini kimlik, ulusal kimlik ve politik kimlik*” kategorilerini oluşturulmuştur. Yazar, tartışma metinlerini, savunduğu gibi, “*ötekisi bol bir ülke*”deki ötekileştirici olduğunu iddia ettiği belli gündem maddelerinden ve toplumun hafızasında unutulmayan olaylardan almıştır. Yazarın ele aldığı örnekler gündemde uzun süre yer etmiş konulardır. Katılımcıların sadece isimlerin baş harfi yer almıştır. Gündemdeki bu olayları bilmeyen okuyucu ilk başta bu olayları araştırmak zorunda kalabilir, fakat kitabın sonundaki ekler bölümünde bunun için gazete manşetleri konulmuştur. Yazar, isimlendirdiği olaylar hakkında herhangi bir bilgi vermemiş, yalnızca kitabın en son bölümünde olay metinler hakkında çıkan gazete haberlerine ve birkaç resme yer vermiştir. Yazar, katılımcılara nasıl ulaştığının anlaşılabilmesi için onlara sunduğu katılımcı formunu kitabın sonundaki ekler kısmında göstermiştir. Yazar, grup görüşmelerini sunarken kendi çıkarımlarını eklemiştir ve temel amacı toplumdaki sunulan kimlik anlayışı ile bireyin kendi kimlik anlayışı ve bunun zaman içindeki dönüşümünün sergilenmesidir.

“*Tarihin Kimliğin İnşasında Kullanımı ya da Tarihin Kullanılış Biçimleri*” isimli dördüncü bölümde yazar; bireyin sosyal yaşamda kendi kimliğini inşa ederken ve savunurken tarihi nasıl referans aldığı üzerinde durmuştur. Kolektif kimlikte yönetenlerin yaptığı gibi, bu kez de bireyler kendi kimliklerini ispatlamada ve oluşturmada tarihi bir araç ve yöntem olarak kullanacaktır. Bu bölümde bunu ispatlamaya girişilmiştir.

“*Kimliğin Tarihi Anlatı Olarak Kurgulanması ya da Tarihin İnşa Edilişi*” başlığı altında topladığı beşinci bölümde ise kendisini farklı

kimlik ve görüşlerle tanımlayan bireylerin tartışma konuları hakkındaki görüşlerine yer vermiştir. Bu bölümde yazar, kitabın bütününe yansıyan görüşünü “geçmişin algılanış biçimi, bireyin konumundan ve bireyin inşa ettiği kimlikten bağımsız değildir” (s. 211) cümlesiyle yinelemektedir. Bu bölümde bireylerin tarihi nasıl inşa ettiklerini göstermektedir. Bölüm, dört farklı siyasi koordinattaki bireyin seçilen konular hakkındaki görüşleri üzerinden inşa edilmiştir. Katılımcıların görüşlerine yer verirken, bireyin kendini ait hissettiği ve tanımladığı kimliğe uygun bir tarih anlatısı ortaya koyup koymadığını tespit etmiştir.

“Meşrulaştırma Aracı Olarak Tarihin Kullanımı”nın anlatıldığı altıncı ve son bölüm, sonuç yerine tespitleri içermektedir. “Tarihin kolektif kimlikler için işlevi, ortak geçmiş anlatıları inşa ederek biz kategorisinden beklenen ortak davranış kalıplarının meşrulaşacağı zemini ortaya çıkartmaktır” (s. 219) diyen yazar, burada kitabın ana unsuru olan tarihin siyaset tarafından araç olarak kullanıldığını yenileyerek sonuç bölümünün amacına okuyucuyu ulaştırır. Yazar, “Kolektif Kimlik” diye adlandırdığı ve demek istediği kurucu siyasal oluşumun ya da başka bir deyişle iktidarın şekillendirdiği sistemde tarihin kasten inşa edildiğini savunmaktadır. Fakat burada kültürün yaşanmışlık ürünü olduğunu kabul etmektedir. Bu düşüncesi kültürün, dolayısıyla tarihin tamamen kasten bireyleri “ötekileştirmek” amacıyla planlanmış bir sistem olduğu tezine ters düşmektedir. “Ortak tarih anlatısının oluşturulmasının alt kültür gruplarının ötekileştirilmesinin bir aracına dönüştürüldüğünü” (s. 221) düşünen yazar böylelikle “tarihin politik kimliği canlı tutan bir geçmiş olarak tasarlandığını” belirtir. Bu nedenle, bireylerinde kendi kimliklerini oluşturmak için tarihe referans verdiklerini savunur. Bu düşüncesini kitap boyunca sunduğu odak grup görüşmelerinde de kanıtlamıştır. Önceki satırlarda “Tüm kolektif kimliklerin bireyin kimliklerine dair bir tahakküm içerdiğini” (s. 87) ifade eden yazar, doğal olarak bireyin toplumsal yaşantıyı özümsemek durumunda olduğunu belirtir. Bunun sonucu olarak da “birey ve kolektif kimliklerle yaşanan bir gerilim olduğunu” belirtir (s. 222); çünkü “birey, bir tarafla kendi olmaya çalışırken, diğer tarafla toplumun istediği ben olmak durumundadır” (s. 222) ve bunu yaparken de tarihi araçsal olarak kullanmaktadırlar. Son sözünde

“bireyin kimliğini inşa ederken tarihi ihtiyaç duyduğu biçimde kullandığı” (s. 226) tespitinde bulunarak bireylerin tarihi istediği şekilde yeniden yazabildiklerini kendisi de itiraf etmektedir. Yazarın temel amacı, toplumdaki insanların aidiyetliklerini ispatlamada tarihi nasıl kullandığının gerçek örneklerle gösterilmesi idi. Bu amacı için de sokaktaki insanların nabzını tutma yöntemini seçtiğinden grup görüşmelerine yer verdi. Yazar, önsöz ve girişte hissettirdiği eseri yazma amacına sonuç bölümünde de okuyucuya ulaştıracaktır.

Her çağın belli başlı hâkim yönetim biçimleri ve dolayısıyla bundan ötürü farklı ideolojileri ve popüler düşünce akımları vardır. Bu görüşler her devirde sürekli değişmektedir. Buradan yola çıkarak önemli olan, geçici moda görüşler çerçevesinde değil de, bilimsel olarak akademik çalışmalar yapılmasıdır. Tarihçi, yöntem olarak bilimsel davranmalıdır. Yazarın eseri, tarih yazımının bir toplumun bekasında, birlik beraberliğinin oluşumu ve devamlılığının sağlanmasında ne kadar önemli olduğunun anlaşılması açısından mühim bir araştırma kaynağıdır; çünkü yazarın kitabı bizzat apaçık örneklerle toplumdaki bireyler arasındaki düşmanlığın geldiği boyutta tarihin işlevini gözler önüne serer. Bu nedenle, bireysel tarih anlatımı kabul edilemez. Mühim olan “ben”ler arasındaki yapılan barışla “biz”e ulaşmaya gayret etmektir. “Biz” olmadan “ben” de olmaz. “Tarih, düşmanlık üretme merkezi değildir; ama külli unutulmuş diye de yaşanmamıştır. Tarihçi, kendi tarihini unutturmayarak milli beni, tarihten düşmanlık üretmeyerek de öteki benleri korumuş olur.”¹

Funda UZUN

Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

---

¹ TOZLU Selahaddin, ‘Tarih Yazımında Ben ve Öteki’, *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Erzurum, 2004, Yıl: 9, s. 428.

YAYIM ESASLARI

Güvenlik Stratejileri Dergisi'ne gönderilen yazıların başka bir yerde yayımlanmamış veya yayımlanması amacıyla başka bir yere iletilmemiş olması gereklidir.

A. YAZIM KURALLARINA İLİŞKİN ESASLAR

1. Yazım dili Türkçedir. İngilizce, Fransızca ve Almanca yazılmış çalışmalar da yayımlanabilir. Dergiye gönderilen yazıların yazım düzeltmesini Yazı Kurulu yapar. Türkçe makalelerin yazım ve noktalamasında ve kısaltmalarda TDK İmlâ Kılavuzunun en son baskısı esas alınır. Gönderilen yazılar dil ve anlatım açısından bilimsel ölçülere uygun, açık ve anlaşılır olmalıdır.
2. Türkçe makalelerde yayımlanmak üzere gönderilen yazılar, özet ve kaynakça dâhil yaklaşık 30 sayfadan fazla olmamalıdır.
3. Yazılar, makalenin başlangıç kısmına yazılmış, Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmış makale başlıklarını da içeren 250 kelimeyi aşmayan özet, Türkçe ve İngilizce beş anahtar kelime ve sonuna yazılmış 750 kelimeyi geçmeyecek İngilizce makale özetiyle gönderilmelidir.
4. İngilizce dışındaki dillerde yazılmış makaleler için 750 kelimeyi geçmeyecek bir İngilizce makale özeti yazılmalıdır.
5. Yazar adı, sağ köşeye, italik koyu, 11 punto olarak yazılmalı; unvanı, görev yeri ve elektronik posta adresi dipnotta (*) işareti ile 9 punto yazılarak belirtilmelidir. Diğer açıklamalar için yapılan dipnotlar metin içinde ve sayfa altında numaralandırılarak verilmelidir.
6. Yazı karakteri Times New Roman, 11 punto, satırlar bir buçuk aralıklı, dipnotlar 9 punto ve tek aralıklı yazılmalıdır.

B. SAYFA DÜZENİNE İLİŞKİN ESASLAR

1. Paragraf arası, ilk satır 1,25, paragraflar arası önceki 3 nk, sonra 3 nk, iki yana dayalı, satır aralığı bir buçuk olmalıdır.
2. Sayfa düzeni normal, sayfa yapısı üstten 5 cm, alttan 5,5 cm, sol 4,5 cm, sağ 4,5 cm, cilt payı 0, üst bilgi 1,25 cm, alt bilgi 4,5 cm olmalıdır.
3. Alt başlıklar kendisinden önce gelen başlıktan 3 karakter içeride olmalıdır.
4. Sayfa numaraları alt sağda verilmelidir.
5. İlk sayfadan sonra, çift numaralı sayfalara yazar adı, tek numaralı sayfalara makale adı 9 punto karakterinde üst bilgi olarak eklenmelidir.

C. REFERANS VE GÖNDERMELERE İLİŞKİN ESASLAR

1. Göndermeler (referanslar), Güvenlik Stratejileri Dergisi'nde dipnotlar sayfa altında numaralandırılarak verilecektir. Atıflar, metin içinde (Örn. Karpaz, 2001: 101.) şeklinde gösterilmeyecektir.
2. Atıfta bulunulan kaynağın tam kimliği verilecektir, atıfta bulunulmamış eserler kaynakçada gösterilmeyecektir.
3. Dipnotlarda yayın adları (Kitaplarda kitap adı, makalelerde dergi adı) italik ve koyu yazılacak, atıflarda alıntı yapılan sayfa numarası mutlaka belirtilecektir.

Kitaplar için

1. Aynı kaynağa yapılan atıflarda yazar adı ve soyadı, a.g.e. (adı geçen eser), a.g.m. (adı geçen makale) ve a.g.y. (adı geçen yayın) ifadesi ve sayfa numarası kullanılmalı,

aynı sayfa için aynı yer kısaltmaları italik olarak yazılmalıdır.

2. Dipnotlar verilirken diğer dillerden kaynaklar için İngilizce yazım kuralları, Türkçe kaynaklar için ise Türkçe yazım kuralları temel alınmalıdır.

3. Aynı yazarın birden fazla eserinin olması durumunda yapılan atıflarda yazar adı ve soyadı, eserin yayım tarihi, a.g.e. ifadesi ve sayfa numarası yazılmalı, yazarın aynı tarihli birden fazla eserinin olması durumunda ise eserin tarihinin yayına A, B, C harfleri konularak atıf yapılmalı ve bu durum kaynakçada da belirtilmelidir.

(1) Tek yazarlı kitaplar:

Yazar adı ve soyadı, *eser adı*, (varsa cilt numarası), (varsa çeviren), yayınevi, yayımlandığı yer, yayımlandığı tarih, sayfa numarası. (varsa cilt numarası), (varsa çeviren), yayınevi, yayımlandığı yer, yayımlandığı tarih, sayfa numarası.

Hikmet Celkan, *Ziya Gökalp'in Eğitim Sosyolojisi*, MEB Basım Evi, İstanbul, 1990, ss. 14-25.

Hikmet Celkan, *Eğitim Bilimine Giriş 2.Baskı*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2011, ss. 14-25.

Hikmet CELKAN, 1990, a.g.e., s. 16.

Joseph Needham, *Science and Civilization in China*, Vol: 5, Cambridge Univ. Press, Cambridge, 1954, p. 7.

(2) İki yazarlı kitaplar:

Birinci yazarın adı ve soyadı ve ikinci yazarın adı ve soyadı, *eser adı*, (varsa cilt numarası), (varsa çeviren), yayınevi, yayımlandığı yer, yayımlandığı tarih, sayfa numarası. (varsa cilt numarası), (varsa çeviren), yayınevi, yayımlandığı yer, yayımlandığı tarih, sayfa numarası.

Ekrem Memiş ve Nuri Köstüklü, *Yeni ve Yakınçağda Türk Dünyası*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2002, s. 114.

Arnold Gessell and Ilg L. Francis, *Child Development: An Introduction to the Study of Human Growth*, Harper and Row Publications, New York, 1949, p. 280.

(3) İki den fazla yazarlı kitaplar:

Yazarın adı ve soyadı vd., *eser adı*, (varsa cilt numarası), (varsa çeviren), yayınevi, yayımlandığı yer ve yayımlandığı tarih, sayfa numarası, (varsa cilt numarası), (varsa çeviren), yayınevi, yayımlandığı yer ve yayımlandığı tarih, sayfa numarası.

Durmuş Yalçın vd., *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2002, ss. 9-14.

Luis Benton et. al., *Informal Economy*, The John Hopkins University Press, Baltimore, 1989, pp. 47-59.

(4) Çeviri Kitaplar:

Walter Isaacson, *Steve Jobs*, çev. Dost Körpe, Domingo Yayınevi, İstanbul, 2011, s. 540.

Walter Isaacson, *Steve Jobs*, trans. Dost Körpe, Domingo Yayınevi, İstanbul, 2011, p. 540.

(5) Yazar veya Editör Adı Bulunmayan Kitap ve Makaleler:

“Türkiye ve Dünyada Yükseköğretim”, *Bilim ve Teknoloji*, TÜSİAD

Yayımları, İstanbul, 1994, s. 81.

(6) Birden Fazla Ciltten Oluşan Kitaplar:

Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi* (çev. Halil Berktaş), Cilt: 1, Eren Yayını, İstanbul 2000, s. 100.

Makaleler için

Yazar adı ve soyadı, "makale adı" (varsa çeviren), *yayımlandığı süreli yayının adı*, yayımlandığı yıl, cilt no (Romen)/sayı:, dergide yer aldığı sayfa aralığı, alıntının yapıldığı sayfa numarası.

(1) Tek yazarlı makaleler:

R. Kutay Karaca, "Türkiye-Çin Halk Cumhuriyeti İlişkilerinde Doğu Türkistan Sorunu", *Gazi Akademik Bakış*, 2008, Cilt: 1, 219-245, s. 220.

John C. Grene, "Reflections on the Progress of Darwin Studies", *Journal of the History of Biology*, 1975, Vol: 8, 243-273, p. 270.

(2) İki yazarlı makaleler:

Mehmet Güven ve Derya Kürüm, "Öğrenme Stilleri ve Eleştirel Düşünme Arasındaki İlişkiye Genel Bir Bakış", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2006, 75-90, s.78.

Tom D. Lewis and Gerald Graham, "Seven Tips for Effective Listening", *British Journal of Social Work*, 2003, 13-35, p. 30.

(3) İki'den fazla yazarlı makaleler:

Mehmet Demir vd., "Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Algıları", *Anadolu Eğitim Dergisi*, 2005, 70 (1), 23-42, s. 24.

Michael Stowe et. al., "Required knowledge, skills and abilities from healthcare clinical managers' perspectives", *Academy of Health Care Management Journal*, 2011, 55-62, p. 60.

(4) Derleme Kitaplarda Makale:

Nilgün Güzel Özgüven, "Regional Disputes and Conflicts: The Vision of Turkey and Pakistan", R.Kutay Karaca, (ed.), *Security and Cooperation Seminar*, War Colleges Printing House, İstanbul, 2010, 83-96, s. 83.

(5) Yazarı Belli Olmayan Makale:

"Balkanlarda Türk Varlığı", *Toplumsal Tarih*, Ankara, 1990, cilt X, sayı: 7, 8-10, s. 8.

(6) Günlük Gazetelerden Alınmış Makaleler:

Hasan Pulur, "Atatürk'ün Hayalleri", *Milliyet*, 10 Kasım 2011, s. 3.

(7) İnternet Dergisinde Makale:

Alıntının tam adresi yazılmalıdır.

Hasan Kopkallı, "Does frequency of online support use have an effect on overall grades?", *The Turkish Online Journal of Distance Education*, <http://tojde.anadolu.edu.tr/> (Erişim tarihi: 18.11.2009)

Tezler için

Yayımlanmamış Tezlerin başlıkları için *italik* kullanılmayacaktır.

Yazar adı ve soyadı, tezin adı, tezin yapıldığı kurum ve enstitü, yapıldığı yer ve tarih, sayfa numarası, (Yayımlanıp yayımlanmadığı ve tezin akademik derecesi).

Kenan Sezer, Sanayi Atıklarında Bazı Organik Kirleticilerin Belirlenmesi, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne, 2004, s. 53 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

Raporlar için

(1) Yazarı Belli Olan Rapor

Fatma Gök, *Öğretmen Profili Araştırma Raporu*, Eğitim Bilim ve Kültür Emekçileri Sendikası Yayınları, Ankara, 1999, s. 25.

(2) Yazarı Belli Olmayan Rapor

Arnavutluk Ülke Raporu, TİKA Yayını, Ankara, 1995, s. 7.

(3) Bir Kurum, Firma ya da Enstitünün Yazarı Olduğu Rapor

Dış Politika Enstitüsü, *Uluslararası İlişkilerle İlgili Anayasaya Konabilecek Hükümler*, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1990, s. 33.

Ansiklopedi

Ömer C.Saraç, Kağıt, Millî gelir, Ak İktisat Ansiklopedisi, Cilt: II, Ak Yayınları, İstanbul, 1973, ss. 20-30.

İnternet için

(1) Kamu Kurumlarının İnternet Sayfaları

T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmî İnternet Sayfası, “Türkiye Ukrayna Anlaşması”, <http://www.mfa.gov.tr/turkce/group/ikili/11.htm>.

(2) E-Posta Yoluyla Tartışma Gruplarına, Forumlara vb. Gönderilen Mesajlar

Abdulvahap Kara, “Kazak Mitolojisinin Dildeki Yansımaları”, (Mesaj: 25), 10 Temmuz 2007, http://groups.google.com/group/turk-tarihciler/browse_thread/thread/f8cef971cca8fd7b.

Konferanslarda Sunulan Tebliğler için

Dritan Egro, “Arnavutluk’ta Osmanlı Çalışmaları”, *XIII. Türk Tarih Kongresi, Bildiriler, 4-8 Ekim 1999*, Cilt: I, TTK Yayını, Ankara, 2002, s. 14.

Broşür için

Alev Keskin, *1877-78 Osmanlı-Rus Harbi Harp Tarihi Broşürü*, Genelkurmay Başkanlığı Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2000, s. 7.

Resmî Yayınlar için

İsmet Binark, *Balkan Ülkelerinin Tarihi Kaynakları Bakımından Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinin Önemi*, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayını, Ankara, 1996, s. 9.

Haritalar ve Şemalar için

Şanlıurfa Turizm Haritası, Harita, Şanlıurfa Valiliği Yayını, Şanlıurfa, 1983.

Bülten için

Afyon Kocatepe Üniversitesi Haber Bülteni, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyon, 1999, s. 8.

D. BELGE, TABLO, ŞEKİL VE GRAFİKLERİN KULLANIMINDA UYULACAK ESASLAR

1. Ekler (belgeler), yazının sonunda verilecek ve altında belgenin içeriği hakkında kısa bir bilgi ile bilimsel kaynak gösterme ölçütlerine uygun bir şekilde kaynak yer alacaktır.

2. Diğer ekler (Tablo, Şekil ve Grafik) normal yazı dışındaki göstergelerin çok olması

durumunda Tablo, Şekil ve Grafik için başlıklar; Ek Tablo: 1, Ek Grafik: 3 ve Ek Şekil: 7 gibi yazılmalı, ekler, Kaynakça'dan sonra verilmelidir.

Bu eklere metin içerisinde yapılan atıflar mutlaka Ek Tablo:1, Ek Grafik: 3 veya Ek Şekil: 7 şeklinde yapılmalıdır. Tablo, şekil, grafik ve resim için şayet alıntı yapılmışsa, mutlaka kaynak belirtilmelidir.

3. Metin içerisindeki Tablolar tablo üstünde isimlendirilecek alıntı yapıldığı kaynak türüne göre dipnot sistemine göre verilecektir.

4. Metin içerisinde yer alan şekil, grafik ve haritalar hemen altında isimlendirilecek ve alıntı yapıldığı kaynak türüne göre dipnot sistemine göre verilecektir.

E. KAYNAKÇA YAZIMINDA UYULACAK ESASLAR

1. Kaynakçada yazar soyadı büyük ve başta; adı ise küçük harflerle yazılacaktır.

2. Kaynaklar alfabetik sıra ve alıntı türüne göre tasniflenerek verilecektir. (Kitaplar, makaleler, internet kaynakları vs.)

3. Makalelerde sayfa numaraları belirtilmeyecektir.

F. DEĞERLENDİRME

1. Dergi Yayın Kurulu, biçim ve alanlar açısından uygun bulduğu yazıları konunun uzmanı hakemlere (iki hakeme) gönderir, değerlendirmelerin ikisi de olumlu ise yayına kabul edilir. Biri olumlu, diğeri olumsuz ise makale üçüncü bir hakeme gönderilir. Yayımlanması için düzeltilmesine karar verilen yazıların, yazarları tarafından en geç (posta süresi dâhil) 20 gün içerisinde teslim edilmesi gereklidir. Düzeltilmiş metin, gerekli görüldüğü durumlarda, değişiklikleri isteyen hakemlerce tekrar incelenebilir.

2. Gönderilen yazılar iki alan uzmanının "yayımlanabilir" onayından sonra, Yayın Kurulu'nun son kararı ile yayımlanır. Yazarlar, hakem ve Yayın Kurulu'nun eleştiri, değerlendirme ve düzeltmelerini dikkate almak zorundadırlar. Katılmadığı hususlar olması durumunda, yazar bunları gerekçeleri ile ayrı bir sayfada bildirme hakkına sahiptir.

3. Hakem oluru alan makaleler, Yayın Kurulu tarafından derginin konu içeriği esas olmak üzere, hakem raporlarının tamamlanma tarihlerine göre sıraya konarak yayımlanır.

4. Dergiye gönderilen yazılar yayımlansın veya yayımlanmasın iade edilmez.

5. Güvenlik Stratejileri Dergisi'nde yayımlanan makalelerdeki görüşler, yazarlarının şahsi görüşleri olup; hiçbir kurum ve kuruluşun resmî görüşü niteliğini taşımaz.

KİTAP İNCELEME VE KİTAP TANITIMI ESASLARI

1. Uluslararası ilişkiler, strateji, güvenlik, tarih, istihbarat, savunma kaynakları alanlarında yurt içi ve yurt dışında yayımlanmış akademik eserlerin tanıtım ve incelemeleri yapılmalıdır.
2. Kitap tanıtımı metinleri, dipnotlar hariç, 500-1000 kelime arasında, kitap inceleme metinleri ise 2500-4000 kelime arasında olmalıdır.
3. Başlık bilgilerinde tanıtım veya incelemesi yapılan eserin adı, yazarı, yayımlandığı şehir ve yayınevi, yayım yılı ve ISBN numarası yazılmalıdır.

Örnek:

OSMANLI KLASİK ÇAĞINDA SAVAŞ

Feridun M. Emecen

İstanbul: Timaş Yayınları, 2010, 318 sayfa, ISBN: 9786051141817.

4. Tanıtım veya incelemenin sonuna yazanın adı soyadı ile mensup olduğu kurumun adı yalın olarak yazılmalıdır.

Örnek:

Mehmet Efe Tuzcu

Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

5. Kitap tanıtımı bir eserin sırf özeti değil, eleştirel olarak değerlendirmesi olmalıdır. Kitap tanıtımı yapan yazar kitapla aynı fikirde olabilir veya kitabın fikirlerine karşı çıkabilir veya kitabın sunduğu bilgilerde, yargılarda veya yapıda örnek teşkil eden veya eksik kalan yönleri belirtebilir. Kitap tanıtımı yapan yazar ayrıca kitapla ilgili düşüncelerini de açık bir şekilde ifade etmelidir.
6. Kitap incelemesi, bir kitaptan ortaya konulan en önemli noktalara ışık tutularak bunların eleştirel olarak tartışılmasıdır. Kitap incelemesi giriş, kitabın özeti, eleştirel tartışma ve sonuç gibi genel bir yapıyı takip etmelidir. Kitap incelemesi yazarı,
  - a. Giriş kısmında ana tez ve yaklaşımını ifade etmelidir.
  - b. Özet kısmında kitabın esas argüman ve iddiaları üzerine odaklanmalı ve çalıştığı disipline getirdiği katkı ve itirazları sıralamalıdır.
  - c. Eleştirel tartışma kısmında kitap yazarının alanında yaptığı katkıların önemini değerlendirmeli, argümanlarının dayandığı veriler ve bunların bağlama uygun kullanılıp kullanılmadığını incelemelidir.
  - ç. Sonuç kısmında kitaba ilişkin ulaştığı sonuçları ifade etmelidir.

PUBLISHING PRINCIPLES

Works sent to the Journal of Security Strategies must not be published elsewhere or must not be sent to another publication in order to be published.

A. PRINCIPLES AS TO THE EDITORIAL BOARD

1. Language of publication is Turkish. However, works written in English, German, and French may also be published. Reductions to papers submitted to the journal are made by Vice Editors and the Editorial Board. The most recent edition of the spelling guide of Turkish Language Institution is taken into account for language use, punctuation, and abbreviations. The texts submitted must be clear and understandable, and be in line with scientific criteria in terms of language and expression.
2. The texts submitted to be published must be no longer than 30 pages including also the abstract and references.
3. For other languages, the texts must be submitted together with the abstract no longer than 250 words in the language of the text and in English at the beginning of the paper, and with the five keywords and the summary of article no longer than 750 words in English.
4. Texts written other than English must be provided with an article summary no longer than 750 words.
5. Name of the author must be placed at the right corner in bold italics, in 1 type size; his/her title, place of duty and e-mail address must be indicated in the footnote with (*) in 9 type size. Footnotes for other explanations must be provided both in the text and down the page in numbers.
6. The type character must be Times New Roman, 1 type size, line spacing 1,5, footnotes in 9 type size and with single line spacing.

B. PRINCIPLES AS TO PAGE LAYOUT

1. Indentation must be, for the first line, 1, 25; spacing before must be 3 pt, after must be 3 pt, justified, and line spacing must be 1, 5.
2. Page layout must be normal; page setup must be 5 cm from top, 5.5 cm from bottom, 4.5 cm from left, 4.5 cm from right, gutter 0, header 1.25 cm, and footer 4.5 cm.
3. Sub-headings must be within three characters from the preceding heading.
4. Page numbers must be placed bottom right.
5. Following the first page, name of author must be provided on even numbered pages, and name of paper must be provided on odd numbered pages in 9-type size as headers.

C. PRINCIPLES AS TO REFERENCES AND CITATIONS

1. Citations (references) shall be given down the pages in numbers in The Journal of Security Strategies. References shall not be presented in the text (e.g. Karpaz, 2001: 101.).
2. Full identity of the resources cited shall be given; any un-cited resource shall not be presented in the references.
3. Name of publications (name of book for books, name of journal for papers) shall be indicated in italic and bold, page numbers cited should be absolutely specified.

For Books

1. References and citations for the same publication shall be made by using "Ibid", the same place for the same page. Techniques for citation are presented below.
2. In the footnotes, resources from other languages shall use the English principles, and Turkish references shall use the Turkish principles.
3. If more than one publication from the same author is cited, name, and surname of author, year of publication, "ibid" and page number shall be used. If more than one publication with same year of publication from the same author is cited, letters A, B, C shall be used after year of publication, and it also shall be stated in bibliography.

(1) Books with Single Author:

Name and surname of the author, *name of work* (volume No if available), (translator if any), publisher, place and date of publication, page number.

Joseph Needham, *Science and Civilization in China*, Vol: 5, Cambridge Univ. Pres, Cambridge, 1954, p. 7.

Joseph Needham, *Science in Traditional China*, Harvard Univ. Pres, 1981, p. 37.

Joseph Needham, 1954, *Ibid*, p. 48.

(2) Books with Two Authors:

Name and surname of the first author and name and surname of the second author, *name of work* (volume No if available), (translator if any), publisher, place and date of publication, page number.

Arnold Gessell and Ilg L. Francis, *Child Development: An Introduction to the Study of Human Growth*, Harper and Row Publication, New York, 1949, p. 280.

(3) Books with More Than Two Authors:

Name and surname of the author et. al., *name of work* (volume No if available), (translator if any), publisher, place and date of publication, page number.

Luis Benton et. al., *Informal Economy*, The John Hopkins University Press, Baltimore, 1989, pp. 47-59.

(4) Translated Books:

Walter Isaacson, *Steve Jobs*, trans. Dost Körpe, Domingo Publication, İstanbul, 2011, p. 540.

(5) Books with Name of Author or Editor Non-Specified:

"Türkiye ve Dünyada Yükseköğretim", *Bilim ve Teknoloji*, TÜSİAD Publication, İstanbul, 1994, p. 81.

(6) Publications with More Than One Volume:

Halil İnalcık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi* (trans. Halil Bertay), Vol: 1, Eren Publication, İstanbul, 2000, p. 100.

For Papers

Name and surname of the author, "name of paper" (translator if any), *name of periodical in which it is published*, publication year, volume No (Roman)/number: pages in journal, cited page number.

(1) Papers with One Author:

John C. Grene, "Reflections on the Progress of Darwin Studies", *Journal of the History of Biology*, 1975, Vol: 8, 243-273, p. 270.

(2) Papers with Two Authors:

Tom D. Lewis and Gerald Graham, "Seven Tips for Effective Listening", *British Journal of Social Work*, 2003, 13-35, p. 30.

(3) Papers with more than Two Authors:

Michael Stowe et al., "Required Knowledge, Skills and Abilities from Healthcare Clinical Managers' Perspectives", *Academy of Health Care Management Journal*, 2011, 55-62, p. 60.

(4) Paper in Compilation Books:

Nilgün Güzel Özgüven, "Regional Disputes and Conflicts: The Vision of Turkey and Pakistan", R.Kutay Karaca, (ed.), *Security and Cooperation Seminar*, War Colleges Printing House, İstanbul, 2010, 83-96, p. 83.

(5) Paper with Author Non-Specified in Journals:

"Balkanlarda Türk Varlığı", *Toplumsal Tarih*, Ankara, 1990, Vol: X, Issue: 7, 8-10, p. 8.

(6) Papers from Daily Newspapers:

Hasan Pulur, "Atatürk'ün Hayalleri", *Milliyet*, 10 Kasım 2011, p. 3.

(7) Paper from Internet Journal:

Full address should be written.

Hasan Kopkallı, "Does frequency of online support use have an effect on overall grades?", *The Turkish Online Journal of Distance Education*, <http://tojde.anadolu.edu.tr/> (Access date: 18.11.2009).

For Theses

No *italics* shall be used for headings of non-published theses.

Name and surname of the author, name of thesis, institution and institute of the thesis, place and date of the thesis, page number, (whether it has been published and academic degree of the thesis).

Kenan Sezer, Sanayi Atıklarında Bazı Organik Kirleticilerin Belirlenmesi, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne, 2004, p. 53 (Unpublished Doctorate Thesis).

Report

(1) Report with Author Specified

Fatma Gök, *Öğretmen Profili Araştırma Raporu*, Eğitim Bilim ve Kültür Emekçileri Sendikası Publishing, Ankara, 1999, p. 25.

(2) Report with Author Non-Specified

Arnavutluk Ülke Raporu, TİKA Publishing, Ankara, 1995, p. 7.

(3) Prepared by an Institution, Firm or Institute

Dış Politika Enstitüsü, *Uluslararası İlişkilerle İlgili Anayasaya Konabilecek Hükümler*, Siyasal Bilgiler Fakültesi Publishing, Ankara, 1990, p. 33.

Encyclopedia

Ömer C.Saraç, Kâğıt, Millî gelir, Ak İktisat Ansiklopedisi, Vol: II, Ak Yayınları, İstanbul, 1973, pp. 20-30.

Internet

(1) Web Pages of Public Institutions

T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmî İnternet Sayfası, “Türkiye Ukrayna Anlaşması”, <http://www.mfa.gov.tr/turkce/group/ikili/11.htm>.

(2) Messages Sent to Discussion Boards, Forums etc by E-Mail

Abdulvahap Kara, “Kazak Mitolojisinin Dildeki Yansımaları”, (Message: 25), 10 July 2007, http://groups.google.com/group/turk-tarihciler/browse_thread/thread/f8cef971cca8fd7b.

Declarations to Conferences

Dritan Egro, “Arnavutluk’ta Osmanlı Çalışmaları”, *XIII.Türk Tarih Kongresi Bildiriler 4-8 October 1999*, Vol: I, TTK Publishing, Ankara, 2002, p. 14.

Brochure

Alev Keskin, *1877-78 Osmanlı-Rus Harbi Harp Tarihi Broşürü*, Genelkurmay Başkanlığı Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Publishing, Ankara, 2000, p. 7.

Official Publications

İsmet Binark, *Balkan Ülkelerinin Tarihi Kaynakları Bakımından Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinin Önemi*, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayını, Ankara, 1996, p. 9.

Maps and Figures

Şanlıurfa Tourism Map, Map, Şanlıurfa Valiliği Publishing, Şanlıurfa, 1983.

Bulletins

Afyon Kocatepe Üniversitesi News Bulletin, Afyon Kocatepe Üniversitesi Publishing, Afyon, 1999, p. 8.

D. PRINCIPLES TO ABIDE BY IN USING OF DOCUMENTS, TABLES, FIGURES AND GRAPHICS

1. Attachments (documents) shall be presented at the end of the text and down below shall be brief information as to the content of the document and proper citation in line with the relevant criteria.

2. Other attachments (Table, Figure and Graphics) shall be presented as Additional Table: 1, Additional Graphic: 3 and Additional Figure: 7 if indicators other than the text are too many in number; attachments shall be presented after the References. References to these attachments in the text shall absolutely be made as Additional Table: 1, Additional Graphic: 3 or Additional Figure: 7. If citation has been made for table, figure, graphic or picture, resource shall absolutely be indicated.

3. The names of the tables within the text shall be written on the top of the table and these tables shall be cited in the footnote according the publication type from which it was cited.

4. The names of the figures, graphics and maps within the text shall be written at the bottom of the figures, graphics and maps and these figures, graphics and maps shall be cited in the footnote according the publication type from which it was cited.

E. PRINCIPLES TO ABIDE BY IN PRESENTATION OF REFERENCES

1. Surname of the author shall be at the beginning with capital letters, name with small letters.

2. Resources shall be sorted alphabetically and according to their types (Books,

articles, internet resources).

3. Page numbers shall not be indicated for papers.

F. ASSESSMENT

1. Publication Board of the Journal sends to referees of expertise in the field (three referees) the papers it has found relevant in terms of form and fields; the papers are accepted for publication with the approval of at least two referees out of the three. The papers, which have been decided to be reviewed, shall be submitted by the author(s) within no later than 20 days (including the duration of postal service). The revised text may be re-examined by the demanding referees if found necessary.

2. The papers submitted shall be published with the final decision of the Publication Board, following the “can be published” approval of the three experts in the field. Authors shall take into account criticism, assessment and revisions of the referees and the Publication Board. If the author has any points he/she does not agree with, he/she has the right to specify these issues in a separate page with the justifications thereof.

3. The papers, following the approval by the referees, are ordered by the Publication Board, based on dates of completion of referee reports and also based on the scope of the journal.

4. The papers submitted to the journal shall not be given back whether published or not.

5. The views in the papers published in The Journal of Security Strategies are the personal views of the authors, and are no way the official view of any institution or organization.

GUIDELINES FOR BOOK REVIEWS AND REVIEW ESSAYS

1. Book reviews and review essays shall be written on the academic works in the fields of international relations, strategy, security, history, intelligence, and defense resources, published in Turkey or abroad.
2. Book reviews shall be about 500-1000 words, excluding the footnotes; and review essays shall be about 2500-4000 words.
3. Title information of the reviews shall include name of the book reviewed, author of the book, city of publication and publication house, publication year and ISBN number.

Example:

CROSS-CULTURAL ENCOUNTERS AND CONFLICTS

Charles Issawi

New York: Oxford University Press, 1998. 150 pp., ISBN: 9780195353471.

4. Name of the reviewer and his/her institution shall be written at the end of the review essay or book review.

Example:

Gültekin Yıldız

Istanbul University

5. Book reviews shall not be just the summary of the work but shall be the critical discussion of the work. Book Reviewer shall offer agreement or disagreement and identify where he/she find the work exemplary or deficient in its knowledge, judgments, or organization. Reviewer shall clearly state his/her opinion of the work in question.

6. Review essay shall offer insight into the most important points of the book and review these points within a critical approach. Review essays shall follow a general pattern of introduction, summary of the book, critical discussion and conclusion.

Author of the review essay shall

- a. express his/her thesis and approach in the introduction.
- b. focus on main arguments and assertions of the book and list its contributions and objections in its field in the summary.
- c. evaluate the contributions of the author of the book to his/her field and examine the data on which his/her arguments have been based and the way in which he/she has used these data within the context in the critical discussion.
- d. express the conclusion reached about the book.